

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

University of the Thai Chamber of Commerce journal
Humanities and Social Sciences

ISSN 2651-1541 ปีที่ 43 ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม – ธันวาคม 2566

ฉบับพิเศษ ครบรอบ 60 ปี มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

เจ้าของ

รองศาสตราจารย์ ดร.ธนวรรณ พลวิชัย
ในนาม มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

อธิการบดี

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.กุสุมา รัชมณี

คณะโบราณคดี

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศาสตราจารย์ ดร.บุญคง หันจางสิทธิ์

คณะเศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.ดาราวพร ธีระวัฒน์

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สมิทธิ์ บุญชุติมา

คณะนิติศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.พรรณนิภา รอดวรรณะ

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์สมยศ นาวิการ

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้พิมพ์/ผู้โฆษณา/บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เหมือนหมาย อภินทนาพงศ์
ในนาม รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

รองบรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.โคกษา เอี่ยมโอภาส

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางพิชานันท์ พันธโชติ

สำนักวิชาการ

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

นางประภัสสร วัثلัน

สำนักวิชาการ

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร. วรฤทธิ โรมรัตน์พันธ์	วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.จตุรนต์ ธีระวัฒน์	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรชาติ บำรุงสุข	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.บุษบา สุธีธร	สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร. ยุโสภ บุญสุข	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาร บุญเสริม	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิติพัฒน์ ฉัตรอัครพัฒน์	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ จิตรมณีโรจน์	คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สราวุธ อนันตชาติ	คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรินทร์ เศรษฐลักโก	คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรเดช พุคคัต์ศรีกิจ	คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.พลุ เดชะรินทร์	คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.กรไชย พรหมอักษร	สถาบันนวัตกรรมธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยนครพนม
รองศาสตราจารย์ ดร.มนวิภา ผดุงสิทธิ์	คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุจิตร์ลักษณ์ ดีผดุง	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ชื่นจิตต์ แจ้เจนกิจ	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ศิริพร ลัจจามันท์	สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์อรพรรณ พันพัฒน์	คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ ดร.สมชาย หาญหิรัญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลลิตา หงษ์รัตนวงศ์	กระทรวงอุตสาหกรรม คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
อาจารย์ ดร.วรุฒม์ สามารณ	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีณา อนุสรณ์เสนา	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรลักษณ์ พงษ์โพธิ์	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
รองศาสตราจารย์ ดร. กิตติมา อัครนุพงศ์	คณะบัญชี มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
อาจารย์ ดร.ศรินยา ละอองอินทร์ ทยานศิลป์	คณะกรรมการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
อาจารย์ ดร.จิตติมา เสงี่ยมจิตร	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
อาจารย์รติรัตน์ มหาทรัพย์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
อาจารย์อรนุช เมฆาวิบูลย์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
Ajarn Thomas Edward Smith	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ความเป็นมา

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ISSN : Print 2651-1541 และ ISSN Online : 2673-0057 เป็นวารสารวิชาการ ของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มีการดำเนินงานต่อเนื่องจากวารสารวิทยาลัยการค้า ISSN : Print 0126-2437 วารสารมีการเผยแพร่เป็นระยะเวลายาวนานอย่างต่อเนื่อง การเผยแพร่เป็นรายสามเดือน ตีพิมพ์ปีละ 4 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มีนาคม ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน และฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม-ธันวาคม โดยที่ก่อนปี พ.ศ. 2550 ตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการประเภทบทความพิเศษ บทความวิจัย บทความวิชาการ และเกร็ดความรู้ที่น่าสนใจ ต่อมาในปี พ.ศ. 2550-2559 ตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการ 4 ประเภท คือ บทความวิจัย (Research Article) บทความวิชาการ (Academic Article) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) และบทความปริทัศน์ (Review Article) แต่เนื่องจากไม่มีผู้เขียนส่งบทความประเภทบทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) และบทความปริทัศน์ (Review Article) แล้ว ดังนั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา กองบรรณาธิการ จึงมีนโยบายรับบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ 2 ประเภท คือ บทความวิจัย (Research Article) บทความวิชาการ (Academic Article)

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นบทความที่เสริมสร้างองค์ความรู้และมีคุณภาพทางวิชาการ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อการอ้างอิงได้ เพราะผ่านการพิจารณาจากกรรมการและประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน โดยมีวิธีการประเมินแบบ Double-blind Process ก่อนที่จะเผยแพร่สู่สาธารณชน จึงทำให้วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นวารสารวิชาการที่มีคุณภาพและได้รับยอมรับ จากวงการวิชาการ จนได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 4 ปีติดต่อกัน คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2549-2552 ปัจจุบันเป็นวารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) โดยได้รับการรับรองคุณภาพจัดให้เป็นวารสาร กลุ่มที่ 1 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2567

กองบรรณาธิการ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จัดทำวารสารเป็นรูปเล่มฉบับสมบูรณ์ทุกฉบับ จึงขอเชิญผู้อ่านสมัครเป็นสมาชิก เพื่อให้ได้รับความถูกต้องและสมบูรณ์ทางด้านเนื้อหาที่เปี่ยมด้วยองค์ความรู้ อันจะเป็นประโยชน์ สำหรับการอ้างอิง การนำไปใช้ประโยชน์ทางด้านวิชาการ หรือจะสนใจสืบค้นที่ <https://www.utcc.ac.th/utccjournal> และ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/utccjournalhs/index> หรือสืบค้นจากฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) <http://tci.trf.or.th>

วัตถุประสงค์ของวารสาร (Aims)

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย (Research Article) บทความวิชาการ (Academic Article) ที่มีคุณภาพผ่านการพิจารณาจากกรรมการและประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ
2. เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการแก่สังคมทั่วไป โดยสนับสนุนให้อาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นำเสนอผลงานวิชาการในสาขาวิชา

บริหารธุรกิจ บัญชี เศรษฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์ นิเทศศาสตร์ นิติศาสตร์ การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ
การศึกษาปฐมวัย

สาขาหลักของวารสาร: Social Sciences

สาขาย่อยของวารสาร: Arts and Humanities / Business, Management and Accounting / Economics,
Econometrics and Finance

นโยบายและขอบเขตการรับบทความ (Scope)

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีความยินดีที่จะรับบทความของผู้เขียนที่เป็นอาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครอบคลุมในสาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัญชี เศรษฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์ นิเทศศาสตร์ นิติศาสตร์ การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ การศึกษาปฐมวัย โดยนำเสนอเป็นบทความวิจัยหรือบทความวิชาการที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ ซึ่งผลงานวิชาการที่ส่งมาให้พิจารณาต้องไม่เคยเผยแพร่ในสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน ต้องไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น และเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2564 เป็นต้นไป กองบรรณาธิการ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ขอรับชำระเงินค่าประเมินคุณภาพบทความจากผู้เขียนบทความที่ Submissions Online บทความในระบบ ThaiJo ดังนี้

อัตราค่าประเมินคุณภาพบทความ

ประเภทผู้เขียน บทความ	ค่าประเมินคุณภาพบทความ : 1 บทความ	หมายเหตุ*
บุคคลภายนอก*	5,000.-	อาจารย์/นักวิจัย/นักวิชาการ/นิสิต/นักศึกษา ของสถาบันอื่น
บุคคลภายใน*	2,500.-	อาจารย์/นักวิจัย/นักวิชาการ/นักศึกษา ของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

* ทั้งนี้ บุคคลภายในที่มีชื่อเป็นผู้ร่วมผลงานกับบุคคลภายนอก ให้ชำระค่าประเมินคุณภาพบทความในอัตราเดียวกับบุคคลภายนอก บทความละ 5,000 บาท

ผู้เขียนบทความต้องชำระเงินค่าประเมินคุณภาพบทความโดยโอนเงินเข้า บัญชีมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เลขที่บัญชี 176-0-81360-8 ประเภทบัญชีออมทรัพย์ ธนาคารกรุงเทพ สาขาห้วยขวาง ก่อน Submissions Online บทความในระบบ ThaiJo และต้อง Upload หลักฐานการโอนเงินในระบบ ThaiJo ที่ Add Discussions หรือส่งมาที่ E-mail: hs_utccjournal@utcc.ac.th

ทั้งนี้ ขอให้ผู้เขียนหลักแจ้งชื่อ-นามสกุล ที่อยู่ รหัสไปรษณีย์ เพื่อระบุในใบเสร็จรับเงิน (กรณีที่อยู่สำหรับจัดส่งใบเสร็จรับเงินไม่ตรงกับที่อยู่ที่อยู่ระบุในใบเสร็จรับเงิน ขอให้ระบุแยกให้ชัดเจน) พร้อมแจ้งความประสงค์ในการขอรับหรือไม่รับ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย จำนวน 4 ฉบับ (อภินันทนาการ ไม่มีค่าใช้จ่าย)

อนึ่ง กองบรรณาธิการ มีนโยบายไม่คืนเงินค่าประเมินคุณภาพบทความให้แก่ผู้เขียนทุกกรณี รวมถึงกรณีที่บทความถูกปฏิเสธการตีพิมพ์ โดยกองบรรณาธิการ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากค่าประเมินคุณภาพบทความเป็นค่าใช้จ่ายในการพิจารณาคุณภาพบทความของผู้เขียนบทความ ซึ่งกองบรรณาธิการจะจ่ายให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินคุณภาพบทความ จึงขอให้ผู้เขียนบทความรับทราบ ก่อนที่จะส่งบทความ เพื่อพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รับบทความ 2 ประเภท ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ดังนี้

1. **บทความวิจัย (Research Article)** คือ งานเขียนที่นำเสนอผลการวิจัยอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยบทนำ บททบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง วัตถุประสงค์ สมมติฐาน (ถ้ามี) นิยามศัพท์ (ถ้ามี) ขอบเขตการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับ สรุปและอภิปรายผล ข้อเสนอแนะเชิงอรรถอ้างอิง(ถ้ามี) กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)
2. **บทความวิชาการ (Academic Article)** คือ งานเขียนที่มีความน่าสนใจ มุ่งเสนอความรู้ใหม่ ประกอบด้วย บทนำ เนื้อหาที่ต้องชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนออย่างชัดเจนด้วยการลำดับเนื้อหาอย่างเหมาะสม ควรใช้ทฤษฎีวิเคราะห์สรุปผลและข้อเสนอแนะ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายและชัดเจน

รายละเอียดของบทความต้นฉบับ ดังนี้

1. บทความต้องมีชื่อของบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ครอบคลุมกระชับและได้ใจความชัดเจน ไม่ต้องใส่วงเล็บที่ชื่อของบทความ
2. ชื่อของผู้เขียนลำดับแรก ขอให้เป็นชื่อของผู้ประพันธ์อันดับแรก (first author) ส่วนชื่อของผู้เขียนลำดับต่อไป ขอให้เป็นชื่อของผู้มีส่วนสำคัญทางปัญญา (essentially intellectual contributor) และ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (corresponding author) ตามลำดับ
3. ข้อมูลของผู้เขียนบทความทุกคนให้มีรายละเอียด ดังนี้ ชื่อ-นามสกุล สาขา/กลุ่มวิชา/ภาควิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย ตามด้วย E-mail ของผู้เขียนทุกคน โดยจัดพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษที่หน้า Abstract และจัดพิมพ์เป็นภาษาไทยที่หน้าบทคัดย่อภาษาไทย
4. Abstract จำนวน 1 ย่อหน้า มีความยาวประมาณ 250 คำ และมี Keywords ไม่เกิน 5 คำ
5. บทคัดย่อภาษาไทย จำนวน 1 ย่อหน้ามีความยาวประมาณ 250 คำ และมีคำสำคัญไม่เกิน 5 คำ ทั้งนี้ เนื้อหาใน Abstract และเนื้อหาใน บทคัดย่อ ให้มีความสอดคล้องกัน มีความกระชับ สาระสำคัญประกอบด้วย วัตถุประสงค์ ขอบเขตการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย และสรุปผลการวิจัย
6. เนื้อหาบทความต้องมีสาระสำคัญตามประเภทของบทความข้างต้น โดยจัดพิมพ์ 1 คอลัมน์ บนกระดาษ

ขนาด A4 หน้าเดียวด้วย Microsoft Word for Windows และ PDF File หรือซอฟต์แวร์อื่นที่ใกล้เคียงกันพิมพ์ ประมาณ 26 บรรทัด ต่อ 1 หน้า ใช้ฟอนต์ Browallia New ขนาดของตัวอักษร เท่ากับ 16 พอยต์ โดยให้ใส่เลขกำกับหน้าทุกหน้าที่มีมบนด้านขวา ยกเว้นหน้าแรก และตรวจความถูกต้องของการใช้ภาษาตามหลักไวยากรณ์ให้ถูกต้อง

7. การอ้างอิงและบรรณานุกรมใช้หลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 (APA 6th edition) โดยจัดเรียงบรรณานุกรม/ References ตามลำดับอักษร (ดูตัวอย่างการเขียนรายการอ้างอิงที่หัวข้อการเขียนรายการอ้างอิง: ไม่เกิน 30 รายการ และควรเป็นรายการอ้างอิงที่สอดคล้องกับเนื้อหาบทความ)
8. เชิงอรรถขยายความและเชิงอรรถโยง ตารางและภาพประกอบ ขอให้มีหมายเลขกำกับ และมีคำอธิบายที่กระชับ และชัดเจน
9. กิตติกรรมประกาศ ให้ระบุหน่วยงานที่สนับสนุนทุน/งบประมาณ จริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาการด้วย โดยให้พิมพ์ก่อนบรรณานุกรม
10. บทความที่ส่งมาให้อ่านต้องมีรายละเอียดครบถ้วนตั้งแต่ข้อ 1-9 รวมจำนวนหน้าทั้งหมดไม่เกิน 12 หน้า ทั้งนี้ ขอให้ดูตัวอย่างการนำเสนอบทความจากวารสารที่เผยแพร่แล้ว

การส่งบทความต้นฉบับ

1. ขอให้ผู้เขียนบทความที่ประสงค์จะส่งบทความอ่านคำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความอย่างละเอียด โดยระบุไว้แล้วภายในเล่มวารสารวิชาการทุกเล่ม หรือ <https://www.utcc.ac.th/utccjournal> หรือ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/utccjournalhs/index>
2. ขอให้ส่งบทความต้นฉบับผ่านระบบ Online Submission ที่เว็บไซต์ของ ThaiJo: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/utccjournalhs/index> ให้แนบบทความต้นฉบับจำนวน 2 ไฟล์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้
 - 1) ไฟล์ในรูปแบบของไฟล์ Microsoft Word ที่มีรายละเอียดครบถ้วนตามประเภทของบทความวิจัยหรือบทความวิชาการ โดยให้มีเนื้อหา ตาราง และภาพประกอบอยู่ในไฟล์เดียวกัน
 - 2) ไฟล์ในรูปแบบของ PDF ที่แปลงจากไฟล์ Microsoft Word โดยในเนื้อหาไม่แสดงชื่อผู้เขียนบทความ และไม่แสดงสังกัดของผู้เขียนบทความ
3. ขอให้ผู้เขียนบทความ Add Discussion เพื่อให้ที่อยู่ E-mail และหมายเลขโทรศัพท์มือถือของผู้เขียนหลักในระบบ Online Submissions

การพิจารณาการกรองคุณภาพบทความ

บทความที่จะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์จะต้องผ่านการพิจารณาคุณภาพจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง โดยมีกระบวนการ ดังต่อไปนี้

1. ผู้เขียนต้องจัดบทความตามรูปแบบที่กองบรรณาธิการกำหนดก่อนส่งบทความเข้าในระบบ Online เมื่อการส่งบทความถูกต้องสมบูรณ์เรียบร้อยแล้ว (Submissions) ผู้เขียนจะได้รับการตอบกลับโดยทันที

(Auto Reply) ผ่านทาง E-mail ของท่าน โดยกองบรรณาธิการจะตรวจสอบและประเมินคุณภาพเบื้องต้น (Initial Review) ในหัวข้อและเนื้อหาของบทความ ความเหมาะสม และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวารสาร รวมถึงประโยชน์ในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ โดยในขั้นตอนนี้กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการรับหรือปฏิเสธบทความเข้าสู่กระบวนการประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

2. กรณีที่กองบรรณาธิการพิจารณาแล้ว เห็นควรรับบทความไว้พิจารณาดำเนินงานต่อกองบรรณาธิการ จะดำเนินการส่งบทความเพื่อกลั่นกรองคุณภาพต่อไป ซึ่งจะส่งบทความให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องกับบทความ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพของบทความว่า อยู่ในระดับที่เหมาะสมที่จะลงตีพิมพ์หรือไม่ โดยในกระบวนการพิจารณากลั่นกรองนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ทราบข้อมูลของผู้เขียนบทความ วิธีการดำเนินงานเป็นวิธีลับ (Double-blind Process) ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ (Reviewer) ดังนี้

- Accept Submission	= รับตีพิมพ์บทความโดยไม่ต้องแก้ไข
- Revisions Required	= ให้ผู้เขียนบทความ (Author) แก้ไขโดยให้บรรณาธิการ (Editor) พิจารณาต่อ
- Resubmit for Review	= ให้ผู้เขียนบทความ (Author) แก้ไข โดยผู้ประเมินบทความ (Reviewer) ขอให้ส่งกลับมาดูอีกครั้ง
- Resubmit Elsewhere	= ให้ผู้เขียนบทความ (Author) ส่งบทความไปยังวารสารอื่น
- Decline Submission	= ไม่รับตีพิมพ์
- See Comments	= ให้ดูจากคำแนะนำ

3. เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาประเมินกลั่นกรองบทความแล้ว กองบรรณาธิการจะตัดสินใจโดยอิงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ว่าบทความนั้น ๆ ควรนำลงตีพิมพ์ หรือควรที่จะส่งให้กับผู้เขียนบทความแก้ไขก่อนพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง หรือปฏิเสธการลงตีพิมพ์
4. กรณีผลการประเมิน “Resubmit for Review” ขอให้ผู้เขียนบทความแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อดำเนินการเรียบร้อยแล้วให้ส่งไฟล์บทความฉบับแก้ไขเป็น Microsoft Word และ PDF File เพื่อจัดส่งให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาประเมินคุณภาพบทความอีกครั้ง
5. กรณีบทความที่ผ่านการประเมินและแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว กองบรรณาธิการจะตรวจสอบความถูกต้องของการใช้ภาษาและการเขียนรายการอ้างอิง ซึ่งอาจจะส่งบทความให้ผู้เขียนแก้ไขให้ถูกต้องก่อนจึงจะสามารถตีพิมพ์เผยแพร่ลงในวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์
6. กองบรรณาธิการจะตอบรับการตีพิมพ์ลงในวารสารเมื่อบทความผ่านการตรวจการเขียนอ้างอิงเรียบร้อยแล้ว

สิ่งที่ผู้เขียนได้รับตอบแทน

กองบรรณาธิการยินดีทบทวนการวารสารฉบับที่บทความของผู้เขียนได้รับการตีพิมพ์บทความละ 3 ฉบับ ในกรณีที่ผู้เขียนร่วมจะมอบให้ผู้เขียนที่มีชื่อปรากฏเป็นชื่อแรกเป็นผู้ดำเนินการจัดส่งมอบวารสารแก่ผู้เขียนร่วม

ลิขสิทธิ์ของบทความ

กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์มีให้นำเนื้อหา ทศนะ หรือข้อคิดเห็นใด ๆ ของบทความในวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไปเผยแพร่ก่อนได้รับอนุญาตจากกองบรรณาธิการ อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ถือเป็นลิขสิทธิ์ของวารสาร

จริยธรรมการตีพิมพ์

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จัดว่าเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารผลงานทางวิชาการที่นำเสนอเป็นข้อค้นพบใหม่ ๆ ระหว่างนักวิชาการ นักวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการให้แก่สังคมภายนอก ซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการในรูปแบบของบทความวิจัย และบทความวิชาการ กองบรรณาธิการวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ตระหนักถึงจริยธรรมการตีพิมพ์ (Publication Ethics) ของผู้เขียนบทความ (Author) ผู้ประเมินบทความ (Reviewer) และบรรณาธิการ (Editor) และเพื่อให้การตีพิมพ์ถูกต้องตามหลักจริยธรรมและมีคุณภาพมาตรฐานรวมถึงมีความโปร่งใส จึงกำหนดจริยธรรมการตีพิมพ์ (Publication Ethics) ของวารสาร โดยอ้างอิงการแปลจาก <http://www.publicationethics.org/files/2008%20Code%20of%20Conduct.pdf> โดยศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) สอดคล้องกับมาตรฐานการตีพิมพ์นานาชาติตามที่คณะกรรมการจริยธรรมการตีพิมพ์ COPE – COMMITTEE ON PUBLICATION ETHICS (<https://publicationethics.org/>) ที่ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของผู้เขียน (Duties of Authors) บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการ (Duties of Editors) และบทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมิน (Duties of Reviewers) ไว้แล้ว

บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียนบทความ (Duties of Authors)

1. ผู้เขียนบทความต้องส่งบทความใหม่ ไม่ทับซ้อน และไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น
2. ผู้เขียนบทความที่ส่งบทความเข้าระบบ Online Submissions แล้ว ต้องไม่ส่งบทความไปยังวารสารอื่น
3. ผู้เขียนบทความต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่บิดเบือนข้อมูล หรือให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ
4. ผู้เขียนบทความที่นำผลงานของผู้อื่นมาใช้ในบทความ ต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่น โดยจัดทำรายการอ้างอิงให้ถูกต้องครบถ้วนและต้องมีบรรณานุกรม (Reference) ท้ายบทความ
5. ข้อความที่ปรากฏภายในบทความแต่ละเรื่องที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนบทความแต่ละท่าน ไม่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย และคณาจารย์ท่านอื่น ๆ ภายในมหาวิทยาลัยฯ แต่อย่างใด ความรับผิดชอบด้านเนื้อหาและการตรวจร่างบทความแต่ละเรื่องเป็นของผู้เขียนบทความแต่ละท่าน หากมีความผิดพลาดใด ๆ ผู้เขียนบทความแต่ละท่านจะต้องรับผิดชอบบทความของตนเอง
6. ผู้เขียนบทความที่คัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) ละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่น ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความโดยตรง
7. ผู้เขียนบทความต้องเขียนบทความวิจัยหรือบทความวิชาการให้รูปแบบถูกต้องตามที่กำหนดไว้ใน “คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ”
8. ผู้เขียนบทความที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคน ต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในการดำเนินการวิจัยจริง

9. ผู้เขียนบทความต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนการวิจัยไว้ในส่วนกิตติกรรมประกาศ หรือ Acknowledgements
10. ผู้เขียนบทความต้องระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (ถ้ามี)
11. กรณีที่ผลงานเป็นการศึกษาวิจัยและทำการทดลองในมนุษย์หรือสัตว์ทดลอง โดยการทดลองในมนุษย์อาจส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรี ลิทธิ ความเป็นส่วนตัว และสุขภาพของมนุษย์ ขอให้ผู้เขียนแนบหนังสือรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หรือสัตว์ทดลอง และต้องระบุข้อมูลดังกล่าวไว้ในบทความส่วนของวิธีการดำเนินการวิจัยด้วย ทั้งนี้การอนุมัติให้ลงตีพิมพ์ขึ้นอยู่กับพิจารณาจากกองบรรณาธิการวารสารฯ ถือเป็นที่สุด

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการ (Duties of Editors)

1. บรรณาธิการต้องพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของวารสารอย่างสม่ำเสมอ
2. บรรณาธิการต้องรับรองคุณภาพของบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสาร
3. บรรณาธิการต้องสนับสนุนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นซึ่งความถูกต้องของผลงานทางวิชาการ
4. บรรณาธิการต้องปกป้องมาตรฐานของทรัพย์สินทางปัญญาจากความต้องการทางธุรกิจ
5. บรรณาธิการต้องเต็มใจที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดการตีพิมพ์ การทำให้เกิดความกระแ้าง การถอด-ถอนบทความ และการขอภัยหากมีความจำเป็น
6. บรรณาธิการต้องให้ผู้เขียนแจ้งให้อ่านทราบเกี่ยวกับผู้ให้ทุนสนับสนุนงานวิจัยหรือบทบาทของผู้ให้ทุนวิจัยในการทำวิจัยนั้น ๆ
7. หากบรรณาธิการรับรู้ความไม่ถูกต้องเกิดขึ้นกับบทความที่ตีพิมพ์ไปแล้ว หรือมีประโยชน์นำไปสู่ความเข้าใจผิด หรือมีรายงานที่บิดเบือนข้อเท็จจริง ต้องแก้ไขให้ถูกต้องและชัดเจนทันที
8. หากปรากฏการประพฤติทุจริตมิชอบใด ๆ ภายหลังการดำเนินการตรวจสอบแล้ว บรรณาธิการต้องดำเนินการเพิกถอนบทความนั้นด้วยความชัดเจนที่จะสามารถพิสูจน์ได้ ทั้งนี้ การเพิกถอนนี้ต้องให้อ่านและระบบฐานข้อมูลอื่น ๆ ทราบด้วย
9. บรรณาธิการมีระบบในการจัดการผลประโยชน์ทับซ้อนหรือการขัดกันด้านผลประโยชน์ของบรรณาธิการเอง รวมทั้งของเจ้าหน้าที่วารสาร ผู้เขียนบทความ ผู้ประเมินบทความ และกองบรรณาธิการ

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมิน (Duties of Reviewers)

1. ผู้ประเมินบทความต้องพิจารณาประเมินคุณภาพบทความด้วยวิธีลับ โดยไม่เปิดเผยข้อมูลใด ๆ ของบทความที่พิจารณาให้แก่บุคคลอื่น ๆ (Confidentiality)
2. ผู้ประเมินบทความสามารถปฏิเสธการประเมินบทความได้ หากพบผลประโยชน์ทับซ้อน หรือเนื้อหาบทความไม่ตรงกับสาขาวิชาที่ผู้ประเมินเชี่ยวชาญ
3. ผู้ประเมินบทความควรให้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องและเป็นประโยชน์แก่ผู้เขียนบทความ
4. ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ หากพบส่วนใดของบทความมีความเหมือน หรือซ้ำซ้อนในผลงานชิ้นอื่น ๆ

กำหนดการเผยแพร่

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กำหนดออกเผยแพร่วาร 3 เดือน ปีละ 4 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 เดือนกรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม-ธันวาคม

การจัดพิมพ์

จัดพิมพ์ฉบับละ 200 เล่ม เพื่อจำหน่ายและเผยแพร่ให้แก่สถาบันอุดมศึกษาภาครัฐ-ภาคเอกชนและองค์กร/หน่วยงานภายนอก

การเผยแพร่ฉบับ Online

สำนักบริการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

Website มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย : <https://www.utcc.ac.th/utccjournal>

และ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/utccjournalhs/index>

การสมัครสมาชิก ค่าสมาชิกรายปี : รวารสาร 4 ฉบับ (จำหน่ายปลีกเล่มละ 100 บาท)

ขอให้ผู้สนใจที่จะสมัครสมาชิก/ต่ออายุสมาชิก วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ Download แบบฟอร์มใบแจ้งความจำนงค์ ที่ <http://utcc2.utcc.ac.th/utccjournal/> ระบุรายละเอียดลงในแบบฟอร์มให้ครบถ้วน ก่อนโอนเงินค่าสมาชิก จำนวนเงิน 320 บาท เข้า บัญชีมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เลขที่บัญชี 176-0-81360-8 ประเภทบัญชีออมทรัพย์ ธนาคารกรุงเทพ สาขาห้วยขวาง

ทั้งนี้ ต้องส่งใบแจ้งความจำนงค์และใบโอนเงินค่าสมาชิกรวมถึง E-mail: hs_utccjournal@utcc.ac.th เพื่อให้กองบรรณาธิการ จัดส่งใบเสร็จรับเงินพร้อมวารสารวิชาการเป็นลำดับต่อไป

อนึ่ง สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่กองบรรณาธิการ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เลขที่ 126/1 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงรัชดาภิเษก เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร 10400 โทรศัพท์ 02-697-6896 หรือ E-mail: hs_utccjournal@utcc.ac.th

สถานที่ออกแบบและจัดพิมพ์

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

โทรศัพท์ (02)218-3549 โทรสาร (02)218-3547

<http://www.cuprint.chula.ac.th>

สถานที่ติดต่อ

กองบรรณาธิการ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

เลขที่ 126/1 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงรัชดาภิเษก เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร 10400

โทรศัพท์ (02)697-6896

E-mail: hs_utccjournal@utcc.ac.th

บรรณาธิการแถลง

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย “มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์” (Humanities and Social Sciences) ฉบับนี้เป็นปีที่ 43 ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม 2566 ประกอบไปด้วยบทความวิจัย จำนวน 7 เรื่อง บทความวิชาการ จำนวน 3 เรื่อง

เนื้อหาของบทความเกี่ยวข้องกับธุรกิจการบิน จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับความสามารถในการรับมือและปรับตัวของธุรกิจการบิน บทความด้านการท่องเที่ยว จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ รูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง บทความด้านการตลาด จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ การศึกษากลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่านเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันบนแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ บทความด้านการชำระภาษี จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสนใจในการชำระภาษี และมาตรการทางภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย บทความด้านแรงงาน จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ ทุมนมนุษย์ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐของแรงงานนอกระบบ จังหวัดสงขลา บทความด้านการศึกษา จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ สภาพปัญหาและความคาดหวังในการจัดการเรียนการสอนระดับอาชีวศึกษาในพื้นที่ และการพัฒนาความสามารถการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศโดยใช้เทคนิค KWL-Plus

สำหรับบทความวิชาการบทความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาธุรกิจตามหลักการ ESG จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ การวิจัยเชิงเอกสารเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของแนวคิดการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม บทความด้านการเงิน จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ รูปแบบอคติในการตัดสินใจเชิงพฤติกรรมต่อปรากฏการณ์ทางการเงินที่ผิดเพี้ยน บทความด้านกฎหมาย จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ ข้อสังเกตบางประการของพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565

กองบรรณาธิการเห็นว่าบทความทุกเรื่องในวารสารยังคงความหลากหลายให้ผู้อ่านได้อ่านเพิ่มพูนความรู้ และสุดท้ายนี้ขอขอบคุณที่ท่านให้ความสนใจติดตามวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มาโดยตลอด และขอขอบคุณในความอดทนและความร่วมมือของผู้เขียนและผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรับหน้าที่ประเมินบทความ พร้อมกันนี้ ขอเชิญชวนคณาจารย์และนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ร่วมเสนอผลงานทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ให้เป็นประโยชน์แก่วงการศึกษต่อไป โดยกองบรรณาธิการยังคงยึดมั่นในเกณฑ์คุณภาพทางวิชาการ เพื่อให้วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มีคุณภาพและได้รับการจัดลำดับอยู่ในกลุ่มที่ 1 ของฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อย่างต่อเนื่อง

บรรณาธิการวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ปีที่ 43 ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม - ธันวาคม 2566

บทความวิจัย

- การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับความสามารถในการรับมือและปรับตัวของธุรกิจการบิน 1
จรียากรณ์ หวังศุภกิจโกศล และ ประสพชัย พสุนนท์
- รูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง 17
ราณี อิลิซัยกุล นนทลฉัตร วีรานูวัตต์ และ วุฒิภาค พูลบัว
- การศึกษากลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่านเพื่อสร้างความสามารถ 38
ในการแข่งขันบนแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์
จิตรา บัณรูป ณัฐวุฒิ บัณรูป และ เอกชัย ดวงใจ
- ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสนใจในการชำระภาษี และมาตรการทางภาษีของ 57
บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
วิรัช ฐูสมาก และ กัลยากรณ์ ปานมะเร็ง
- ทุณมนุษย์ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐ 83
ของแรงงานนอกระบบ จังหวัดสงขลา
คมวิทย์ ศิริธร และ ปทุมพร หิรัญสาส์
- สภาพปัญหาและความคาดหวัง ในการจัดการเรียนการสอนระดับอาชีวศึกษา 101
ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกจากสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัส COVID-19
กิตติพันธ์ หันสมร และ วรทยา ธรรมกิตติภพ
- การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักศึกษา 121
ระดับปริญญาตรีที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศโดยใช้เทคนิค KWL-Plus
ฟิลิทธิ์ จิตติสุขพงษ์

บทความวิชาการ

- การวิจัยเชิงเอกสารเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของแนวคิดการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน 142
สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
อภิษฐา พิภาวกร และ ประสพชัย พสุนนท์
- รูปแบบอคติในการตัดสินใจเชิงพฤติกรรมต่อปรากฏการณ์ทางการเงินที่ผิดเพี้ยน 164
เรวดี พานิช
- ข้อเสนอแนะบางประการของพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 178
อัมพวรรณ มงคลอินทร์ และ กัลยา ตันศิริ

ขอเชิญอาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชามนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ ครอบคลุมในสาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัญชี เศรษฐศาสตร์
มนุษยศาสตร์ นิเทศศาสตร์ นิติศาสตร์
การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ การศึกษาปฐมวัย
ส่งบทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Article)*
เพื่อให้กองบรรณาธิการพิจารณาก่อนลงรอกคุณภาพก่อนตีพิมพ์ใน
วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

* ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา กองบรรณาธิการ มีนโยบายรับบทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Article) เท่านั้น ส่วนบทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) และบทความปริทัศน์ (Review Article) ไม่รับแล้ว

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

1. เปิดรับข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการพิทักษ์จริยธรรม/จรรยาบรรณ 2 ช่องทาง ดังนี้
 - E-mail: hs_utccjournal@utcc.ac.th
 - หมายเลขโทรศัพท์ 02-697-6896
2. แนวทางการดำเนินงานด้านจริยธรรม/จรรยาบรรณของวารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
 - เมื่อได้รับข้อร้องเรียน กองบรรณาธิการ จะตรวจสอบข้อมูลหลักฐานที่เกี่ยวข้อง
และในกรณีที่ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม กองบรรณาธิการอาจแจ้งกลับไปยังผู้มี
ส่วนเกี่ยวข้องเพื่อรับทราบและชี้แจง
 - เมื่อกองบรรณาธิการ ได้รับคำชี้แจงและตรวจสอบแล้ว พบว่า ข้อร้องเรียนนั้น
เป็นจริง บทความจะมีข้อความ Retracted Article (ถอนบทความ) และงดรับ
บทความตีพิมพ์ในวารสาร

A

Systematic Literature Review of Resilience in Aviation Business

Jareeyakorn Hwangsuphakitkoson^{1,*} and Prasopchai Pasunon²

Received: May 22, 2023 Revised: July 19, 2023 Accepted: August 15, 2023

Abstract

The objective of this research was to synthesize the components of resilience in the Aviation business by using the documentary research technique and inclusion criteria in studying related literature consisting of 26 international journals. The results found that resilience in the Aviation business had 4 dimensions and each dimension was composed of the following key components: 1) Governance consists of 2 components; regulations and laws, and development plans 2) Resilience approach consists of 3 components; the case study, scenario, and index development 3) Resource management consists of 4 components; finance, human resources, organizational competency, and assets 4) Aviation service providers consists of 2 components; communication and collaboration. This documentary research provides a conceptual framework for future empirical research to prove the components of Aviation resilience and the relationship among them.

Keywords: systematic literature review, resilience, aviation business

¹ Aviation Science Management Division, Civil Aviation Training Center

² Faculty of Management Science, Silpakorn University

* Corresponding author. E-mail: hwani.w@gmail.com

การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ เกี่ยวกับความสามารถในการรับมือและปรับตัว ของธุรกิจการบิน

จริยากรณ์ หวังศุภกิจโกศล^{1,*} และ ประสพชัย พสุนนท์²

วันรับบทความ: May 22, 2023 วันแก้ไขบทความ: July 19, 2023 วันตอบรับบทความ: August 15, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของความสามารถในการรับมือ และปรับตัว ของธุรกิจการบิน จากบทความวิจัย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร และกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกบทความ ศึกษาวรรณกรรมต่างประเทศ จำนวน 26 บทความ ผลการวิจัย พบว่า ความสามารถในการรับมือ และปรับตัวใน ของธุรกิจการบิน สามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน โดยแต่ละด้านมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) ด้านธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ ระเบียบข้อบังคับและกฎหมาย และแผนพัฒนา 2) ด้านแนวทางการรับมือ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ กรณีศึกษา การจำลองเหตุการณ์ และการพัฒนาดัชนีในการประเมิน การรับมือและปรับตัว 3) ด้านการจัดการทรัพยากร ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ เงิน ทรัพยากรบุคคล ความสามารถหลักขององค์กรและสินทรัพย์ และ 4) ด้านผู้ให้บริการด้านการบินพลเรือน ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ การสื่อสารและความร่วมมือ ซึ่งผลการวิจัยเชิงเอกสารครั้งนี้จะเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเชิงประจักษ์ เพื่อพิสูจน์องค์ประกอบของความสามารถในการรับมือและปรับตัวของธุรกิจการบินและความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบได้

คำสำคัญ: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ ความสามารถในการรับมือและปรับตัว ธุรกิจการบิน

¹ สังกัดกองวิชาวิทยาการการบิน สถาบันการบินพลเรือน

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

* Corresponding author. E-mail: hwani.w@gmail.com

บทนำ

ความสามารถในการรับมือและปรับตัว (Resilience) คือ ความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่ปกติ โดยการเตรียมความพร้อมรับมือกับการรบกวนจากสิ่งเร้าภายนอก และสามารถฟื้นฟูได้อย่างรวดเร็ว (Burbidge, 2018) ความสามารถในการรับมือและปรับตัวต่อวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ควรถือเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อการตอบสนองในเหตุฉุกเฉิน การฟื้นฟูจากวิกฤติการณ์ และลดผลกระทบจากวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้น (Abdeen, Fernando, Kulatunga, Hettige, & Ranasinghe, 2021)

ธุรกิจการบินเป็นธุรกิจที่มีความซับซ้อนในการดำเนินงาน และกิจกรรมต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงปัจจัยภายใน การบริหารจัดการทรัพยากร การปฏิบัติตามกฎระเบียบ และข้อบังคับด้านการบินอย่างเคร่งครัด รวมถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เข้ามากระทบ ทั้งภาครัฐที่เข้ามากำกับดูแลในการดำเนินงาน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ธุรกิจการบินต้องปรับตัว และการแข่งขันในอุตสาหกรรมที่มีความรุนแรง (Linden, 2021) ทำให้การพัฒนาความสามารถในการรับมือและปรับตัวเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ประกอบกับการรายงานขององค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศในรอบกว่า 50 ปีที่ผ่านมาอุตสาหกรรมการบินต้องเผชิญวิกฤติการณ์ ไม่ว่าจะเป็นวิกฤติน้ำมัน สงคราม วิกฤติการณ์การเงินในเอเชีย การก่อการร้าย 911 ภัยทางธรรมชาติ และการแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ (International Civil Aviation Organization [ICAO], 2023) โดยเฉพาะภัยร้ายอย่างโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบอย่างหนักต่อธุรกิจการบินที่ต้องปรับกระบวนการดำเนินธุรกิจในสภาวะหยุดชะงักของการบริการ เช่น การยกเลิกเที่ยวบิน การหยุดดำเนินการทั้งหมด การหยุดชะงักของการขนส่งที่เกิดจากภัยธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจอย่างมาก เช่น การจัดส่งล่าช้า ห่วงโซ่อุปทานหยุดชะงัก นำไปสู่ผลกระทบทางการเงิน สำหรับสายการบิน บริษัทขนส่ง และธุรกิจที่อาศัยเครือข่ายการขนส่ง เป็นต้น (Fang, Chu, Fu, & Fang, 2022)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องการปรับตัว (Adaptability) และความยืดหยุ่น (Flexibility) ที่มุ่งเน้นการปรับปรุงกระบวนการทำงานหรือโครงสร้างขององค์กรยังไม่เพียงพอกับการรับมือ และปรับตัวในวิกฤติการณ์ได้ ซึ่งแตกต่างจากความสามารถในการรับมือและปรับตัวที่คำนึงสภาวะทางสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม (Burbidge, 2018; Bridges, Wulff, & Bamberry, 2021; Dobrowolska, Flakus, Slazyk-Sobol, & Wawoczny, 2020; Gössling, 2020) การสร้างความสามารถในการรับมือและปรับตัวในระบบการขนส่งมีความสำคัญในการลดผลกระทบจากการหยุดชะงักให้เหลือน้อยที่สุด และรับประกันได้ว่าสินค้าการบริการหรือผู้โดยสารจะไหลเวียนได้อย่างต่อเนื่อง แม้ในสถานการณ์ที่ท้าทาย (Fang et al., 2022) แต่ทว่าผู้วิจัยพบการศึกษาความสามารถในการรับมือและปรับตัวของธุรกิจการบินในประเทศไทยยังมีอยู่อย่างจำกัด จึงเป็นที่มาของการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อศึกษาองค์ประกอบของความสามารถในการรับมือและปรับตัวของธุรกิจการบิน ว่ามีองค์ประกอบด้านใดบ้างที่ต้องคำนึงถึงในการรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่ปกติ เตรียมความพร้อมรับมือกับการรบกวนจากสิ่งเร้าภายนอก และสามารถฟื้นฟูธุรกิจได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของความสามารถในการรับมือ และปรับตัวของธุรกิจการบิน จากบทความวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติ

ทบทวนวรรณกรรม

ธุรกิจการบินเป็นธุรกิจที่มีความซับซ้อนในการดำเนินงาน และกิจกรรมต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงปัจจัยภายใน การบริหารจัดการทรัพยากร การปฏิบัติตามกฎระเบียบ และข้อบังคับด้านการบินอย่างเคร่งครัด รวมถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เข้ามากระทบ ทั้งภาครัฐที่เข้ามากำกับดูแลในการดำเนินงาน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่ธุรกิจการบินต้องปรับตัว และการแข่งขันในอุตสาหกรรมที่มีความรุนแรง (Linden, 2021) ถึงแม้ว่าจะผ่านช่วงสถานการณ์วิกฤตโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ธุรกิจการบินกำลังอยู่ในช่วงฟื้นตัวหลังจากได้รับผลกระทบดังกล่าว แต่ยังไม่สามารถกลับมาสู่สภาวะปกติได้ ดังนั้น ธุรกิจการบินยังคงต้องดำเนินการฟื้นตัวและปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมใหม่อย่างต่อเนื่อง โดยองค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ ได้ให้ข้อเสนอแนะการปรับเปลี่ยนโครงสร้างธุรกิจที่เน้นการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และความสะดวกสบายให้กับผู้โดยสารการปรับเปลี่ยนแนวทางการตลาดและกลยุทธ์การแข่งขันกับคู่แข่ง และการเพิ่มความมั่นคงของธุรกิจ อีกทั้งยังต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างภาคเอกชนและภาครัฐ เพื่อสนับสนุนธุรกิจการบินในการฟื้นตัวอีกด้วย (ICAO, 2023)

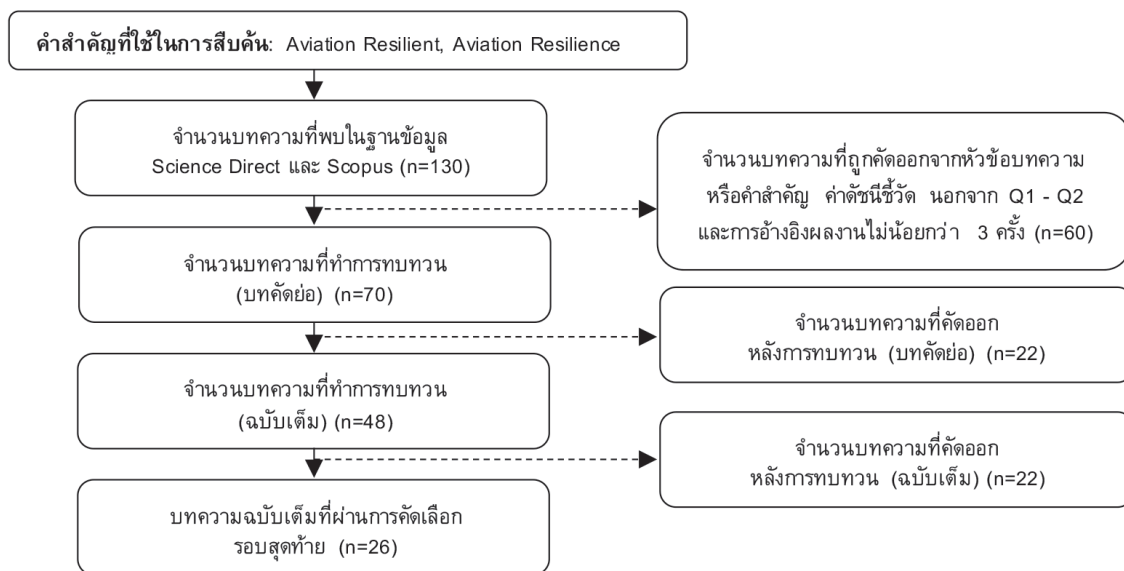
ความสามารถในการรับมือและปรับตัว (Resilience) ในบริบทของการจัดการ หมายถึง ความสามารถของบุคคล องค์กร ชุมชน เพื่อการเตรียมความพร้อม การตอบสนอง และการฟื้นฟูจากผลกระทบของภัยพิบัติหรือวิกฤติ รวมถึงความสามารถในการทนทาน และกลับมาทำงานอย่างมีประสิทธิภาพหลังจากได้รับผลกระทบ การปรับตัวและดำเนินงานต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างรวดเร็ว (Burbidge, 2018) ลดผลกระทบจากวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้น (Abdeen et al., 2021) ประกอบไปด้วย 1) ความแข็งแกร่ง (Robustness) ทนทานต่อความเครียดความกดดัน ความต้องการได้โดยไม่กระทบกับการทำงาน หรือก่อให้เกิดความเสียหาย 2) ความสามารถทดแทนได้ (Redundancy) หน่วยงานหรือระบบ ที่มีอยู่มาทดแทนสิ่งเดิมได้ในกรณีที่ระบบการทำงานหลักหยุดชะงัก 3) ความมีไหวพริบ (Resourcefulness) ในระบุนปัญหา ลำดับความสำคัญ รวบรวมทรัพยากรที่มีอยู่ อาทิ ทรัพยากรมนุษย์ การเงิน โครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยี และข้อมูล เพื่อรับมือและตอบสนองตามลำดับความสำคัญ และ 4) ความรวดเร็ว (Rapidly) ในการบรรลุเป้าหมายในระยะเวลาที่เหมาะสม (Bruneau et al., 2003) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการในต่างประเทศ มุ่งศึกษาในบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการรับมือและปรับตัว อาทิ Wu, Yan, Xue, และ Liao (2022) ที่เน้นเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากร ด้วยการปรับเปลี่ยนรูปแบบในการทำงาน เน้นการใช้ทักษะของบุคลากร หรือ Blake, Stevenson, Wotherspoon, Ivory และ Trotter (2019) ที่เสนอว่าในการรับมือและการปรับตัวนั้น ต้องมีการจำลองเหตุการณ์ การใช้ทรัพยากรร่วมด้วย พร้อมทั้งให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ทั้งด้านการสื่อสาร และร่วมมือในการเตรียมความพร้อมรับมือและปรับตัว

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารในรูปแบบการทบทวนอย่างเป็นระบบ โดยปรับใช้ตามแนวทางของ Scott (2014) ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การสืบค้นบทความจากฐานข้อมูล 2) การใช้เกณฑ์พิจารณาบทความ 3) การคัดกรองบทความที่มีความเกี่ยวข้องโดยสังเขป 4) การวิเคราะห์ข้อมูลบทความเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบ ทั้งนี้ การกำหนดเกณฑ์การพิจารณาบทความ ผู้วิจัยนำมาปรับใช้ตามแนวทางของ Charles, Chang-Richards, และ Yiu (2022) ซึ่งบทความมาจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้สอดคล้องตามบริบทที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเผยแพร่ ผู้วิจัยได้กำหนด 10 ปีย้อนหลัง เนื่องจากความสามารถในการรับมือ และปรับตัวของธุรกิจการบินยังมีอยู่น้อย สืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์ Science Direct และ Scopus โดยใช้คำสำคัญในการค้นหาที่เจาะจงว่า “Aviation Resilient” และ “Aviation Resilience” เพื่อให้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ ค่าดัชนีชี้วัดการประเมินและจัดอันดับวารสารของ SJR (Q) จะต้องอยู่ระหว่าง Q1 และ Q2 เท่านั้น แม้ว่าบทความดังกล่าวจะได้รับการตีพิมพ์ในวารสารที่มีคุณภาพสูง ไม่ได้หมายความว่าบทความนั้นจะเป็นที่ยอมรับ ดังนั้น การคัดเลือกบทความจะต้องมีการยอมรับ และมีการอ้างอิงผลงานที่เพียงพอ ไม่ต่ำกว่า 3 ครั้ง (Charles et al., 2022) ซึ่งผู้วิจัยรวบรวมบทความได้ จำนวน 130 บทความ จากฐานข้อมูล Science Direct จำนวน 56 บทความ และฐานข้อมูล Scopus จำนวน 74 บทความ โดยมีเกณฑ์การพิจารณาบทความตามตารางที่ 1 และกระบวนการคัดเลือกบทความ ดังภาพที่ 1 ได้บทความที่ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จำนวน 26 บทความ

ตารางที่ 1 เกณฑ์การพิจารณาบทความสำหรับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

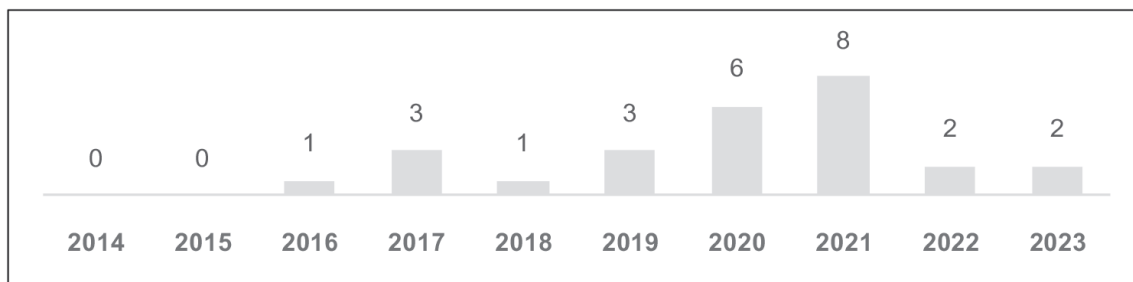
เกณฑ์	การคัดเข้า (Inclusion Criteria)	การคัดออก (Exclusion Criteria)
ช่วงเวลาเผยแพร่งาน	ตีพิมพ์ในระหว่าง ค.ศ. 2014-2023	ตีพิมพ์ก่อน ค.ศ. 2014
หัวข้อบทความหรือคำสำคัญ	Aviation Resilient Aviation Resilience	บทความที่มีหัวข้อหรือคำสำคัญที่ แตกต่างกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
ฐานข้อมูล	บทความที่เผยแพร่ในฐานข้อมูล Science Direct และ Scopus	บทความที่ไม่ได้เผยแพร่ในฐานข้อมูล Science Direct และ Scopus
ค่าดัชนีชี้วัดการประเมินและ จัดอันดับวารสารของ SJR (Q)	อยู่ระหว่าง Q1-Q2	ไม่อยู่ระหว่าง Q1-Q2
การอ้างอิงผลงาน	บทความที่ถูกนำไปอ้างอิงไม่น้อย กว่า 3 ครั้ง	บทความที่ถูกนำไปอ้างอิงน้อยกว่า 3 ครั้ง

ภาพที่ 1 กระบวนการคัดเลือกบทความสำหรับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ
ที่มา : ดัดแปลงจากเกณฑ์การพิจารณาบทความของ Charles และคณะ (2022)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเชิงเอกสารด้วยการทบทวนอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับความสามารถในการรับมือ และปรับตัวของธุรกิจการบิน พบว่า บทความวิจัยตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 2014-2018 จำนวน 5 บทความ ร้อยละ 19 ในปี ค.ศ. 2019-2023 จำนวน 21 บทความ ร้อยละ 81 ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงจำนวนบทความวิจัยที่เผยแพร่ในแต่ละปี

บทความวิจัยส่วนใหญ่เผยแพร่ในวารสาร Journal of Air Transport Management จำนวน 6 บทความ ร้อยละ 23.08 วารสาร Safety Science จำนวน 3 บทความ ร้อยละ 11.54 ดังตารางที่ 2 บทความวิจัยใช้เครื่องมือในการศึกษามากกว่า 2 วิธีร่วมกัน (การวิจัยเชิงเอกสาร และหรือแบบสอบถาม และหรือแบบสัมภาษณ์) จำนวน 11 บทความ ร้อยละ 42.31 การวิจัยเชิงเอกสาร จำนวน 8 บทความ ร้อยละ 30.77 แบบอื่น ๆ (การทดลอง) จำนวน 3 บทความ ร้อยละ 11.54 และแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์เพียงอย่างเดียวในสัดส่วนที่เท่ากัน จำนวน 2 บทความ ร้อยละ 7.69 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 รายชื่อวารสารและปี ค.ศ. ที่เผยแพร่บทความวิจัย

รายชื่อวารสาร	ปี ค.ศ. ที่เผยแพร่บทความวิจัยเกี่ยวกับ ความสามารถในการรับมือและปรับตัว ของธุรกิจการบิน					
Case Studies on Transport Policy	2022					
Current Issues in Tourism	2020					
Gender, Work and Organization	2021					
Human Factors	2017					
International Journal of Disaster Risk Reduction	2021	2019				
Journal of Air Transport Management	2023	2021	2021	2020	2019	2018
Journal of Business Research	2023					
Journal of Sustainable Tourism	2021					
Journal of Travel Research	2020					
Reliability Engineering & System Safety	2020	2019				
Safety Science	2020	2017	2017			
Sustainability (Switzerland)	2020					
Transport Policy	2021	2021				
Transportation Research Interdisciplinary Perspectives	2021					
Transportation Research Part D: Transport and Environment	2022					
Transportation Research Part E: Logistics and Transportation Review	2016					

ที่มา : ฐานข้อมูล Science Direct และ Scopus

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากวรรณกรรมต่างประเทศ จำนวน 26 บทความ สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบความสามารถในการรับมือ และปรับตัวของธุรกิจการบิน และจำแนกได้เป็น 4 ด้านดังตารางที่ 3 ดังนี้

- 1) **ด้านธรรมาภิบาล** ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ ระเบียบข้อบังคับและกฎหมาย และแผนพัฒนา
- 2) **ด้านแนวทางการรับมือ** ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ เรียนรู้จากกรณีศึกษา การจำลองเหตุการณ์ และการพัฒนาดัชนีในการประเมินการรับมือและปรับตัว
- 3) **ด้านการจัดการทรัพยากร** ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ เงิน ทรัพยากรบุคคล ความสามารถหลักขององค์กร และสินทรัพย์
- 4) **ด้านผู้ให้บริการด้านการบินพลเรือน** ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ การสื่อสารและความร่วมมือ

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์องค์ประกอบของความสามารถในการรับมือและปรับตัวของธุรกิจการบิน

ผู้วิจัยและปีที่เผยแพร่	ด้านที่ 1		ด้านที่ 2			ด้านที่ 3				ด้านที่ 4	
	ระเบียบข้อบังคับและกฎหมาย	แผนพัฒนา	กรณีศึกษา	จำลองเหตุการณ์	พัฒนาดัชนี	เงิน	ทรัพยากรบุคคล	ความสามารถหลักขององค์กร	สินทรัพย์	การสื่อสาร	ความร่วมมือ
1) Abdeen et al. (2021)								/	/	/	/
2) Adjekum & Tous (2020)	/					/	/	/			
3) Arora, Tuchen, Nazemi, & Blessing (2021)	/		/						/		/
4) Blake et al. (2019)				/			/	/	/		/
5) Bridges, Wulff, & Bamberry (2021)							/				
6) Burbidge (2018)	/	/						/			/
7) Chen, Wang, & Zhou (2021)		/	/	/					/	/	/
8) Colak, Enoch, & Morton (2023)	/					/		/	/		/
9) Coles (2021)	/		/	/		/			/		
10) Dobrowolska et al. (2020)							/				
11) Dunn & Wilkinson (2016)									/		
12) Fang et al. (2022)				/	/						/
13) Gössling (2020)				/							
14) Gössling & Higham (2020)									/		
15) Landman, Groen, van Paassen, Bronkhorst, & Mulder (2017)			/	/			/				
16) Linden (2021)	/							/	/	/	
17) Lundberg & Johansson (2019)			/				/	/	/		
18) Ou & Wong (2020)						/		/		/	
19) Patriarca, Di Gravio, & Costantino (2017)	/						/	/	/		
20) Reichardt, Ulfarsson, & Pétursdóttir (2019)	/		/	/			/	/			/
21) Steen & Ferreira (2020)	/		/			/	/	/	/		
22) Stroeve & Everdij (2017)				/				/	/		
23) Tabares (2021)	/	/	/						/	/	/
24) Tisdall, Zhang & Zhang (2021)	/						/		/		
25) Vatankhah, Bamshad, Altinay, & De Vita (2023)								/	/		
26) Wu et al. (2022)							/	/	/		
รวม	11	3	8	8	1	5	11	14	17	5	9

หมายเหตุ : ด้านที่ 1 คือ ธรรมชาติ ด้านที่ 2 คือ แนวทางการรับมือ ด้านที่ 3 คือ การจัดการทรัพยากร ด้านที่ 4 คือ ผู้ให้บริการด้านการบินพลเรือน

ที่มา : ฐานข้อมูล Science Direct และ Scopus

จากผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของความสามารถในการรับมือและปรับตัวของธุรกิจการบิน ดังตารางที่ 3 พบว่า มีบางองค์ประกอบปรากฏในวรรณกรรมจำนวนน้อย เช่น การพัฒนาดัชนีความสามารถในการรับมือและปรับตัว เพื่อเป็นแนวทางการรับมือในการลดผลกระทบจากสถานการณ์วิกฤตสอดคล้องกับ Tisdall และคณะ (2021) ซึ่งเสนอว่า การพัฒนาดัชนีความสามารถในการรับมือและปรับตัวเป็นแนวทางการจัดการสถานการณ์วิกฤตที่มีประสิทธิภาพ โดยควรมีความร่วมมือในทุกภาคส่วนของอุตสาหกรรม เพื่อป้องกันการล้มละลายแบบเฉียบพลัน และเน้นการปรับตัวและเปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างกรอบการแข่งขันอย่างสมดุลและมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการมากขึ้น และไม่เพียงเพื่อดำเนินธุรกิจต่อไปได้แต่เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมการบินให้ยั่งยืนและเป็นประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในอนาคต ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จะนำเสนอองค์ประกอบทั้งหมดที่พบจากการสังเคราะห์เพื่อเป็นกรอบการวิจัยในระยะต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเชิงเอกสารแนวคิดความสามารถในการรับมือและปรับตัวของธุรกิจการบินสามารถจำแนกได้เป็น 4 ด้าน มีรายละเอียดประกอบ ดังนี้

1) ด้านธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ

1.1 ระเบียบข้อบังคับและกฎหมาย รายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับความปลอดภัยด้านการบินถูกนำมาใช้ในบริบทต่าง ๆ โดยนักวิชาการ เช่น Adjekum และ Tous (2020); Patriarca และคณะ (2017); Tisdall และคณะ (2021) ซึ่งกล่าวถึงบทบาทในการควบคุมการเดินทางอย่างเข้มงวดที่ธุรกิจการบินมีความจำเป็นต้องปฏิบัติตาม การแลกเปลี่ยนหรือการรายงานข้อมูลที่เกิดขึ้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น (Reichardt et al., 2019) การปรับใช้แผนนโยบายอย่างเหมาะสมตามระดับของสถานการณ์ (Burbidge, 2018) เปิดโอกาสในการวางแผนการจัดการวิกฤติและสร้างแผนสำรองที่สามารถปฏิบัติได้จริงซึ่งนำไปสู่หนทางของการลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้

1.2 แผนพัฒนา การวางแผนพัฒนาระยะยาวเป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาด้านการบินอย่างยั่งยืน โดยต้องใช้ข้อบังคับด้านการบินเพื่อสนับสนุนการพัฒนาด้านนี้ร่วมกันในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (Burbidge, 2018) นอกจากนี้ ยังต้องมีการวางแผนฟื้นฟูจากความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในสถานการณ์วิกฤติ เพื่อให้สามารถรับมือและเตรียมความพร้อมในการปรับตัวได้อย่างเหมาะสม (Chen et al., 2021; Tabares, 2021)

2) ด้านแนวทางการรับมือ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ

2.1 เรียนรู้จากกรณีศึกษา จากกรณีศึกษาด้านการบินมีแนวทางการรับมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การพัฒนานโยบายและแผนการดำเนินงานที่เหมาะสม (Landman et al., 2017) การใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับการบินและตรวจสอบความปลอดภัย (Lundberg & Johansson, 2019) การจัดทำแผนและการดำเนินการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (Reichardt et al.,

2019) การพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้และการสื่อสารระหว่างภาคีเครือข่ายด้านความปลอดภัย (Steen & Ferreira, 2020) การเตรียมความพร้อมและฝึกอบรมผู้ปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ (Tabares, 2021) การพัฒนาความสามารถในการเข้าถึงข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ความเสี่ยงและตัดสินใจ (Arora et al., 2021) การสร้างและส่งเสริมการทำงานร่วมกัน (Chen et al., 2021) และการปรับปรุงการดำเนินการ และปฏิบัติตามกฎระเบียบเพื่อเพิ่มความปลอดภัยในการบิน (Coles, 2021)

2.2 การจำลองเหตุการณ์ เพื่อสร้างรูปแบบที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมการบิน เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถวิเคราะห์สถานการณ์และประเมินผลของการดำเนินงานได้ก่อนที่จะดำเนินการในสถานการณ์จริง นอกจากนี้ยังสามารถฝึกฝนทักษะและความสามารถในการจัดการสถานการณ์เหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ทำให้เกิดการวางแผนและปรับปรุงระบบได้ รวมถึงสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ได้อย่างตรงจุด (Blake et al., 2019; Chen et al., 2021; Coles, 2021; Fang et al., 2022; Gössling, 2020; Landman et al., 2017; Reichardt et al., 2019)

2.3 การพัฒนาดัชนีในการประเมินการรับมือและปรับตัว การพัฒนาดังนี้ยังต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการความเสี่ยง การจัดการโซ่อุปทาน นโยบายด้านสุขภาพ ความปลอดภัยในที่ทำงาน และความสัมพันธ์กับพนักงาน เพื่อให้มีความสามารถเปลี่ยนแปลงและปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์วิกฤติ นอกจากนี้ การพัฒนาดังนี้ยังช่วยให้สามารถตรวจสอบผลการดำเนินงานในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤติ และปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้องค์การดำเนินการในทิศทางที่ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการในอนาคต (Fang et al., 2022)

3) ด้านการจัดการทรัพยากร ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ

3.1 เงิน การบริหารจัดการเงิน การสำรองเงินเพื่อการจัดการเหตุการณ์ฉุกเฉินช่วยให้องค์การมีความมั่นคง และพร้อมที่จะดำเนินกิจการต่อไปได้ (Adjekum & Tous, 2020; Colak et al., 2023; Coles, 2021; Ou & Wong, 2020; Steen & Ferreira, 2020)

3.2 ทรัพยากรบุคคล มุ่งเน้นถึงความพร้อมของผู้ปฏิบัติงานรวมถึงทักษะและองค์ความรู้ที่จำเป็น อาทิ ทักษะการใช้เทคโนโลยี (Tisdall et al., 2021; Wu et al., 2022) การรับรู้ข้อมูลที่สำคัญ (Landman et al., 2017) การฝึกอบรม (Blake et al., 2019; Lundberg & Johansson, 2019; Steen & Ferreira, 2020) ความพร้อมในการปรับตัว (Dobrowolska et al., 2020; Reichardt et al., 2019) ความคิดสร้างสรรค์ (Adjekum & Tous, 2020) เป็นต้น ซึ่งการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลในองค์การด้านการบินนั้นเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับพนักงานให้มีความพร้อมในการปรับตัวและเตรียมความพร้อมสำหรับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้

3.3 ความสามารถหลักขององค์การ การจัดการทรัพยากรบุคคลต้องมีระบบที่สนับสนุนผู้ปฏิบัติงาน (Landman et al., 2017; Tisdall et al., 2021) เพื่อให้มีความพร้อมในการปรับตัวและการทำงานในสถานการณ์ที่ฉับไว การสร้างความสามารถในการจัดการเรื่องความเสี่ยงและป้องกันเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้น (Abdeen et al., 2021; Patriarca et al., 2017) นอกจากนี้ ปัจจัยที่สนับสนุนความสามารถ การปรับตัว และรับมือด้านการบิน

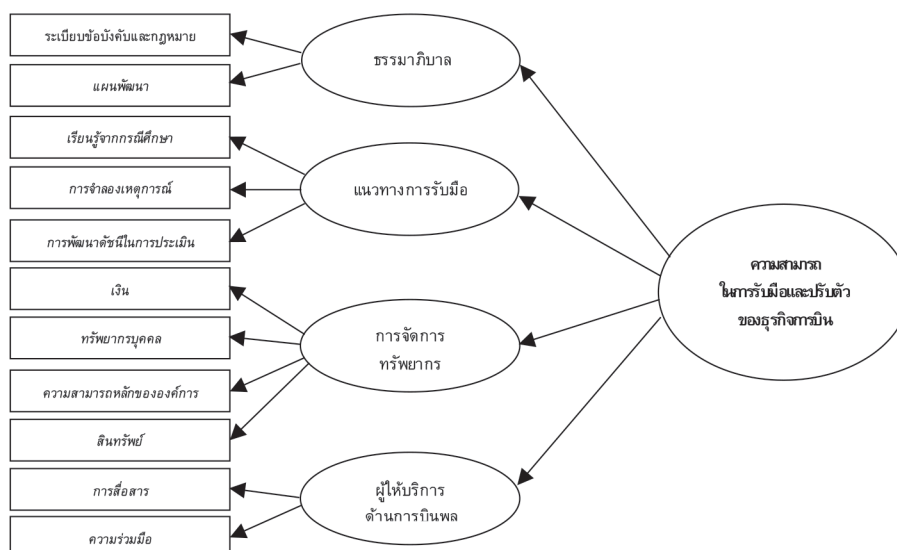
ยังมีวัฒนธรรมองค์การ (Adjekum & Tous, 2020) กลยุทธ์ระดับองค์การ (Colak et al., 2023) การสร้างสัมพันธ์ภาพ และการทำงานร่วมกันระหว่างทีม (Burbidge, 2018; Linden, 2021; Wu et al., 2022) ภาวะผู้นำ และการตัดสินใจของผู้บริหาร (Reichardt et al., 2019; Stroeve & Everdij, 2017) โครงสร้างการทำงานแบบยืดหยุ่น การสร้างนวัตกรรม และการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ภายในองค์การ (Ou & Wong, 2020)

3.4 ลิขทรัพย์ ความพร้อมในการใช้สินทรัพย์ที่ไม่ใช่ทางการเงิน เช่น เทคโนโลยี (Patriarca et al., 2017; Stroeve & Everdij, 2017) อากาศยานหรือท่าอากาศยาน นวัตกรรมใหม่ (Tisdall et al., 2021) ภาควิเคราะห์ (Wu et al., 2022) โดยทั่วไปแล้วการบริหารจัดการทรัพยากรสินทรัพย์ที่มีอยู่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และลดต้นทุนขององค์การ (Vatankhah et al., 2023)

4) ด้านผู้ให้บริการด้านการบินพลเรือน ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ

4.1 การสื่อสาร จากการศึกษาในช่วงต้น นักวิชาการมุ่งเน้นไปที่การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานภายในและภายนอกด้านการบินพลเรือนได้อย่างครบถ้วน รวดเร็วและแม่นยำ (Ou & Wong, 2020) เพื่อให้ตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทันที เช่น ระบบสื่อสารดาวเทียมที่ลดข้อจำกัดในการส่งถ่ายข้อมูล อีกทั้งยังช่วยลดความล่าช้าในการสื่อสารได้ (Abdeen et al., 2021)

4.2 ความร่วมมือ ความสำคัญของการร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายในและภายนอกด้านการบินพลเรือนนอกเหนือจากการแลกเปลี่ยนข้อมูล แต่เป็นการทำงานร่วมกันเพื่อให้ทราบถึงขอบเขตการทำงานแต่ละหน่วยอย่างชัดเจน เกิดการบูรณาการและแก้ปัญหา (Blake et al., 2019; Burbidge, 2018) มีการจัดทำแผนรับมือและฟื้นฟูร่วมกันในทุกหน่วยงาน (Chen et al., 2021) รวมถึงการพัฒนาดัชนีชี้วัดเพื่อประเมินความสามารถในการปรับตัวและรับมือด้านการบินในทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Fang et al., 2022)

ภาพที่ 3 องค์ประกอบความสามารถในการรับมือและปรับตัวของธุรกิจการบิน

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผู้บริหารในหน่วยงานผู้ให้บริการด้านการบินพลเรือน อันได้แก่ หน่วยงานกำกับดูแลกิจการด้านการบินพลเรือน ท่าอากาศยาน สายการบิน และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ตระหนักถึงการพัฒนาแผนหรือดัชนีร่วมกัน อาจเป็นการส่งตัวแทนในแต่ละหน่วยงานร่วมหารือหรือข้อสรุปร่วมกันในการพัฒนาแผนรับมือและปรับตัวด้านการบิน มากำหนดเป็นกรอบในวางแผนการดำเนินการรับมือ เตรียมความพร้อม และปรับตัวร่วมกัน ภายใต้วิกฤตการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้อุตสาหกรรมการบินสามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างยั่งยืน และมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้ตอบสนองเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและตรงจุด

2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ หน่วยงานผู้ให้บริการด้านการบินพลเรือนควรพิจารณานำองค์ประกอบของความสามารถในการรับมือและปรับตัวด้านการบิน ทั้ง 4 ด้าน และ 11 องค์ประกอบที่สนับสนุนความสามารถในการรับมือและปรับตัวด้านการบินมาปรับใช้ให้เหมาะสมตามรูปแบบธุรกิจของตน

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการในการดำเนินการต่อไป

1) นักวิจัยหรือนักวิชาการ สามารถนำองค์ประกอบที่พบจากการวิจัยเชิงเอกสารในครั้งนี้ ไปประเมินความสามารถในการรับมือและปรับตัวของธุรกิจการบินที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์งานวิจัยได้ เนื่องจากเป็นผลจากการสังเคราะห์จากวรรณกรรมด้านความสามารถในการรับมือและปรับตัวของธุรกิจการบิน

2) นักวิจัยหรือนักวิชาการ อาจศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ในแต่ละองค์ประกอบของความสามารถในการรับมือและปรับตัวของธุรกิจการบิน เนื่องจากประเด็นดังกล่าวยังไม่มีการศึกษาอย่างชัดเจน และมีความคลุมเครืออยู่

บรรณานุกรม

- Abdeen, F. N., Fernando, T., Kulatunga, U., Hettige, S., & Ranasinghe, K. D. A. (2021). Challenges in multi-agency collaboration in Disaster Management: A Sri Lankan perspective. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 62, 102399. doi: 10.1016/j.ijdr.2021.102399
- Adjekum, D. K., & Tous, M. F. (2020). Assessing the relationship between organizational management factors and a resilient safety culture in a collegiate aviation program with Safety Management Systems (SMS). *Safety Science*, 131, 104909. doi: 10.1016/j.ssci.2020.104909
- Arora, M., Tuchen, S., Nazemi, M., & Blessing, L. (2021). Airport pandemic response: An assessment of impacts and strategies after one year with COVID-19. *Transportation Research Interdisciplinary Perspectives*, 11, 100449. doi: 10.1016/j.trip.2021.100449

- Blake, D. M., Stevenson, J., Wotherspoon, L., Ivory, V., & Trotter, M. (2019). The role of data and information exchanges in Transport System Disaster Recovery: A New Zealand case study. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 39, 101124. doi: 10.1016/j.ijdr.2019.101124
- Bridges, D., Wulff, E., & Bamberly, L. (2021). Resilience for gender inclusion: Developing a model for women in Male-dominated occupations. *Gender, Work & Organization*, 30(1), 263–279. doi: 10.1111/gwao.12672
- Bruneau, M., Chang, S. E., Eguchi, R. T., Lee, G. C., O'Rourke, T. D., Reinhorn, A. M., ... von Winterfeldt, D. (2003). A framework to quantitatively assess and enhance the seismic resilience of communities. *Earthquake Spectra*, 19(4), 733–752. doi: 10.1193/1.1623497
- Burbidge, R. (2018). Adapting aviation to a changing climate: Key priorities for action. *Journal of Air Transport Management*, 71, 167–174. doi: 10.1016/j.jairtraman.2018.04.004
- Charles, S. H., Chang-Richards, A. Y., & Yiu, T. W. (2022). A systematic review of factors affecting post-disaster reconstruction projects resilience. *International Journal of Disaster Resilience in the Built Environment*, 13(1), 113-132.
- Chen, Z., Wang, Y., & Zhou, L. (2021). Predicting weather-induced delays of high-speed rail and aviation in China. *Transport Policy*, 101, 1–13. doi: 10.1016/j.tranpol.2020.11.008
- Colak, O., Enoch, M., & Morton, C. (2023). Airport business models and the COVID-19 pandemic: An exploration of the UK case study. *Journal of Air Transport Management*, 108, 102337. doi: 10.1016/j.jairtraman.2022.102337
- Coles, T. (2021). Tourism, Brexit and the Climate Crisis: On intersecting crises and their effects. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(9), 1529–1546. doi: 10.1080/09669582.2020.1858304
- Dobrowolska, M., Flakus, M., Slazyk-Sobol, M., & Wawoczny, A. (2020). Strengthening professional efficacy due to sustainable development of social and individual competences—empirical research study among Polish and Slovak employees of the Aviation Sector. *Sustainability*, 12(17), 6843. doi: 10.3390/su12176843

- Dunn, S., & Wilkinson, S. M. (2016). Increasing the resilience of air traffic networks using a network graph theory approach. *Transportation Research Part E: Logistics and Transportation Review*, 90, 39–50. doi: 10.1016/j.tre.2015.09.011
- Fang, C., Chu, Y., Fu, H., & Fang, Y. (2022). On the resilience assessment of complementary transportation networks under natural hazards. *Transportation Research Part D: Transport and Environment*, 109, 103331. doi: 10.1016/j.trd.2022.103331
- Gössling, S. (2020). Risks, resilience, and Pathways to Sustainable Aviation: A COVID-19 perspective. *Journal of Air Transport Management*, 89, 101933. doi: 10.1016/j.jairtraman.2020.101933
- Gössling, S., & Higham, J. (2020). The low-carbon imperative: Destination management under urgent climate change. *Journal of Travel Research*, 60(6), 1167–1179. doi: 10.1177/0047287520933679
- International Civil Aviation Organization. (2023). *Effects of Novel Coronavirus (COVID-19) on Civil Aviation: Economic Impact Analysis*. Retrieved April 21, 2023, from https://www.icao.int/sustainability/Documents/Covid-19/ICAO_coronavirus_Econ_Impact.pdf
- Landman, A., Groen, E. L., van Paassen, M. M., Bronkhorst, A. W., & Mulder, M. (2017). Dealing with unexpected events on the flight deck: A conceptual model of startle and surprise. *Human Factors: The Journal of the Human Factors and Ergonomics Society*, 59(8), 1161–1172. doi: 10.1177/0018720817723428
- Linden, E. (2021). Pandemics and environmental shocks: What aviation managers should learn from covid-19 for long-term planning. *Journal of Air Transport Management*, 90, 101944. doi: 10.1016/j.jairtraman.2020.101944
- Lundberg, J., & Johansson, B. J. E. (2019). Resilience is not a silver bullet – harnessing resilience as core values and resource contexts in a double adaptive process. *Reliability Engineering & System Safety*, 188, 110–117. doi: 10.1016/j.ress.2019.03.003
- Ou, J., & Wong, I. K. A. (2020). Strategic crisis response through changing message frames: A case of airline corporations. *Current Issues in Tourism*, 24 (20), 2890–2904. doi: 10.1080/13683500.2020.1849051

- Patriarca, R., Di Gravio, G., & Costantino, F. (2017). A Monte Carlo evolution of the Functional Resonance Analysis Method (FRAM) to assess performance variability in complex systems. *Safety Science*, 91, 49–60. doi: 10.1016/j.ssci.2016.07.016
- Reichardt, U., Ulfarsson, G. F., & Pétursdóttir, G. (2019). Developing scenarios to explore impacts and weaknesses in aviation response exercises for volcanic ash eruptions in Europe. *Journal of Air Transport Management*, 79, 101684. doi: 10.1016/j.jairtraman.2019.101684
- Scott, J. (2014). *A matter of record: Documentary sources in social research*. Oxford: Wiley.
- Steen, R., & Ferreira, P. (2020). Resilient flood-risk management at the municipal level through the lens of the Functional Resonance Analysis Model. *Reliability Engineering & System Safety*, 204, 107150. doi: 10.1016/j.ress.2020.107150
- Stroeve, S. H., & Everdij, M. H. C. (2017). Agent-based modelling and mental simulation for resilience engineering in air transport. *Safety Science*, 93, 29–49. doi: 10.1016/j.ssci.2016.11.003
- Tabares, D. A. (2021). An airport operations proposal for a pandemic-free air travel. *Journal of Air Transport Management*, 90, 101943. doi: 10.1016/j.jairtraman.2020.101943
- Tisdall, L., Zhang, Y., & Zhang, A. (2021). Covid-19 impacts on general aviation – comparative experiences, governmental responses and policy imperatives. *Transport Policy*, 110, 273–280. doi: 10.1016/j.tranpol.2021.06.009
- Vatankhah, S., Bamshad, V., Altinay, L., & De Vita, G. (2023). Understanding business model development through the lens of complexity theory: Enablers and barriers. *Journal of Business Research*, 155, 113350. doi: 10.1016/j.jbusres.2022.113350
- Wu, C., Yan, H., Xue, W., & Liao, M. (2022). The operation of labour charter flights during the COVID-19 pandemic in China. *Case Studies on Transport Policy*, 10(1), 427–433. doi: 10.1016/j.cstp.2022.01.003

Lifestyle of High-Spending ASEAN Senior Tourists

Ranee Esichaikul¹ Nontlachatara Viranuvatti^{2,*} and Wutipark Poonbua³

Received: June 11, 2023 Revised: July 27, 2023 Accepted: August 28, 2023

Abstract

The purposes of this research were to (1) study tourist characteristics and lifestyle of high-spending ASEAN senior tourists; (2) to analyze tourism products according to the lifestyle of high-spending ASEAN senior tourists; and (3) to propose guidelines for high-spending ASEAN senior tourists.

This research was a quantitative research. The population and samples were senior tourists from Singapore, Malaysia and Indonesia. A questionnaire was used as a research instrument. An objective 1, the result was found that these 3 groups of senior tourists performed similar behavior in tourism activities as well as lifestyle. An objective 2, food products were important for every group but had a bit different cause from a religious condition. In addition, objective 3 will serve as a guideline for tourism promotion strategies of high-spending ASEAN senior tourists, including destination and services development for the next normal strategy, supplier promotional marketing strategies for designing tour programs and activities at tourist attractions.

Keywords: lifestyle, high-spending senior tourist, ASEAN

^{1,3} School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

² School of Management, Mae Fah Luang University

* Corresponding author. E-mail: nontlachatara.vir@mfu.ac.th

รูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวสูงอายุ ชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง

ราณี อิลิชัยกุล¹ นนทลฉัตร วีรานวัตร^{2,*} และ วุฒิภาค พูลบัว³

วันรับบทความ: June 11, 2023 วันแก้ไขบทความ: July 27, 2023 วันตอบรับบทความ: August 28, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาคุณลักษณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง (2) เพื่อวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง และ (3) เพื่อเสนอแนวทางกลยุทธ์ในการส่งเสริมการเดินทางของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเชิงปริมาณ ประชากร และกลุ่มตัวอย่างคือนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวสิงคโปร์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า นักท่องเที่ยวทั้ง 3 กลุ่มมีคุณลักษณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตทางการท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกัน ส่วนวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า นักท่องเที่ยวทั้งสามกลุ่มให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ด้านอาหารแต่มีความแตกต่างกันเล็กน้อยด้วยเหตุผลทางศาสนา และวัตถุประสงค์ที่ 3 สามารถนำเสนอแนวทาง กลยุทธ์ในการส่งเสริมการเดินทางของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายได้สูงให้มีการเดินทางสู่ประเทศไทยได้มากขึ้น ได้แก่ การกำหนดกลยุทธ์พัฒนาจุดหมายปลายทาง และการให้บริการนักท่องเที่ยวในยุค Next Normal กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดของโซเชียลมีเดีย และกลยุทธ์การออกแบบรายการนำเที่ยวและกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว

คำสำคัญ: รูปแบบการดำเนินชีวิต นักท่องเที่ยวสูงอายุที่มีการใช้จ่ายสูง ชาวอาเซียน

^{1,3} สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

² สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

* Corresponding author. E-mail: nontlachatar.vir@mfu.ac.th

บทนำ

ความพร้อมและศักยภาพของประเทศไทยต่อการท่องเที่ยว พบว่า ประเทศไทยมีจุดเด่น และ ข้อได้เปรียบจากประเทศคู่แข่งหลายประการ เช่น ท่าเลที่ตั้งเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ และอสังหาริมทรัพย์ของคนไทย นอกจากนี้ ประเทศไทยยังได้รับการคัดเลือกให้เป็นจุดหมายปลายทางยอดนิยมของนักท่องเที่ยวทั่วโลก โดยการจัดอันดับด้านการท่องเที่ยวในระดับนานาชาติ เช่น ในปี ค.ศ. 2018 กรุงเทพมหานคร ได้รับคัดเลือกให้เป็นจุดหมายปลายทางอันดับที่ 1 ของนักท่องเที่ยวทั่วโลกจาก Master Card ในปี ค.ศ. 2017 ประเทศไทยได้รับรางวัลชายหาดที่ดีที่สุดในโลกของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกจาก World Travel Awards และในปีเดียวกันยังได้รับรางวัลประเทศท่องเที่ยวที่ดีที่สุดในโลกในการท่องเที่ยวครอบครัว และการท่องเที่ยวเชิงพักผ่อนจาก TTG Travel Awards (เปิดรางวัลทั่วโลกมอบให้เมืองไทย, 2562) ด้วยเหตุนี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและขีดความสามารถของประเทศไทยในการเป็นจุดหมายปลายทางยอดนิยมระดับโลก การท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องทั้งด้านรายได้และจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี ยกเว้นในช่วงโรคติดเชื้อไวรัส โควริดา (COVID-19) ซึ่งการเติบโตดังกล่าวย่อมมาพร้อมกับสภาวะการแข่งขันที่มีมากขึ้น ในขณะเดียวกันหลายประเทศทั่วโลกต้องการนักท่องเที่ยวคุณภาพ ทั้งจากต่างประเทศ และภายในประเทศ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มที่จะใช้จ่ายระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวสูง เลือกซื้อสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพเดินทางท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบไม่สร้างผลกระทบทางลบให้กับแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเชื่อว่าการดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวดังกล่าวให้เดินทางเข้ามาในประเทศไทยได้มากขึ้น จะทำให้การท่องเที่ยวของประเทศนั้นมีการเติบโตไปในทิศทางที่ดี ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงควรปรับตัวและพัฒนากลยุทธ์เพื่อตอบสนองกับสถานการณ์ทางการท่องเที่ยว โดยการกำหนดกลยุทธ์และให้ความสำคัญกับการสร้างมูลค่าตลาดการท่องเที่ยวของไทยให้สูงขึ้น มุ่งเน้นที่จะพัฒนาเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพ โดยให้ความสำคัญกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายที่มีการใช้จ่ายในระหว่างการเดินทางมูลค่าสูงกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มทั่วไป รวมทั้งจูงใจให้นักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพเดินทางท่องเที่ยวยังประเทศไทยในสัดส่วนสูงขึ้นควบคู่กันกับปริมาณของนักท่องเที่ยว โดยเน้นการทำการตลาดการท่องเที่ยวใหม่ ๆ เพื่อดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีศักยภาพในการใช้จ่ายสูง

นักท่องเที่ยวสูงอายุกกลุ่ม Silver Age หรือกลุ่ม High-Spending Senior จัดเป็นหนึ่งในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการใช้จ่ายสูง จากการรายงานของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ระบุว่า ในปี พ.ศ. 2558 จำนวนนักท่องเที่ยวสูงอายุมียอดจำนวน 8,439,222 คน การเดินทางของนักท่องเที่ยวสูงอายุสร้างรายได้ให้ประเทศไทยรวม 195,891 ล้านบาท หรือร้อยละ 8.66 ของรายได้จากการท่องเที่ยว คิดเป็นนักท่องเที่ยวสูงอายุต่างชาติจำนวน 3,628,758 คน สร้างรายได้แก่ประเทศไทยเป็นมูลค่า 183,869 ล้านบาท และนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวไทยจำนวน 4,810,464 คน สร้างรายได้มูลค่า 12,022 ล้านบาท จำนวนนักท่องเที่ยวสูงอายุต่างชาติคิดเป็นร้อยละ 12.1 ของนักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งหมด แต่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 17.2 สูงกว่าอัตราการขยายตัวของนักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งหมดเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 10.21 ซึ่งนักท่องเที่ยวสูงอายุ

ต่างชาติ 3 อันดับแรก ได้แก่ ชาวจีนจำนวน 823,296 คน มาเลเซียจำนวน 682,367 คน และญี่ปุ่นจำนวน 239,378 คน อีกทั้งยังคาดการณ์ว่า ในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยจะมีนักท่องเที่ยวสูงอายุต่างชาติมากถึง 6.2 ล้านคน จึงทำให้ประเทศไทยกลายเป็นจุดหมายปลายทางยอดนิยมของนักท่องเที่ยวสูงอายุทั่วโลกที่นิยมเดินทางท่องเที่ยว (โอกาสจากนักท่องเที่ยววัยเก๋า, 2560)

อย่างไรก็ดี นักท่องเที่ยวสูงอายุมีพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวแตกต่างจากนักท่องเที่ยวทั่วไป คือ เน้นการท่องเที่ยวและบริการที่มีคุณภาพดี คุ่มค่า พักนานใช้จ่ายสูง เนื่องจากมีเงินเก็บจากการทำงานหนักมาทั้งชีวิต ขณะเดียวกันคำนึงถึงความมั่นใจด้านความปลอดภัย ความมั่นใจด้านบริการ ใส่ใจดูแลสุขภาพที่ดี เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและสุขภาพ (โอกาสจากนักท่องเที่ยววัยเก๋า, 2560) แต่ผู้สูงอายุมักมีข้อจำกัดในการเดินทางมากกว่าวัยหนุ่มสาว การเตรียมความพร้อมในการรองรับตลาดกลุ่มนี้ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึง วิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลที่แสดงออกมาในรูปแบบของกิจกรรม ความสนใจ และทัศนคติ โดยรูปแบบการดำเนินชีวิตจะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวบุคคลนั้น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกสำหรับการพัฒนาสินค้า และนำเสนอผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและรูปแบบการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภายหลังจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่อาจเปลี่ยนแปลง นักท่องเที่ยวจะมีความระมัดระวังในการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ปัจจัยในการเลือกจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวไม่ใช่เพียงแค่ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวอีกต่อไป แต่นักท่องเที่ยวจะคำนึงถึงสุขอนามัย และความปลอดภัยด้วยเป็นสำคัญ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้จะสามารถเป็นแนวทางเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง และกำหนดกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียน อันจะนำไปสู่จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ที่เพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง
- 2) เพื่อวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับกลุ่มรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง
- 3) เพื่อเสนอแนวทางกลยุทธ์ในการส่งเสริมการเดินทางนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง

การทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

การให้ความหมายของคำว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ (Senior Tourist) แตกต่างกันไป บางองค์การระบุว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป ในขณะที่บางองค์การระบุว่า มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป แต่ที่น่าสนใจจากบทความของมหาวิทยาลัยลัตเวีย ในการประชุมประจำปี ครั้งที่ 3 เกี่ยวกับการท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ณ ประเทศโปแลนด์ ที่ไม่ได้กำหนดอายุเริ่มต้นของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุไว้อย่างชัดเจน แต่ให้ความสำคัญกับการแบ่งระยะของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมากกว่า เนื่องจากมองเห็นถึงความแตกต่างของพฤติกรรมการท่องเที่ยวจากปัจจัยที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา ประกอบด้วย 4 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 วัยที่ไม่มีลูกอยู่ด้วยในวันหยุด ระยะที่ 2 วัยเกษียณ ทำให้มีเวลาว่างมากขึ้น ระยะที่ 3 วัยที่มีข้อจำกัดในเรื่องของความเจ็บป่วยและสุขภาพ และระยะที่ 4 วัยที่มีการสูญเสียคู่ครอง ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมในการเดินทางท่องเที่ยว (ณัฐพล ลีลาวัฒนานันท์ และนรินทร์ สังข์รักษา, 2559) การที่ประชากรมีอายุยืนขึ้นเนื่องจากประชากรมีภาวะสุขภาพที่ดีขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งขยายอายุการทำงานออกไปอีกระยะหนึ่ง โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีภาวะสุขภาพในเกณฑ์ดี สำหรับผู้สูงอายุที่เกษียณอายุจะมีระยะเวลาหลังเกษียณอายุงานมากขึ้น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะใช้ชีวิตช่วงหลังเกษียณอายุงานประกอบกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะกิจกรรมสันทนาการ และการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหรือเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ เนื่องจากมีเวลามากกว่านักท่องเที่ยววัยอื่น ๆ และมีความพร้อมทางด้านการเงิน ตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจึงเป็นส่วนตลาดที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นตลาดขนาดใหญ่และเป็นตลาดที่กำลังเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังมีอำนาจในการซื้อมาก (Gunter, 1998)

2. แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

วิภาดา เนียมรักษา และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2559) รวมทั้ง Gunter (1998) ได้ศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจะมีการใช้ชีวิตท่องเที่ยวแบบไม่เร่งรีบ และสรุปพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของผู้สูงอายุได้ดังนี้

1) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเน้นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเป็นสิ่งดึงดูดใจต่อการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว นอกจากนี้ ต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถซึมซับความรู้สึกได้ยาวนานเหมือนการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า เนื่องจากนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุไม่สามารถเดินทางไปตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้รวดเร็วเหมือนนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น และต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก

2) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุนิยมเดินทางท่องเที่ยวแบบกลุ่มหรือหมู่คณะ โดยมีครอบครัวหรือญาติร่วมเดินทางและร่วมตัดสินใจ ซึ่งผู้สูงอายุนิยมเดินทางไปเที่ยวกับลูกหลาน ญาติพี่น้อง หรือคนในครอบครัว โดยการเดินทางแต่ละครั้งของผู้สูงอายุมักมีผู้ติดตามไปด้วยเสมอ

3) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีความต้องการความสะดวกสบายในการเดินทางภายในแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าความหรูหรา ทั้งการเดินทางโดยทางเท้า และทางรถยนต์ เช่น ถนนต้องมีความลาดชันน้อย เรียบ และ

สามารถใช้รถเข็นได้ นอกจากนี้ ระยะทางในการเที่ยวชมสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุไม่ควรเกินครึ่งชั่วโมง ต่อรอบ ด้วยข้อจำกัดทางร่างกายของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

4) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีความต้องการด้านความปลอดภัยของเมืองท่องเที่ยว ที่ตั้งของที่พักระหว่างท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และให้ความสำคัญกับการบริการด้านความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่เป็นสำคัญ เช่น เจ้าหน้าที่นำเที่ยวต้องมีความรู้ด้านการปฐมพยาบาล มีจุดบริการด้านสุขภาพในสถานที่ท่องเที่ยว มีสิ่งอำนวยความสะดวกทางการแพทย์ เป็นต้น โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเน้นการท่องเที่ยว และบริการที่มีคุณภาพดี และคุ้มค่าจากผู้ให้บริการทางการท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญกับความพึงพอใจเป็นหลัก และมีความยินดีที่จะจ่ายเงินเพิ่มขึ้นเพื่อแลกต่อการบริการที่ดีขึ้นเป็นพิเศษ

5) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีความต้องการอาหารเพื่อสุขภาพ เนื่องจากสุขภาพของผู้สูงอายุจะมีความเสี่ยงในการติดเชื้อทางด้านอาหารและน้ำได้มากกว่านักท่องเที่ยววัยอื่น ๆ นอกจากนี้ ภายในแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการนำเสนอจุดเด่นของอาหารท้องถิ่นที่หลากหลาย รวมทั้งการเลือกซื้อสินค้าที่ระลึกของนักท่องเที่ยว ผู้สูงอายุจะเน้นเป็นสินค้าที่ผลิตโดยชุมชน

นอกจากนี้ Shoemaker (1989 อ้างถึงใน กรวรรณ สังกร และคณะ, 2558) ได้แบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุออกเป็นกลุ่มตามพฤติกรรมในการเดินทางที่แตกต่างกัน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คือ นักท่องเที่ยวสูงอายุพึงพอใจการท่องเที่ยวในระยะสั้น ๆ และชอบที่จะกลับมายังสถานที่เดิมมากกว่าการเยี่ยมชมในสถานที่ใหม่ กลุ่มที่ 2 คือ นักท่องเที่ยวสูงอายุที่ชอบพบปะผู้คน ชอบสังคม และการพักผ่อน กลุ่มที่ 3 คือ นักท่องเที่ยวสูงอายุที่ชอบท่องเที่ยวโดยเลือกแพ็คเกจทัวร์ที่รวมทุกอย่าง

ทั้งนี้ พฤติกรรมนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากนักท่องเที่ยวทั่วไปโดยเน้นการท่องเที่ยวที่ไม่เร่งรีบ ใส่ใจต่อสุขภาพ ในขณะที่วัยอื่นชื่นชอบการท่องเที่ยวที่ได้ประสบการณ์ที่แปลกใหม่เพื่อเป็นกำไรชีวิตชอบเข้าสังคมเพื่อพูดคุยกับคนใหม่ ๆ ให้ความสำคัญกับความปลอดภัย และความสะดวกสบายทางการท่องเที่ยว ยินดีที่จะจ่ายเงินเพิ่มขึ้นเพื่อแลกกับการบริการที่เป็นพิเศษ ดังนั้น การศึกษาถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุควรศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความถี่ในการเดินทางท่องเที่ยวช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยววัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยว แรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวการรับรู้ข้อมูลของการเดินทางท่องเที่ยว ผู้ร่วมตัดสินใจ/แนะนำ ผู้ร่วมเดินทางในการท่องเที่ยว ระยะเวลาในการเดินทางท่องเที่ยว สถานที่พักผ่อน ลักษณะการเดินทาง/พาหนะกิจกรรม การท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวที่มีสัดส่วนมากที่สุด ค่าใช้จ่ายโดยรวมลักษณะการเดินทางท่องเที่ยว ลักษณะอาหารที่นิยมรับประทานระหว่างเดินทางท่องเที่ยว ค่าใช้จ่าย และสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวจะช่วยให้ผู้ประกอบการตลาดเข้าใจถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการของนักท่องเที่ยว และสามารถหาหนทางแก้ไขพฤติกรรมในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการของนักท่องเที่ยวให้ถูกต้อง และสอดคล้องกับความสามารถในการตอบสนองธุรกิจของท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น และช่วยในการปรับปรุงกลยุทธ์การตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อให้ได้เปรียบคู่แข่งขัน (กรวรรณ สังขกร และคณะ, 2558)

3. แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิต

รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle) เป็นแนวคิดที่นำมาใช้ในการศึกษาและทำความเข้าใจพฤติกรรมของผู้บริโภค (Krishnan, 2011) โดยการศึกษาในรูปแบบการดำเนินชีวิตเป็นการศึกษาลักษณะในการดำเนินชีวิตของบุคคลหนึ่ง ๆ ที่แสดงออกมาในรูปของกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็นของบุคคลนั้น ๆ (Kotler, 2000) ทั้งนี้ การวัดรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคสามารถทำได้หลากหลายวิธี ได้แก่ กิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น (Activities, Interest and Opinions: AIOs), VAL1, VALS2 (Value and Lifestyle) และ LOV (List of Value) โดยวิธีที่นักวิจัยนิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวัดรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยว คือ การวัดแบบ AIOs เนื่องจากเป็นมาตรวัดที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าวิธีการอื่น ๆ และสามารถตั้งกลุ่มคำถามให้สัมพันธ์กับกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้ยังสามารถนำมาวิเคราะห์ปัจจัย และจัดกลุ่มเพื่อกำหนดกลุ่มเฉพาะที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งเป็นผลที่มาจากคำตอบของนักท่องเที่ยวเองทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษามาพัฒนาแผนงานให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มตลาดได้ (Morrison, 2010) สำหรับการศึกษาในรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวสูงอายุที่มีการใช้จ่ายสูงได้จำแนกตัวแปรเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยว ตามองค์ประกอบการวัดรูปแบบ การดำเนินชีวิตแบบ AIOs (Plummer, 1974) แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) กิจกรรม (Activities: A) หมายถึง การกระทำที่แสดงออก เช่น งาน งานอดิเรก กิจกรรมสังคม วันหยุดพักผ่อน การพักผ่อนและบันเทิง สมาชิกคลับ การร่วมกิจกรรมชุมชน การซื้อสินค้า กีฬา 2) ความสนใจ (Interests: I) หมายถึง ความสนใจเป็นพิเศษและต่อเนื่องในเรื่องราวหรือเหตุการณ์ หรือวัตถุสิ่งของ เช่น ครอบครัว บ้าน งานชุมชน นันทนาการ ความนิยมอาหาร เสื้อผ้า ความสำเร็จ และ 3) ความคิดเห็น (Opinion: O) หมายถึง การแสดงออกทางความคิดบนพื้นฐานของค่านิยมที่มีต่อตนเอง และต่อสภาพแวดล้อม เช่น ความคิดเห็นต่อตนเอง ประเด็นทางสังคม การเมือง ธุรกิจ เศรษฐกิจ การศึกษา สินค้า อนาคต และวัฒนธรรม

4. แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว

ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว (Tourism Product) ถือเป็นปัจจัยของส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix) ที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจ ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่บุคคลซื้อเพื่อเดินทางจากจุดหมายหนึ่งไปยังอีกจุดหมายหนึ่ง หรือเป็นสินค้าหรือบริการที่นักท่องเที่ยวซื้อเมื่อเดินทางไปท่องเที่ยวในภูมิภาคอื่น ซึ่งครอบคลุมทั้งสินค้า และบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความพอใจของผู้บริโภค หรือผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้สินค้าหรือบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นั้น ๆ โดยลักษณะของสินค้าหรือบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวนั้นมีทั้งที่สามารถจับต้องได้ และมีตัวตน หรือที่ไม่สามารถจับต้องได้ Kastarlak และ Barber (2013) กล่าวว่า ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวประกอบด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมการท่องเที่ยว ขณะที่จิตตานันท์ ติกุล, สฤณี ศรีขาว, พิกุล ประดับศรี, จุไรรัตน์ วิสัยดี, และสุวรรณี แพงดาวงษ์ (2550) กล่าวถึงสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวในมุมมองที่กว้างกว่าซึ่งประกอบด้วย สินค้าที่มีรูปร่างจับต้องได้ เช่น

ห้องพักในโรงแรม ที่นั่งบนเครื่องบิน อาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น การบริการ เช่น บริการทำความสะอาดห้องพัก บริการต้อนรับบนเครื่องบิน บริการประกอบอาหาร บริการนำเที่ยว และบริการจัดประชุมนิทรรศการ เป็นต้น สถานที่ เช่น แหล่งท่องเที่ยวหรือจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวต้องการไปเที่ยวชม บุคลากรที่ให้ บริการ เช่น พนักงานต้อนรับ พนักงานทำความสะอาด และพนักงานขับรถ เป็นต้น องค์การที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับสินค้าทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุมีความแตกต่างออกไป จากนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นในบางประเด็นที่ต้องคำนึงถึงด้วย ซึ่งสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของ นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุจะมีความแตกต่างออกไปจากนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ดังนี้

1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ของนักท่องเที่ยวสูงอายุเป็นได้ทั้งสิ่งที่นักท่องเที่ยวเคยได้ไปท่องเที่ยว และมีประสบการณ์มาในอดีต หรืออาจเป็นสิ่งใหม่ที่นักท่องเที่ยวไม่เคยได้พบเห็น เพราะนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ มักต้องการได้รับข้อมูลความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงลึกกว่าปกติ เช่น นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่เดินทางเข้ามา ท่องเที่ยวในประเทศไทย (วาริชต์ มัยยมบุรุษ, 2554; Sangpikul, 2008) จึงต้องการให้มัคคุเทศก์ที่มีความรู้ อธิบายเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยววันนั้น ๆ หรือนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ชาวยุโรปเองที่ต้องการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ และหาประสบการณ์ใหม่ในแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ (ราณี อิลิชัยกุล และชัชพล ทรงสุนทรวงศ์, 2552)

2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) นักท่องเที่ยวสูงอายุส่วนใหญ่เน้นการบริการที่มีคุณภาพ และ ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น ราวจับในห้องน้ำ ทางเดินที่สะดวก และรถเข็น นอกจากนี้ ความปลอดภัยของเมืองจุดหมายปลายทาง ที่ตั้งของ ที่พัก และแหล่งท่องเที่ยว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง มีความปลอดภัยของอำนวยความสะดวก เช่น มัคคุเทศก์ หรือผู้นำเที่ยวต้องมีความรู้ด้านการปฐมพยาบาล มีจุดบริการด้านสุขภาพในสถานที่ท่องเที่ยว และมีสิ่งอำนวยความสะดวกทางการแพทย์ (กรวรรณ สังขกร และ คณะ, 2558) มีความยินดีที่จะจ่ายเงินเพิ่มขึ้นเพื่อแลกต่อการบริการที่ดีขึ้นเป็นพิเศษ โดยนักท่องเที่ยวสูงอายุ บางคนอาจให้ความสำคัญกับความปลอดภัยเป็นอันดับแรก (อรลักษณ์ ชิดเชียว, 2550)

3) ที่พัก (Accommodation) เป็นปัจจัยที่สำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ เพราะการพักผ่อนนอนหลับ ของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้อาจส่งผลต่อสุขภาพของนักท่องเที่ยวระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว ควรมีรูปแบบห้องพัก ให้เลือกหลากหลาย และมีมาตรฐานด้านความปลอดภัย มีความหลากหลายระดับราคาอย่างเหมาะสม มีสถานที่ ตั้งที่สามารถเดินทางไปมาสะดวก สะอาดมีความเป็นระเบียบ มีการประชาสัมพันธ์ในสื่อที่หลากหลาย และ มีการจัดแพ็คเกจการใช้บริการที่น่าสนใจ มีพนักงานเพียงพอ และสามารถให้คำแนะนำแก่ลูกค้าอย่างละเอียด มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการให้บริการ

4) กิจกรรม (Activities) ควรมีความหลากหลายเนื่องจากนักท่องเที่ยวสูงอายุมีความแตกต่างกันตาม ความสนใจ เช่น นักท่องเที่ยวยุโรปที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย ต้องการทำกิจกรรมเรียนรู้ เช่น การฝึกทำอาหารไทย (ราณี อิลิชัยกุล และชัชพล ทรงสุนทรวงศ์, 2552) ขณะที่นักท่องเที่ยวสูงอายุ ชาวอเมริกัน นิยมทำกิจกรรมระหว่างท่องเที่ยว ได้แก่ เยี่ยมชมสถานที่ทางประวัติศาสตร์ หรือพิพิธภัณฑ์ เข้าร่วมงานเทศกาล ประเพณีต่าง ๆ รวมทั้งการจับจ่ายซื้อของตามลำดับ (องค์การท่องเที่ยวของสหรัฐอเมริกา อ้างถึงในกรวรรณ สังขกร และคณะ, 2558)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้บูรณาการแนวคิดด้านพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว และแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุโดยเลือกแนวคิดของ AIO เพราะสามารถอธิบายลักษณะของประชากรแต่ละกลุ่มได้อย่างใกล้เคียงกับสภาพที่เป็นจริงอย่างมาก และสามารถตั้งกลุ่มคำถาม ให้สัมพันธ์กับกิจกรรมความสนใจ และความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวได้ดี เพื่อเสนอผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่สอดคล้องและเหมาะสมกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนกลุ่มนี้ นำมาซึ่งการกำหนดกลยุทธ์ในการส่งเสริมการเดินทางของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในงานวิจัยในครั้งนี้ มีประชากรที่เป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ดังต่อไปนี้

1) ประชากร คือ นักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีกลุ่มอายุระหว่าง 55-64 ปี, 65-74 ปี, 75+ ปีขึ้นไป การวิเคราะห์นักท่องเที่ยวชาวอาเซียนโดยไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนควรวิเคราะห์ รายตลาด หรือรายประเทศมากกว่าภาพรวม และเนื่องจากเป็นนักศึกษา นักท่องเที่ยวที่มีการใช้จ่ายสูง จึงทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบกำหนดโควตา (Quota Sampling) จาก 3 ประเทศ ในอาเซียนที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัว (Gross Domestic Product per capita: GDP) สูงสุด ประเทศละ 300 ตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวลิงคโปร์ ชาวมลายูเซีย และชาวอินโดนีเซีย โดยผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 900 ตัวอย่างตามหลักการวิเคราะห์ที่เหมาะสมของ Tabachnick และ Fidell (2007) โดยการสุ่มแบบสะดวก (Convenient Sampling) โดยใช้แบบสอบถามแบบ Google form โดยประสานงาน และขอความอนุเคราะห์จากสถานเอกอัครราชทูตไทย สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในประเทศสิงคโปร์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย บริษัทนำเที่ยว และมหาวิทยาลัยที่มีความร่วมมือในประเทศสิงคโปร์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างอาเซียนที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยโดยมีคำถามคัดกรอง (Screening questions) คือ การกำหนดคำถามเฉพาะนักท่องเที่ยวที่อายุเกิน 55 ปีขึ้นไป และมีการใช้จ่ายระหว่างการเดินทางด้วยมูลค่าที่สูงกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป

เครื่องมือและการทดสอบเครื่องมือ

แบบสอบถามนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูงประกอบด้วย ข้อมูลส่วนบุคคล ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการเดินทางท่องเที่ยวหลังจากการเกิดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิต และข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสูงอายุ แบบสอบถามสร้างและออกแบบจากการทบทวนวรรณกรรมแล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวจำนวน 3 คน เป็นผู้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ เพื่อเป็นการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถาม กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย กรอบแนวคิดการวิจัย และนิยามตัวแปรเชิงปฏิบัติการที่ใช้ในการวิจัย เพื่อขอคำแนะนำสำหรับปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องเหมาะสม

ก่อนในการนำไปเก็บข้อมูลจริง และผู้วิจัยนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Item-Objective Congruence Index) การคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องข้อคำถามที่ใช้ได้ต้องมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปจึงถือว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (วิสาชา ภูจินดา, 2555) ผลการประมวลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบความเที่ยงตรง พบว่า มีค่า IOC = 0.67 (อยู่ระหว่าง 0.60-1.00) ดังนั้น ข้อคำถามผ่านเกณฑ์ที่กำหนด จึงสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงได้ จากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) เป็นการตรวจสอบข้อบกพร่องของแบบสอบถามแล้วทำการแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง ผู้วิจัยทำการวัดความเชื่อมั่นหรือความสอดคล้องภายในด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) จากนั้นนำไปทดสอบกับผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบว่าคำถามในแต่ละข้อสื่อความหมายตรงตามที่ต้องการหรือไม่ และรูปแบบคำถามมีความเหมาะสมเพียงใดได้ค่าเท่ากับ 0.933 เพื่อสร้างชุดตัวแปรที่สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากการเก็บข้อมูลในช่วงของการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ยังไม่คลี่คลาย และประเทศไทยยังไม่เปิดรับนักท่องเที่ยวทั่วไป จึงไม่สามารถเก็บข้อมูลที่เมืองจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวในประเทศไทยได้ จึงประสานงาน และขอความอนุเคราะห์จากสถานเอกอัครราชทูตไทย สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในประเทศสิงคโปร์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย บริษัท นำเที่ยว และมหาวิทยาลัยที่มีความร่วมมือในประเทศสิงคโปร์ อินโดนีเซีย และมาเลเซียโดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบ Google form ซึ่งออกแบบโดยการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2564 ถึงกุมภาพันธ์ 2565 ได้ผู้ตอบแบบสอบถาม ชาวมาเลเซียจำนวน 308 คน ชาวอินโดนีเซีย จำนวน 300 คน และชาวสิงคโปร์ จำนวน 262 คน คิดเป็นร้อยละ 96.44 ของจำนวนแบบสอบถามที่กำหนดทั้งหมด ซึ่งถือว่ายอมรับได้ในข้อมูลจากร้อยละ 100 จากนั้นนำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์แล้วจึงทำการลงรหัสข้อมูลเพื่อเตรียมนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ภายหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณแล้วจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) การจัดทำและวิเคราะห์ข้อมูล มีการจัดระบบข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์ จำแนก ตลอดจนการประเมิน และวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

ผลการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแสดงในตารางที่ 1 และ 2 ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง

ตารางที่ 1 คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง

สิงคโปร์			มาเลเซีย			อินโดนีเซีย		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ	ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ	ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
คุณลักษณะของนักท่องเที่ยว								
อายุ :								
55-65 ปี	212	80.90	55-65 ปี	264	86.30	55-65 ปี	286	95.30
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (US\$) :								
2,600-3,100	132	50.40	มากกว่า 1,601	141	46.10	มากกว่า 701	146	48.70
เพศ :								
หญิง	140	53.40	หญิง	169	55.20	หญิง	166	55.30
สถานภาพการทำงาน :								
เต็มเวลา	120	45.80	เต็มเวลา	175	57.20	เต็มเวลา	256	85.30
แหล่งที่มาของรายได้ :								
เงินออม/การทำงาน	204	77.90	เงินออม/การทำงาน	214	69.90	เงินออม/ การทำงาน	262	87.30
พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว								
จำนวนครั้งของการท่องเที่ยวในประเทศไทย :								
4 ครั้งขึ้นไป	152	58.00	2 -3 ครั้ง	121	39.50	1 ครั้ง	124	41.30
ระยะเวลาการท่องเที่ยวในประเทศไทย :								
1-5 วัน	202	77.10	1-5 วัน	253	82.70	1-5 วัน	254	84.70
วิธีการจัดการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย :								
ศึกษาจากสื่อและจองด้วยตนเองออนไลน์	222	84.70	เดินทางกับบริษัทนำเที่ยวแบบ FIT	133	43.50	ศึกษาจากสื่อและจองด้วยตนเองออนไลน์	146	48.70
เมืองจุดหมายปลายทางท่องเที่ยว :								
กรุงเทพฯ	250	31.64	กรุงเทพฯ	227	24.70	กรุงเทพฯ	268	34.80
แรงจูงใจในการท่องเที่ยว :								

ตารางที่ 1 คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง

สิงคโปร์			มาเลเซีย			อินโดนีเซีย		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ	ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ	ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
คุณลักษณะของนักท่องเที่ยว								
พักผ่อนหย่อนใจ	228	30.40	พักผ่อนหย่อนใจ	244	22.91	เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ	122	17.23
กิจกรรมการท่องเที่ยว :								
ชิมอาหารไทย	212	19.77	เที่ยวชมทัศนียภาพ	235	19.98	เที่ยวชมทัศนียภาพ	222	23.61
ที่พักแรม :								
โรงแรมระดับ 4 ดาว	142	33.02	โรงแรมระดับ 4 ดาว	143	38.96	โรงแรมระดับ 3 ดาว	150	37.31
ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวต่อวัน (US\$) :								
100-120	72	27.50	ต่ำกว่า 100	108	35.30	100-120	92	30.70
หมวดค่าใช้จ่ายการท่องเที่ยวสูงสุด :								
ที่พัก	128	48.9	อาหารและเครื่องดื่ม	109	35.60	ที่พัก	118	39.30
ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว :								
ธรรมชาติ	216	37.37	ธรรมชาติ	236	31.67	ธรรมชาติ	236	32.32
กิจกรรมส่งเสริมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยว :								
การลดราคา เช่น โรงแรม สายการบิน	210	34.88	การลดราคา เช่น โรงแรม สายการบิน	251	34.53	การลดราคา เช่น โรงแรม สายการบิน	244	44.52

หมายเหตุ : คัดเลือกผลการเก็บแบบสอบถามที่มีลำดับสูงสุด

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง

สิงคโปร์			มาเลเซีย			อินโดนีเซีย		
ข้อมูล	$\bar{X}$	S.D.	ข้อมูล	$\bar{X}$	S.D.	ข้อมูล	$\bar{X}$	S.D.
กิจกรรม (Activity) :								
การให้ความสำคัญต่อการรับประทานอาหารและเครื่องดื่มในวันหยุด	4.32	0.74	การให้ความสำคัญต่อการรับประทานอาหารและเครื่องดื่มในวันหยุด	4.42	0.77	การให้ความสำคัญต่อการรับประทานอาหารและเครื่องดื่มในวันหยุด	4.35	0.82
การพักผ่อนโรงแรมชั้นหนึ่งในเมือง	3.66	0.95	ความสนุกกับการพบปะผู้คนใหม่ ๆ	3.85	0.85	การเยี่ยมชมสถานที่ทางประวัติศาสตร์ในการวางแผนวันหยุดพักผ่อน	3.91	0.93
การเข้าสังคมในกลุ่มนักเดินทางด้วยกัน	3.52	0.86	การอ่านเพื่ออบรมเพิ่มเติมและเพิ่มพูนความรู้	3.82	0.85	ความสนุกกับการพบปะผู้คนใหม่ ๆ	3.87	0.85
ความสนใจ (Interest) :								
การเพลิดเพลินกับอาหารและเครื่องดื่มที่หลากหลาย	4.38	0.62	ความเพลิดเพลินกับอาหารและเครื่องดื่มที่หลากหลาย	4.43	0.73	ความเพลิดเพลินกับอาหารและเครื่องดื่มที่หลากหลาย	4.24	0.72
การใช้เวลากับเพื่อน	4.10	0.69	การใช้เวลากับเพื่อน	3.95	0.86	เป้าหมายส่วนตัวที่ตั้งไว้ นั้นใช้ได้จริงและเป็นไปได้	4.11	0.58
การได้รับคำแนะนำแหล่งท่องเที่ยวจากเพื่อน	3.90	0.79	การเดินทางร่วมกับครอบครัว	3.88	0.98	การเดินทางร่วมกับครอบครัว	4.11	0.91
ความคิดเห็น (Opinion) :								
การคำนึงถึงความปลอดภัยของสถานที่ท่องเที่ยว	4.51	0.64	การคำนึงถึงความปลอดภัยของสถานที่ท่องเที่ยว	4.59	0.60	การคำนึงถึงความปลอดภัยของสถานที่ท่องเที่ยว	4.46	0.61
การคำนึงถึงสุขอนามัยของสถานที่ท่องเที่ยว	4.42	0.65	การคำนึงถึงสุขอนามัยของสถานที่ท่องเที่ยว	4.55	0.64	การคำนึงถึงสุขอนามัยของสถานที่ท่องเที่ยว	4.44	0.68
การเลือกผลิตภัณฑ์ที่ดีและมีคุณภาพ	4.20	0.71	ความชอบสินค้าคุณภาพดี	4.49	0.70	ความชอบสินค้าคุณภาพดี	4.39	0.67

หมายเหตุ : คัดเลือกผลการเก็บแบบสอบถามที่มีลำดับสูงสุด 3 ลำดับแรก

1. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พิจารณาจากตารางที่ 1 จำนวนค่าเฉลี่ยและร้อยละ พบว่า นักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนทั้ง 3 สัญชาติมีพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวที่คล้ายกัน เช่น จำนวนครั้งที่เดินทางและระยะ

เวลาการพักผ่อนในประเทศไทยเท่ากันที่ 1-5 วัน รวมถึงความนิยมในเมืองที่เป็นจุดหมายปลายทางท่องเที่ยว คือ กรุงเทพมหานคร เช่นเดียวกันอาจเนื่องจากกรุงเทพฯ มีเที่ยวบินตรงจากต่างประเทศ แรงจูงใจและค่าใช้จ่ายรายวันต่อคนมีความใกล้เคียงกัน และเนื่องจากความสามารถในการใช้จ่าย และซื้อบริการในราคาสูง จึงมีศักยภาพสูงในการบริโภคตรงตามที่ Alén, Losada, และ Dominguez (2016) กล่าวว่า นักท่องเที่ยวสูงอายุมีกำลังซื้อสูงกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีอายุน้อยกว่าแน่นอน โดยแนวโน้มความสนใจของนักท่องเที่ยวยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว คือ เน้นการท่องเที่ยว และบริการที่มีคุณภาพดี คุ่มค่านักท่องเที่ยวสูงอายุเป็นผู้มีประสบการณ์ ดังนั้น จึงเน้นการซื้อด้วยเหตุผลไม่ใช่อารมณ์เพียงแต่ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจเป็นหลัก ขณะเดียวกันคำนึงถึงความมั่นใจด้านความปลอดภัย ความมั่นใจด้านบริการ ใส่ใจดูแลสุขภาพที่ดี เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและสุขภาพ อีกทั้งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ไม่ต้องกังวลต่อค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิต จึงมีความละเอียดรอบคอบในการเลือกซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น เป็นเหตุและผลกับมุมมองของ Moschis (1996) รวมทั้ง Sudbury-Riley และ Simcock (2009) ที่กล่าวถึงการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวสูงอายุแม้จะมีความสามารถในการใช้จ่ายสูงแต่ก็คำนึงถึงความสามารถในการใช้จ่ายของตนเป็นหลักก่อนใช้จ่ายเสมอ ดังผลที่ได้ คือ การพิจารณาจากข้อมูลด้านการลดราคาที่พักและการเดินทางก่อนเสมอ นอกจากนั้น ยังกล่าวถึงมุมมองของผู้ประกอบการที่ควรคำนึงถึงกิจกรรมที่เหมาะสมทั้งวัย และความสามารถในการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวสูงอายุด้วย นอกจากนี้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Chen และ Gassner (2012) ที่ว่าพฤติกรรมนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ยังให้ความสำคัญกับการเดินทางที่ต้องมีความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย และมักจะพิจารณาเลือกซื้อสินค้า และบริการที่มีคุณภาพในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ที่พัก อาหาร ตลอดจนพาหนะที่เหมาะสมในการเดินทางด้วยตนเอง

Kotler (2000) กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต คือ รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลหนึ่ง ๆ ที่แสดงออกมาในรูปของกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็นของบุคคลนั้น ๆ โดยรูปแบบการดำเนินชีวิตจะแสดงออกถึงตัวบุคคลนั้นมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของเขาทั้งหมด ดังนั้น เพื่อให้งานวิจัยมีความชัดเจนและสมบูรณ์มากขึ้น คณะผู้วิจัยจึงสร้างเกณฑ์การวัดรูปแบบการดำเนินชีวิตเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบและจำแนกกลุ่มรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง โดยใช้หลักการวัดลักษณะรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบ AIOs เป็นเครื่องมือในการวัดลักษณะรูปแบบการดำเนินชีวิต โดยการวิเคราะห์ลักษณะทางจิตวิทยาทางสังคมของผู้บริโภค (Psychographics) โดยใช้วิธีวัดเชิงปริมาณ เพื่อหาข้อมูลของผู้บริโภคในด้านกิจกรรม (Activities) ความสนใจ (Interests) และความคิดเห็น (Opinion) โดยการศึกษาว่าผู้บริโภคใช้เวลาและทรัพยากรต่าง ๆ ของเขาอย่างไร ในแต่ละวัน อะไรที่เขาสนใจและถือว่ามีความสำคัญ และเขาคิดเกี่ยวกับตนเอง และคิดถึงโลกรอบ ๆ ตัวเขาอย่างไร (อดุลย์ จาตุรงค์กุล, 2543; Plummer, 1974) ถัดมา คือ ผลการวิเคราะห์ AIOs ของนักท่องเที่ยวสูงอายุทั้ง 3 สัญชาติ จากตารางที่ 2 พบว่า ด้านกิจกรรม (Activity) มีค่าเฉลี่ย 4.42 สูงสุดและใกล้เคียงกันที่ 4.35 และ 4.32 ตามลำดับ ได้แก่ การให้ความสำคัญกับการรับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่ดื่มมากที่สุด ชอบรับประทานอาหารไทย ผลที่ได้สอดคล้องกันกับ Wongleedee (2012) ที่ได้ศึกษานักท่องเที่ยวอาวุโสทั่วโลกในประเทศไทยเพื่อให้เข้าใจถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวอาวุโสทั่วโลกที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก

การศึกษาครั้งนั้นผลการศึกษา พบว่า มีนักท่องเที่ยวชาวยุโรปเดินทางเข้ามาในประเทศไทยมากกว่านักท่องเที่ยวเอเชียอาวูโส นักท่องเที่ยวชาวยุโรปทั่วโลกใช้งบประมาณส่วนใหญ่ไปกับการขนส่ง แต่ส่วนใหญ่จัดอันดับอาหารและเครื่องดื่มเป็นระดับความพึงพอใจสูงสุด โดยรวมแล้วนักท่องเที่ยวและหญิงสูงอายุไม่ได้มีความชอบที่แตกต่างกันมากนัก ดังนั้น พอจะสรุปได้ว่าเนื่องจากประเทศไทยมีความหลากหลายทางเชื้อชาติและสัญชาติของบุคคลที่อาศัยอยู่ ทำให้ผลิตภัณฑ์ด้านอาหารและเครื่องดื่มมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นประกอบกับรสชาติการปรุงอาหารแบบไทยเป็นที่พอใจกับนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นอย่างมาก สังเกตได้จากการที่หลาย ๆ ประเทศทั่วโลกมักจะมีร้านอาหารไทยอยู่มากมาย และเป็นที่นิยมอย่างสูงของชาวต่างชาติในประเทศนั้น ๆ นักท่องเที่ยวหลากหลายสัญชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยจึงมักจะให้ความสำคัญกับเรื่องของการดื่มกินรสชาติของอาหารที่หลากหลายของประเทศไทย เช่นเดียวกับกับด้านความสนใจ (Interest) ยังพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสนใจกับการผลิตผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่มที่หลากหลายมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งเช่นเดียวกันที่ค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.43 ใกล้เคียงกันที่ 4.38 และ 4.24 ตามลำดับ โดยมีเพื่อน และครอบครัวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวอย่างยิ่ง ส่วนด้านความคิดเห็น (Opinion) ของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ทั้งสามกลุ่มให้ความสำคัญมากที่สุดมีจำนวน 2 ข้อ ได้แก่ การคำนึงถึงความปลอดภัยของสถานที่ท่องเที่ยวที่ค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.59, 4.51 และ 4.46 ตามลำดับ สันนิษฐานได้ว่าเกิดจากสถานการณ์สืบเนื่องภายหลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่อาจเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงความใส่ใจในรายละเอียดด้านสุขอนามัยของสถานที่ท่องเที่ยวอีกด้วย สอดคล้องกับแนวคิดด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว (5As) นักท่องเที่ยวจะมีความระมัดระวังในการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ปัจจัยในการเลือกจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวไม่ใช่เพียงแค่ความสวยงาม การเข้าถึง ความสะดวกสบาย สถานที่ที่พักผ่อน และกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวอีกต่อไป แต่นักท่องเที่ยวจะคำนึงถึงสุขอนามัย และความปลอดภัยด้วยเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวสูงอายุที่มักจะคำนึงถึงความปลอดภัย และการใส่ใจด้านสุขภาพเป็นพิเศษตามที่กล่าวมาข้างต้น เช่น เลือกเมืองจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวมีความปลอดภัยในเมือง มีโรงพยาบาลที่ดี และแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ โรงแรมที่มีสภาพแวดล้อมปลอดภัยและได้รับการรับรองมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย (SHA หรือ SHA+) และมีความต้องการการประกันสุขภาพของรัฐบาลสำหรับการรักษาในกรณีเจ็บป่วยที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการเดินทาง ดังนั้น การศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวสูงอายุจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการเดินทางที่เปลี่ยนแปลงไป

2. ผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พิจารณาจากตารางที่ 1 และ 2 พบว่า การวิเคราะห์ผลกระทบด้านอาหารเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุทั้ง 3 ประเทศนี้ ในตารางที่ 1 มีความแตกต่างกันเล็กน้อยในด้านพฤติกรรมซึ่งนักท่องเที่ยวสิงคโปร์ให้ความชื่นชอบการชิมอาหารไทยที่ร้อยละ 19.77 แต่นักท่องเที่ยวมาเลเซีย และอินโดนีเซีย แม้จะมีผลจากการวัดรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบ AIOs ด้านกิจกรรมและความสนใจ

มีความชื่นชอบ และเพลิดเพลินในการรับประทานอาหาร และเครื่องดื่มเช่นเดียวกันทั้ง 3 กลุ่ม แต่ผลลัพธ์ทางด้านพฤติกรรมจะขึ้นชอบการเที่ยวชมทัศนียภาพมากกว่าที่ร้อยละ 23.61 และ 19.98 ตามลำดับ อาจเป็นไปได้ในความกังวลถึงวัตถุประสงค์ในการปรุงอาหารเนื่องจากนักท่องเที่ยว 2 กลุ่ม ได้แก่ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีประชากรมุสลิมเป็นส่วนมาก ดังนั้น การรองรับนักท่องเที่ยว 2 กลุ่มนี้แน่นอนว่าอาจแบ่งเป็นบางกลุ่มที่ไม่เคร่งครัดศาสนามากนัก และอาจจะมีการบริโภคอาหารไทยได้เพียงแต่ไม่มีเนื้อหมูและส่วนประกอบในอาหาร แต่อีกกลุ่มอาจจะเคร่งครัดและนิยมที่จะบริโภคแต่เพียงอาหารมุสลิมหรือที่เราเรียกว่า “ฮาลาล” และอาจรวมถึงผลิตภัณฑ์ด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม เช่น ต้องมีสถานที่ในการทำพิธีทางศาสนาที่เรียกว่า “ละหมาด” ประจำวัน นอกจากนี้ จากการศึกษางานวิจัยคาดการณ์ว่าหากมีการเปิดโรงแรมฮาลาลในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น น่าจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมที่แต่เดิมไม่สนใจประเทศไทย เพราะประเทศไทยขาดสิ่งอำนวยความสะดวกของนักท่องเที่ยวฮาลาลให้เข้ามาเที่ยวได้ กลุ่มผู้ประกอบการจำเป็นต้องปรับลักษณะของโรงแรมให้มีความเป็นฮาลาล ที่สำคัญที่สุด คือ การมีครัวฮาลาลที่ได้รับการรับรอง (Halal certified) การรีแบรนด์ หรือแบรนด์โรงแรมว่าเป็นโรงแรมฮาลาลเฟรนด์ลี่ เป็นต้น (มนชยา อูรยศ, 2564) ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวในประเด็นนี้ควบคู่ไปด้วย นอกจากนี้ ด้านความสนใจและความคิดเห็นมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย เช่น นักท่องเที่ยวชาวลิงคอปร์ มักจะชื่นชอบการพักผ่อนหย่อนใจในโรงแรมระดับ 4-5 ดาว ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียและอินโดนีเซียสนใจในการพบปะผู้คนและเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ศึกษาการท่องเที่ยวตามแหล่งประวัติศาสตร์ ส่วนความคิดเห็นด้านความปลอดภัยของสถานที่ สุขอนามัย และความชื่นชอบในสินค้าที่มีคุณภาพดีมีความใกล้เคียงกันทุกข้อ

ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวสูงอายุที่มีการใช้จ่ายสูงชาวลิงคอปร์ มาเลเซีย และอินโดนีเซียแต่ละกลุ่ม ได้แก่ ผลิตภัณฑ์อาหาร ที่พัก และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีลักษณะเฉพาะเกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวสูงอายุที่เป็นมุสลิมบางจังหวัด มีมากมายหลายแห่งในแต่ละจังหวัดท่องเที่ยวในประเทศไทย ได้แก่ กรุงเทพมหานคร พระนครศรีอยุธยา เชียงใหม่ เชียงราย กระบี่ ภูเก็ต สงขลา พังงา เขาใหญ่ ปากช่อง นครราชสีมา พัทยา ชลบุรี และหัวหิน ประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้น

3. ผลสำเร็จของการวิจัยนำไปสู่การนำเสนอกลยุทธ์ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ดังนี้

กลยุทธ์พัฒนาจุดหมายปลายทางและการให้บริการนักท่องเที่ยวในยุค Next Normal เช่น การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามแนวคิดการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล (Tourism for all) คือ การท่องเที่ยวที่คนทุกเพศ ทุกวัย ทุกสภาพร่างกาย สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้โดยสะดวก ปลอดภัย และปราศจากอุปสรรค ที่อาจเกิดขึ้นจากความแตกต่างทางสภาพร่างกาย อายุ และเพศสภาพ การพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเดิม การจัดการการเข้าถึงจุดหมายปลายทางและแหล่งท่องเที่ยว เช่น ปรับปรุงถนนที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัย ติดตั้งป้ายบอกทางภาษาอังกฤษไปยังแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาแอปพลิเคชันบอกเส้นทางให้มีความถูกต้อง และเป็นปัจจุบัน เป็นต้น การจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ ชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง เช่น ทางเดินหรือทางลาดระหว่างสถานที่จอดรถกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีหลังคา จัดให้มีที่นั่งพักในแหล่งท่องเที่ยวเป็นระยะ ๆ โดยออกแบบและตกแต่งให้

สอดคล้องกับพื้นที่ ห้างน้ำมีราวจับ สุขภัณฑ์แบบนั่งราบ และมีปุ่มกดขอความช่วยเหลือในกรณีฉุกเฉิน บ้ายบอกทาง มีตัวอักษรขนาดใหญ่ เป็นต้น การพัฒนาที่พักแรม ร้านอาหาร และยานพาหนะที่มีรูปแบบ การดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ตามมาตรฐาน Amazing Thailand Safety & Health Administration (SHA+) รวมถึงการรักษามาตรการ New Normal เพื่อป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) อย่างเคร่งครัด เช่น ใส่หน้ากาก รักษาระยะห่างทางสังคม ฉีดวัคซีน การกำหนดพื้นที่สีเขียวที่ปลอดภัยจากการแพร่เชื้อ เป็นต้น การกำหนดให้มี Travel Insurance ที่ครอบคลุมโรคโควิด-19 สำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียน เพื่อ ยกระดับมาตรฐานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวควบคู่กับมาตรการด้านสุขอนามัย การพัฒนาด้านภาษาอังกฤษของ ผู้ให้บริการ เช่น คนขับแท็กซี่ ผู้ให้บริการนวดและสปา ผู้ให้บริการอาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น

กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดของซัพพลายเออร์ เช่น การลดราคาสินค้าหรือบริการการส่งเสริม การขาย การออกใบแทนการรับส่งสนามบิน คุ้มครองส่วนลดต่าง ๆ การไม่คิดค่าธรรมเนียม การยกเลิกการจอง ก่อนวันเข้าพัก 24 ชั่วโมง (Free cancellation charge) การคืนเงินค่าบริการ หรือการเปลี่ยนการจองที่ยืดหยุ่น (Flexible refund/rebook for hotel and airlines) การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่าน Google Search Engine (website) การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคม เช่น Facebook, You Tube, Instagram, What's app, Twitter, Tiktok การโฆษณาในโทรทัศน์ช่องท้องถิ่นในประเทศสิงคโปร์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย การจัดกิจกรรม พิเศษ (Special Event) ในแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูงให้ความสนใจ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว การจัดทำ FAM Trip ให้แก่บริษัทนำเที่ยวจากต่างประเทศให้มา เมืองไทย เพื่อให้ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย เช่น บริษัทนำเที่ยวต่างประเทศ, Trip advisor, Agoda, Blog เป็นต้น การเพิ่มเติมข้อมูลใน Platform/Application ที่มีอยู่ และแนะนำให้ใช้ในส่วน ของร้านอาหารฮาลาล โรงแรมสำหรับตลาดมุสลิม แหล่งสินค้าที่ระลึกในประเทศไทยสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ ชาวสิงคโปร์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ตัวอย่าง Application เช่น Wongnai, Thailand Pass, Eatigo, Agoda, Hotel.com, Traveloka ทั้งนี้ รวมถึงการพัฒนา/ปรับปรุง/แพลตฟอร์มที่มีอยู่ในการสื่อสารออนไลน์ อาทิ การสร้าง Online First-hand Information center เช่น Chatbot นื่องสุขใจ ตาม segment สำหรับตลาดนักท่องเที่ยว สูงอายุชาวอาเซียน และเชื่อมโยง Application สำหรับอำนวยความสะดวก การแสดงความคิดเห็น (Review) และการแบ่งปันประสบการณ์ (Sharing) ในกระดานสนทนา (Web Board) เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวสูงอายุ ชาวอาเซียนให้ไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

กลยุทธ์การออกแบบรายการนำเที่ยวและกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว เช่น การจัดทำ Senior Tour Package ราคาพิเศษ รวมบัตรเครื่องบินภายในประเทศ หรือยานพาหนะในประเทศ เช่น รถเช่า รถโค้ช และ/ หรือที่พัก ร้านอาหาร นวด/สปา (Day spa) ทักษาจร และประกันสุขภาพ เช่น ทัวร์สูงวัยกลุ่มเล็ก (8 คน) โดยมีคณูเทศก์อาชีพที่เชี่ยวชาญรวมเดินทางไปด้วยที่ดูแลตลอดการเดินทางทั้งการพยาบาลและการนำเที่ยว การจัดทำ Combined Senior Tour Package โดยจัดไปจังหวัดอุดรธานี และเชื่อมโยงเมืองจุดหมายท่องเที่ยว ให้ประเทศเพื่อนบ้าน โดยใช้เส้นทางรถไฟไปลาว และคุนหมิง รวมถึงการออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสม และ มีความหลากหลายและสร้างสรรค์มากขึ้นให้กับกลุ่ม ทั้งด้านเวลา จำนวนแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นให้ได้ทำกิจกรรม ร่วมกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวหรือผู้ร่วมเดินทาง หรือลงมือทำกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับคนในท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวควรส่งเสริมและสนับสนุนการลงทุนของภาคเอกชนในการจัดทำมาตรฐาน/พัฒนา/ปรับปรุงผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับผลการศึกษาของกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุ ชาวสิงคโปร์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ที่มีค่าใช้จ่ายสูงที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะเชิงการจัดการ

หน่วยงานภาครัฐควรจัดทำฐานข้อมูลสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูง โดยการพัฒนา/ปรับปรุง/แพลตฟอร์มที่มีอยู่ในการสื่อสารออนไลน์กับนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ควรมีการศึกษาวิจัยการออกแบบและพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีส่วนร่วมและสร้างสรรค์มากขึ้น สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอาเซียนที่มีการใช้จ่ายสูงที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน

กิตติกรรมประกาศ

1. ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำหรับทุนอุดหนุนการวิจัยโครงการการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวสูงอายุที่มีการใช้จ่ายสูง
2. งานวิจัยนี้ได้พิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethical consideration) และได้รับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2564 เรียบร้อยแล้ว

บรรณานุกรม

- กรวรรณ สังขกร, สุภาวดี พุฒิน้อย, สุรีย์ บุญญานุพงศ์, ไพรัช พิบูลย์รุ่งโรจน์, เจนจิรา ใจมั่ง, สุธารัตน์ อุทธารัตน์, และณัฐสิทธิ์ ศรีนุรักษ์. (2558). การบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564). สืบค้นจาก https://www.mots.go.th/download/article/article_20170320150102.pdf
- จิตตานันท์ ดิกุล, สฤณี ศรีขาว, พิกุล ประดับศรี, จุไรรัตน์ วิสัยดี, และสุวรรณี แพงดวงษ์. (2550). ศักยภาพและความพร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- ณัฐพล ลีลาวฒนานันท์, และนรินทร์ สังข์รักษา. (2559). Aging tourism: การท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ. รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว, ฉบับที่ 5, (52-66). สืบค้นจาก <https://www.calameo.com/read/0050009574075102da02f>
- บริษัทแบรนด์ เมทริกซ์ รีเสิร์ช. (2561). โครงการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีศักยภาพในการใช้จ่าย: รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- บริษัทอินทัช รีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี. (2559). โครงการศึกษาตลาดนักท่องเที่ยวต่างประเทศกลุ่มคุณภาพสูง: ภูมิภาคอเมริกา (ตลาดสหรัฐอเมริกา): รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- บริษัทอินทัช รีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี. (2561). โครงการศึกษาตลาดนักท่องเที่ยวต่างประเทศกลุ่มคุณภาพสูง: อิตาลี และสเปน: อิตาลี: รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- เปิดรางวัลทั่วโลกมอบให้เมืองไทย. (2562, 18 กุมภาพันธ์). ไทยรัฐ. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/money/economics/thailand_econ/1498221
- รानी อธิชัยกุล, และชัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2552). การส่งเสริมการท่องเที่ยวผู้สูงอายุจากทวีปยุโรปสู่ประเทศไทย: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- วิภาดา เนียมรักษา, และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้ออาหารเพื่อบริโภคของนักท่องเที่ยวชาวไทยในตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ครั้งที่ 4 ประจำปี 2559 (น. 447-455). สืบค้นจาก http://www.mis.ms.su.ac.th/MISMS01/PDF01/1181_20190619_p_319.pdf

- วิสาชา ภูจินดา. (2555). *ระเบียบวิธีวิจัยและสถิติด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บางกอกบลิ๊ก.
- วรัชต์ มัธยมบุรุษ. (2554). แนวทางการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ กรณีศึกษา พื้นที่รอบการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ จังหวัดลำปาง. ใน *การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปี 2554: การพัฒนาอนาคตชนบทไทย: ฐานรากที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืน* (น. 189-193). สืบค้นจาก https://cscd.kku.ac.th/uploads/proceeding/140611_111121.pdf
- อดุลย์ จาตุรงค์กุล. (2543). *กลยุทธ์การตลาด* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.
- อรลักษณ์ ชิดเขียว. (2550). *การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวผู้สูงอายุ* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- โอกาสจากนักท่องเที่ยววัยเก๋า. (2560, 9 มกราคม). *Positioning Magazine*. สืบค้นจาก <https://positioningmag.com/1112868>
- มนชยา อรุณศ. (2564, 24 มีนาคม). โรงแรมฮาลาล: โอกาสใหม่สำหรับอุตสาหกรรมการโรงแรมของประเทศไทย. *ฐานเศรษฐกิจ*. สืบค้นจาก <https://www.thansettakij.com/columnist/473179>
- Alén, E., Losada, N., & Dominguez, T. (2016). The impact of ageing on the tourism industry: An approach to the senior tourist profile. *Social Indicators Research*, 127(1), 303-322. doi:10.1007/s11205-015-0966-x
- Chen, S. C., & Gassner, M. (2012). An investigation of the demographic, psychological, psychographic, and behavioral characteristics of Chinese senior leisure travelers. *Journal of China Tourism Research*, 8(2), 123-145. doi:10.1080/19388160.2012.677340
- Gunter, B. (1998). *Understanding the older consumer: The grey market*. London, England: Routledge.
- Kastarlak, B. I., & Barber, B. (2013). *Fundamentals of planning and developing tourism*. London, England: Pearson.
- Kotler, P. (2000). *Marketing management: Analyzing consumer marketing and buyer behavior*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Krishnan, J. (2011). Lifestyle – A tool for understanding buyer behavior. *International Journal of Economics and Management*, 5(1), 283-298.

- Morrison, A. M. (2010). *Hospitality and travel marketing* (6th ed.). Albany, NY: Delmar Thomson Learning.
- Moschis, G. P. (1996). *Gerontographics: Life-stage segmentation for marketing strategy development*. Westport, CN: Quorum Books.
- Plummer, J. T. (1974). The concepts and application of lifestyle segmentation. *Journal of Marketing*, 38(1), 33-37. doi:10.2307/1250164
- Sangpikul, A. (2008). Travel motivation of Japanese senior travellers to Thailand. *International Journal of Tourism Research*, 10(1), 81-94. doi:10.1002/jtr.643
- Sudbury-Riley, L., & Simcock, P. (2009). Understanding older consumers through cognitive age and the list of values: A UK-based perspective. *Psychology and Marketing*, 26(1), 22-38. doi:10.1002/mar.20260
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). London, England: Pearson.
- Wongleedee, K. (2012). Satisfaction: Global senior tourist in Thailand. In *ICEMT Conference Proceedings* (pp.7-11). Bangkok, Thailand: Suan Sunandha Rajabhat University.

A

Study on Marketing Strategy of the Local Food Products in Nan Province for Competitiveness through Social Media Platform

Jittra Punroob^{1,*} Natthawoot Punroob² and Ekachai Duangjai³

Received: April 26, 2023 Revised: July 27, 2023 Accepted: August 24, 2023

Abstract

This research aimed to study important influencing factors to competitiveness component of local food products through social media of marketing platform. The sample group comprised of 400 consumers were collected from questionnaires by using convenience sampling method. The data were analyzed by Confirmatory Factor Analysis to confirm the model's goodness-of-fit and to test the hypotheses. The results found that 1) the competitiveness of local food products through social media of marketing platform in a statistically significant. The confirmatory factor analyses of model revealed 4 factors namely social media marketing, consumers trust, consumers perceived value, and competitiveness factors. The social media marketing factor consisted of 4 aspects including entertainment, interaction, trendiness, and customization. The consumers perceived value factors consisted of 4 aspects including reasonable price, product quality, functional value, and social value. The consumers trust factors consisted of 4 aspects including reliability, integrity, caring, and response. The competitiveness factors consisted of 4 aspects including finance, marketing, performance, and market size. 2) The results of secondary order confirmatory factor analyses revealed that 4 factors were equally important. The variables in this study were consistent with the empirical data (P -value = 0.268, χ^2/df = 1.100, CFI = 0.999, GFI = 0.978, AGFI = 0.954, RMSEA = 0.016, RMR = 0.002). These findings indicate the importance of social media marketing influencing consumers perceived value and enhancing the competitiveness of local food products through social media of marketing platform in Nan province.

Keywords: local food products, social media marketing, competitiveness, consumers perceived value, consumers trust

^{1,2} Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna Tak

³ Faculty of Science and Agriculture Technology, Rajamangala University of Technology Lanna Nan

* Corresponding author. E-mail: nayty_2521@hotmail.com

การศึกษาผลกระทบการตลาดผลิตภัณฑ์อาหาร พื้นบ้านของจังหวัดน่านเพื่อสร้างความสามารถ ในการแข่งขันบนแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์

จิตรา ปันรูป^{1,*} ณัฐวุฒิ ปันรูป² และ เอกชัย ดวงใจ³

วันรับบทความ: April 26, 2023 วันแก้ไขบทความ: July 27, 2023 วันตอบรับบทความ: August 24, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความสามารถทางการแข่งขันของผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านในจังหวัดน่านผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ ในกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก ข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าประกอบเชิงยืนยัน เพื่อยืนยันความเหมาะสมของโมเดล ผลการวิจัย พบว่า 1) ความสามารถทางการแข่งขันของผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่านผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า โมเดลประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์มี 4 องค์ประกอบ คือ ความบันเทิง การมีปฏิสัมพันธ์ กระแสนิยม และการตอบสนองความต้องการ การรับรู้คุณค่าของผู้บริโภค มี 4 องค์ประกอบ คือ ราคาสมเหตุสมผล คุณภาพสินค้า คุณค่าในการใช้งาน และคุณค่าทางสังคม ความไว้วางใจของผู้บริโภคมี 4 องค์ประกอบ คือ ความเชื่อถือได้ ความซื่อสัตย์ การดูแลเอาใจใส่ลูกค้า และการตอบสนองลูกค้า ความสามารถทางการแข่งขันมี 4 องค์ประกอบ คือ การเงิน การตลาด ผลการดำเนินงาน และขนาดตลาด 2) ผลการวิเคราะห์หาค่าประกอบเชิงยืนยัน พบว่า โมเดลองค์ประกอบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในเกณฑ์ดี ($P\text{-value} = 0.268$, $\chi^2/df = 1.100$, $CFI = 0.999$, $GFI = 0.978$, $AGFI = 0.954$, $RMSEA = 0.016$, $RMR = 0.002$) ผลที่พบนี้บ่งชี้ความสำคัญของการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่าของผู้บริโภค และส่งเสริมการสร้างความสามารถทางการแข่งขันผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่าน

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้าน การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ ความสามารถทางการแข่งขัน การรับรู้คุณค่าของผู้บริโภค ความไว้วางใจของผู้บริโภค

^{1,2} คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาตาก

³ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านน่าน่าน

* Corresponding author. E-mail: nayty_2521@hotmail.com

บทนำ

การสร้างความสามารถในการแข่งขันแก่ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ จำเป็นต้องกำหนดเป้าหมาย การพัฒนาที่หลากหลายมิติควบคู่กับการปรับใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมร่วมสมัย รวมทั้งประยุกต์นำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาสินค้าให้เกิดความแตกต่าง ตลอดจนการขยายช่องทางการตลาดด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ การให้ความสำคัญกับการสร้างเครื่องหมายการค้าซึ่งพัฒนา โดยผู้ประกอบการรุ่นใหม่ (Hou & Kankham, 2022) โดยเฉพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นให้เป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ที่มีทักษะ และจิตวิญญาณของการเป็นผู้ประกอบการที่มีความพร้อมสำหรับการแข่งขัน โดยสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ., 2564) ได้รายงานไว้ว่า ปัจจุบันตลาดกลางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วซึ่งในปี 2563 มีมูลค่าเท่ากับ 3.78 ล้านล้านบาท และได้คาดการณ์การเติบโตของมูลค่าตลาดกลางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในปี 2564 อยู่ที่ 4.01 ล้านล้านบาท ด้านประโยชน์ที่ธุรกิจ และผู้บริโภคได้รับจากกิจกรรมตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น สามารถใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ กิจกรรมการเลือกซื้อสินค้าเกิดความสะดวกสบาย และสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าเป้าหมายได้ โดยหลักการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นการทำการตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์โดยอาศัยสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ในการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่นิยมโดยเฉพาะเฟสบุ๊คซึ่งเป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน จุดเด่นข้อหนึ่งของสื่อสังคมออนไลน์ คือ ลูกค้า และผู้ประกอบการสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ในสิ่งที่สนใจร่วมกันได้ ประหยัดค่าใช้จ่ายในการติดต่อสื่อสาร สะดวกและรวดเร็ว เป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการสร้าง ความเชื่อมั่นให้ลูกค้า (Alonso-Dos-Santos, Alguacil Jiménez, & Carvajal-Trujillo, 2020) ในรายงานการศึกษาในอดีตพบยังไม่ปรากฏรายงานวิจัยที่ดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความสามารถทางการแข่งขันของผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่านผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์น้ำพริกข่าปลาแห้งซึ่งเป็นอาหารพื้นบ้านที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทยด้านอาหาร และพืชสมุนไพร โดยองค์ประกอบของพืชสมุนไพรช่วยในการต้านโรคต่าง ๆ รักษาโรคบางชนิด และช่วยบำรุงร่างกาย พริกขี้หนูมีสรรพคุณเป็นยาขับลมบำรุงธาตุ ขับเหงื่อขับลม และเจริญอาหาร กระเทียมมีสรรพคุณช่วยลดความดันโลหิต ลดไขมันในหลอดเลือด ช่วยบำรุงไตและตับอ่อนให้แข็งแรง ต้านมะเร็ง หอมแดงรักษาโรคภูมิแพ้ และอาการหอบหืด มีฤทธิ์ต่อต้านอนุมูลอิสระ และช่วยลด การอักเสบ และสมุนไพรที่มีรสชาติเผ็ดร้อนมีสรรพคุณแก้โรคจุกเสียด เป็นต้น (Rujjanawate, Kanjanapothi, Amornlerdpison, & Pojanagaroon, 2005; Yenjai, Prasanphen, Daodee, Wongpanich, & Kittakoo, 2004) ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาประเด็นเรื่องปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความสามารถทางการแข่งขันของผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่านผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ โดยผู้วิจัยมีความคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลการศึกษาของการวิจัยนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อธุรกิจของชุมชนในระดับฐานรากในการนำไปปรับใช้เป็นแนวทางการเสริมสร้างความสามารถทางการแข่งขันสำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชนต่าง ๆ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากข้อมูลผลการวิจัยเพื่อการวางแผนธุรกิจของผู้ประกอบการ และการสร้างช่องทางการตลาดในอนาคตต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

การสร้างความสามารถในการแข่งขันแก่ธุรกิจรุ่นใหม่ เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยส่งเสริม และสนับสนุน การเติบโตของเศรษฐกิจในระดับชุมชนฐานราก โดยเฉพาะกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม สำนักงาน ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (สสว, 2563) ได้รายงานไว้ว่า ปัจจุบันวิสาหกิจขนาดกลาง และ ขนาดย่อมยังคงขยายตัวสูงขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง โดยมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SME) ในปี 2562 มีมูลค่า 595,963,156 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 35.3 ต่อ GDP รวมทั้งประเทศ โดยเพิ่มขึ้นจากปีก่อนที่มีสัดส่วนร้อยละ 34.60 โดยมีอัตราการขยายตัว ร้อยละ 3.0 ซึ่ง การสร้างความสามารถในการแข่งขันให้เหนือกว่าคู่แข่งในกลุ่มสินค้าเดียวกัน จัดเป็นกลยุทธ์ทางการตลาด ที่ช่วยให้ธุรกิจสามารถดำเนินงานในการแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการดำเนินธุรกิจบนแพลตฟอร์ม ตลาดสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งธุรกิจขนาดเล็กสามารถสร้างโอกาสและช่องทางทางการตลาดมากขึ้น ซึ่งการมีสื่อ สังคมออนไลน์นับเป็นช่องทางที่เป็นประโยชน์สำหรับธุรกิจ เช่น ช่วยให้ธุรกิจขนาดเล็กที่ไม่มีงบประมาณ เพียงพอสำหรับการโฆษณาสินค้า และช่วยให้ธุรกิจที่มีสินค้าและบริการหลากหลายแบ่งทำการตลาดกับผู้บริโภค แต่ละกลุ่มได้ด้วยต้นทุนต่ำ รวมทั้งช่วยให้ธุรกิจที่ วัตถุประสงค์สินค้าได้ยากมีช่องทางในการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับ ผลิตภัณฑ์ในรูปแบบของตัวเงินทางด้านเศรษฐกิจ และผลประโยชน์ หรือผลรวมของผลประโยชน์ หรืออรรถประโยชน์ จากสินค้าและบริการ ทั้งนี้ เนื่องจากแนวคิดการรับรู้ในสินค้า และบริการมีความเชื่อมโยงกับทฤษฎีพฤติกรรม ผู้บริโภค (Yang & Han, 2021) โดย Roig, García, และ Tena (2009) ได้รายงานไว้ว่า การรับรู้คุณค่า ในสินค้าและบริการ จัดเป็นตัวบ่งชี้สำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน การกลับมาซื้อซ้ำรวม การสร้างความไว้วางใจ และความภักดีในสินค้า และบริการของผู้บริโภค ปัจจุบันความสามารถในการแข่งขัน ของธุรกิจบนแพลตฟอร์มตลาดสื่อสังคมออนไลน์ ประกอบด้วย 3 ด้าน (Nejad, Harooni, Charkazi, Shams, & Latifi, 2021) คือ 1) การสร้างความเข้มแข็งของสินค้า และบริการ ซึ่งส่วนนี้สามารถสังเกตได้ง่าย โดยธุรกิจ ที่มีความเข้มแข็งจะสามารถรักษาสวนแบ่งการตลาดของสินค้าและบริการไว้ได้นาน เนื่องจากธุรกิจมีสินค้าและ บริการที่แตกต่างจากธุรกิจอื่น ๆ 2) การสร้างความเข้มแข็งด้านกระบวนการทางการตลาด เป็นการแข่งขันในเรื่อง ของประสิทธิภาพ ในการสร้างมูลค่าเพิ่มในกระบวนการทางธุรกิจในการผลิตสินค้า และ 3) การสร้างความ เข้มแข็งด้าน การพัฒนาสินค้า และบริการร่วมสมัย ทฤษฎีมุมมองฐานทรัพยากรของ Barney (2001) ได้รายงาน ไว้ว่า การศึกษาทรัพยากร และความสามารถของธุรกิจจะทำให้เกิดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน ฉะนั้นหากธุรกิจใดสามารถสร้างความได้เปรียบในด้านทรัพยากร และพัฒนาความสามารถขององค์กรได้ ก็จะสามารถสร้างความได้เปรียบในเชิงแข่งขันอย่างยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพล ต่อความสามารถทางการแข่งขันของผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านในจังหวัดน่านผ่านแพลตฟอร์มตลาดสื่อสังคม ออนไลน์ให้มีคุณภาพเพื่อการแข่งขันทางการตลาด โดยศึกษามุ่งเน้นการศึกษาลักษณะขององค์ประกอบเชิงยืนยัน วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโครงสร้างองค์ประกอบของความสามารถ ทางการแข่งขันผลิตภัณฑ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และได้นิยามตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(1) กลยุทธ์การตลาดผ่านสื่อสังคม (Social Media Marketing Strategy) หมายถึง สื่อปฏิสัมพันธ์ และเครื่องมือสื่อสารชนิดหนึ่งที่มีการบอกเล่าประสบการณ์ออกมาเป็นเนื้อหาเรื่องราว รูปภาพ และวิดีโอ ผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ ตลอดเวลา โดยวัตถุประสงค์ของกลยุทธ์ทางการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อสร้าง การตระหนักรู้ กระตุ้นให้เกิดความต้องการ ส่งเสริมการตลาดใช้ อำนาจการซื้อ การสร้างความจงรักภักดี ต่อสินค้า และบริการ โดยใช้ช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ ประกอบด้วย 4 ช่องทาง (Wijayanti, Kurniawan, Darma, & Hakim, 2021; Yeik, Teoh, & Soh, 2021) คือ ช่องทางชุมชนสื่อสังคม (Social Community) ช่องทางสื่อสังคมเผยแพร่เนื้อหา (Social Publishing) ช่องทางสื่อสังคมบันเทิง (Social Entertainment) และ ช่องทางสื่อสังคมการค้า (Social Commerce)

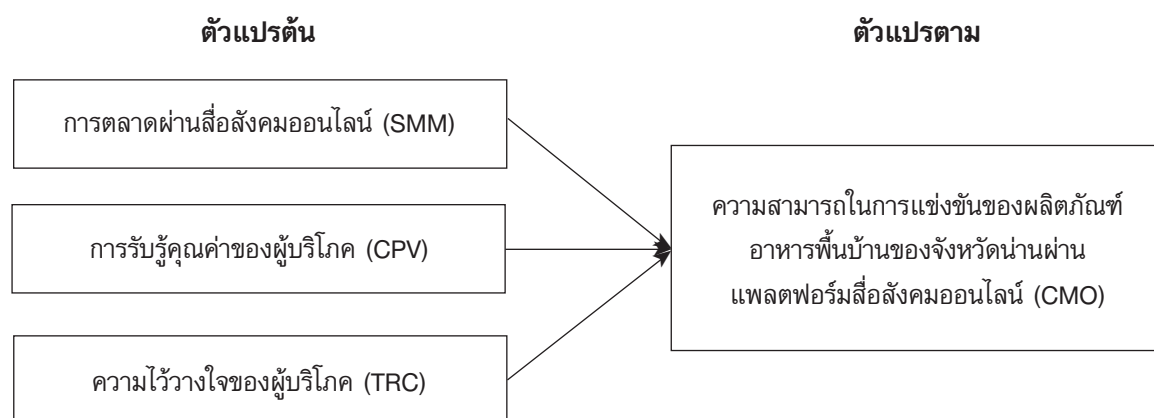
(2) การรับรู้คุณค่า (Perceived Value) หมายถึง การประเมินความแตกต่างระหว่างคุณค่าสินค้า และ บริการโดยรวมในสายตาของผู้บริโภคที่ได้รับการเป็นเจ้าของและการใช้สินค้าและบริการ โดยเปรียบเทียบกับ ต้นทุนรวม หรือต้นทุนทั้งหมดจากการเป็นเจ้าของสินค้าและบริการนั้น ๆ คุณค่าผลิตภัณฑ์รวมในสายตาของ ผู้บริโภคเป็นการรับรู้ในรูปของตัวเงินทางด้านเศรษฐกิจ หน้าที่ และผลประโยชน์ ด้านจิตวิทยาที่ผู้บริโภคคาดหวัง ที่จะได้รับจากอรรถประโยชน์จากสินค้าและบริการ นอกจากนี้คุณค่าที่รับรู้ มีความเชื่อมโยงกับทฤษฎีพฤติกรรม ผู้บริโภค (Hariguna, Rahardja, & Ruangkanjanases, 2020; Yang & Han, 2021) ดังนั้น การรับรู้คุณค่า จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการบริหารการตลาด โดยหน้าที่ของการตลาดในปัจจุบัน คือ การนำเสนอสินค้าและ บริการที่ประกอบด้วยคุณค่า เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความไว้วางใจในสินค้าและบริการในด้านต่าง ๆ อาทิ คุณค่า เชิงเศรษฐกิจ คุณค่าเชิงหน้าที่ และคุณค่าเชิงจิตวิทยา โดยการรับรู้คุณค่าที่ผู้บริโภคได้รับเหล่านั้นจะสร้าง ความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการซื้อสินค้า และบริการจากธุรกิจ และการรับรู้คุณค่ายังสามารถสร้างความ แตกต่างของสินค้าจากคู่แข่ง (Alonso-Dos-Santos et al., 2020; Chen, Chen, & Tian, 2022)

(3) ความไว้วางใจ (Trust) หมายถึง แนวคิดพื้นฐานมาจากทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม โดยมี รูปแบบความสัมพันธ์ของบุคคลนั้นเกิดขึ้นจากกระบวนการสร้างความคิดในสองระดับ ซึ่งทั้งสองระดับมีความ เกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ซึ่งเกี่ยวกับสถานะภาพของบุคคล และสิ่งที่เป็นนามธรรม อยู่ภายในตัวคน เช่น ค่านิยม ความเชื่อ การรับรู้ หรือความศรัทธา เป็นต้น ในมิติด้านการตลาดออนไลน์ การสร้างความไว้วางใจเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้ให้ความไว้วางใจ และผู้ได้รับความไว้วางใจ ก่อให้เกิดความร่วมมือ ความซื่อสัตย์จริงใจ และความจริงต่อกัน ซึ่งส่งผลดีต่อธุรกิจทำให้เกิดความเข้าใจ เกี่ยวกับความไว้วางใจในสินค้า และบริการ และยังสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริโภคไม่ได้ตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า และบริการที่มีคุณภาพดีเท่านั้น แต่ยังพิจารณาไปถึงการเลือกผู้ประกอบการที่ดีด้วย (Dabbous, Barakat, & DeQuero-Navarro, 2022)

(4) ความสามารถทางการแข่งขันของธุรกิจ หมายถึง เป็นความยั่งยืนของผลตอบแทน และเป็น ความได้เปรียบในการแข่งขันเป็นหัวใจหลักที่ส่งผลต่อผลการดำเนินการ ผู้ประกอบการจะมีวิธีการอย่างไร ที่สามารถสร้างความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน และจะทำการอย่างไรให้ธุรกิจสามารถดำเนินการตาม กลยุทธ์ ในวงกว้าง ดังนั้น ความสามารถในการแข่งขันจึงเป็นการมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าสามารถสร้างความแตกต่าง

ให้เกิดขึ้นในสินค้าหรือบริการ โดย Morgan, Vorhies, และ Schlegelmilch (2006) ได้รายงานไว้ว่า องค์ประกอบที่ใช้วัดผลความสามารถทางการแข่งขันของธุรกิจ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการเงิน ได้แก่ ผลกำไร ผลตอบแทนการลงทุน มูลค่าของผู้ถือหุ้น ความสามารถในการทำกำไร กระแสเงินสด ราคาหุ้น ความได้เปรียบด้านต้นทุน หรือราคา และ 2) ด้านการตลาด ได้แก่ ส่วนแบ่งทางการตลาด และการเติบโตของยอดขาย 3) ด้านผลการดำเนินงาน ได้แก่ ประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และ 4) ขนาดของตลาด ได้แก่ เครือข่ายของผู้ประกอบการธุรกิจ

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดโดยประยุกต์แนวคิดมาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Alonso-Dos-Santos et al., 2020; Chen et al., 2022; Nejad et al., 2021) ซึ่ง ได้กล่าวถึงความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจจากการใช้ประโยชน์การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ความไว้วางใจ และการรับรู้คุณค่าของผู้บริโภค (ตัวแปรต้น) ซึ่งนำไปสู่การสร้างความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ (ตัวแปรตาม) ผ่านการใช้ประโยชน์การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่สูงขึ้น โดยความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดปรากฏให้เห็น ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะขององค์ประกอบเชิงยืนยันของความสามารถทางการแข่งขันผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่านผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโครงสร้างองค์ประกอบของความสามารถทางการแข่งขันผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่านผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์กับข้อมูลเชิงประจักษ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 เป็นการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยโดยสังเคราะห์เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยความสามารถทางการแข่งขันของสินค้าและบริการผ่านตลาดสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อคัดเลือกองค้ประกอบเชิงยืนยันที่สามารถนำมาอธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการแข่งขันผลิตภัณฑ์ผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์หาองค์ประกอบ และตัวชี้วัดของตัวแปร โดยใช้ค่า Factor loading (≥ 0.3 , $p < .05$) โดยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 4 ท่าน ต่อมาดำเนินการศึกษาร้านจำหน่ายอาหาร 4 แห่ง โดยการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการเครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง นำข้อมูลที่รวบรวมมาวิเคราะห์ เชิงเนื้อหาเพื่อพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ระยะที่ 2 เป็นการตรวจสอบองค์ประกอบเชิงยืนยัน ของความสามารถทางการแข่งขันผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่านผ่านตลาดสื่อสังคมออนไลน์กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยการสร้างแบบสอบถามที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของ 4 ปัจจัย ดังนี้ การตลาดผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ ความไว้วางใจของผู้บริโภค การรับรู้คุณค่าของสินค้า และความสามารถทางการแข่งขันของธุรกิจ ที่พัฒนาขึ้นเป็นแบบสอบถามชนิดตรวจสอบรายการ (Check list) ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale)

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดน่าน 476,363 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ลูกค้ที่ใช้บริการร้านจำหน่ายอาหารในจังหวัดน่าน โดยวิธีการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างอ้างอิงตามสูตรของทาโร ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และยอมรับค่าความคลาดเคลื่อนที่ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (convenience sampling) ซึ่งคณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บตัวอย่างเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่ต้องการเป็นหลัก

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ดังนี้

ส่วนที่ 1 มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และส่วนที่ 2-5 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีรายละเอียดดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์และข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง 6 ข้อคำถาม โดยสอบถามเกี่ยวกับเพศ อายุ รายได้ต่อเดือน อาชีพ ระดับการศึกษา และประสบการณ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้าน

ส่วนที่ 2 ปัจจัยการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (SMM) แบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ความบันเทิง (SM1) การมีปฏิสัมพันธ์ (SM2) กระแสนิยม (SM3) และการตอบสนองความต้องการเฉพาะ (SM4) (Alonso-Dos-Santos et al., 2020; Dwivedi et al., 2021) ส่วนที่ 3 ปัจจัยการรับรู้คุณค่าของสินค้า (CPV) แบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ราคาสมเหตุสมผล (CP1) คุณภาพสินค้า (CP2) คุณค่าในการใช้งาน (CP3)

และคุณค่าทางสังคม (CP4) (Dwivedi et al., 2021; Hariguna et al., 2020) ส่วนที่ 4 ปัจจัยความไว้วางใจของผู้บริโภค แบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ความเชื่อถือได้ (TR1) ความซื่อสัตย์ (TR2) การดูแลเอาใจใส่ลูกค้า (TR3) และการตอบสนองลูกค้า (TR4) (Alkrajji & Ameen, 2022; Laor & Lissitsa, 2022) และส่วนที่ 5 ปัจจัยความสามารถทางการแข่งขันของธุรกิจ (CMO) แบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การเงิน (IP1) การตลาด (IP2) ผลการดำเนินงาน (IP3) และขนาดของตลาด (IP4) (Morgan et al., 2006) โดยในแต่ละปัจจัยแบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ ๆ ละ 5 ข้อ รวม 20 ข้อคำถามต่อปัจจัย และรวมข้อคำถามทั้งหมด 86 ข้อคำถาม

ด้านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการนำแบบสอบถามเสนอแก่ผู้ทรงคุณวุฒิ 4 ท่าน เพื่อประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากการประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม พบว่า ค่า IOC ของแบบสอบถามมีค่ามากกว่า 0.50 ทุกข้อคำถาม จึงถือว่ามีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้ นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น และผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง 50 ตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's alpha) ของแต่ละตัวแปรแบ่งอยู่ระหว่าง 0.78 ถึง 0.86 ซึ่งมากกว่า 0.70 เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง 400 ราย จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบรูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Cronbach, 1970)

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ ผู้วิจัยจัดทำแบบสอบถามซึ่งในแบบสอบถามประกอบด้วย 6 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 คุณสมบัติของผู้ที่จะตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 3 คำชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย ส่วนที่ 4 ช่องทางในการติดต่อคณะผู้วิจัย หากผู้ตอบแบบสอบถามต้องการข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการวิจัย ส่วนที่ 5 การแสดงเจตนายินยอม ในการตอบแบบสอบถาม และส่วนที่ 6 แบบสอบถาม จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในระดับภาคสนามด้วยตัวเอง โดยนำคณะนักวิจัยดำเนินการขอสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาใช้บริการร้านจำหน่ายอาหารพื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดน่าน รวมทั้งสิ้น 400 ชุด ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละชุดตามเงื่อนไขของการสุ่มตัวอย่าง โดยเก็บข้อมูลในช่วงเดือนมกราคมถึงมีนาคม 2566

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจะแบ่งข้อมูลที่รวบรวมมาได้ออกเป็น ส่วน ๆ ตามลักษณะและประเภทของข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา จากนั้นนำข้อมูลไปหาค่าการวิเคราะห์ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตกับตัวแปรแฝง เพื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จากแนวคิดและทฤษฎีที่ผู้วิจัยใช้อ้างอิงมีการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างโมเดลสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ค่าสถิติ CMIN/DF น้อยกว่า 3.00 ค่า GFI, AGFI, CFI

ตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป และค่า RMSEA, RMA น้อยกว่า 0.08 ซึ่งสอดคล้องกับสถิติวิเคราะห์โมเดลสมการโครงการ (กริช แรงสูงเนิน, 2554)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาลักษณะขององค์ประกอบเชิงยืนยันของความสามารถทางการแข่งขันผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่านผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุอยู่ระหว่าง 21-25 ปี ร้อยละ 45.24 มีอาชีพเป็นนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา ร้อยละ 60.35 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ร้อยละ 70 และมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท ร้อยละ 62.22 ผู้บริโภคส่วนใหญ่ซื้อสินค้าผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ร้อยละ 65.48 มีความถี่ในการซื้อน้อยกว่า 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ร้อยละ 42.26 สินค้าที่ซื้อผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ ขนม อาหารแห้ง เสื้อผ้า/เครื่องประดับ/รองเท้า ร้อยละ 65.25

2. ผลการวิเคราะห์ลักษณะขององค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า ในภาพรวมตัวแปรสังเกตได้ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X} = 3.62 - 3.70$) ค่าความเบ้ (Skewness) พบว่า มีค่าเป็นบวก มีการแจกแจง ในลักษณะโค้งแบบปกติอยู่ระหว่าง 0.01 ถึง 0.18 ค่าความโด่ง (Kurtosis) พบว่า มีค่าเป็นลบ มีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้ายอยู่ระหว่าง -0.02 ถึง -0.27 แสดงว่า มีการกระจายข้อมูลแบบปกติเนื่องจากอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ข้างต้น (-3.0 ถึง +3.0) เมื่อพิจารณาตัวแปรสังเกตได้ของปัจจัยแต่ละตัว พบว่า 2.1) ปัจจัยการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (SMM) ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ การมีปฏิสัมพันธ์ (SM2) ความบันเทิง (SM1) กระแสนิยม (SM3) และการตอบสนองความต้องการเฉพาะ (SM4) มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.70, 3.717, 3.69 และ 3.69 ตามลำดับปัจจัยการรับรู้คุณค่าของสินค้า (CPV) ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัว มีค่าเฉลี่ยดังนี้ ราคาสมเหตุสมผล (CP1) คุณภาพสินค้า (CP2) คุณค่าในการใช้งาน (CP3) และคุณค่าทางสังคม (CP4) มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.62, 3.63, 3.62, และ 3.62 ตามลำดับ 2.3) ปัจจัยความไว้วางใจของผู้บริโภค (TRC) ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัว โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ความเชื่อถือได้ (TR1) ความซื่อสัตย์ (TR2) การดูแลเอาใจใส่ลูกค้า (TR3) และการตอบสนองลูกค้า (TR4) มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.68, 3.68, 3.69, และ 3.70 ตามลำดับ และ 2.4) ปัจจัยความสามารถทางการแข่งขันของธุรกิจ (CMO) ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัว โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไป นาน้อยได้ ดังนี้ การเงิน (IP1) การตลาด (IP2) ผลการดำเนินงาน (IP3) และขนาดของตลาด (IP4) มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.64, 3.64, 3.64 และ 3.64 ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันและการตรวจสอบความเหมาะสมของเมทริกซ์สหสัมพันธ์ (KMO) ระหว่างตัวแปรทั้งหมด 16 ตัวแปร พบค่า ความสัมพันธ์ 120 คู่ ตัวแปรมีความสัมพันธ์กัน ($p < 0.01$) ทุกคู่ และมีทิศทางของความสัมพันธ์ทางบวก ($r = 0.31 - 0.98$) ผลการวิเคราะห์ค่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรก่อนการวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่า ค่าสถิติ Bartlett's test of sphericity เท่ากับ 10366.19 แสดงว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีความแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์ ($p < 0.01$) และค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin: KMO เท่ากับ 0.768 ซึ่งเข้าใกล้ 1 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรต่าง ๆ ในชุดข้อมูลนี้มีความสัมพันธ์กันเพียงพอ และมีความเหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบได้ โดยพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์

สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันแยกรายปัจจัย พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ของการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (SMM) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วงระหว่าง 0.77 - 0.90 โดยพบว่า ด้านกระแสนิยม (SM3) กับด้านการตอบสนองความต้องการเฉพาะ (SM4) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด ($r = 0.90, p < 0.01$) ตัวแปรสังเกตได้ของการรับรู้คุณค่าของสินค้า (CPV) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วงระหว่าง 0.89 - 0.97 โดยพบว่า ด้านคุณค่าในการใช้งาน (CP3) กับราคาสมเหตุสมผล (CP1) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด ($r = 0.97, p < 0.01$) ตัวแปรสังเกตได้ของความไว้วางใจของผู้บริโภค (TRC) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วงระหว่าง 0.74 - 0.89 โดยพบว่า ด้านการตอบสนองลูกค้า (TR4) กับการดูแลเอาใจใส่ลูกค้า (TR3) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด ($r = 0.89, p < 0.01$) และตัวแปรสังเกตได้ของปัจจัยความสามารถทางการแข่งขันของธุรกิจ (CMO) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วงระหว่าง 0.85 - 0.98 โดยพบว่า การตลาด (IP2) กับขนาดของตลาด (IP4) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด ($r = 0.98, p < 0.01$) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ขององค์ประกอบเชิงยืนยันของความสามารถทางการแข่งขันผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่านผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์กับข้อมูลเชิงประจักษ์

	SM1	SM2	SM3	SM4	CP1	CP2	CP3	CP4	TR1	TR2	TR3	TR4	IP1	IP2	IP3	IP4
SM1	1															
SM2	.803**	1														
SM3	.776**	.804**	1													
SM4	.874**	.720**	.904**	1												
CP1	.399**	.327**	.556**	.363**	1											
CP2	.326**	.375**	.314**	.492**	.929**	1										
CP3	.376**	.340**	.373**	.450**	.974**	.942**	1									
CP4	.399**	.363**	.409**	.387**	.929**	.896**	.955**	1								
TR1	.417**	.438**	.475**	.406**	.301**	.532**	.492**	.579**	1							
TR2	.340**	.346**	.347**	.340**	.411**	.363**	.520**	.488**	.784**	1						
TR3	.413**	.390**	.316**	.391**	.487**	.419**	.413**	.399**	.746**	.827**	1					
TR4	.479**	.430**	.368**	.343**	.548**	.360**	.564**	.449**	.814**	.748**	.898**	1				
IP1	.404**	.376**	.465**	.514**	.381**	.578**	.410**	.374**	.595**	.446**	.363**	.485**	1			
IP2	.330**	.408**	.355**	.394**	.589**	.381**	.415**	.371**	.313**	.440**	.374**	.393**	.864**	1		
IP3	.452**	.419**	.569**	.318**	.430**	.423**	.453**	.410**	.402**	.447**	.354**	.376**	.933**	.909**	1	
IP4	.336**	.411**	.366**	.405**	.397**	.389**	.420**	.375**	.308**	.451**	.359**	.479**	.857**	.983**	.924**	1

หมายเหตุ ** หมายถึง ค่า $p < 0.01$

4. ผลการวิเคราะห์ค่า Total Variance Explained ของตัวแปรสังเกตได้จำนวน 16 ตัวแปร ผลการวิเคราะห์ค่า Total Variance Explained ของตัวแปร 16 ตัวแปร พบค่า Initial eigenvalues - Total (eigen values > 1) มี 4 องค์ประกอบ คือ component ที่ 1, 2, 3, และ 4 และ ค่ามี % of variance (ค่าเปอร์เซ็นต์ที่แต่ละองค์ประกอบสามารถอธิบายความผันแปรได้) จำนวน 16 ตัวแปร ตัวแปรแต่ละตัวมีค่า Communalities เริ่มต้นเป็น 1 ทุกตัวมีความผันแปรทั้งหมดเท่ากับ 16 โดยสามารถคำนวณได้จากเปอร์เซ็นต์สัดส่วนของค่า Eigenvalues กับความผันแปรทั้งหมด เช่น 1) ค่า % of Variance ขององค์ประกอบที่ 1 = $(7.744 \times 100)/16 = 48.40\%$ อธิบายได้ว่าองค์ประกอบที่ 1 สามารถอธิบายความผันแปรทั้งหมดได้ 48.40% 2) ค่า % of Variance ขององค์ประกอบที่ 4 = $(1.77 \times 100)/16 = 11.09\%$ อธิบายได้ว่า องค์ประกอบที่ 4 สามารถอธิบายความผันแปรทั้งหมดได้ 11.09% และ 3) ค่า Cumulative % หมายถึง ผลรวมสะสมของ % of Variance เช่น % Cumulative ของ 2 องค์ประกอบ = $48.40+16.96 = 65.36$ และค่า % Cumulative ของ 4 องค์ประกอบ คือ $48.40+16.97 +13.95+11.10 = 90.40$ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่า Total Variance Explained ขององค์ประกอบเชิงยืนยันของความสามารถทางการแข่งขันของผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่านผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์กับข้อมูลเชิงประจักษ์

Total Variance Explained									
Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	7.74	48.40	48.40	7.74	48.40	48.40	3.82	23.90	23.90
2	2.71	16.96	65.36	2.71	16.96	65.36	3.76	23.54	47.45
3	2.23	13.94	79.31	2.23	13.94	79.31	3.45	21.58	69.03
4	1.77	11.09	90.40	1.77	11.09	90.40	3.41	21.37	90.40
Extraction Method: Principal Component Analysis.									

5. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของความสามารถทางการแข่งขันผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่านผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์กับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้านตัวบ่งชี้หลักโดยเรียงลำดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (β) จากมากไปหาน้อย พบว่า ปัจจัยการตั้งใจซื้อของผู้บริโภค (IPC) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด 0.72 และมีค่าความเที่ยง (R^2) 0.52 อธิบายได้ว่า การตั้งใจซื้อของผู้บริโภคสามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมกันได้ร้อยละ 52.50 รองลงมา คือ ปัจจัยการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (SMM) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.64 และมีค่าความเที่ยง (R^2) 0.410 อธิบายได้ว่า การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์สามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมกันได้ร้อยละ 41.0 ถัดมาเป็นปัจจัยการรับรู้คุณค่าของสินค้า (CPV) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.615 และมีค่าความเที่ยง (R^2) 0.37 อธิบายได้ว่า การรับรู้คุณค่าของสินค้าสามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมกันได้ร้อยละ 37.90 และปัจจัยความไว้วางใจของผู้บริโภค (TRC) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบต่ำสุด 0.48 และมีค่า

ความเที่ยง (R^2) 0.23 อธิบายได้ว่า ปัจจัยการรับรู้คุณค่าของสินค้าสามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมกันได้ร้อยละ 23.90 ด้านตัวบ่งชี้ในแต่ละปัจจัย พบว่า 1) ปัจจัยการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (SMM) ประกอบด้วยตัวบ่งชี้เดียว 4 ตัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.87-0.92 โดยตัวบ่งชี้ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ (SM2) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด (0.92) มีค่าความเที่ยง (R^2) อยู่ระหว่าง 0.76-0.99 ($t > \pm 2.85$, $p < 0.001$) 2) ปัจจัยการรับรู้คุณค่าของผู้บริโภค (CPV) ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 4 ตัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.94-0.97 โดยตัวบ่งชี้ด้านราคาสมเหตุสมผล (CP1) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด (0.973) มีค่าความเที่ยง (R^2) อยู่ระหว่าง 0.88-0.95 ($t > \pm 2.85$, $p < 0.001$) 3) ปัจจัยความไว้วางใจของผู้บริโภค (TRC) ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 4 ตัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.83-0.99 โดยตัวบ่งชี้ด้านการตอบสนองลูกค้า (TR4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด (0.99) มีค่าความเที่ยง (R^2) อยู่ระหว่าง 0.69-0.98 ($t > \pm 2.85$, $p < 0.001$) 4) ปัจจัยความสามารถทางการแข่งขันของธุรกิจ (CMO) ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 4 ตัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.83-0.99 โดยตัวบ่งชี้ด้านขนาดของตลาด (IP4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด (0.999) มีค่าความเที่ยง (R^2) อยู่ระหว่าง 0.73-0.99 ($t > \pm 2.85$, $p < 0.001$) ดังตารางที่ 3

6. ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างโครงสร้างองค์ประกอบเชิงยืนยันกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการเชื่อมค่าความคาดเคลื่อน พบว่า โมเดลองค์ประกอบความสามารถทางการแข่งขันตัวบ่งชี้ตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี ($P\text{-value} = 0.268$, $X^2/df = 1.100$, $CFI = 0.999$, $GFI = 0.978$, $AGFI = 0.954$, $RMSEA = 0.016$, $RMR = 0.002$) ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างโดยโมเดลประกอบด้วยตัวแปรแฝง 4 ตัวแปร ได้แก่ การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การรับรู้คุณค่าของผู้บริโภค ความไว้วางใจของผู้บริโภค และความสามารถทางการแข่งขันของธุรกิจ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาแยกปัจจัยพบว่า ความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ (CMO) ได้รับอิทธิพลทางตรงมากที่สุดจากปัจจัยการรับรู้คุณค่าของผู้บริโภค (CPV) ($\beta = 0.756$, $R^2 = 0.379$) กล่าวคือ การรับรู้คุณค่าของผู้บริโภค (CPV) สามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมกันได้ร้อยละ 52.50 ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะเมื่อผู้บริโภคเกิดการรับรู้คุณค่าของสินค้าที่ซื้อผ่านแพลตฟอร์มตลาดสื่อสังคมออนไลน์ รวมทั้งเกิดไว้วางใจในคุณภาพสินค้านั้น ๆ ที่ได้รับผ่านแพลตฟอร์มตลาดสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งจะส่งผลให้ธุรกิจสามารถสร้างความสามารถทางการแข่งขันผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านในอนาคตได้ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของความสมารถทางการแข่งขันผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่านผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์กับข้อมูลเชิงประจักษ์

ปัจจัย (Factors)	องค์ประกอบ (Component)	β	S.E.	t (C.R.)	R ²
SMM	SM1	0.874	0.330	29.624***	0.764
$\beta = 0.640$	SM2	0.928	0.050	31.628***	0.861
R ² = 0.410	SM3	0.893	0.330	30.847***	0.797
	SM4	0.894	0.060	21.653***	0.999
CPV	CP1	0.973	0.019	55.191***	0.947
$\beta = 0.756$	CP2	0.940	0.025	53.265***	0.884
R ² = 0.379	CP3	0.961	0.019	56.606***	0.958
	CP4	0.954	0.024	42.616***	0.910
TRC	TR1	0.834	0.035	26.034***	0.695
$\beta = 0.489$	TR2	0.930	0.053	29.354***	0.865
R ² = 0.239	TR3	0.902	0.031	30.725***	0.813
	TR4	0.992	0.026	27.146***	0.984
CMO	IP1	0.859	0.026	36.231***	0.738
$\beta = 0.724$	IP2	0.984	0.032	34.757***	0.968
R ² = 0.513	IP3	0.928	0.022	48.595***	0.862
	IP4	0.999	0.034	33.469***	0.998

หมายเหตุ β หมายถึง ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ, S.E. หมายถึง ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน, t หมายถึง ค่าสถิติทดสอบที, R² หมายถึง ค่าความเที่ยง, *** หมายถึง ค่า p < 0.001

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษครั้งนี้ พบว่า องค์ประกอบความสามารถทางการแข่งขันผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่านผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ ประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การรับรู้คุณค่าของผู้บริโภค ความไว้วางใจของผู้บริโภค และความสามารถทางการแข่งขันของธุรกิจ โดยแต่ละปัจจัยมีความสำคัญเท่ากัน และผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า โมเดลองค์ประกอบความสามารถทางการแข่งขันผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่านผ่านตลาดสื่อสังคมออนไลน์ตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในเกณฑ์ดี (P-value = 0.268, χ^2/df = 1.100, CFI = 0.999, GFI = 0.978, AGFI = 0.954, RMSEA = 0.016, RMR = 0.002) ผลจากการวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยมีข้อค้นพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความชัดเจน ดังนี้

(1) ข้อค้นพบด้านปัจจัยการรับรู้คุณค่าของผู้บริโภค (CPV) ซึ่งมีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด โดยมีตัวแปรราคาสมเหตุสมผล (CP1) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด (0.97) ผลข้างต้นชี้ให้เห็นว่า แนวทางการสร้างความสามารถในการแข่งขันสำหรับผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่าน ผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ ผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดน่าน ควรให้ความสำคัญในการสร้างการรับรู้คุณค่าของผู้บริโภคโดยเฉพาะในด้านราคาสมเหตุสมผลสำหรับผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่าน โดยดำเนินงานผ่านกิจกรรมส่งเสริมการตลาดต่าง ๆ บนแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ สอดคล้องในรายงานการศึกษาของ Chen และคณะ (2022) ได้รายงานไว้ว่า การดำเนินธุรกิจบนแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจกับผู้บริโภค โดยผู้ประกอบการควรสร้างกิจกรรมส่งเสริมการขายและให้สมาชิกบนแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์มีส่วนร่วมในการกระจายข้อมูล กระตุ้น โน้มน้าว และสร้างความต้องการของสินค้า ซึ่งเป็นผลดีต่อธุรกิจให้สามารถสร้างความสามารถในการแข่งขันในสินค้าและบริการได้ รวมทั้งส่งเสริมการสร้าง ความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคในสินค้าและบริการ

(2) ข้อค้นพบด้านปัจจัยความไว้วางใจของผู้บริโภค (TRC) โดยมีตัวแปรการตอบสนองลูกค้า (TR4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด (0.99) ผลข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยความไว้วางใจของผู้บริโภคในการตอบสนองลูกค้าจัดเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่สามารถช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างความสามารถในการแข่งขันในสินค้าและบริการบนแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ได้ สอดคล้องในรายงานการศึกษาของ Yeik และคณะ (2021) ได้รายงานไว้ว่า การตอบสนองลูกค้าเฉพาะรายบุคคล โดยดำเนินการจัดกลยุทธ์สำคัญด้านการสื่อสารการตลาดที่มุ่งเน้นการนำเสนอสินค้า หรือบริการและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่สามารถปรับเปลี่ยนให้ตรงตามที่ถูกค่าสนใจสามารถช่วยเพิ่มความสามารถทางการแข่งขันในยุคสื่อสังคมออนไลน์

(3) ข้อค้นพบด้านโมเดลองค์ประกอบความสามารถทางการแข่งขันผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านผ่านแพลตฟอร์มตลาดสื่อสังคมออนไลน์ตามสมมติฐานกรอบแนวสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในเกณฑ์ดี ซึ่งโมเดลประกอบด้วย ตัวแปรจำนวน 4 ตัวแปร (16 ตัวแปรสังเกต) ได้แก่ การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การรับรู้คุณค่าของผู้บริโภค ความไว้วางใจของผู้บริโภค และความสามารถทางการแข่งขันของธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยการจำหน่ายสินค้าและบริการผ่านแพลตฟอร์มตลาดสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งนิยมใช้วิเคราะห์ตัวแปรซึ่งวัดจากตัวแปรสังเกตได้อยู่ระหว่าง 12 ถึง 16 ตัวแปรสังเกต (Chen et al., 2022; Jin & Xu, 2021)

นอกจากนั้น ผลการวิเคราะห์ความสามารถทางการแข่งขันผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่านผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ (CMO) พบว่า มาตราวัดปัจจัย CMO ประกอบด้วย 4 มิติ โดยไม่มีข้อคำถามที่อยู่ในโมเดลโครงสร้างถูกตัดออกหลังจากการทำสหาคลุ่ม เนื่องจากไม่มีความหมายคล้ายกันกับข้ออื่น สอดคล้องกับค่า % Cumulative ของ 4 องค์ประกอบ เท่ากับ 90.40 ซึ่งมีค่าคะแนนอยู่ในระดับสูง หมายความว่า องค์ประกอบทั้ง 4 สามารถอธิบายความผันแปรทั้งหมดได้ร้อยละ 90.40 รวมทั้งค่าความตรงเชิงคู่เข้า ความตรงเชิงจำแนก และความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างในระดับสูงเช่นกัน โดยปัจจัยที่ใช้ในการวัดปัจจัย CMO ทั้ง 4 ปัจจัย

มีผลกระทบต่อการกำหนดระดับของปัจจัย CMO ($p < 0.01$) เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบรายปัจจัย พบว่า ปัจจัยการรับรู้คุณค่าของผู้บริโภค (CPV) มีผลกระทบต่อยปัจจัย CMO มากที่สุด ($\beta = 0.75$, $R^2 = 0.37$) ซึ่งสอดคล้องกับในรายงานผลการศึกษาก่อนหน้าที่วัดการมีส่วนร่วมกับ ตราสินค้าของผู้บริโภคผ่านผ่าน แพลตฟอร์มตลาดสื่อสังคมออนไลน์เป็น second-order (Alonso-Dos-Santos et al., 2020; Yeik et al., 2021) แสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้บริโภคได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของธุรกิจ ผ่านทางแพลตฟอร์มตลาดสื่อสังคมออนไลน์ จะเกิดการรับรู้คุณค่าและความไว้วางใจในสินค้าและบริการ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการตั้งใจซื้อซ้ำของผู้บริโภคใน สินค้าเดิม ความเป็นไปได้ในการซื้อซ้ำ ปริมาณการซื้อซ้ำ และการเต็มใจซื้อซ้ำ ในขณะที่ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อยปัจจัย CMO เป็นอันดับที่ 2 คือ ปัจจัยการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ($\beta = 0.64$, $R^2 = 0.41$) สอดคล้องใน รายงานการศึกษาด้านการโฆษณาของกลุ่มธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มซึ่งผู้ประกอบการจะให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในด้านการรับรู้ของผู้บริโภค ในขณะที่การศึกษาในองค์กรไม่แสวงหากำไรผู้บริโภค จะใช้ช่วงเวลา และความพยายามมากขึ้นกับสินค้า และบริการนั้น ๆ (Concha-Meyer et al., 2019) และสุดท้าย ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อย CMO คือ ความไว้วางใจของผู้บริโภค (TRC) ($\beta = 0.48$, $R^2 = 0.23$) สอดคล้องใน รายงานการศึกษาก่อนหน้านี้พบว่า ความไว้วางใจเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินกิจกรรมทางการตลาดที่องค์กรทาง ธุรกิจ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างความไว้วางใจแก่ผู้บริโภค และต้องพยายามให้ผู้บริโภคเกิดความไว้วางใจ ในสินค้าและบริการ ซึ่งเมื่อใดก็ตามที่ธุรกิจสามารถสร้างความไว้วางใจให้แก่ผู้บริโภคได้ ธุรกิจก็กลายเป็นผู้มี อิทธิพลเหนือผู้บริโภคและผู้บริโภค จะยอมซื้อสินค้าตามความต้องการของธุรกิจ (Li, Long, Laubayeva, Cai, & Zhu, 2020) ผลการศึกษานี้จึงยืนยันได้ว่าปัจจัย CMO เป็นโครงสร้างที่ประกอบด้วย 4 มิติ คือ การตลาด ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การรับรู้คุณค่าของสินค้า ความไว้วางใจของผู้บริโภค และความสามารถทางการแข่งขัน ของธุรกิจ ดังนั้นการออกแบบมาตรวัดปัจจัย CMO ควรสะท้อนให้เห็นถึง 4 มิติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

จากข้อค้นพบที่ว่า องค์ประกอบของปัจจัยการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพล ต่อความสามารถในการแข่งขันผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่านผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ โดยธุรกิจควรเน้นการประชาสัมพันธ์รวมทั้งการสร้างช่องทางการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อสร้างการรับรู้ คุณค่าของผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านแก่ผู้บริโภคทั้งในด้านภาพลักษณ์ และด้านคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์อาหาร พื้นบ้าน เน้นสร้างการรับรู้คุณค่าแก่ผู้บริโภคพร้อมกับความไว้วางใจของผู้บริโภคในด้านความเชื่อถือได้ ความซื่อสัตย์ การดูแลเอาใจใส่ลูกค้า และการตอบสนองลูกค้ามากำหนดแนวทางการพัฒนาตลาดสื่อสังคม ออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้อาจอาศัยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ สร้างสัญลักษณ์สินค้า ทำให้ผู้บริโภคระลึกถึง ตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ของชุมชน

ข้อค้นพบขององค์ประกอบของปัจจัยการรับรู้คุณค่าของผู้บริโภคมีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขัน ผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของจังหวัดน่านผ่านแพลตฟอร์มตลาดสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ การตลาดผ่านแพลตฟอร์ม

สื่อสังคมออนไลน์ และการรับรู้คุณค่า ดังนั้นการศึกษาค้างต่อไป ควรศึกษาอิทธิพลของกิจกรรมที่เกิดการสร้าง ความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ทั้งผู้นำชุมชน ชาวบ้าน เยาวชน สถานศึกษา ภาครัฐ และภาคเอกชนในชุมชน ต่อปัจจัยการรับรู้ที่ดีให้ผู้บริโภค ความเชื่อมั่น และการซื้อซ้ำสินค้าของชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรเลือกศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการผลิตภัณฑอาหารพื้นบ้านผ่านทั้งแพลตฟอร์ม การตลาดสื่อสังคมออนไลน์และออฟไลน์ของชุมชนทั้งจังหวัดน่าน โดยเฉพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้น ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการตลาดดิจิทัลและตลาดร่วมสมัย

ควรพิจารณาปัจจัยการตลาดสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งอิทธิพลก่อให้เกิดปัจจัยความสามารถทางการแข่งขัน ผลิตภัณฑอาหารพื้นบ้านผ่านทั้งแพลตฟอร์มการตลาดสื่อสังคมออนไลน์ของผู้ประกอบการทั้งจังหวัด อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมนคลลันนา เลขที่ RMUTL-IRB 1092023 ลงวันที่รับรอง 20 กันยายน 2566 วันหมดอายุ 19 กันยายน 2568 ภายใต้โครงการการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมผู้สูงวัยด้านทรัพยากรประมงเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทาง การแข่งขันตลอดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศแม่น้ำว้าในพื้นที่จังหวัดน่าน รหัสโครงการ 185850 โดยกองทุน ส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุน ววน.) งบประมาณด้าน ววน. ประเภท Fundamental Fund ประจำปีงบประมาณ 2566 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมนคลลันนา

บรรณานุกรม

- กริช แรงสูงเนิน. (2554). *การวิเคราะห์ปัจจัยด้วย SPSS และ AMOS เพื่อการวิจัย*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2564). ETDA เผยมูลค่าอีคอมเมิร์ซไทย ปี 63 อยู่ที่ 3.78 ล้านล้านบาท คาดปี 64 พุ่งไปที่ 4.01 ล้านล้านบาท. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2565, จาก <https://www.etda.or.th/th/pr-news/ETDA-Reveals-the-Value-of-e-Commerce-in-2021.aspx>
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2563). *รายงานสถานการณ์ MSME ปี 2563*. สืบค้น เมื่อ 6 มีนาคม 2565, จาก <https://www.sme.go.th/en/download.php?modulekey=215>
- Alkrajji, A., & Ameen, N. (2022). The impact of service quality, trust, and satisfaction on young citizen loyalty towards government e-services. *Information Technology & People*, 35(4), 1239-1270. doi:10.1108/ITP-04-2020-0229

- Alonso-Dos-Santos, M., Alguacil Jiménez, M., & Carvajal-Trujillo, E. (2020). Facebook commerce usage intention: A symmetric and asymmetric approach. *Information Technology & Management*, 21(3), 145-156. doi:10.1007/s10799-019-00311-2
- Barney, J. B. (2001). Resource-based theories of competitive advantage: A ten-year retrospective on the resource-based view. *Journal of Management*, 27(6), 643-650. doi:10.1177/014920630102700602
- Chen, H., Chen, H., & Tian, X. (2022). The impact of social shopping feature richness on buying intention: A product perspective. *Internet Research*, 32(4), 1378-1400. doi:10.1108/INTR-05-2021-0313
- Concha-Meyer, A., Durham, C. A., Colonna, A., Hasenbeck, A., Sáez, B. A., & Adams, M. R. (2019). Consumer response to tomato pomace powder as an ingredient in bread: Impact of sensory liking and benefit information on purchase intent. *Journal of Food Science*, 84(12), 3774-3783. doi:10.1111/1750-3841.14932
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of psychological testing* (3rd ed.). New York, NY: Harper & Row.
- Dabbous, A., Barakat, K. A., & DeQuero-Navarro, B. (2022). Fake news detection and social media trust: A cross-cultural perspective. *Behaviour & Information Technology*, 41(14), 2953-2972. doi:10.1080/0144929X.2021.1963475
- Dwivedi, Y. K., Ismagilova, E., Hughes, D. L., Carlson, J., Filieri, R., Jacobson, J., ... Wang, Y. (2021). Setting the future of digital and social media marketing research: Perspectives and research propositions. *International Journal of Information Management*, 59(1), 102168. doi:10.1016/j.ijinfomgt.2020.102168
- Hariguna, T., Rahardja, U., & Ruangkanjanases, A. (2020). The impact of citizen perceived value on their intention to use e-government services: An empirical study. *Electronic Government: An International Journal*, 16(4), 426-440. doi:10.1504/EG.2020.110609
- Hou, J.-R., & Kankham, S. (2022). More than feelings? How Facebook reaction icons affect online users' behavioral intentions toward online health rumor posts. *Internet Research*, 32(6), 1978-2002. doi:10.1108/INTR-04-2021-0236

- Jin, X., & Xu, F. (2021). Examining the factors influencing user satisfaction and loyalty on paid knowledge platforms. *Aslib Journal of Information Management*, 73(2), 254-270. doi:10.1108/AJIM-07-2020-0228
- Laor, T., & Lissitsa, S. (2022). Mainstream, on-demand and social media consumption and trust in government handling of the COVID crisis. *Online Information Review*, 46(7), 1335-1352. doi:10.1108/OIR-06-2021-0299
- Li, L., Long, X., Laubayeva, A., Cai, X., & Zhu, B. (2020). Behavioral intention of environmentally friendly agricultural food: The role of policy, perceived value, subjective norm. *Environmental Science and Pollution Research*, 27(15),18949-18961. doi:10.1007/s11356-020-08261-x
- Morgan, A. N., Vorhies, D. W., & Schlegelmilch, B. B. (2006). Resource–performance relationships in industrial export ventures: The role of resource inimitability and substitutability. *Industrial Marketing Management*, 35(5), 621-633. doi:10.1016/j.indmarman.2005.05.018
- Nejad, M. S., Harooni, J., Charkazi, A., Shams, M., & Latifi, M. (2021). Using social marketing to promote preventive behaviors related to COVID-19. *Journal of Lifestyle Medicine*,11(2), 52-56. doi:10.15280/jlm.2021.11.2.52
- Roig, J. C. F., García, J. S., & Tena, M. Á. M. (2009). Perceived value and customer loyalty in financial services. *The Service Industries Journal*, 29(6), 775-789. doi:10.1080/02642060902749286
- Rujjanawate, C., Kanjanapothi, D., Amornlerdpison, D., & Pojanagaroon, S. (2005). Anti-gastric ulcer effect of Kaempferia parviflora. *Journal of Ethnopharmacology*, 102(1), 120-122. doi:10.1016/j.jep.2005.03.035
- Wijayanti, T. C., Kurniawan, D. A., Darma, D. C., & Hakim, Y. P. (2021). Evaluation on social media marketing from customers. *Webology*, 18(2), 598-615. doi:10.14704/WEB/V18I2/WEB18341
- Yang, H., & Han, S.-Y. (2021). Understanding virtual reality continuance: An extended perspective of perceived value. *Online Information Review*, 45(2), 422-439. doi:10.1108/OIR-02-2020-0058

- Yeik, K. K., Teoh, C. W., & Soh, P. C. H. (2021). Instagram influencer marketing: Perceived social media marketing activities and online impulse buying. *First Monday*, 26(9), 1-19. doi:10.5210/fm.v26i9.11598
- Yenjai, C., Prasanphen, K., Daodee, S., Wongpanich, V., & Kittakoop, P. (2004). Bioactive flavonoids from *Kaempferia parviflora*. *Fitotherapy*, 75(1), 89-92. doi:10.1016/j.fitote.2003.08.017

F

Factors Effecting on Voluntary Tax Compliance and Tax Measures of Listed Companies in Stock Exchange of Thailand

Weerayut Sukmak^{1,*} and Kalyaporn Panmarerng²

Received: May 21, 2023 Revised: August 22, 2023 Accepted: August 25, 2023

Abstract

This research aimed to (1) analyze government management that affects voluntary tax compliance; (2) analyze government management that affects tax incentives on voluntary tax compliance; (3) compare general information of respondents and government management, and (4) to develop tax measures to encourage listed companies in Stock Exchange of Thailand to pay taxes voluntarily.

The sample group was the chief financial officers. This research was mixed methods. For the quantitative research, a questionnaire was used to collect data from a sample of 380 participants using the stratified sampling method. Subsequently, the collected data was analyzed using the Structural Equation Model. The qualitative research conducted in-depth interviews with 9 people to validate the results of the quantitative research. The findings revealed that government management had direct and indirect positive influences on voluntary tax compliance. There were different opinions on government management from different genders and industry groups, while opinions on government management from different ages, levels of education, and work experience were indifferent with a statistically significant level of 0.05. The results of qualitative research revealed that the key informants had consistent opinions and were able to develop 8 tax measures to promote voluntary tax payments.

Keywords: voluntary tax compliance, tax measures, government management, tax morale

^{1,2} School of Accountancy, Sripatum University

* Corresponding author. E-mail: weerayut.sukmak@gmail.com

ป

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสมัครใจในการชำระภาษี และมาตรการทางภาษีของบริษัทจดทะเบียน ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

วีรยุทธ สุขมาก^{1,*} และ กัลยาภรณ์ ปานมะเริง²

วันรับบทความ: May 21, 2023 วันแก้ไขบทความ August 22, 2023 วันตอบรับบทความ: August 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์การบริหารจัดการของภาครัฐที่ส่งผลต่อความสมัครใจในการชำระภาษี (2) วิเคราะห์การบริหารจัดการของภาครัฐส่งผ่านแรงจูงใจในการเสียภาษีต่อความสมัครใจในการชำระภาษี (3) เปรียบเทียบข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามกับการบริหารจัดการของภาครัฐ (4) พัฒนามาตรการทางภาษีในการส่งเสริมให้บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยชำระภาษีด้วยความสมัครใจ มีกลุ่มตัวอย่าง คือ ประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและบัญชี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 380 ตัวอย่าง สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โมเดลสมการโครงสร้าง ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 9 คน เพื่อยืนยันผลการวิจัยเชิงปริมาณ ผลการวิจัย พบว่า การบริหารจัดการภาครัฐมีอิทธิพลเชิงบวกทางตรงและทางอ้อมต่อความสมัครใจในการชำระภาษี สำหรับเพศและกลุ่มอุตสาหกรรมแตกต่างกัน มีความเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการของภาครัฐแตกต่างกัน ในขณะที่อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการของภาครัฐไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีความคิดเห็นสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ และสามารถพัฒนามาตรการทางภาษีได้ 8 มาตรการ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการชำระภาษีด้วยความสมัครใจ

คำสำคัญ: ความสมัครใจในการชำระภาษี มาตรการทางภาษี การบริหารจัดการของภาครัฐ แรงจูงใจในการเสียภาษี

^{1,2} คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

* Corresponding author. E-mail: weerayut.sukmak@gmail.com

บทนำ

ความสมัครใจในการชำระภาษีขึ้นอยู่กับความพึงพอใจสูงสุดของผู้เสียภาษี โดยผู้เสียภาษีจะตัดสินใจภายใต้ประโยชน์ที่จะได้รับจากการหลีกเลี่ยงภาษีกับความเสียหายที่จะเกิดขึ้น หากประโยชน์ที่ได้รับสูงกว่าผู้เสียภาษีจะตัดสินใจหลีกเลี่ยงภาษี แต่ถ้ามีบทลงโทษทางภาษีที่รุนแรงกว่าผลประโยชน์ที่จะได้รับผู้เสียภาษีก็จะยินยอมชำระภาษี เพราะมีความเกรงกลัวต่อบทโทษ รัฐบาลจึงควรเพิ่มอัตราโทษให้มีความรุนแรง จึงจะสามารถป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีได้ (Mikesell & Birskyte, 2007) และการหลีกเลี่ยงภาษีจะมีความรุนแรงมากขึ้นในช่วงธุรกิจขาลง (เดือนเด่น นิคมบริรักษ์, วีรวลัย ไพบูลย์จิตต์อารี, พรชัย พิลหาเวสส, และ ศิริกาญจน์ เลิศอำไพพนนท์, 2554)

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบปัญหาเศรษฐกิจเกิดการชะลอตัว ซึ่งได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และสถานการณ์การเมืองที่ยังไม่แน่นอน การหลีกเลี่ยงภาษีมีรูปแบบพฤติกรรมที่หลากหลายและคลุมเครือ แต่รัฐบาลก็ต้องพยายามหาทางป้องกันและปราบปรามอย่างจริงจัง เพื่อให้ลดน้อยลงไม่เช่นนั้นอาจสร้างความเสียหายต่อการพัฒนาประเทศ และระบบเศรษฐกิจโดยรวม หากยังคงมีการดำเนินการหลีกเลี่ยงภาษีกันต่อไปย่อมสร้างความท้อแท้และเบื่อหน่ายให้แก่ผู้เสียภาษีที่จ่ายภาษีด้วยความสุจริต ทุกรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศชาติต่างก็มีหน้าที่ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้กับประชาชน ซึ่งก็ต้องใช้เงินภาษีจำนวนมาก ในการบริหารจัดการ กำกับดูแล และส่งเสริมในทุก ๆ ด้าน เช่น สาธารณสุข การศึกษา การเกษตร อุตสาหกรรม พลังงาน และความมั่นคงปลอดภัยของคนในชาติ แม้ว่ารายได้ของรัฐบาลจะมีหลายช่องทาง ทั้งการจัดเก็บภาษี การขายสินค้า การให้บริการ การรับเงินบริจาค และการกู้ยืมเงินทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่รายได้จากการจัดเก็บภาษีถือเป็นรายได้หลักสำคัญที่รัฐบาลใช้เป็นเครื่องมือในการหาเงินมาพัฒนาประเทศ ดังนั้นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีจะต้องมีวิธีการบริหารจัดการให้การจัดเก็บภาษีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่ (Alm & McKee, 2006) ซึ่งในการจัดเก็บภาษีอากรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีการจัดเก็บภาษีอากรได้อย่างครบถ้วน และใช้ต้นทุนน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชน และประเทศชาติเป็นส่วนรวม ดังนั้นจึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เป็นธรรม และเท่าเทียมกัน (Seligman, 1911) ในขณะที่มาตรการทางภาษีได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความสมดุลของระบบเศรษฐกิจผ่านทางหน่วยเศรษฐกิจต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริโภค ผู้ผลิต ภาคการเงิน และภาคต่างประเทศ และสามารถมองเห็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างครอบคลุมครบทุกด้าน และไม่ว่าเครื่องมือภาษีจะมีพัฒนาการอย่างไรล้วนมีผู้ที่ได้รับประโยชน์และอาจมีผู้เสียประโยชน์ร่วมด้วยเสมอ (วิรัตน์ภรณ์ โรจนวิภาตวนิช, 2560) นอกจากนี้ยังมีปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อการบริหารจัดการของภาครัฐ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และกลุ่มอุตสาหกรรม (Jackson & Milliron, 1986) อีกด้วย

การสร้างแรงจูงใจจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในการกระตุ้นให้ผู้เสียภาษีเกิดความรู้สึกว่าได้รับประโยชน์ร่วมกัน (สมคิด บางโม, 2538) ซึ่งรัฐบาลต้องให้ความรู้ความเข้าใจในด้านกฎหมายภาษีอากรแก่ผู้เสียภาษี (เจริญ ธฤติमानนท์, 2544) สร้างความไว้วางใจต่อรัฐบาลในด้านการใช้จ่ายเงินภาษีอย่างคุ้มค่า ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม (Slemrod, 2007) ให้ความสำคัญกับระบบภาษีที่มีความเป็นธรรมจะทำให้ผู้เสียภาษีมีความรู้สึก

การเสียภาษีเป็นภาระหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องชำระภาษีตามกฎหมาย ส่งผลให้ประชาชนชำระภาษีด้วยความสมัครใจมากยิ่งขึ้น (Tyler, 1997) สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเฉพาะภาษีเงินได้ นิติบุคคลที่รัฐบาลสามารถจัดเก็บได้จากภาคธุรกิจ เนื่องจากข้อมูลการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลของกรมสรรพากรในช่วงปี 2561-2565 พบว่า การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลในปี 2562 สามารถจัดเก็บได้มากกว่าปี 2561 จำนวน 31,080.99 ล้านบาท ในปี 2563 สามารถจัดเก็บภาษีได้น้อยกว่าปี 2562 จำนวน - 86,541.71 ล้านบาท และในปี 2565 จัดเก็บภาษีได้น้อยกว่าปี 2564 จำนวน - 446,685.94 ล้านบาท จะเห็นว่าภาษีเงินได้นิติบุคคลที่กรมสรรพากรจัดเก็บได้มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้า [สปอ], 2565)

ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของปัญหาจากการหลีกเลี่ยงภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ทำให้รัฐบาลมีรายได้จากการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลลดลง ส่งผลให้รัฐบาลขาดแคลนงบประมาณที่ใช้ในการบริหารประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาถึงแนวทางป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษี การเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีและการใช้มาตรการทางภาษีเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมให้เกิดการชำระภาษีเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าจะไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับความสมัครใจในการชำระภาษี อีกทั้งมาตรการทางภาษีได้ถูกนำมาใช้กับภาคธุรกิจ โดยไม่ได้แบ่งตามรูปแบบการดำเนินงาน ขนาด และประเภทธุรกิจ มาตรการทางภาษีอาจเหมาะสมกับธุรกิจบางประเภทเท่านั้น รัฐบาลจึงควรพิจารณากำหนดมาตรการทางภาษีที่เหมาะสมกับบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อส่งเสริมให้เกิดการชำระภาษีด้วยความสมัครใจ ทำให้รัฐบาลสามารถจัดเก็บภาษีได้มากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสมัครใจในการชำระภาษี และมาตรการทางภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยผลการวิจัยจะเป็นฐานข้อมูลให้รัฐบาลสามารถนำไปใช้ในการกำหนดมาตรการทางภาษีให้สามารถจัดเก็บภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีงบประมาณในการบริหารประเทศได้อย่างเพียงพอ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการของภาครัฐที่ส่งผลต่อความสมัครใจในการชำระภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการของภาครัฐส่งผ่านแรงจูงใจในการเสียภาษีต่อความสมัครใจในการชำระภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
3. เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามกับการบริหารจัดการของภาครัฐ
4. เพื่อพัฒนามาตรการทางภาษีในการส่งเสริมให้บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยชำระภาษีด้วยความสมัครใจ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในเชิงวิชาการ

1. เป็นแนวทางให้กับหน่วยงานภาครัฐ ได้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย มาตรการทางภาษี และการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี จากภาษีที่จัดเก็บ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศเป็นส่วนรวม ทำให้เกิดความเป็นธรรมทางภาษี ความไว้วางใจ และความสมัครใจของผู้เสียภาษี

2. เป็นแนวทางให้กับกรมสรรพากร ได้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนจัดเก็บภาษี ซึ่งถือเป็นรายได้หลักของประเทศ ได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย

3. เป็นองค์ความรู้ใหม่ในด้านการชำระภาษี ซึ่งหากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ชำระภาษีด้วยความสมัครใจ จะทำให้ประเทศชาติมีรายได้จากการจัดเก็บภาษีที่เพิ่มขึ้น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไปได้

ประโยชน์ทางวิชาชีพหรือการนำไปปฏิบัติ

1. สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการกำกับดูแลให้บริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ปฏิบัติตามกฎหมายภาษีได้อย่างถูกต้อง ลดการหลีกเลี่ยงภาษี

2. บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนภาษีให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมายภาษี และชำระภาษีด้วยความสมัครใจ

บททวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการของภาครัฐที่ส่งผลต่อ ความสมัครใจในการชำระภาษี

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการของภาครัฐที่ส่งผลต่อความสมัครใจในการชำระภาษี พบว่า หลักการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ จะต้องทำให้ผู้เสียภาษีเล็งเห็นว่าการจัดเก็บภาษีได้ถูกนำไปใช้อย่างคุ้มค่า เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งจะทำให้ผู้เสียภาษีเกิดการยอมรับ เสียภาษีด้วยความสมัครใจ และศรัทธาต่อรัฐบาลมากยิ่งขึ้น ตลอดจนเกิดจิตสำนึกที่ดีในหน้าที่ที่พึงมีต่อประเทศชาติ ซึ่งการจัดเก็บภาษีเป็นการสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับผู้เสียภาษีได้เป็นอย่างดี (ไกรยุทธ อิสรยาคินันท์, 2521; Marcelo, 2009) หากรัฐบาลต้องการจัดเก็บภาษีให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลต้องสร้างความเชื่อมั่นและทัศนคติที่ดี เพื่อให้ประชาชนยอมรับ และมีความสมัครใจในการเสียภาษี ซึ่งขึ้นอยู่กับพฤติกรรม และการกระทำของรัฐบาล ดังต่อไปนี้ (1) การใช้จ่ายเงินของรัฐบาล (2) การบริหารงานของรัฐบาลต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (3) ความยุติธรรมในการเสียภาษีของประชาชน (4) ทัศนคติของสังคมที่มีต่อการหนีภาษี และ (5) นโยบายด้านภาษีอากรของรัฐบาล (เจริญ ธฤติมานนท์, 2544) สอดคล้องกับทฤษฎีความพึงพอใจสูงสุดของผู้เสียภาษี (Utility Maximization Model of Taxpayer) หากผู้เสียภาษีมีทางเลือกสองทาง ทางเลือกแรกคือแจ้งรายได้ตามความเป็นจริง และทางเลือกที่สอง คือ แจ้งรายได้ต่ำกว่าความเป็นจริง หรือหลีกเลี่ยงภาษี

โดยคนจะเลือกหลีกเลี่ยงภาษีต่อเมื่อประโยชน์ของการหลีกเลี่ยงภาษีสูงกว่าความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการถูกจับได้ และถูกลงโทษ ดังนั้น วิธีที่จะทำให้คนเสียภาษีอย่างถูกต้องมากขึ้น ก็คือ การเพิ่มอัตรา การตรวจสอบ และอัตราการลงโทษ (Mikesell & Birskeyte, 2007) และจากการศึกษาของงานวิจัย พบว่า การชำระ ภาษีเป็นสิ่งสำคัญ เงินภาษีที่รัฐบาลจัดเก็บได้มีความจำเป็นต้องนำไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม แต่รัฐบาลจะต้อง ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน และใช้จ่ายเงินในการบริหารประเทศได้อย่างคุ้มค่า สมเหตุสมผล ทั้งนี้การบริหารจัดการด้าน ภาษีของภาครัฐ จะต้องเป็นไปอย่าง มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายด้านภาษีของรัฐบาล (Oberholzer, 2008; Sheffrin & Triest, 1991) ซึ่งรัฐบาลต้องการรายได้จากภาษีไปใช้เป็นแหล่งเงินทุนในการพัฒนาประเทศ ให้เกิดความมั่นคงยั่งยืน การให้ความรู้ด้านภาษี การปรับทัศนคติ การสร้างสภาพแวดล้อมและสังคมที่ดี มีบทลงโทษที่เด็ดขาดรุนแรง และการให้บริการของเจ้าหน้าที่ภาษีที่ดี จะส่งผลต่อความสมัครใจในการชำระภาษี ที่เพิ่มมากขึ้น (Santi & Zulaikha, 2012) ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาเป็นสมมติฐานที่ 1

สมมติฐานที่ 1 การบริหารจัดการของภาครัฐมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสมัครใจในการชำระภาษีของ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการของภาครัฐ และแรงจูงใจใน การเสียภาษีที่ส่งผลต่อความสมัครใจในการชำระภาษี

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการของภาครัฐ มีอิทธิพล เชิงบวกทางตรงต่อแรงจูงใจในการเสียภาษี และมีอิทธิพลเชิงบวกทางอ้อมต่อความสมัครใจในการชำระภาษี ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผ่านแรงจูงใจในการเสียภาษี พบว่า เหตุผลสำคัญ ที่ทำให้ผู้เสียภาษีพยายามหลีกเลี่ยงภาษี ขึ้นอยู่กับการบริหารงานของรัฐบาลที่ขาดความโปร่งใส และผู้เสียภาษี ไม่เห็นประโยชน์ที่จะได้รับการจากการเสียภาษี (Torgler, 2003) การสร้างแรงจูงใจจึงเป็นสิ่งสำคัญใน การกระตุ้น ให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าได้รับประโยชน์ร่วมกัน และมองว่าเป็นสวัสดิการที่จะได้รับ จากรัฐบาล (สมคิด บางโม, 2538; Robbins & Coulter, 2008) ซึ่งรัฐบาลต้องให้ความรู้ความเข้าใจในด้านกฎหมายภาษีอากร แก่ประชาชน ทำให้ประชาชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ และประโยชน์ที่จะได้รับจาก การเสียภาษีด้วย เพื่อให้ ประชาชนได้ปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากรด้วยความสมัครใจ (เจริญ ธฤติมานนท์, 2544) และสร้างความเชื่อ มั่นครัทธา และไว้วางใจต่อรัฐบาลในการใช้จ่ายเงินภาษีอย่างคุ้มค่า และ มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อสังคมโดยรวม (Slemrod, 2007) และการให้ความสำคัญกับระบบภาษีที่มีความเป็นธรรมจะทำให้ประชาชน ผู้เสียภาษี มีความรู้สึกรู้ว่าการเสียภาษีเป็นภาระหน้าที่ของทุกคน ที่จะต้องชำระภาษีตามกฎหมาย ซึ่งจะส่งผลให้ ประชาชนชำระภาษีด้วยความสมัครใจมากยิ่งขึ้น (Tyler, 1997) รวมถึงความเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย ที่ต้องไม่เลือกปฏิบัติกับผู้เสียภาษีแต่ละคน (James & Nobes, 2000) สอดคล้องกับทฤษฎีผู้เสียภาษีมี ความรับผิดชอบ (Responsible Taxpayer View) ทฤษฎีนี้ถือเป็นทางเลือกแขนงใหม่ที่ว่าผู้เสียภาษีเป็น ผู้รับผิดชอบ และมีคุณธรรม จริยธรรม และสมัครใจในการเสียภาษี เมื่อ 1) ได้รับการจูงใจที่เหมาะสม 2) มีความ เข้าใจเกี่ยวกับภาระภาษีอย่างถูกต้อง และ 3) ได้รับ การอำนวยความสะดวกในการเสียภาษี ทฤษฎีนี้เน้นที่จูงใจ

และการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียภาษี แทนการลงโทษผู้เสียภาษี แนวคิดนี้รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า “Kinder and gentler IRS” (Mikesell & Birskyte, 2007) และจากการศึกษางานวิจัยพบว่า หากรัฐบาลให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีอากรแก่ผู้เสียภาษี มีความเป็นธรรมทางภาษี โดยปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน และสร้างความไว้วางใจแก่ผู้เสียภาษี ในด้านการใช้จ่ายงบประมาณอย่างถูกต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ ก็จะส่งผลให้ผู้เสียภาษีมีแรงจูงใจในการเสียภาษีด้วยความสมัครใจมากยิ่งขึ้น (Alm & Torgler, 2006; Chandarasorn, 2012; Park & Hyun, 2003; Sheffrin & Triest, 1991) ทั้งนี้รัฐบาลต้องใช้จ่ายเงินภาษีอย่างระมัดระวัง หรือใช้จ่ายเงินภาษีอย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์ส่วนรวมอย่างชัดเจน ทั้งในด้านของสวัสดิการ หรือการบริการสาธารณะในด้านต่าง ๆ ที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม และประเทศชาติ (Aguirre & Rocha, 2010) ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาเป็นสมมติฐานที่ 2

สมมติฐานที่ 2 การบริหารจัดการของภาครัฐ มีอิทธิพลเชิงบวกทางตรงต่อแรงจูงใจในการเสียภาษี และมีอิทธิพลเชิงบวกทางอ้อมต่อความสมัครใจในการชำระภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผ่านแรงจูงใจในการเสียภาษี

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการของภาครัฐ

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการของภาครัฐ พบว่า มีปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อการบริหารจัดการของภาครัฐ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และกลุ่มอุตสาหกรรม (Jackson & Milliron, 1986) ในด้านเพศพบว่า ผู้เสียภาษีที่เป็นผู้หญิงจะให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการของภาครัฐมากกว่าผู้ชาย และด้านอายุมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารจัดการของภาครัฐ (Palil, 2010) ด้านระดับการศึกษา ผู้เสียภาษีที่มีระดับการศึกษาที่สูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีการพัฒนาคุณธรรมในระดับที่สูงขึ้น และมีทัศนคติที่ดีต่อการบริหารจัดการของภาครัฐในระดับที่สูงขึ้น (Tehulu & Dinberu, 2014) ด้านประสบการณ์ทำงาน และกลุ่มอุตสาหกรรม ผู้เสียภาษีที่มีประสบการณ์ทำงานมากจะมีการรับรู้ และทัศนคติต่อนโยบายภาษี การบริหารภาษี ความเป็นธรรม และความซับซ้อนของระบบภาษีได้มากกว่าผู้เสียภาษีที่มีประสบการณ์ทำงานน้อย และผู้เสียภาษีที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมแต่ละประเภท จะมีรูปแบบการดำเนินธุรกิจ และมุมมองเกี่ยวกับการบริหารจัดการของภาครัฐที่แตกต่างกัน (Idowu, Oluwatoyin, & Nguavese, 2020; Jerene & Adimasu, 2016; Yimam & Asmare, 2020) ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาเป็นสมมติฐานที่ 3

สมมติฐานที่ 3 เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานและกลุ่มอุตสาหกรรม ที่แตกต่างกันของประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและบัญชี (CFO) แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของภาครัฐโดยรวมแตกต่างกัน

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางภาษี

จากการทบทวนแนวคิด พบว่า มาตรการภาษีเปรียบเสมือนเครื่องมือในการบริหารเศรษฐกิจของประเทศ เมื่อรัฐบาลเรียกเก็บภาษีในอัตราสูงก็ทำให้รัฐมีรายได้เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศได้มากขึ้น แต่การเรียกเก็บภาษีในอัตราที่สูงเกินไปจุดที่เหมาะสมที่สุด (Optimal tax rate) ก็อาจส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศได้ เช่นเดียวกัน เช่น การเพิ่มอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีสรรพสามิตทำให้เกิดการลดน้อยถอยลงของการบริโภค การเพิ่มอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลและภาษีศุลกากรทำให้เกิดการชะงักงันของการลงทุนและการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น หากรัฐบาลมุ่งเน้นการเพิ่มรายได้ของประเทศด้วยการขยายฐานการเรียกเก็บภาษีอาจทำให้เกิดผลกระทบต่อหน่วยเศรษฐกิจในภาพรวมได้ แต่หากมองในมุมของความหลากหลายของมาตรการภาษีต่อเศรษฐกิจของประเทศ พบว่า มาตรการภาษีสามารถนำมาใช้ในการปกป้องผู้ประกอบการในประเทศ (Domestic protectionism) จากการนำเข้าของสินค้าจากต่างประเทศที่มาแข่งขันกับสินค้าที่ผลิตในประเทศ หรือเพื่อสนับสนุนการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศอย่างเสรี (Trade and investment liberalization) ได้เช่นเดียวกัน มาตรการภาษีนี้นับว่ามีความสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินธุรกิจระหว่างประเทศ นอกจากจะต้องเข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ด้านภาษีของประเทศตนเองแล้ว สิ่งสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันคือการรับรู้และความเข้าใจในระบบภาษีของประเทศนั้น ๆ อีกด้วย (วิรัตน์ภรณ์ โรจนวิภาตวนิช, 2560)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนตัวอย่างแบบชั้นภูมิ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ใช้โมเดลสมการโครงสร้าง ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อยืนยันผลการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและบัญชี (CFO) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในปี 2563 เนื่องจากเป็นช่วงธุรกิจซบเซา ซึ่งการหลีกเลี่ยงภาษีจะมีความรุนแรงมากขึ้น (เดือนเด่น นิคมบริรักษ์, วิวัฒน์ ไพบุญย์จิตต์อารี, พรชัย พิลหาเวสส, และ ศิริกาญจน์ เลิศอำไพพนธ์, 2554) โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 8 กลุ่มอุตสาหกรรม มีจำนวนทั้งสิ้น 824 บริษัท (ข้อมูล ณ วันที่ 16 มกราคม 2564) ยกเว้นหมวดบริษัทจดทะเบียนที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูการดำเนินงาน จำนวน 5 บริษัท เนื่องจากอยู่ในระหว่างฟื้นฟูการดำเนินงาน คงเหลือจำนวน 819 บริษัท

การวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) ในการวิเคราะห์ข้อมูลต้องใช้จำนวนตัวอย่างมากเพียงพอให้ค่าพารามิเตอร์จากผลการวิเคราะห์เกิดความเที่ยงตรง เชื่อถือได้ ซึ่งองค์ประกอบที่ใช้ในการกำหนดขนาดตัวอย่างในการวิเคราะห์ได้แก่ (1) การระบุคุณลักษณะโมเดลที่ผิดพลาด (2) ขนาดของโมเดล (3) การเบี่ยงเบนจากค่าปกติ และ (4) กระบวนการประมาณ ตามข้อเสนอ

ของ Hair, Black, Babin, และ Anderson (2010) กล่าวว่า การวิเคราะห์สถิติประเภทสมการโครงสร้าง ควรกำหนดขนาดตัวอย่างประมาณ 10 - 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ ผู้วิจัยจึงเลือกขนาดตัวอย่างเป็น 20 เท่า ของ 19 ตัวแปรสังเกตได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้จำนวน 380 ตัวอย่าง ซึ่งคำนวณได้จาก $19 \times 20 = 380$ จึงถือว่ามีความเหมาะสม

วิธีการสุ่มตัวอย่าง เนื่องจากประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ แห่งประเทศไทย จำนวน 8 กลุ่มอุตสาหกรรม ดังนั้น การสุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการสุ่มตัวอย่าง แบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างที่ประชากรมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน (Hair et al., 2010)

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและบัญชี (CFO) ของบริษัทจดทะเบียนใน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจำแนกตามกลุ่มอุตสาหกรรม

รายชื่อกลุ่มอุตสาหกรรม	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง
1. กลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	65	30
2. กลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากร	73	34
3. กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี	56	26
4. กลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน	75	35
5. กลุ่มอุตสาหกรรมบริการ	169	78
6. กลุ่มอุตสาหกรรมสินค้าอุตสาหกรรม	131	61
7. กลุ่มอุตสาหกรรมอุปโภคบริโภค	54	25
8. กลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	196	91
รวม	819	380

ที่มา: จากรายชื่อบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2563

เครื่องมือวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนด เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแบบของลิเคิร์ต (Likert's Scales) กระบวนการสร้าง ประกอบด้วยประเด็นคำถาม (1) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และกลุ่มอุตสาหกรรม (2) การบริหารจัดการของภาครัฐ ประกอบด้วย การใช้จ่ายเงินของ รัฐบาล (ไกรยุทธ ธีรตยาคินันท์, 2521; เจริญ ธฤติमानนท์, 2544; Marcelo, 2009) การบริหารงานของรัฐบาล (เจริญ ธฤติमानนท์, 2544; Torgler, 2003) และระดับการใช้นโยบายด้านภาษีอากรของรัฐบาล (เจริญ ธฤติमानนท์, 2544; Oberholzer, 2008; Sheffrin & Triest, 1991) (3) แรงจูงใจในการเสียภาษี ประกอบด้วย ความรู้ เกี่ยวกับกฎหมายภาษีอากร (เจริญ ธฤติमानนท์, 2544; Park & Hyun, 2003) ความเป็นธรรมทางภาษี (Alm & Torgler, 2006; James & Nobes, 2000; Tyler, 1997) และความไว้วางใจในรัฐบาล (Chandarasorn, 2012;

Sheffrin & Triest, 1991; Slemrod, 2007) และ (4) ความสนใจในการชำระภาษี ประกอบด้วย การปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากร การยื่นแบบแสดงรายการภาษี และการชำระเงิน (เจริญ ธฤติมานนท์, 2544; Marcelo, 2009; Mikesell & Birskyte, 2007)

ระดับความคิดเห็นเป็นมาตรวัดแบบช่วงสเกล แบ่งเป็น 5 ระดับ โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ของเบสท์ (John, 1981) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.00 - 1.49	ระดับความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.50 - 2.49	ระดับความคิดเห็นในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.50 - 3.49	ระดับความคิดเห็นในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.50 - 4.49	ระดับความคิดเห็นในระดับมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	4.50 - 5.00	ระดับความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความเชื่อมั่น โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Pre-test) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมายการวิจัย จำนวน 30 ราย และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมด โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์ของแอลฟา (Coefficient alpha) ของครอนบาค ซึ่งคำนวณได้ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามได้ 0.98 ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นมากกว่า 0.70 (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548) สามารถใช้ในการเก็บและรวบรวมข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการส่งแบบสอบถามด้วยตนเอง ออนไลน์ ผ่าน Google Form และอีเมล ตามตารางที่ 1 สำหรับการคัดเลือกบริษัทในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมตามจำนวนตัวอย่างที่กำหนดไว้ จะพิจารณาจากฐานกำไรสุทธิที่ต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล หากเสียภาษีดังกล่าวมากจะพิจารณาคัดเลือกเป็นลำดับแรก กรณีได้รับแบบสอบถามไม่ครบตามจำนวน จะดำเนินการจัดส่งแบบสอบถามเพิ่มเติม โดยพิจารณาคัดเลือกบริษัทในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีกำไรสุทธิที่ต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในลำดับถัดไปมาทดแทน จนได้ครบตามจำนวน 380 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 100 ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2564-มีนาคม 2565

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเชิงพรรณนา ใช้การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่เป็นอิสระจากกัน (t-test independent) กลุ่มตัวอย่างที่มีมากกว่า 2 กลุ่ม (F-test) และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance: ANOVA) และเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ก็จะมีการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) ต่อไป

2. การวิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้น ใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเบ้ และความโด่ง (สุภมาส อังคุโชติ และชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2554)

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543)

4. การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงภายนอก (Exogenous Variables) และตัวแปรแฝงภายใน (Endogenous Variables) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2558)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน ด้านบัญชี และภาษีอากร แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 3 ท่าน จำนวน 9 ท่าน โดยทำการคัดเลือกจากกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random) โดยมีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่กรมสรรพากร จำนวน 3 ท่าน โดยคัดเลือกมาจากกรมสรรพากรที่ดำรงตำแหน่ง เจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษี

กลุ่มที่ 2 ประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและบัญชี (CFO) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 3 ท่าน โดยคัดเลือกมาจากบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่ดำรงตำแหน่งประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและบัญชี

กลุ่มที่ 3 ผู้มีส่วนได้เสียของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 3 ท่าน โดยคัดเลือกมาจากผู้ถือหุ้นของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

เครื่องมือวิจัย และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ใช้แบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาว่ามีความครอบคลุม สอดคล้องตามคำนิยาม เพื่อให้ได้คำตอบที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้อย่างสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 ท่าน โดยการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก และตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในแต่ละประเด็นคำถามว่าถูกต้อง และครบถ้วนหรือไม่

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์แบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อให้ข้อมูลมีความแม่นยำ น่าเชื่อถือ ป้องกันความผิดพลาด ซึ่งจะต้องมีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นการสรุปประเด็นเนื้อหาโดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการพูดคุย ซึ่งอยู่ใน การจดบันทึก และการบันทึกเทป มาจัดข้อมูลโดยการเขียนให้ได้ใจความ และมีรายละเอียดครบถ้วนตรงประเด็น

ผลการวิจัย

1. สำหรับผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยด้านการบริหารจัดการของภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อความสนใจในการชำระภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยด้านการบริหารจัดการของภาครัฐส่งผ่านแรงจูงใจในการเสียภาษีต่อความสนใจในการชำระภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ประกอบด้วยผลการวิเคราะห์การตรวจสอบข้อมูลก่อนการวิเคราะห์โมเดล และผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแบบจำลองปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสนใจในการชำระภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์การตรวจสอบข้อมูลก่อนการวิเคราะห์โมเดล

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรสังเกตได้ มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบการแจกแจงปกติของตัวแปรเดียว ซึ่งเป็นข้อตกลงเบื้องต้นของการตรวจสอบข้อมูลก่อนวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม AMOS เนื่องจากการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรจะทำให้ทราบว่าลักษณะการแจกแจงของตัวแปรเป็นแบบใด โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ความเบ้ (Skewness) ความโด่ง (Kurtosis) เพื่อให้สามารถสรุปได้ว่าตัวแปรในการวิจัยแต่ละตัวมีการแจกแจงแบบปกติหรือไม่อย่างไร (สุภมาส อังคุโชติ และชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2554)

ตารางที่ 2 แสดงค่าสถิติพรรณนาลักษณะของตัวแปร (n = 380)

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	Skewness	Kurtosis
การบริหารจัดการของภาครัฐ (GMA)	4.29	0.95	-0.97	-0.41
การใช้จ่ายเงินของรัฐบาล (GSP)	4.20	0.88	-0.64	-0.85
การบริหารงานของรัฐบาล (GAD)	4.38	0.98	-1.22	-0.01
ระดับการใช้นโยบายด้านภาษีอากรของรัฐบาล (GTP)	4.29	0.99	-1.04	-0.35
แรงจูงใจในการเสียภาษี (TMO)	4.31	0.80	-1.38	1.71
ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายภาษีอากร (TKN)	4.29	0.79	-1.41	1.69
ความเป็นธรรมทางภาษี (TFA)	4.33	0.81	-1.40	1.74
ความไว้วางใจในรัฐบาล (TIG)	4.30	0.80	-1.34	1.70
ความสนใจในการชำระภาษี (TCO)	4.22	0.85	-1.05	0.41
การปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากร (TLC)	4.26	0.84	-1.17	0.68
การยื่นแบบแสดงรายการภาษี (FIL)	4.15	0.87	-0.85	-0.09
การชำระเงิน (PAY)	4.25	0.85	-1.13	0.64

จากตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์ค่าสถิติพรรณนาลักษณะของตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.15-4.38) ซึ่งค่าเฉลี่ยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและบัญชี (CFO) ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้ประเมินการบริหารจัดการของภาครัฐ แรงจูงใจในการเสียภาษี และความสนใจในการชำระภาษีอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ระหว่าง 0.79-0.99 แสดงให้เห็นว่าข้อมูลมีการกระจายอยู่ใกล้กับค่าเฉลี่ย เนื่องจากค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าไม่เกิน 1

จากการพิจารณาการแจกแจงความเบ้ (Skewness) ของตัวแปรต่าง ๆ พบว่า มีค่าอยู่ในช่วง -0.64 ถึง -1.41 ซึ่งมีค่าไม่เกิน ± 2 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 (Hair et al., 2010) และจากการพิจารณาค่าความโด่ง (Kurtosis) ของตัวแปรต่าง ๆ พบว่า มีค่าอยู่ในช่วง -0.01 ถึง 1.74 ซึ่งมีค่าไม่เกิน ± 2 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (Kline, 2011) จึงมีความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง

จากตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรสังเกต พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ทุกคู่ส่วนใหญ่มีค่าไม่เกิน 0.80 ความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าตัวแปรสังเกตได้มีระดับความสัมพันธ์ไม่สูงมากนัก ทำให้ไม่เกิดปัญหา Multicollinearity และตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดอยู่บนองค์ประกอบร่วมกัน ดังนั้น มีความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง และเมื่อพิจารณาค่าสถิติ Bartlett's Test of Sphericity พบว่า มีค่าเท่ากับ 6527.95 df = 45 ($p = 0.00$) แสดงว่า เมทริกซ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไม่เป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ (Identity Matrix) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างเพียงพอที่จะสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ซึ่งมีค่าใกล้ 1 (0.82) แสดงให้เห็นว่าตัวแปรสังเกตได้มีความสัมพันธ์กันมาก เหมาะสมในการนำไปใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนกับโมเดลการวิจัย กับข้อมูลเชิงประจักษ์ต่อไป เนื่องจากค่าดัชนีมีค่า 0.80 ขึ้นไป แสดงว่าข้อมูลเหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ดีมาก (Hair et al., 2010)

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรสังเกตได้

	GSP	GAD	GTP	TKN	TFA	TIG	TLC	FIL	PAY
GSP	1								
GAD	0.76**	1							
GTP	0.71**	0.84**	1						
TKN	0.17**	0.16**	0.14**	1					
TFA	0.21**	0.18**	0.17**	0.66**	1				
TIG	0.19**	0.21**	0.15**	0.75**	0.68**	1			
TLC	0.28**	0.22**	0.25**	0.22**	0.29**	0.23**	1		
FIL	0.26**	0.22**	0.26**	0.18**	0.26**	0.22**	0.91**	1	
PAY	0.28**	0.24**	0.24**	0.20**	0.31**	0.25**	0.92**	0.93**	1

Bartlett's Test of Sphericity = 6527.95, df=45, p=0.00, KMO=0.82

หมายเหตุ *p < 0.05

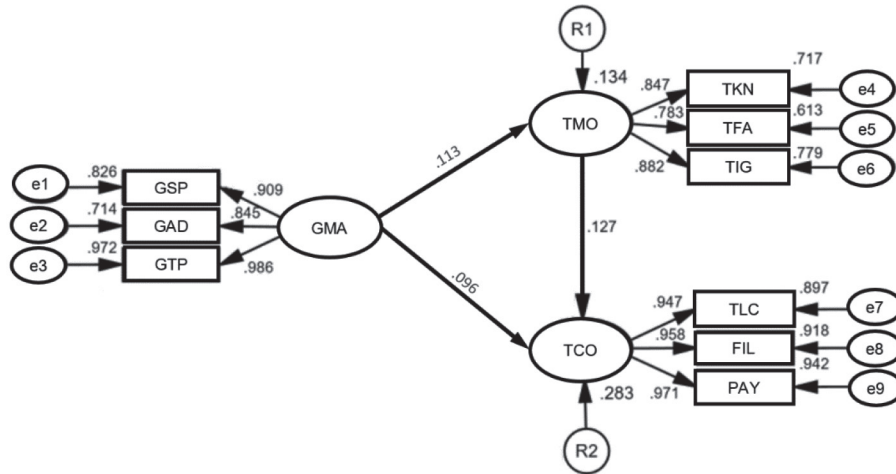
1.2 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแบบจำลองปัจจัยที่ส่งผลต่อความสนใจในการชำระภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

จากตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปรแฝงในแบบจำลองผลของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสนใจในการชำระภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พบว่า แบบจำลองที่ได้ดำเนินการปรับแก้ (Adjust Model) มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตารางที่ 4 แสดงการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโดยรวมหลังจากการปรับแก้โมเดล

ดัชนีความกลมกลืน	เกณฑ์	ดัชนีที่วัดได้	ผลการพิจารณา
P-value	> 0.05	0.51	ผ่านเกณฑ์
CMIN/DF (122.92/124)	< 2.00	0.99	ผ่านเกณฑ์
GFI	≥ 0.95	0.97	ผ่านเกณฑ์
AGFI	≥ 0.90	0.95	ผ่านเกณฑ์
CFI	≥ 0.95	1.00	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.05	0.00	ผ่านเกณฑ์
SRMR	< 0.05	0.03	ผ่านเกณฑ์

จากภาพที่ 1 และตารางที่ 5 พบว่า การบริหารจัดการของภาครัฐมีอิทธิพลเชิงบวกทางตรงต่อแรงจูงใจในการเสียภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.11 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และพบว่า การบริหารจัดการของภาครัฐ มีอิทธิพลเชิงบวกทางตรงต่อความสมัครใจในการชำระภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีอิทธิพลเชิงบวกทางอ้อมต่อความสมัครใจในการชำระภาษี ผ่านแรงจูงใจในการเสียภาษี ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.01 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

Chi-square = 122.924, df = 124, p = .510, CMIN/DF = .991, RMSEA = .000, CFI = 1.000, GFI = .967, AGFI = .950, RMR = .025

ภาพที่ 1 แบบจำลองตามสมมติฐานการวิจัย

ตารางที่ 5 ผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ของสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรง (Direct Effect) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) และอิทธิพลโดยรวม (Total Effect) จากแบบจำลองสมการปรับแก้ (n = 380)

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม					
	TMO			TCO		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE
					TMO	
การบริหารจัดการของภาครัฐ (GMA)	0.11*	-	0.11*	0.10*	0.01*	0.11*
แรงจูงใจในการเสียภาษี (TMO)	-	-	-	0.13*	-	0.13*
p-value = 0.51, CMIN = 122.92, DF = 124, CMIN/DF = 0.99, GFI = 0.97, AGFI = 0.95, CFI = 1.00, RMSEA = 0.00, SRMR = 0.03						

หมายเหตุ *p < 0.05

2. สำหรับผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามกับการบริหารจัดการของภาครัฐ ประกอบด้วย การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการของภาครัฐ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และกลุ่มอุตสาหกรรม ของประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน และบัญชี (CFO) สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

จากตารางที่ 6 พบว่า เพศ แตกต่างกัน มีความเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการของภาครัฐ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการของภาครัฐ จำแนกตามเพศ

ตัวแปร	เพศ	n	Mean	S.D.	t	P
เพศ	ชาย	127	4.43	0.84	2.26*	0.03
	หญิง	253	4.22	0.89		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 7 พบว่า กลุ่มอุตสาหกรรมแตกต่างกัน มีความเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการของภาครัฐ แตกต่างกัน ในขณะที่อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การบริหารจัดการของภาครัฐ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 7 แสดงผลการทดสอบค่า F- test วิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA) โดยรวม ระหว่าง อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และกลุ่มอุตสาหกรรม ของประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและบัญชี (CFO) กับการบริหารจัดการของภาครัฐ

ตัวแปร	แหล่งของความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P-value
อายุ	ระหว่างกลุ่ม	2	1.50	0.75	0.97	0.38
	ภายในกลุ่ม	377	291.63	0.77		
ระดับการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	2	1.50	0.75	0.97	0.38
	ภายในกลุ่ม	377	291.63	0.77		
ประสบการณ์ทำงาน	ระหว่างกลุ่ม	3	2.53	0.84	1.09	0.35
	ภายในกลุ่ม	376	290.60	0.77		
กลุ่มอุตสาหกรรม	ระหว่างกลุ่ม	7	12.24	1.75	2.32*	0.03
	ภายในกลุ่ม	372	280.90	0.76		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อพัฒนามาตรการทางภาษีในการส่งเสริมให้บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยชำระภาษีด้วยความสมัครใจ ผลวิเคราะห์ได้มาจากการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 และได้เสนอมาตรการทางภาษี ที่มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

3.1 ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวว่า หากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เห็นว่าภาษีที่ได้จ่ายชำระเงินไปนั้นมีความสมเหตุสมผล และเกิดประโยชน์กับบริษัท จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ย่อมส่งผลให้บริษัทจดทะเบียนดำเนินการชำระภาษีอย่างถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ภาษีที่จ่ายไปถูกนำไปใช้ในการบริหารจัดการและพัฒนาประเทศ และโครงสร้างพื้นฐาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คุ่มค่า และเหมาะสม โดยก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศเป็นส่วนรวม และต่อบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยปราศจากการทุจริต หรือนำไปใช้ในทิศทางที่ไม่ถูกต้อง และหากมีแรงจูงใจในการเสียภาษี ประกอบไปด้วย ด้านความรู้เกี่ยวกับกฎหมายภาษีอากร ด้านความเป็นธรรมทางภาษี และด้านความไว้วางใจในรัฐบาล เป็นสิ่งที่รัฐบาลควรให้ความสำคัญ เนื่องจากทำให้บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สามารถนำความรู้ด้านภาษีอากรไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง มีความเป็นธรรม และเกิดความไว้วางใจในรัฐบาลมากยิ่งขึ้น และทำให้เล็งเห็นคุณค่า และความสำคัญของการชำระภาษี ตระหนักถึงหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และประเทศชาติเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การชำระภาษีเป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน ด้วยความสมัครใจ ลด การหลีกเลี่ยงภาษีลงได้

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้เสนอมาตรการทางภาษีที่ต้องการให้รัฐบาลส่งเสริม โดยสรุปผลจากการสัมภาษณ์ได้จำนวน 8 มาตรการ ดังนี้ (1) มาตรการรองรับหรือจัดระดับความน่าเชื่อถือทางด้านภาษีของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2) มาตรการการใช้บทลงโทษทางภาษีที่รุนแรง เด็ดขาด และเป็นธรรม (3) มาตรการลดอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลในช่วงสถานการณ์โควิด-2019 (4) มาตรการยกเว้นภาษีจากกำไรส่วนเกินของทุน หรือจากเงินปันผล ที่เสียภาษีไปแล้วจากการลงทุนในต่างประเทศ (5) มาตรการในการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีต่าง ๆ เพิ่มเติม (6) มาตรการจัดเก็บภาษีที่แตกต่างกันไปตามแต่ละประเภทธุรกิจอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม (7) มาตรการลดอัตราภาษีหัก ณ ที่จ่าย จากเงินปันผล (8) มาตรการลดอัตราภาษีหักภาษี ณ ที่จ่าย จากดอกเบี้ยหุ้นกู้

อภิปรายผล

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัย โดยผลที่ได้จากการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การบริหารจัดการของภาครัฐที่ส่งผลต่อความสมัครใจในการชำระภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการของภาครัฐมีอิทธิพลเชิงบวกทางตรงต่อความสมัครใจในการชำระภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาแนวคิด พบว่า หลักการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐจะต้องทำให้

ผู้เสียภาษีเล็งเห็นว่าการจัดเก็บภาษีได้ถูกนำไปใช้อย่างคุ้มค่าเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งจะทำให้ผู้เสียภาษีเกิดการยอมรับ เสียภาษีด้วยความสมัครใจ และศรัทธาต่อรัฐบาลมากยิ่งขึ้น ตลอดจนเกิดจิตสำนึกที่ดีในหน้าที่ที่พึงมีต่อประเทศชาติ ซึ่งการจัดเก็บภาษีเป็นการสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล กับผู้เสียภาษีได้เป็นอย่างดี (ไกรยุทธ วีรยาคีนันท์, 2521; Marcelo, 2009) หากรัฐบาลต้องการจัดเก็บภาษีให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลต้องสร้างความเชื่อมั่น และทัศนคติที่ดี เพื่อให้ประชาชนยอมรับ และมีความสมัครใจในการเสียภาษี (เจริญ ธฤติมานนท์, 2544) และสอดคล้องกับการศึกษางานวิจัย พบว่า การชำระภาษีเป็นสิ่งสำคัญ เงินภาษีที่รัฐบาลจัดเก็บได้มีความจำเป็นต้องนำไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม แต่รัฐบาลจะต้องไม่ทุจริตคอร์รัปชัน และใช้จ่ายเงินในการบริหารประเทศได้อย่างคุ้มค่า สมเหตุสมผล ทั้งนี้การบริหารจัดการด้านภาษีของภาครัฐ จะต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายด้านภาษีของรัฐบาล (Oberholzer, 2008; Sheffrin & Triest, 1991) ซึ่งรัฐบาลต้องการรายได้จากภาษีไปใช้เป็นแหล่งเงินทุนในการพัฒนาประเทศให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืน การให้ความรู้ด้านภาษี การปรับทัศนคติ การสร้างสภาพแวดล้อมและสังคมที่ดี มีบทลงโทษที่เด็ดขาดรุนแรง มีการให้บริการของเจ้าหน้าที่ภาษีที่ดี (Santi & Zulaikha, 2012) มีความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องภาษีอากร และสร้างความไว้วางใจให้แก่ผู้เสียภาษี ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เสียภาษีชำระภาษีด้วยความสมัครใจมากยิ่งขึ้น (Alm & Torgler, 2006; Chandarasorn, 2012; Park & Hyun, 2003; Sheffrin & Triest, 1991) ทั้งนี้ รัฐบาลต้องใช้จ่ายเงินภาษีอย่างระมัดระวัง หรือใช้จ่ายเงินภาษีอย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์ส่วนรวมอย่างชัดเจน ทั้งในด้านของสวัสดิการ หรือการบริการสาธารณะในด้านต่าง ๆ ที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมและประเทศชาติ ก็จะสามารถส่งผลให้ผู้เสียภาษีมีขวัญและกำลังใจที่จะเสียภาษีเพิ่มมากขึ้น และก็จะร่วมกันต่อต้านการหลีกเลี่ยงภาษีของคนในสังคมด้วยเช่นกัน (Aguirre & Rocha, 2010; Levi, 1998)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวว่า หากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเห็นว่าภาษีที่ได้จ่ายชำระเงินไปนั้นมีความสมเหตุสมผล และเกิดประโยชน์กับบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ย่อมส่งผลให้บริษัทจดทะเบียนดำเนินการชำระภาษีอย่างถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ภาษีที่จ่ายไปถูกนำไปใช้ในการบริหารจัดการและพัฒนาประเทศ และโครงสร้างพื้นฐาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คุ้มค่า และเหมาะสม โดยก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศเป็นส่วนรวม และต่อบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยปราศจากการทุจริต หรือนำไปใช้ในทิศทางที่ไม่ถูกต้อง

2. การบริหารจัดการของภาครัฐส่งผลผ่านแรงจูงใจในการเสียภาษีต่อความสมัครใจในการชำระภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการของภาครัฐ มีอิทธิพลเชิงบวกทางตรงต่อแรงจูงใจในการเสียภาษี และมีอิทธิพลเชิงบวกทางอ้อมต่อความสมัครใจในการชำระภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผ่านแรงจูงใจในการเสียภาษี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาแนวคิด พบว่า เหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้เสียภาษีพยายามหลีกเลี่ยงภาษี ขึ้นอยู่กับการบริหารงานของรัฐบาลที่ขาดความโปร่งใส และผู้เสียภาษีไม่เห็นประโยชน์ที่จะได้รับการเสียภาษี (Torgler, 2003) การสร้างแรงจูงใจจึงเป็นสิ่งสำคัญในการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าได้รับการประโยชน์ร่วมกัน และมองว่าเป็นสวัสดิการที่จะได้รับจากรัฐบาล (สมคิด บางโม, 2538; Robbins & Coulter,

2008) กล่าวว่า รัฐบาลต้องให้ความรู้ความเข้าใจในด้านกฎหมายภาษีอากรแก่ประชาชน ทำให้ประชาชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ และประโยชน์ที่จะได้รับการเสียภาษีด้วย เพื่อให้ประชาชนได้ปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากรด้วยความสมัครใจ (เจริญ ธฤติมานนท์, 2544) และสร้างความเชื่อมั่นศรัทธา และไว้วางใจต่อรัฐบาลในการใช้จ่ายเงินภาษีอย่างคุ้มค่า และมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม (Slemrod, 2007) และการให้ความสำคัญกับระบบภาษีที่มีความเป็นธรรม จะทำให้ประชาชนผู้เสียภาษีมีความรู้สึกว่าการเสียภาษีเป็นภาระหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องชำระภาษีตามกฎหมาย ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนชำระภาษีด้วยความสมัครใจมากยิ่งขึ้น (Tyler, 1997) รวมถึงความเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมายที่ต้องไม่เลือกปฏิบัติกับผู้เสียภาษีแต่ละคน (James & Nobes, 2000) และสอดคล้องกับการศึกษางานวิจัย พบว่า แรงจูงใจในการเสียภาษีมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสมัครใจในการชำระภาษี ซึ่งรัฐบาลจะต้องมีความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี สร้างความรู้ ความเข้าใจเรื่องภาษีอากร และสร้างความไว้วางใจให้แก่ผู้เสียภาษี ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เสียภาษีชำระภาษีด้วยความสมัครใจมากยิ่งขึ้น (Alm & Torgler, 2006; Chandarasorn, 2012; Park & Hyun, 2003; Sheffrin & Triest, 1991) ทั้งนี้ รัฐบาลต้องใช้จ่ายเงินภาษีอย่างระมัดระวัง หรือใช้จ่ายเงินภาษีอย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์ส่วนรวมอย่างชัดเจน ทั้งในด้านของสวัสดิการ หรือการบริการสาธารณะในด้านต่าง ๆ ที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม และประเทศชาติ ก็จะมีผลให้ผู้เสียภาษีมีขวัญและกำลังใจที่จะเสียภาษีเพิ่มมากขึ้น และก็จะร่วมกันต่อต้านการหลีกเลี่ยงภาษีของคนในสังคมด้วยเช่นกัน (Aguirre & Rocha, 2010; Levi, 1998)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวว่า แรงจูงใจในการเสียภาษี ประกอบไปด้วย ด้านความรู้เกี่ยวกับกฎหมายภาษีอากร ด้านความเป็นธรรมทางภาษี และด้านความไว้วางใจในรัฐบาล เป็นสิ่งที่รัฐบาลควรให้ความสำคัญ เนื่องจากทำให้บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สามารถนำความรู้ด้านภาษีอากรไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง มีความเป็นธรรม และเกิดความไว้วางใจในรัฐบาลมากยิ่งขึ้น และทำให้เล็งเห็นคุณค่า และความสำคัญของการชำระภาษี ตระหนักถึงหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และประเทศชาติเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การชำระภาษีเป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน ด้วยความสมัครใจ ลดการหลีกเลี่ยงภาษีลงได้

3. การเปรียบเทียบข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามกับการบริหารจัดการของภาครัฐ ผลการวิจัยพบว่า เพศ และกลุ่มอุตสาหกรรมของประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและบัญชีที่แตกต่างกัน มีความเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการของภาครัฐแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศและกลุ่มอุตสาหกรรมแตกต่างกัน จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการบริหารจัดการภาครัฐ แตกต่างกัน (Idowu et al., 2020; Jackson & Milliron, 1986; Jerene & Adimasu, 2016; Palil, 2010; Tehulu & Dinberu, 2014; Yimam & Asmare, 2020) ในขณะที่ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงานของประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและบัญชีที่แตกต่างกัน มีความเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการของภาครัฐ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์แตกต่างกัน จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการบริหารจัดการภาครัฐ แตกต่างกัน เนื่องจากการเสียภาษีในประเทศไทย ไม่ได้แบ่งตามช่วงอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน โดยได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน (Idowu et al., 2020; Jackson & Milliron, 1986; Jerene & Adimasu, 2016; Palil, 2010; Tehulu & Dinberu, 2014; Yimam & Asmare, 2020)

4. พัฒนามาตรการทางภาษีในการส่งเสริมให้บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยชำระภาษีด้วยความสมัครใจ ผลจากการวิจัย พบว่า มาตรการทางภาษีในการส่งเสริมให้บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยชำระภาษีด้วยความสมัครใจ มีดังนี้

4.1 มาตรการรองรับ หรือจัดระดับความน่าเชื่อถือทางด้านภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาจัดระดับความน่าเชื่อถือทางด้านภาษีให้กับบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ทำให้ข้อมูลทางด้านภาษีขาดความน่าเชื่อถือ รัฐบาลควรส่งเสริมมาตรการดังกล่าว โดยให้กรมสรรพากรแต่งตั้งคณะกรรมการเข้ามาตรวจประเมิน กำหนดหลักเกณฑ์การประเมินผล เพื่อจัดระดับความน่าเชื่อถือทางด้านภาษี และมอบใบประกาศ หรือหนังสือรับรองเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุน และตัดสินใจลงทุนมากขึ้น

4.2 มาตรการการใช้บทลงโทษทางภาษีที่รุนแรง เด็ดขาด และเป็นธรรม ปัจจุบันบทลงโทษทางภาษีของประเทศไทย ยังไม่รุนแรงมากพอ และขาดความเป็นธรรม รัฐบาลควรให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องออกกฎหมาย เพื่อกำหนดบทลงโทษทางแพ่ง และอาญา ให้รุนแรง เด็ดขาด และเป็นธรรม มากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความเกรงกลัวต่อบทลงโทษทางภาษี และสร้างความเป็นธรรมทางภาษี ทำให้การจัดเก็บภาษี มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันลดความเหลื่อมล้ำด้านภาษี

4.3 มาตรการลดอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลในช่วงสถานการณ์โควิด-19 สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 มีความรุนแรงมากขึ้น กระทั่งต่อเศรษฐกิจ และการลงทุน รัฐบาลควรส่งเสริมมาตรการดังกล่าว โดยให้กรมสรรพากรพิจารณาเสนอขอปรับลดอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลจากรัฐบาล เพื่อเยียวยาผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบ ทำให้มีเงินทุนหมุนเวียนมากขึ้น ธุรกิจสามารถเดินหน้าต่อไปได้

4.4 มาตรการยกเว้นภาษีจากกำไรส่วนเกินของทุน หรือจากเงินปันผล ที่เสียภาษีไปแล้วจากการลงทุนในต่างประเทศ ปัจจุบันกรมสรรพากรจัดเก็บภาษีจากกำไรส่วนเกินของทุน หรือจากเงินปันผล ที่เสียภาษีไปแล้วจากการลงทุนในต่างประเทศ ทำให้เกิดจากชำระภาษีซ้ำซ้อน รัฐบาลควรส่งเสริมมาตรการดังกล่าว โดยให้กรมสรรพากร พิจารณาเสนอขอยกเว้นการจัดเก็บภาษีจากกำไรส่วนเกินของทุน หรือจาก เงินปันผล ที่เสียภาษีไปแล้วจากการลงทุนในต่างประเทศ เพื่อลดภาระจากการเสียภาษีซ้ำซ้อน ทำให้มี เงินหมุนเวียน และขยายการลงทุนได้มากขึ้น

4.5 มาตรการในการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี เนื่องจากสิทธิประโยชน์ทางภาษีในปัจจุบันเน้นทางด้านภาษีเงินได้บุคคลธรรมดามากกว่าภาษีเงินได้นิติบุคคล รัฐบาลควรส่งเสริมมาตรการดังกล่าว โดยให้กรมสรรพากรพิจารณาเสนอขอเพิ่มมาตรการในการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีที่เหมาะสมแก่บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อเป็นการกระตุ้นการใช้จ่าย และการลงทุน ทำให้มีเงินหมุนเวียนในเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น และขยายการลงทุน

4.6 มาตรการจัดเก็บภาษีที่แตกต่างกันไปตามแต่ละประเภทธุรกิจอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เนื่องจากประเภทธุรกิจบางกลุ่มได้รับการยกเว้น หรือส่งเสริมให้เกิดการลงทุน ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมรัฐบาลควร

ส่งเสริมมาตรการดังกล่าว โดยให้กรมสรรพากร พิจารณาเสนอขอปรับอัตราการจัดเก็บภาษี ให้เหมาะสมตามแต่ละประเภทธุรกิจ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเสียภาษี และสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ทำให้บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตระหนักถึงหน้าที่และจรรยาบรรณของผู้เสียภาษี ในการชำระภาษีให้ถูกต้อง ครบถ้วน เป็นไปตามกฎหมายภาษีอากร

4.7 มาตรการลดอัตราภาษีหัก ณ ที่จ่าย จากเงินปันผล เนื่องจากอัตราภาษีหัก ณ ที่จ่าย จากดอกเบี๋ยหุ้นกู้ในปัจจุบันค่อนข้างสูง ทำให้นักลงทุนตัดสินใจลงทุนในหุ้นกุน้อยลง รัฐบาลควรส่งเสริมมาตรการดังกล่าว โดยให้กรมสรรพากร พิจารณาเสนอขอปรับลดอัตราภาษีหัก ณ ที่จ่าย จากดอกเบี๋ยหุ้นกู้ ให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมให้เกิดการลงทุนที่เพิ่มสูงขึ้น จากนักลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้เกิดการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ และขยายการลงทุน ธุรกิจเจริญเติบโตมากยิ่งขึ้น

4.8 มาตรการลดอัตราภาษีหักภาษี ณ ที่จ่าย จากดอกเบี๋ยหุ้นกู้ อัตราภาษีหัก ณ ที่จ่าย จากเงินปันผล ในปัจจุบันค่อนข้างสูง ทำให้นักลงทุนตัดสินใจลงทุนน้อยลง รัฐบาลควรส่งเสริมมาตรการดังกล่าว โดยให้กรมสรรพากร พิจารณาเสนอขอปรับลดอัตราภาษีหัก ณ ที่จ่าย จากเงินปันผลให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมให้เกิดการลงทุนในหุ้นกู้มากขึ้น ทำให้เกิดการลงทุนในหุ้นกู้เพิ่มมากขึ้นมีเงินทุนหมุนเวียน และขยายการลงทุนได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ด้านการบริหารจัดการของภาครัฐ ได้แก่ ด้านการบริหารงานของรัฐบาล ประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและบัญชี (CFO) ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีความคิดเห็นว่ารัฐบาลควรมีการบริหารจัดการด้านการจัดเก็บภาษีที่ดี และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความศรัทธา และความเชื่อมั่นในการบริหารงาน มีการควบคุม และกำกับดูแล เพื่อป้องกันการใช้จ่ายเงินให้เป็นไปอย่างโปร่งใส มีการตรวจสอบการใช้จ่ายเงิน เพื่อทำให้ผู้เสียภาษียอมรับ และสมัครใจเสียภาษีอย่างเต็มใจ

2. ประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและบัญชี (CFO) ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่มี อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน แตกต่างกัน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการของภาครัฐ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งการเสียภาษีในประเทศไทย ไม่ได้แบ่งตามช่วงอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน โดยได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ กรมสรรพากรสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยนำรูปแบบการดำเนินงาน ขนาด และประเภทอุตสาหกรรม มาพิจารณาวางแผนการจัดเก็บภาษี และกำหนดมาตรการทางภาษีที่เหมาะสมกับประเภทอุตสาหกรรมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นการส่งเสริม และกระตุ้นให้เกิดการชำระภาษีด้วยความสมัครใจมากยิ่งขึ้น

3. ผู้บริหารของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในด้านการวางแผนภาษีให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมายภาษีอากร และกำกับดูแลการดำเนินงานให้สอดคล้องกับมาตรการทางภาษีที่รัฐบาลส่งเสริม เพื่อรักษาสิทธิประโยชน์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ทำให้มีเงินหมุนเวียน และขยายการลงทุนได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1. ประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและบัญชี (CFO) ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติงานด้านภาษีให้เป็นไปตามกฎหมายภาษีอากร
2. บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการผลักดันและส่งเสริมให้เกิดมาตรการทางภาษีในรูปแบบใหม่ได้
3. รัฐบาลสามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการทางภาษีที่มีความเหมาะสมกับ 8 กลุ่มอุตสาหกรรม ซึ่งจะส่งผลให้รัฐบาลสามารถจัดเก็บภาษีได้เพิ่มมากขึ้น และทำให้เกิดการชำระภาษีด้วยความสมัครใจ

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. จากผลของการวิจัยที่ค่อนข้างไปในทิศทางบวก เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์ ประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและบัญชี (CFO) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ทางด้านบัญชี และภาษีอากร และคำตอบที่ได้รับจากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงการมีทัศนคติที่ดีในเชิงบวกต่อวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษีของรัฐบาล โดยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญเติบโตได้อย่างยั่งยืน
2. ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่น ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และด้านทัศนคติของผู้เสียภาษี เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้อาจส่งผลต่อความสมัครใจในการชำระภาษี และมาตรการทางภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ทั้งนี้ เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ และครอบคลุมมากยิ่งขึ้น
3. ควรศึกษา กลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เช่น ผู้ทำบัญชี และผู้สอบบัญชี กลุ่มตัวอย่างดังกล่าว เป็นผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับบัญชี และภาษีอากร ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หากการจัดทำบัญชี และภาษีอากร เป็นไปอย่างถูกต้อง จะส่งผลให้รัฐบาลสามารถจัดเก็บภาษีได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน เช่นกัน และทำให้สามารถวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสมัครใจในการชำระภาษี และมาตรการทางภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้ครอบคลุมทุกกลุ่มตัวอย่าง

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบคุณผู้มีส่วนร่วมทุกท่านที่ทำให้บทความนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบคุณผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยทุกท่าน

บรรณานุกรม

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2548). สถิติสำหรับงานวิจัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไกรยุทธ อิตตยาสินันท์. (2521). ทฤษฎีภาษีเงินได้และภาษีเงินได้ของไทย. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.

เจริญ ธฤติमानนท์. (2544). ความสนใจในการเสียภาษี. กรุงเทพฯ: สรรพากรสาส์น.

เดือนเด่น นิคมบริรักษ์, วีรวัลย์ ไพบูลย์จิตต์อารี, พรชัย พิลหาเวสส, และศิริกาญจน์ เลิศอำไพพนธ์. (2554). ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในวงการธุรกิจเอกชนไทยกับแนวทางแก้ไขและป้องกัน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา.

วิรัตน์ภรณ์ ไรจนวิภาตวนิช. (2560). Border Adjustment Tax: ทางเลือกนโยบายการค้าแบบใหม่ของสหรัฐฯ. สืบค้นเมื่อ 17 พฤษภาคม 2562, จาก <https://www.scbeic.com/tdetail/product/3432>

สมคิด บางโม. (2538). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒน์.

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล. (2565). ภาษีมาจากไหน. สืบค้นเมื่อ 2 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://govspending.data.go.th/dashboard/5>

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2558). การเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพและแบบผสมที่ถูกต้องได้มาตรฐานสากล. กรุงเทพฯ: สามลดา.

สุกมาส อังศุโชติ, และ ชูชาติ พวงสมจิตร. (2554). การวิเคราะห์และการแปลผลข้อมูล. สืบค้นเมื่อ 17 พฤษภาคม 2562, จาก old.elearning.yru.ac.th/pluginfile.php/31356/mod_resource/content/2/การแปลผลบทที่%209.pdf

- Aguirre, B., & Rocha, F. F. (2010). Trust and tax morale in Latin American and Caribbean countries. Retrieved February 2, 2021, from https://extranet.sioe.org/uploads/isnie2010/basilia_fabiana.pdf
- Alm, J., & McKee, M. (2006). Audit certainty, audit productivity, and taxpayer compliance. *National Tax Journal*, 59(4), 801-816.
- Alm, J., & Torgler, B. (2006). Culture differences and tax morale in the United States and Europe. *Journal of Economic Psychology*, 27(2), 224-246. doi:10.2139/ssrn.562861
- Chandarasorn, M. (2012). *Public management as citizen compliance: A case study of income tax compliance behavior in Thailand* (Doctoral dissertation, University of Kansas). Retrieved from https://kuscholarworks.ku.edu/bitstream/handle/1808/10280/Chandarasorn_ku_0099D_12302_DATA_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). New York, NY: Pearson.
- Idowu, A. S., Oluwatoyin, A. H., & Nguavese, N. M. (2020). Gender diversity and tax compliance in Lagos State. *Journal of Academic Research in Economics*, 12(2), 198-209. Retrieved from https://www.jare-sh.com/downloads/jul_2020/idowu.pdf
- Jackson, B. R., & Milliron, V. C. (1986). Tax compliance research: Findings, problems, and prospects. *Journal of Accounting Literature*, 5, 125-165.
- James, S. R., & Nobes, C. (2000). *The economics of taxation: Principles, policy, and practice* (7th ed.). Essex, England: Pearson Education.
- Jerene, W., & Adimasu, N. (2016). Determinants of voluntary tax compliance behavior in self assessment system: Evidence from SNNPRS, Ethiopia. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 5(12), 967-973. doi:10.21275/ART20163576
- John W. Best. (1981). *Research in Education*. 4th ed. New Jersey: Prentice – Hall Inc., p. 182.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling* (3rd ed.). New York, NY: Guilford Press.

- Levi, M. (1998). A state of trust. In V. Braithwaite, & M. Levi (Eds.), *Trust and governance* (pp. 77-101). New York, NY: Sage.
- Marcelo, C. (2009). *Strategic adoption in a two-sided market: A study of college applications in Brazil*. Chicago, IL: University of Chicago, Department of Economic.
- Mikesell, J. L., & Birskyte, L. (2007). The tax compliance puzzle: Evidence from theory and practice. *International Journal of Public Administration*, 30(10), 1045-1081. doi:10.1080/01900690701221423
- Oberholzer, R. (2008). Attitudes of South African taxpayers towards taxation: A pilot study. *UPSpace Collection*, 1(7), 44-69.
- Palil, M. R. (2010). *Tax knowledge and tax compliance determinants in self assessment system in Malaysia* (Doctoral dissertation, University of Birmingham). Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/76107.pdf>
- Park, C.-G., & Hyun, J. K. (2003). Examining the determinants of tax compliance by experimental data: A case of Korea. *Journal of Policy Modeling*, 25(8), 673-684.
- Robbins, S. P., & Coulter, M. (2008). *Management* (10th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Santi, A. N., & Zulaikha, Z. (2012). *Analisis pengaruh kesadaran perpajakan, sikap rasional, lingkungan, sanksi denda dan sikap fiskus terhadap kepatuhan wajib pajak* (studi empiris pada WPOP di wilayah KPP pratama semarang). Retrieved from http://eprints.undip.ac.id/35025/1/Skripsi_01.pdf
- Seligman, E. R. A. (1911). *The income tax: A study of the history, theory and practice of income taxation at home and abroad*. New York, NY: Macmillan.
- Sheffrin, S. M., & Triest, R. K. (1991). Can brute deterrence backfire? Perceptions and attitudes in taxpayer compliance. Davis, CA: California Davis, Institute of Governmental Affairs.
- Slemrod, J. (2007). Cheating ourselves: The economics of tax evasion. *Journal of Economic Perspectives*, 21(1), 25-48. doi:10.1257/jep.21.1.25

- Tehulu, T. A., & Dinberu, Y. D. (2014). Determinants of tax compliance behavior in Ethiopia: The case of Bahir Dar City taxpayers. *Journal of Economics and Sustainable Development*, 5(15), 268-273. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/234646522.pdf>
- Torgler, B. (2003). Tax morale, rule-governed behaviour, and trust. *Constitutional Political Economy*, 14(2), 119-140. doi:10.1023/A:1023643622283
- Tyler, T. R. (1997). The psychology of legitimacy: A relational perspective on voluntary deference to authorities. *Personality and Social Psychology Review*, 1(4), 323-345. doi: 10.1207/s15327957pspr0104_4
- Yimam, S., & Asmare, F. (2020). *Gender and tax compliance: Firm level evidence from Ethiopia*. East Sussex, England: International Centre for Tax and Development.

Human Capital in Digital Technology Proficiency and Access to State Assistance for the Informal Labor Forces in Songkhla Province

Komwit Siritorn¹ and Patumporn Hiransalee^{2,*}

Received: June 26, 2023 Revised: August 11, 2023 Accepted: November 10, 2023

Abstract

The informal labor force is a crucial driving force for the economy of Songkhla province. The objective of this research is to compare the differences between individual factors and the level of proficiency in using digital technology among informal workers in the 16 districts of Songkhla Province. It also aims to study the relationship between factors such as income levels, technological proficiency, and access to state assistance. The sample group used for this study consists of 200,000 informal laborers in Songkhla Province. The study found that informal laborers with varying occupations, educational levels, and technological proficiency levels had significantly different income levels, which was statistically significant. In addition, the study discovered a correlation between access to state assistance, technological proficiency and factors related to income levels. Specifically, groups with lower income levels tended to use technology less and had lower access to state assistance. This implies that factors related to technological proficiency and access to state assistance have a mutually reinforcing relationship. Therefore, formulating economic assistance policies for the informal labor force necessitates promoting income-generating capabilities alongside investing in human capital for digital technology use. This approach will help alleviate income disparities stemming from differences in digital knowledge (digital divide) and simultaneously enable the informal workers to access state assistance in line with economic development policies, leading to widespread benefits (digital dividend).

Keywords: informal labour, economic inequality, income distribution, digital technology, human capital

^{1,2} Faculty of Management Sciences, Songkhla Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail: patumporn.hi@skru.ac.th

ก

นมนุญญ์ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับการเข้าถึง ความช่วยเหลือจากรัฐของแรงงานนอกระบบ จังหวัดสงขลา

คมวิทย์ ศิริธร¹ และ ปทุมพร หิรัญสาลี^{2*}

วันรับบทความ: June 26, 2023 วันแก้ไขบทความ August 11, 2023 วันตอบรับบทความ: November 10, 2023

บทคัดย่อ

แรงงานนอกระบบเป็นฟันเฟืองที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัดสงขลา โดยงานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของแรงงานนอกระบบในพื้นที่ 16 อำเภอของจังหวัดสงขลา และศึกษาความสัมพันธ์ระดับรายได้ ระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และระดับการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ แรงงานนอกระบบจังหวัดสงขลา จำนวน 200,000 คน ผลการศึกษาพบว่า แรงงานนอกระบบที่มีอาชีพ ระดับการศึกษา และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่แตกต่างกัน จะส่งผลให้มีระดับรายได้ที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี กับระดับรายได้ พบว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อยมีแนวโน้มที่จะใช้เทคโนโลยีและเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐได้น้อย กล่าวคือปัจจัยระดับการใช้เทคโนโลยีกับการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น การจัดทำนโยบายช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ จำเป็นต้องส่งเสริมความสามารถในการหารายได้ควบคู่ไปกับการลงทุนในทุนมนุษย์ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งจะช่วยลดปัญหาความแตกต่างด้านรายได้ที่เกิดจากความแตกต่างขององค์ความรู้ด้านดิจิทัล (digital divide) ขณะเดียวกันก็ช่วยให้แรงงานนอกระบบเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐตามนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและได้รับผลประโยชน์ตามนโยบายได้อย่างทั่วถึงกัน (digital dividend)

คำสำคัญ: แรงงานนอกระบบ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ เทคโนโลยีดิจิทัล ทุนมนุษย์

^{1,2} คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

* Corresponding author. E-mail: patumporn.hi@skru.ac.th

บทนำ

การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อก่อให้เกิดการเติบโตอย่างมีส่วนร่วมในประเทศไทย นับเป็นความท้าทายอย่างมากโดยเฉพาะในจังหวัดขนาดใหญ่ เช่น จังหวัดสงขลา เนื่องจากมีแรงงานนอกระบบเป็นจำนวนมากกระจายตัวในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น ประมง ท่องเที่ยว เกษตร รับจ้าง ค่าขายหาบเร่ เป็นต้น ทำให้การดูแลและการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ตลอดจนการกระจายรายได้ไม่เสมอภาคนำมาซึ่งปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของสังคมโดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบทางการ (formal sector) และผู้ที่อยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบนอกระบบ (Informal sector) โดยในกลุ่มหลังนี้มักไม่ได้รับประโยชน์จากการดำเนินนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐเท่าที่ควร เนื่องจากผู้ดำเนินนโยบายไม่มีข้อมูลเพียงพอ เช่น จำนวนธุรกิจนอกระบบในแต่ละพื้นที่ ลักษณะของธุรกิจ ตลอดจนการเชื่อมโยงหรือช่องทางในการส่งผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาครัฐกับแรงงานนอกระบบ นับเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการออกแบบนโยบายเศรษฐกิจที่เหมาะสมและสามารถกระจายรายได้ให้ทุกภาคส่วนอย่างเท่าเทียมกัน

ทั้งนี้ จากนิยามของแรงงานนอกระบบ (Informal workers) ของศูนย์ประสานงานแรงงานนอกระบบ (2555) กล่าวว่า แรงงานนอกระบบ คือ ผู้ที่ทำงานแต่ไม่ได้อยู่ในสถานประกอบการของนายจ้าง ไม่มีสัญญาจ้างงานที่ชัดเจนหรือไม่มีนายจ้างตามประมวลกฎหมายแรงงาน ค่าจ้างหรือค่าตอบแทนไม่แน่นอน หรือประกอบอาชีพอิสระ หรือเป็นผู้ที่ทำงานแบบชั่วคราว ทางด้านสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สสช, 2556) กล่าวว่า แรงงานนอกระบบ คือ ผู้ที่ทำงานโดยไม่ได้รับความคุ้มครองหรือไม่มีหลักประกันทางสังคมจากการทำงาน ดังนั้น แรงงานนอกระบบจึงไม่ได้อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของกฎหมายคุ้มครองแรงงานและกฎหมายประกันสังคม จึงไม่มีหลักประกันความมั่นคงในการทำงาน นำมาซึ่งปัญหาคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกับแรงงานในระบบ (Formal workers) การศึกษาเกี่ยวกับแรงงานนอกระบบในประเทศไทยนั้นเริ่มขึ้นตั้งแต่ช่วงก่อนปี พ.ศ.2546 แต่ยุคนี้ยังไม่มีกรอบของการศึกษาที่ชัดเจนเน้นการศึกษาเป็นรายบุคคลที่ทำงานนอกระบบ ต่อมาเริ่มมีการกำหนดกรอบแนวคิดการศึกษาที่ชัดเจนขึ้นโดยได้นิยามความหมายของแรงงานและธุรกิจนอกระบบที่เจาะจงและเชื่อมโยงกับการศึกษาผลกระทบต่อภาคธุรกิจและความเข้มแข็งของชุมชนมากยิ่งขึ้น (ตะวัน วรณรัตน์, 2557) ทำให้การศึกษาด้านแรงงานนอกระบบเริ่มมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย จากรายงานของ สสช (2560) พบว่า จำนวนแรงงานมากกว่าครึ่งของประเทศไทยเป็นแรงงานนอกระบบ โดยเฉพาะตามหัวเมืองสำคัญของประเทศที่มีแรงงานนอกระบบจำนวนมาก อาทิเช่น จังหวัดสงขลา เป็นต้น

จากที่กล่าวมา จึงเป็นที่มาของงานวิจัยฉบับนี้ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานรากผ่านการกระจายรายได้สู่ภาคเศรษฐกิจนอกระบบ ตลอดจนส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับแรงงานนอกระบบในพื้นที่จังหวัดสงขลา ผ่านการดำเนินนโยบายช่วยเหลือทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ของทั้งภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันจะนำมาซึ่งการเติบโตอย่างมีส่วนร่วมของจังหวัดสงขลาอย่างแท้จริง งานวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งสำรวจแรงงานนอกระบบในพื้นที่จังหวัดสงขลา โดยข้อมูลที่จัดเก็บประกอบด้วยข้อมูลทางประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ และการศึกษา ข้อมูลด้านการประกอบธุรกิจ เช่น อาชีพ รายได้ ระยะเวลาทำงานต่อวัน และที่ดินถือครอง ตลอดจนข้อมูลอื่น ๆ ได้แก่ การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลและการเข้าถึงความช่วยเหลือจากภาครัฐ

เมื่อข้อมูลดังกล่าวได้รับการจัดเก็บและนำเสนอในรูปแบบของรายงานที่สะดวกต่อการใช้งาน ก็จะส่งผลให้การนำข้อมูลไปใช้ประกอบในการดำเนินนโยบายการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐก็จะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผ่านการวิเคราะห์ลักษณะความแตกต่างของแรงงานนอกระบบในแต่ละพื้นที่ตลอดจนลักษณะความสัมพันธ์ของปัจจัยทางเศรษฐกิจ ระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐภายใต้ข้อสมมติฐานงานวิจัยที่ว่า แรงงานนอกระบบในแต่ละพื้นที่มีระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและระดับการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐที่แตกต่างกัน จึงทำให้ระดับของรายได้เฉลี่ยแตกต่างกันด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ผลการศึกษาที่ได้จะช่วยให้สามารถออกแบบนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อคนในสังคมทุกกลุ่มและลดความเหลื่อมล้ำของสังคม ส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้จากส่วนกลางสู่หน่วยธุรกิจในทุกภาคส่วนก่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีส่วนร่วม (Inclusive growth) อย่างแท้จริง

บททวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในอดีตที่ผ่านมา การศึกษาด้านการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในยุคสมัยแนวคิดนีโอคลาสสิก ที่มุ่งเน้นศึกษาการเติบโตทางเศรษฐกิจมหภาค ทำให้ขาดการพิจารณาหลักคิดในเชิงของเศรษฐกิจจุลภาคหรือระดับหน่วยย่อยทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการพัฒนาแนวคิดด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจขึ้นในหลายมิติ เช่น ในช่วงทศวรรษที่ 1970s พบว่า เริ่มมีการนำเอาเรื่องของความขาดแคลนทรัพยากรเข้ามาพิจารณาร่วมกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ ต่อมาช่วงทศวรรษที่ 1980s มีการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีการผลิตในภาคอุตสาหกรรมอย่างมาก ขณะที่ทศวรรษ 1990s-2010s เกิดวิวัฒนาการด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีด้านข้อมูลและการสื่อสาร (ICT) ทศวรรษ 2020s พัฒนาต่อมาสู่ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้มีการปรับแนวคิดด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในมุมมองของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีมากขึ้น (Van den Bergh, 2004) ถึงแม้ว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะส่งผลให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มสูงขึ้นทำให้คุณภาพชีวิตของคนดีขึ้น (ราเชนทร์ ชินทยาวิมล, 2554) แต่ในอีกด้านหนึ่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของสังคมตามมา โดยผลการศึกษาของ Yusuf (2014) แสดงให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของสังคมกับระดับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกในประเทศไทยก็มีการศึกษาในประเด็นนี้อย่างกว้างขวาง เช่น งานศึกษาของ ณัฐฉา วัชรวิทย์, ชวัญพร บุณนา, และ นภัส วัฒนภาส (2561) แสดงให้เห็นว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำโดยเฉพาะที่เกิดขึ้นในเขตเมืองมหานครเป็นผลมาจากการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจแบบมุ่งเน้นการเจริญเติบโตในตัวเมือง ทำให้เกิดการกระจุกตัวของคนเมือง และการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองตามมา และในท้ายที่สุดก็จะเกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างเมืองและชนบท ขณะเดียวกัน ณัฐพล แสงอรุณ (2561) วิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำแบบแยกส่วนสองชั้นของเศรษฐกิจไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ถึง 2558 พบว่า ความเหลื่อมล้ำในภาพรวมของไทยมีการลดลงซึ่งเป็นผลมาจากความเหลื่อมล้ำระหว่างภาคลดลง แต่ในอีกด้านกลับพบว่า ความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มจังหวัดกลับเพิ่มสูงขึ้น สะท้อนถึงการกระจุกตัวหรือการพัฒนาที่เกิดขึ้นเฉพาะพื้นที่เท่านั้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และดารุณี พุ่มแก้ว (2560) พบว่า การให้เงินอุดหนุนเฉพาะกิจกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(อปท.) ส่งผลให้เกิดความผันผวนในการดำเนินนโยบายและทำให้ไม่เกิดความเป็นอิสระทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำมาซึ่งความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ได้

สำหรับแนวทางการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยนั้น สุชนนุช พันธนียะ (2562) ได้แนะนำว่าควรผลักดันให้เกิดนโยบายที่สนับสนุนระบบการเงินระดับฐานรากเพราะผู้มีรายได้น้อยจะได้รับโอกาสในการยกระดับรายได้ แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังพบปัญหาเกี่ยวกับระบบการเงินของระดับฐานราก เช่น การขาดความรู้การบริหารกองทุน การขาดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นต้น ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำนี้ โดยต้องช่วยให้ประชาชนเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานให้มากขึ้น ซึ่งการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำได้นั้น ภาครัฐควรส่งเสริมการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ให้เงินอุดหนุนที่เพียงพอต่อการบริการชุมชน ตลอดจนปรับโครงสร้างการจัดเก็บภาษีและกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (เรืองศักดิ์ เดชอนุกุล และสมปอง สีสุมพ, 2561)

นอกจากแนวคิดทฤษฎีด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแล้วทฤษฎีทุนมนุษย์เป็นอีกแนวคิดหรือทฤษฎีที่กล่าวถึงการลงทุนในพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพของบุคคลแต่ละคน เพื่อสร้างสังคมและเศรษฐกิจที่เติบโตและยั่งยืนมากขึ้น ทฤษฎีนี้มุ่งเน้นการพัฒนาและเพิ่มความสามารถของบุคคลทั้งในด้านการศึกษาทักษะสุขภาพ และสิ่งอื่น ๆ ที่ส่งผลให้เกิดการเพิ่มรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในระยะยาว โดยหลักการของทฤษฎีทุนมนุษย์มีความเชื่อว่าการลงทุนในคนและสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างโอกาส และสิ่งเสริมสร้างคุณค่าต่อเศรษฐกิจ ดังนั้น การลงทุนในความเรียนรู้ จะมีผลต่อการเพิ่มผลผลิต นวัตกรรม และการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในระยะยาว (Becker, 1964) ดังนั้น ทฤษฎีนี้จึงเน้นความสำคัญของการลงทุนในมนุษย์เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมและเศรษฐกิจ เช่น การสร้างนวัตกรรมใหม่ การทำงานในทีม การจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีความหลากหลาย หรือการดำเนินการในยุคดิจิทัลที่ต้องการความเชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยี เป็นต้น โดยรายงานของ World Bank (WB, 2016) สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการมีสิทธิในการเข้าถึงเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตทั่วโลก โดยระบุว่าปัจจัยที่ต้องส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมกันของการเข้าถึงเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต (digital divide) คือ 1) โครงสร้างกฎหมายที่ส่งเสริมการแข่งขันในตลาด 2) ทักษะทางเทคนิคที่ทำให้ลูกจ้าง ผู้ประกอบการ และพนักงานของหน่วยงานสามารถใช้เทคโนโลยีใหม่ได้ (digital literacy) และ 3) หน่วยงานภาครัฐต้องดำเนินนโยบายส่งเสริมและสร้างพลเมืองของตนเอง ทั้งนี้ปัจจัยเหล่านี้ได้ถูกนิยามว่าเป็น “complements แบบดิจิทัล” นอกจากนี้ รายงานยังสรุปว่าการเชื่อมโยงเศรษฐกิจไว้ด้วยกันยังมีความท้าทายที่ใหญ่ และการพัฒนา “complements แบบดิจิทัล” เป็นสิ่งสำคัญที่จะรับประกันว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์ด้านดิจิทัลที่มากขึ้น นำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจรวดเร็วขึ้น คนมีงานทำมากขึ้น เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างรายได้และเศรษฐกิจที่ยั่งยืนในระยะยาว

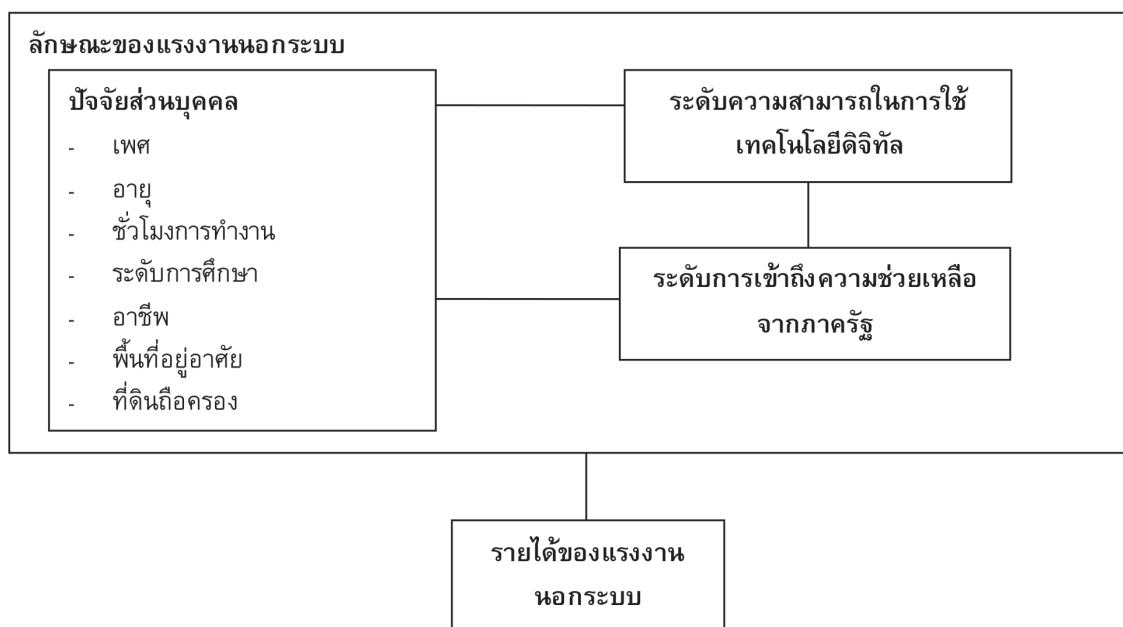
จากการทบทวนวรรณกรรมจะเห็นได้ว่า การเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่มีการศึกษามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพราะเป็นเรื่องที่สำคัญส่งผลต่อมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีความสัมพันธ์กับปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายด้าน ทั้งการกระจายรายได้ การกระจายตัวของเทคโนโลยี และการเกิดปัญหา

ความเหลื่อมล้ำ จึงเป็นที่มาของการวิจัยในครั้งนี้ซึ่งมุ่งหวังการศึกษาเกี่ยวกับแรงงานนอกระบบในจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นหัวเมืองเศรษฐกิจสำคัญในภาคใต้ อันจะนำไปสู่การออกแบบนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นต้น กับระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของแรงงานนอกระบบในพื้นที่ 16 อำเภอของจังหวัดสงขลา
- 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านระดับรายได้ต่อวันของแรงงานนอกระบบ ระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และระดับการเข้าถึงความช่วยเหลือจากภาครัฐ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

กลุ่มประชากรของงานศึกษานี้ คือ แรงงานนอกระบบในจังหวัดสงขลา ทั้งนี้จากข้อมูลของสำนักงานสถิติจังหวัดสงขลาปี พ.ศ. 2557 พบว่า ประชากรในจังหวัด จำนวน 1,432,628 คน เป็นผู้ที่อยู่ในวัยทำงานทั้งสิ้น 839,836 คน เมื่อนำมาพิจารณาตามสัดส่วนของผู้ที่เป็นแรงงานนอกระบบในประเทศไทยตามผลการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2557) พบว่าประเทศไทยมีจำนวนแรงงานนอกระบบ

คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 50 ดังนั้น หากนำมาใช้กับจำนวนแรงงานที่อยู่ในวัยทำงานในจังหวัดสงขลา ก็จะได้ว่าจำนวนแรงงานนอกระบบในจังหวัดสงขลา มีประมาณทั้งสิ้น 419,918 คน กระจายตัวใน 16 อำเภอ ของจังหวัดสงขลา อย่างไรก็ตาม เมื่อหักจำนวนแรงงานและธุรกิจนอกระบบที่ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่ผิดกฎหมายซึ่งมีประมาณร้อยละ 50 ของจำนวนแรงงานนอกระบบ จึงสรุปจำนวนประชากรที่ทำการศึกษา ในครั้งนี้ประมาณ 200,000 คน ในการวิจัยนี้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลัก ความน่าจะเป็น (Nonprobability sampling) วิธีสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) ร่วมกับวิธีการสุ่มแบบ โควตา (Quota) ในการเก็บแบบสอบถามได้ประสานงานระหว่างทีมงานทั้งส่วนราชการและเอกชนใน 16 อำเภอ โดยทีมงานจัดเก็บแบบสอบถามแบบกระดาษด้วยตนเอง ซึ่งใช้ระยะเวลาในการเก็บแบบสอบถาม 6 เดือน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เนื่องจากการศึกษาเป็นลักษณะของการวิจัยภาคสนามซึ่งข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จะได้จากการเก็บข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามเป็นหลัก ดังนั้น จึงมีกระบวนการศึกษา ดังนี้

1) การสร้างแบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลในครั้งนี้ โดยแบบสอบถามประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้ 1) ข้อมูลด้านประชากรส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ การศึกษา เป็นต้น 2) ข้อคำถามเกี่ยวกับครอบครัว เช่น รูปแบบการใช้ชีวิตในครัวเรือน 3) ข้อคำถามเกี่ยวกับการทำงานและผลตอบแทนจากการทำงาน และ 4) ข้อคำถามเกี่ยวกับการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลและการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐ

2) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item Objective Congruence) ของคำถามที่ผ่านการตรวจสอบและแก้ไขตามคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีค่า IOC มากกว่า 0.5 และนำแบบสอบถามไปทดลอง (Try Out) เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) กับแรงงานนอกระบบในจังหวัดพัทลุง เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดกับจังหวัด สงขลาและรูปแบบทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจใกล้เคียงจังหวัดสงขลา 30 ชุด พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบัค (Cronbach's alpha Coefficient) มีค่ามากกว่า 0.70

3) ทำการปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผลการทดสอบแบบสอบถามในพื้นที่ จังหวัดพัทลุง เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์พร้อมสำหรับการนำไปใช้เก็บข้อมูลในพื้นที่จริง โดยเก็บข้อมูลจาก กลุ่มตัวอย่างแรงงานนอกระบบในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ จังหวัดสงขลา

สำหรับการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบโควตา (Quota) ร่วมกับการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) โดยกำหนดโควตาการจัดเก็บข้อมูลแยกตามจำนวนประชากรในแต่ละอำเภอ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่จัดเก็บในแต่ละอำเภอในจังหวัดสงขลา

อำเภอในจังหวัดสงขลา	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
เมืองสงขลา	164,816	25,000
สทิงพระ	48,415	5,000
จะนะ	107,172	15,000
นาทวี	69,407	10,000
เทพา	78,462	10,000
สะบ้าย้อย	78,461	10,000
ระโนด	65,611	10,000
กระแสสินธุ์	15,087	2,000
รัตภูมิ	75,570	10,000
สะเดา	126,751	15,000
หาดใหญ่	403,478	60,000
นาหม่อม	22,895	3,000
ควนเนียง	34,427	5,000
บางกล่ำ	31,424	5,000
สิงหนคร	83,821	10,000
คลองหอยโข่ง	26,831	5,000
รวม	1,432,628	200,000

ที่มา: จาก ตาราง 1.1 ประชากรจากการทะเบียน อัตราการเปลี่ยนแปลง และความหนาแน่นของประชากร เป็นรายอำเภอ พ.ศ. 2555-2559 (น. 3), โดย สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำนักงานสถิติจังหวัดสงขลา, 2560. และจากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลแรงงานนอกระบบในจังหวัดสงขลาภายใต้ความแตกต่างเชิงพื้นที่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ดำเนินนโยบายในแต่ละองค์กรปกครองท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ เนื่องจากสามารถใช้ข้อมูลผลการวิเคราะห์ในการออกแบบการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐ โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานนอกระบบในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ในแรกผู้วิจัยเลือกใช้สถิติพรรณนาในการอธิบายลักษณะความแตกต่างของแรงงานนอกระบบในแต่ละอำเภอด้วย ตารางแจกแจง ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นต้น ในขณะที่การศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่สองหรือการศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่สำคัญ เช่น ปัจจัยด้านระดับรายได้ของแรงงานนอกระบบ ปัจจัยด้านระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และ

การเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐ ตลอดจนปัจจัยด้านประชากรส่วนบุคคลนั้น ผู้วิจัยเลือกใช้สถิติอนุमान ได้แก่ Pearson correlation และ One-way ANOVA โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยกราฟแสดงความแตกต่างของปัจจัยดังกล่าวในแต่ละพื้นที่เพื่อสะท้อนความสำคัญของบริบทความแตกต่างเชิงพื้นที่

ผลการวิจัย

1. ลักษณะปัจจัยทางส่วนบุคคลของแรงงานนอกระบบในจังหวัดสงขลา

ผลการศึกษาลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลของแรงงานนอกระบบด้านเพศ พบว่า เป็นเพศชายร้อยละ 54 และเพศหญิงร้อยละ 46 สัดส่วนเพศไม่แตกต่างกันมาก แต่หากพิจารณาในระดับอำเภอจะเห็นได้ว่าอำเภอสิงหนคร นาทวี และรัตภูมิ มีสัดส่วนเพศชายสูงกว่าเพศหญิง โดยเป็นเพศชายร้อยละ 72, 63 และ 62 ตามลำดับ ในขณะที่อำเภอเมือง สทิงพระ และนาหม่อม กลับมีสัดส่วนเพศหญิงสูงกว่าเพศชาย อยู่ที่ร้อยละ 57, 56 และ 55 ตามลำดับ แสดงความสอดคล้องของเพศกับอาชีพตามบริบทเชิงพื้นที่ได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ อำเภอสิงหนครมีภูมิประเทศติดทะเล คนในพื้นที่จึงเลือกประกอบอาชีพทำการประมงซึ่งเป็นอาชีพที่ผู้ชายนิยมทำกัน ดังนั้น สัดส่วนแรงงานนอกระบบในสิงหนครจึงมีเพศชายสูงกว่าเพศหญิง ต่างจากอำเภอเมือง คนในพื้นที่เลือกประกอบอาชีพรับจ้างซึ่งเป็นอาชีพนิยมของเพศหญิง ดังนั้น แรงงานนอกระบบในอำเภอเมืองจึงมีสัดส่วนของเพศหญิงมากกว่าเพศชาย สัดส่วนของเพศจึงสะท้อนความสอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่

ส่วนข้อมูลระดับการศึกษาสะท้อนว่าแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ไม่มีการศึกษาหรือมีการศึกษาเพียงระดับประถม และกลุ่มที่การศึกษาในระดับมัธยมตอนปลายหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ทั้งนี้ สามารถสังเกตได้ว่าอำเภอที่มีความเป็นเมืองสูง เช่น อำเภอเมืองและอำเภอหาดใหญ่ จะมีกลุ่มแรงงานนอกระบบที่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมตอนปลายหรือ ปวส. ค่อนข้างสูงกว่าอำเภอที่ห่างไกลซึ่งอำนวยความสะดวก เช่น อำเภอกระแสสินธุ์และอำเภอนาทวี ซึ่งมีสัดส่วนของแรงงานนอกระบบที่มีการศึกษาเพียงระดับประถมหรือไม่มีการศึกษาสูงถึงร้อยละ 88 และ 86 ตามลำดับ ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนการเข้าถึงการศึกษาได้เป็นอย่างดี โดยกลุ่มแรงงานนอกระบบที่อยู่ในตัวเมืองหรือในอำเภอที่มีสถานศึกษา ย่อมได้รับโอกาสของการศึกษาสูงกว่ากลุ่มแรงงานนอกระบบที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ดังนั้น การให้โอกาสการเข้าถึงการศึกษาของกลุ่มแรงงานนอกระบบก็เป็นอีกหนึ่งประเด็นที่ภาครัฐควรต้องให้ความสนใจและส่งเสริมให้กลุ่มดังกล่าวเข้าถึงการศึกษาได้มากขึ้น

ตารางที่ 2 ข้อมูลอายุเฉลี่ย รายได้เฉลี่ยต่อวัน ระยะเวลาทำงานเฉลี่ยต่อวัน และจำนวนที่ดินถือครองของแรงงานนอกระบบในแต่ละอำเภอในจังหวัดสงขลา

	อายุเฉลี่ย (ปี)	รายได้เฉลี่ยต่อวัน (บาท/วัน)	ระยะเวลาทำงาน เฉลี่ยต่อวัน (ชม./วัน)	ที่ดินถือครองเฉลี่ย (ไร่)
1. จังหวัดสงขลา	38.86	824.61	8.13	2.09
2. เมือง	39.84	1445.29	8.61	1.42
3. รัตภูมิ	29.32	508.17	7.77	0.95
4. สะเดา	39.97	517.69	8.180	3.35
5. หาดใหญ่	36.57	867.24	8.29	1.14
6. สทิงพระ	45.41	434.53	7.91	0.87
7. จะนะ	41.14	781.95	7.95	4.96
8. นาทวี	40.07	732.94	7.88	4.61
9. สิงหนคร	41.11	834.43	8.16	3.02
10. เทพา	40.78	574.47	7.00	1.68
11. สะบ้าย้อย	39.72	558.58	7.33	2.09
12. ระโนด	40.43	1095.88	8.65	2.68
13. กระแสสินธุ์	38.17	367.14	7.99	0.47
14. นาหม่อม	43.64	638.84	8.14	1.69
15. ควนเนียง	41.37	545.01	8.32	2.47
16. บางกล่ำ	38.25	715.10	7.90	1.05
17. คลองหอยโข่ง	37.69	528.26	7.98	2.33

ผลการสำรวจอายุของกลุ่มตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าอายุเฉลี่ยไม่แตกต่างกันมากในแต่ละอำเภอโดยค่าอายุเฉลี่ยที่มีค่าน้อยที่สุดอยู่ในอำเภอรัตภูมิ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอายุเท่ากับ 29.32 ปี ในขณะที่อายุเฉลี่ยที่มีค่ามากที่สุดอยู่ในอำเภอสทิงพระ ค่าเฉลี่ยอายุเท่ากับ 45.41 ปี โดยรวมแล้วอายุเฉลี่ยทุกอำเภออยู่ที่ 38.86 ปี แสดงถึงช่วงกลางของอายุในวัยที่กำลังทำงานเพื่อสร้างฐานะ สอดคล้องกับระยะเวลาที่ทำงานต่อวันโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 8.13 ชั่วโมงต่อวัน โดยพบว่า แรงงานนอกระบบในอำเภอเมืองมีค่าเฉลี่ยของระยะเวลาทำงานสูงสุดอยู่ที่ 8.61 ชั่วโมงต่อวัน ในขณะที่แรงงานนอกระบบในอำเภอเมืองซึ่งมีชั่วโมงทำงานเฉลี่ยสูงกว่าชั่วโมงทำงานต่อวันโดยเฉลี่ยของจังหวัดสงขลา แรงงานนอกระบบในอำเภอเมืองมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่าด้วยเช่นกัน โดยมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 1,445 บาทต่อวัน อย่างไรก็ตามจากข้อมูลรายได้สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการทำงานในแต่ละอำเภอด้วยเช่นกัน ดังเช่นอำเภอกะแสสินธุ์ที่แม้ว่าแรงงานนอกระบบจะใช้เวลาทำงานเกือบ 8 ชั่วโมงต่อวัน แต่กลับ

สร้างรายได้เพียง 367 บาทต่อวัน แตกต่างจากอำเภอจะนะ นาหวี และบางกล่ำ ที่แรงงานนอกระบบใช้ระยะเวลาทำงานใกล้เคียงกับแรงงานนอกระบบในกระแสน้ำกลับสร้างรายได้สูงถึงวันละมากกว่า 700 บาทต่อวัน

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคล

ส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยต่อวัน โดยจำแนกตามปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของรายได้ต่อวันของกลุ่มแรงงานนอกระบบ โดยจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า รายได้ต่อวันของกลุ่มแรงงานนอกระบบ มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มของการศึกษาที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สรุปได้ว่าระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์ต่อการสร้างรายได้ของกลุ่มแรงงานนอกระบบ เมื่อการศึกษาสูงขึ้นรายได้จะสูงขึ้นด้วย

เมื่อทำการวิเคราะห์เพิ่มเติมโดยนำค่าเฉลี่ยของรายได้ต่อวันมาเปรียบเทียบระหว่างประเภทอาชีพ พบว่า มีความแตกต่างของรายได้ต่อวันระหว่างกลุ่มอาชีพด้วยเช่นกัน โดยพบว่า ผู้ที่เป็นเกษตรกรหรือชาวประมงแบบรับจ้างจะมีรายได้น้อยกว่าผู้ที่เป็นเกษตรกรหรือชาวประมงแบบเจ้าของ แต่หากเปรียบเทียบเฉพาะกรณีที่เป็นเกษตรกรแบบเจ้าของกับชาวประมงแบบเจ้าของ พบว่า ผู้ที่เป็นชาวประมงแบบเจ้าของมีรายได้สูงกว่าเกษตรกรเจ้าของ แต่ที่น่าสนใจคือผู้ที่ทำอาชีพรับจ้างใช้แรงงานกลับมีรายได้น้อยกว่าอาชีพอื่น ดังนั้น การส่งเสริมอาชีพที่ทำให้สามารถสร้างรายได้สูงขึ้นทดแทนการใช้แรงงานรับจ้างเพียงอย่างเดียว จึงเป็นแนวทางนโยบายที่ควรนำมาพิจารณาพร้อมด้วยเช่นกัน

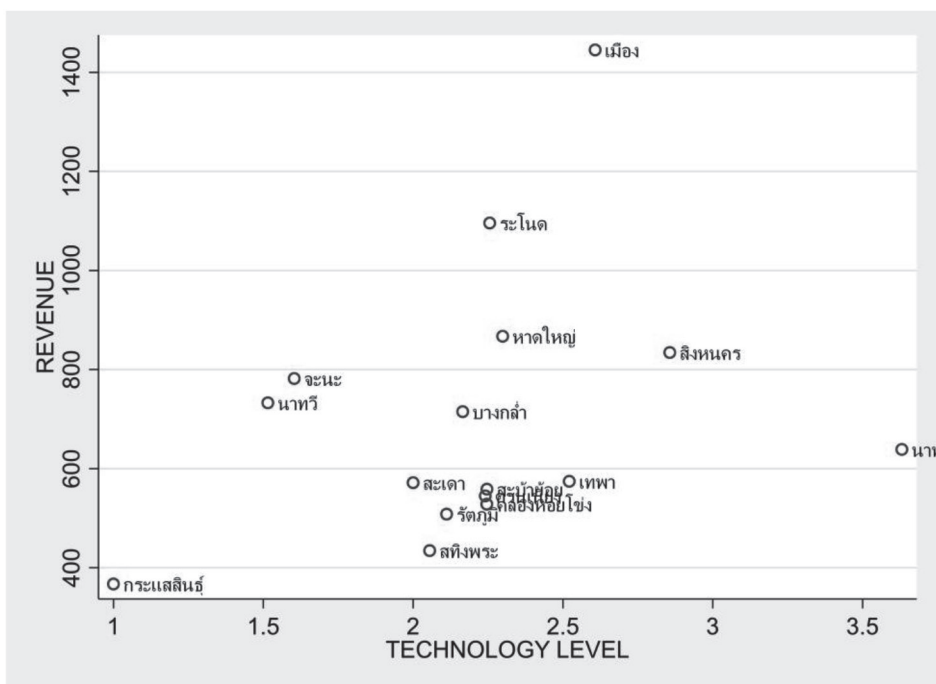
นอกจากนี้ เมื่อนำค่าเฉลี่ยของรายได้ต่อวันมาเปรียบเทียบกับกลุ่มของความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การใช้งานเว็บไซต์ แอปพลิเคชันไลน์ เฟสบุ๊กและสื่อโซเชียล บริการชำระเงินออนไลน์ บริการธุรกรรมทางการเงินของธนาคาร และไมโครซอฟท์ออฟฟิศ พบว่า โดยทั่วไปผู้ที่มีระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลแตกต่างกันจะมีระดับของรายได้แตกต่างกันด้วยเช่นกัน สะท้อนว่าความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมีความสัมพันธ์ต่อการเสริมสร้างรายได้จากการทำงานโดยหากกลุ่มแรงงานนอกระบบที่ยังมีประสบการณ์หรือสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่หลากหลายมากขึ้นก็จะมีโอกาสสร้างรายได้มากขึ้นด้วยเช่นกัน ดังนั้น ปัจจัยด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเองก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ภาครัฐควรนำมาพิจารณาในการพัฒนากลุ่มแรงงานนอกระบบ หรืออย่างน้อยก็ควรสร้างโอกาสให้กับกลุ่มแรงงานนอกระบบสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลดังกล่าวได้ง่ายและสะดวกขึ้น จึงจะทำให้เขามีโอกาสสร้างงานสร้างรายได้ด้วยตัวเองต่อไปได้

เมื่อนำค่าเฉลี่ยของรายได้ต่อวัน มาทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างอำเภอดังแสดงในตารางที่ 2 พบว่า มีความแตกต่างด้านรายได้เฉลี่ยต่อวันในหลายอำเภอ ยกตัวอย่างเช่น อำเภอขนาดใหญ่ อย่างอำเภอเมือง มีค่าเฉลี่ยของรายได้ต่อวันสูงกว่าอำเภออื่น ๆ ในขณะที่กระแสน้ำกลับมีรายได้เฉลี่ยต่อวันน้อยกว่าอำเภออื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนอำเภอสทิงพระ และคลองหอยโข่งก็เป็นอีกสองอำเภอที่มีรายได้เฉลี่ยน้อยกว่า

อีกหลายอำเภอเช่นกัน ดังนั้นภาครัฐสามารถจัดลำดับความสำคัญในการดำเนินนโยบายช่วยเหลือได้โดยพิจารณาจากข้อมูลดังกล่าวได้

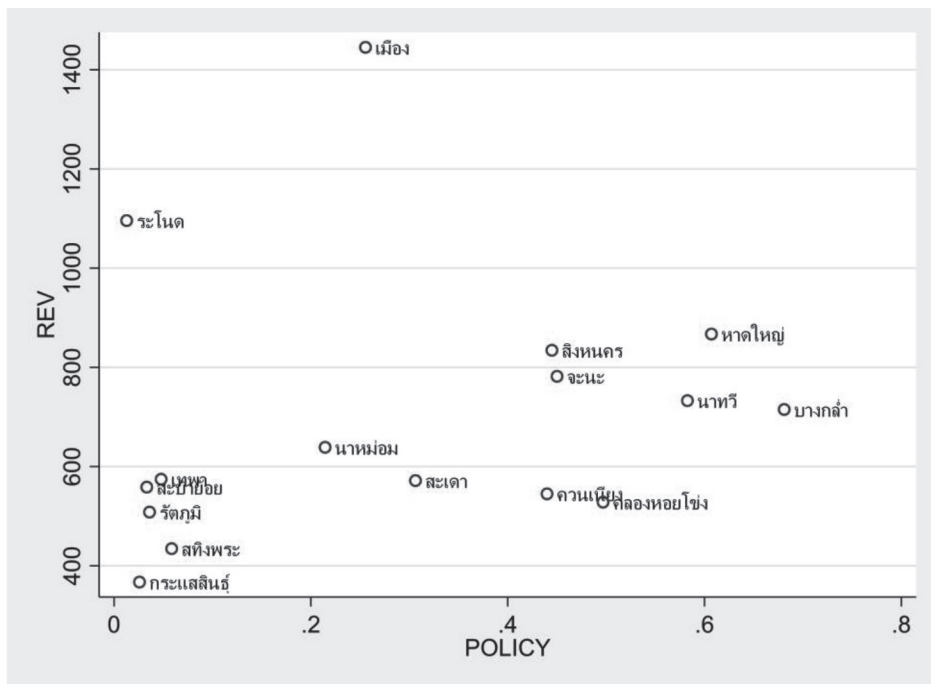
3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านระดับรายได้ของแรงงานนอกระบบ ระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการเข้าถึงความช่วยเหลือจากภาครัฐ

สำหรับการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านระดับรายได้เฉลี่ยต่อวันระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการเข้าถึงความช่วยเหลือจากภาครัฐ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการอธิบายความสัมพันธ์ด้วยกราฟ ดังแสดงในภาพที่ 2-4 โดยภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ของระดับจำนวนเทคโนโลยีดิจิทัลกับระดับรายได้ต่อวัน จำแนกเป็นรายอำเภอพบว่า อำเภอกระเสลีนธุ์ซึ่งเป็นอำเภอที่กลุ่มแรงงานนอกระบบมีระดับรายได้เฉลี่ยต่อวันน้อยที่สุด มีระดับของจำนวนเทคโนโลยีดิจิทัลที่ใช้อยู่ในระดับที่ต่ำที่สุดด้วยเช่นกันในทางกลับกันอำเภอที่กลุ่มแรงงานนอกระบบมีรายได้เฉลี่ยต่อวันสูง เช่น อำเภอเมือง ระโนด และหาดใหญ่ มีระดับของจำนวนเทคโนโลยีที่ใช้ในระดับกลางขึ้นไป สะท้อนว่า อายุ การศึกษา ระยะเวลาการทำงานต่อวัน จำนวนที่ดินถือครอง และระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างรายได้

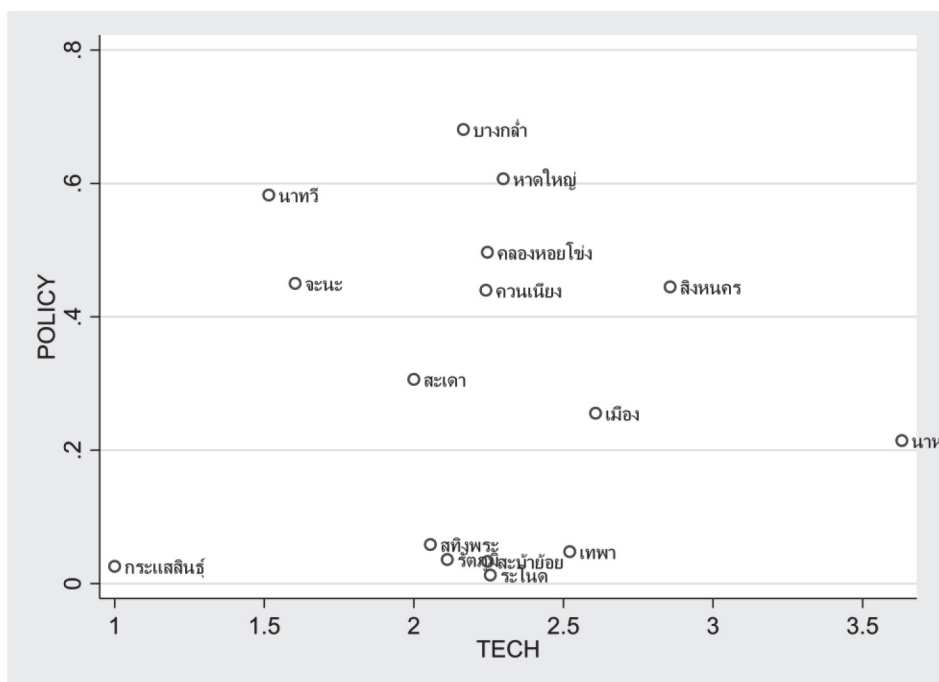
ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ของระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับรายได้เฉลี่ยต่อวันในจังหวัดสงขลา

นอกจากนี้ ภาพที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ของระดับรายได้ต่อวันกับระดับการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐ พบว่า กลุ่มแรงงานนอกระบบในอำเภอที่มีการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐน้อย เช่น อำเภอกระแสดินธุ์ สทิงพระ และรัตภูมิ มีรายได้เฉลี่ยต่อวันระดับต่ำด้วยเช่นกัน แต่ถึงอย่างไรความสัมพันธ์ของระดับการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐกับระดับรายได้ต่อวันนี้อาจไม่ชัดเจนนักเนื่องจากยังมีบางอำเภอ เช่น อำเภอรโนดที่แม้มีรายได้ต่อวันที่ค่อนข้างสูงแต่สามารถเข้าถึงนโยบายในเกณฑ์ที่ต่ำ แต่อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาโดยทั่วไป อำเภอส่วนใหญ่ที่กลุ่มแรงงานนอกระบบเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐได้มาก สามารถสร้างรายได้ต่อวันได้มาก เช่นเดียวกัน ดังนั้น การเปิดโอกาสให้กลุ่มแรงงานนอกระบบสามารถเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐได้ง่ายและครอบคลุมจึงดูเหมือนเป็นเรื่องที่สำคัญเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ของระดับการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐกับรายได้ต่อวันในจังหวัดสงขลา

สำหรับภาพที่ 4 เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับระดับการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐ พบว่า อำเภอส่วนใหญ่ที่กลุ่มแรงงานนอกระบบสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้หลากหลายรูปแบบ รวมทั้งการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐได้มากด้วยเช่นกัน ดังนั้น การจัดทำความช่วยเหลือจากรัฐผ่านช่องทางเทคโนโลยีดิจิทัลต่าง ๆ หรือ Policy implementation จำเป็นต้องพิจารณาความพร้อม หรือข้อจำกัดของกลุ่มแรงงานนอกระบบในการใช้เทคโนโลยีด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 4 ความสัมพันธ์ของระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับระดับการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐในจังหวัดสงขลา

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลของแรงงานนอกระบบในจังหวัดสงขลา พบว่า กลุ่มแรงงานนอกระบบที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลแตกต่างกัน จะมีความสัมพันธ์กับรายได้เฉลี่ยต่อวันของกลุ่มแรงงานนอกระบบที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นได้ว่าได้วาระระดับการศึกษา อาชีพ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมีผลต่อการสร้างรายได้ของกลุ่มแรงงานนอกระบบ สอดคล้องกับกมลพร สันทิตสำราจการณ์ และวรวิทย์ จินดาพล (2561) พบว่า แรงงานนอกระบบได้รับสวัสดิการทางการศึกษาน้อยทำให้มีรายได้น้อย อีกทั้งสำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์(2562) พบว่า แรงงานนอกระบบมีประสบการณ์การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลระดับน้อยที่สุด ซึ่งตามทฤษฎีทุนมนุษย์เชื่อว่าเมื่อระดับการศึกษาสูงขึ้นก็จะมีรายได้สูงขึ้น ดังนั้น ผู้ที่เป็นเกษตรกร หรือชาวประมงแบบรับจ้างจะมีรายได้ต่ำกว่าผู้ที่เป็นเกษตรกรแบบเจ้าของหรือชาวประมงแบบเจ้าของ แต่หากเปรียบเทียบเฉพาะกรณีที่เป็นเกษตรกรแบบเจ้าของกับชาวประมงที่เป็นเจ้าของเองแล้วจะพบว่า ผู้ที่เป็นชาวประมงแบบที่เป็นเจ้าของเองมีรายได้สูงกว่าเกษตรกรที่เป็นเจ้าของ ส่วนผู้ที่ทำการค้าแบบมีหน้าร้านถาวรก็จะมีรายได้สูงกว่าผู้ค้าแบบหาบเร่แผงลอย แต่ที่น่าสนใจคือผู้ที่ทำอาชีพรับจ้างใช้แรงงานกลับมีรายได้น้อยกว่าอาชีพอื่น ๆ ทุกอาชีพ ทั้งที่กลุ่มแรงงานนอกระบบที่ทำอาชีพรับจ้างมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 22 สูงเป็นลำดับที่ 2 ของกลุ่มแรงงานนอกระบบในจังหวัดสงขลา นอกจากนี้ ยังพบว่า อำเภอกระแสดินธุ์ซึ่งเป็นอำเภอ

ที่กลุ่มแรงงานนอกระบบมีระดับรายได้เฉลี่ยต่อวันน้อยที่สุด มีระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ในระดับที่ต่ำมากที่สุดด้วยเช่นกัน ในทางกลับกันอำเภอที่กลุ่มแรงงานนอกระบบมีรายได้เฉลี่ยต่อวันสูง เช่น อำเภอเมือง ระโนด หาดใหญ่ และสิงหนคร จะมีระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลระดับกลางขึ้นไป สะท้อนว่าระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการสร้างรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด digital divide ของธนาคารโลกที่ได้เคยศึกษาไว้ (WB, 2016) และงานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยชิ้นแรกที่ทดสอบสมมติฐานนี้พร้อมหลักฐานยืนยันกับกรณีศึกษาแรงงานนอกระบบในจังหวัดสงขลา

ในขณะที่ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของระดับการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐกับรายได้เฉลี่ยต่อวันพบว่า กลุ่มแรงงานนอกระบบที่มีการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐได้น้อยก็จะมีรายได้เฉลี่ยน้อยด้วย เช่น อำเภอกระแสดินรุ้ง สทิงพระ และรัตภูมิ ล้วนมีรายได้ต่อวันอยู่ในระดับต่ำและมีการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐได้น้อยด้วยเช่นเดียวกัน แต่ถึงอย่างไรความสัมพันธ์ของรายได้เฉลี่ยต่อวันกับระดับการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐอาจไม่ชัดเจนนัก เนื่องจากยังมีบางอำเภอ เช่น อำเภอระโนดที่สามารถเข้าถึงนโยบายในเกณฑ์ที่ต่ำแต่กลับมีรายได้ต่อวันที่ค่อนข้างสูง อย่างไรก็ตาม ถ้าหากพิจารณาโดยทั่วไปพบว่าอำเภอส่วนใหญ่ที่กลุ่มแรงงานนอกระบบที่สามารถเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐได้ในเกณฑ์ที่สูง ก็สามารถสร้างรายได้ต่อวันได้สูงเช่นเดียวกัน การเปิดโอกาสให้กลุ่มแรงงานนอกระบบสามารถเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐได้ง่ายและครอบคลุมจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นต่อการส่งเสริมรายได้ให้กับแรงงานนอกระบบในจังหวัดสงขลา ทางด้านความสัมพันธ์ของระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐพบว่า อำเภอส่วนใหญ่ที่กลุ่มแรงงานนอกระบบสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้หลากหลายรูปแบบ ก็สามารถเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐได้มากด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับ วันใหม่ นนทฐิติพงศ์ และณิชนันต์ พรหมจินดา (2564) กล่าวว่า การเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐ ควรส่งเสริมให้แรงงานนอกระบบเพิ่มความสามารถในการหารายได้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ รวมทั้งฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าระดับการเข้าถึงความช่วยเหลือจากภาครัฐซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกเป็นไปได้น้อย สืบเนื่องจากปัจจัยภายในของแรงงานนอกระบบ ได้แก่ ระดับการศึกษาและระดับการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ อำเภอของจังหวัดสงขลา ดังนั้น ภาครัฐควรพัฒนาและส่งเสริมแรงงานนอกระบบด้านทุนมนุษย์ เช่น การศึกษา การพัฒนาทักษะ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมต่าง ๆ แก่แรงงานนอกระบบ จึงส่งผลให้แรงงานนอกระบบสามารถเข้าถึงปัจจัยภายนอกที่เป็นระดับความช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางรายได้และโอกาสการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐได้เป็นอย่างดี ดังนั้น หากภาครัฐต้องการดำเนินความช่วยเหลือแก่กลุ่มแรงงานนอกระบบเพื่อให้เกิดการพัฒนาหรือการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีส่วนร่วมจำเป็นต้องพิจารณาในหลายประเด็น ดังนี้

1. การจัดทำนโยบายความช่วยเหลือจากรัฐแก่กลุ่มแรงงานนอกระบบจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทเชิงพื้นที่ เนื่องจากมีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มแรงงานนอกระบบในพื้นที่ เช่น เพศ ระดับการศึกษา รูปแบบการประกอบอาชีพ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจมีประสิทธิภาพ จึงควรปรับรูปแบบของนโยบายให้เหมาะสมกับความหลากหลายและแตกต่างในแต่ละพื้นที่

2. ปัญหาการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐอยู่ในระดับที่ต่ำ เนื่องจากกลุ่มแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้น ภาครัฐควรส่งเสริมการเพิ่มโอกาสให้กลุ่มแรงงานนอกระบบด้วยการเพิ่มทักษะการใช้เทคโนโลยีโดยเฉพาะเทคโนโลยีด้านดิจิทัลที่ใช้สำหรับการได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ เพื่อช่วยให้กลุ่มแรงงานนอกระบบสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต นำไปสู่การพัฒนาอาชีพ

บรรณานุกรม

กมลพร สันทัดสำรวจการณ์, และวรวิทย์ จินดาพล. (2561). แนวทางการส่งเสริมสวัสดิการแรงงานนอกระบบในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. *วารสารบัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 11(2), 1-13.

ณัฐพล แสงอรุณ. (2561). การวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำแบบแยกส่วนสองชั้นของเศรษฐกิจเชิงพื้นที่ในประเทศไทย พ.ศ. 2538-2558. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 38(3), 92-105.

ณัฐวุฒิ อัสวโกวิทวงศ์, ขวัญพร บุณนาค, และนภัส วัฒนภาส. (2561). ความเหลื่อมล้ำในเมืองมหานคร: บทปริทรรศน์ความรู้ในบริบทประเทศไทย. *วารสารสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวินิจฉัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 17(2), 157-178.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, และดารุณี พุ่มแก้ว. (2560). เงินอุดหนุนเฉพาะกิจและความเหลื่อมล้ำการคลังท้องถิ่นในประเทศไทย. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 15(1), 118-138.

ตะวัน วรณรัตน์. (2557). การศึกษาเศรษฐกิจนอภาคทางการในประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 34(1), 137-159.

นิพนธ์ วงศ์จินดา. (2560). การเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ส่วนภูมิภาคของประเทศไทยการศึกษา: ภาคใต้ จังหวัดภูเก็ตและสงขลา, *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 12(2), 245-256.

ราเชนทร์ ชินทยาวิมล. (2554). คุณภาพชีวิตกับการเติบโตทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 51(1), 1-17.

เรืองศักดิ์ เดชบุญกุล, และสมปอง สีชมพู่. (2561). ความเหลื่อมล้ำด้านการคลังองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร*, 20(2), 11-23.

วันใหม่ นนทิจิตติพงศ์, และณิกานต์ พรหมจินดา. (2564). แรงงานนอกระบบ: หนทางการอยู่รอดในยุค New Normal. สืบค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2566, จาก https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/Article_13Apr2021.html

ศูนย์ประสานงานแรงงานนอกระบบ. (2555). ปฏิรูปประกันสังคมกับคุณภาพชีวิตแรงงาน. สืบค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2566, จาก <http://isw-thai.blogspot.com/?view=classic>

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2557). เศรษฐกิจนอกระบบ ต้นตอความเสี่ยงของไทย. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2562, จาก <https://tdri.or.th/2014/04/bangkokbiz-2014-04-29/>

สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2562). *โครงการจัดทำดัชนีวัดคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบและสำรวจข้อมูล แรงงานนอกระบบ(รายจังหวัด) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2556). *การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2556*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). *การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำนักงานสถิติจังหวัดสงขลา. (2560). *รายงานสถิติจังหวัดสงขลา พ.ศ. 2560*. สืบค้นจาก https://songkhla.nso.go.th/images/nat/%E0%B8%B7nat_1/report_60.pdf

สุชาญ พันธ์นิยะ. (2562). แนวทางการปฏิรูปนโยบายสาธารณะเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย:กรณีนโยบายระบบการเงินระดับฐานราก (Microfinance). *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 17(1), 58-74.

Becker, G. S. (1964). *Human capital: A theoretical and empirical analysis with special reference to education*. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.

- Habibullah, M. S., Din, B. H., & Sanusi, N. A. (2017). Economic growth and catch-up effect between the less developed states and the richer state of Selangor. *International Journal of Economic Research*, 14(16), 165-173.
- Mamuna, M. A., Sohagb, K., & Hassan, M. K. (2017). Governance, resources and growth. *Economic Modelling*, 63, 238-261.
- Stokke, H. E. (2004). Technology adoption and multiple growth paths: An intertemporal general equilibrium analysis of the catch-up process in Thailand. *Review of World Economics*, 140(1), 80-109.
- Tsani, S. (2015). On the relationship between resource funds, governance and institutions: Evidence from quantile regression analysis. *Resources Policy*, 44: 94-111. doi:10.1016/j.resourpol.2015.01.003
- Van den Bergh, J. C. (2004). Evolutionary analysis of the relationship between economic growth, environmental quality and resource scarcity. In R.U. Ayres, D. Simpson, & M. Toman (Eds.), *Scarcity and growth revisited: Natural resources and the environment in the new millennium* (pp. 177-197). New York, NY: Routledge.
- Verspagen, B. (1991). A new empirical approach to catching up or falling behind. *Structural Change and Economic Dynamics*, 2(2), 359-380. doi:10.1016/S0954-349X(05)80008-6
- World Bank. (2016). *Digital dividends*. Retrieved from <https://documents1.worldbank.org/curated/en/896971468194972881/pdf/102725-PUB-Replacement-PUBLIC.pdf>
- Yusuf, S. (2014). *Income inequality and economic growth: The effect of Gini coefficient on GNI* (Master thesis, Umeå University). Retrieved from <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1344997/FULLTEXT01.pdf>

P

Problems and Requirements in Teaching and Learning at the Vocational Level in the Eastern Economic Corridor from the Situation of the Spread of the COVID-19 Virus

Kittiphan Hansamorn^{1*} and Varataya Thammakittipob²

Received: May 2, 2023 Revised: September 30, 2023 Accepted: August 30, 2023

Abstract

This study examines the problems and needs of vocational education management in the situation of the Covid-19 virus outbreak in the Eastern Economic Corridor, using a survey research model from questionnaires in 20 vocational educational institutions under the Office of Vocational Education Commission of the government, academic year 2021, using a population and a random sample consisting of educational institution administrators, teachers, students, and executives in the establishment. Data were analyzed using descriptive statistics and content analysis. It was found that there are many problems of teaching and learning in the vocational institutions, but overview of the establishment sample, problems of teaching and learning are moderate level. There are 4 models of teaching and learning: electronic, online, home visits and advice and in class. The problems of each model are generally at a moderate level. In terms of organizing teaching and learning, there is at a high level, but it is at a moderate level in the workplace. In addition, the vocational institutions' administrators think that parents should continuously help and support teaching and learning preparation of the institutions. Teachers and learners require supports on learning tools and technologies in which the students are able to equally access to state's studying materials. It is important that the educational institution, the establishment, and the parents should encourage learning behaviors of the students.

Keywords: vocational education, teaching and learning, Eastern Economic Corridor, COVID-19

¹ Dept. of Industrial Education, Faculty of Education, Srinakharinwirot University

² Dept. of Vocational Education, Faculty of Education, Kasetsart University

* Corresponding author. E-mail: kittiphan@g.swu.ac.th

ส

ภาพปัญหาและความคาดหวัง ในการจัดการเรียนการสอนระดับอาชีวศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19

กิตติพันธ์ หันสมร^{1*} และ วรทยา ธรรมกิตติภาพ²

วันรับบทความ: May 2, 2023 วันแก้ไขบทความ: September 30, 2023 วันตอบรับบทความ: August 30, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้ได้ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการเรียนการสอนระดับอาชีวศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส Covid-19 ที่เกิดขึ้นในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถามในสถานศึกษาอาชีวศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาของรัฐบาล ปีการศึกษา 2564 จำนวน 20 แห่ง โดยใช้ประชากรและมีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้เรียน และผู้บริหารในสถานประกอบการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาพรวมของระดับปัญหายู่ในระดับมาก แต่ภาพรวมของสถานประกอบการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง มีการจัดการเรียนการสอน 4 รูปแบบ คือ ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ออนไลน์ เยี่ยมบ้านและให้คำแนะนำ และในชั้นเรียนซึ่งระดับปัญหาของแต่ละรูปแบบภาพรวมอยู่ที่ระดับปานกลาง ในส่วนของความต้องการความช่วยเหลือการจัดการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่ในสถานประกอบการอยู่ในระดับปานกลาง ความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษา คือ เรื่องผู้ปกครองควรให้ความร่วมมือและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนและสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ครูผู้สอนและผู้เรียนมีความต้องการ คือ เรื่องการสนับสนุน สื่อ อุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมกันของหน่วยงานภาครัฐ และในส่วนของผู้บริหารสถานประกอบการ มีความต้องการอยากให้สถานศึกษา สถานประกอบการ และผู้ปกครองได้ร่วมมือกันเสริมสร้างนิสัยใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน

คำสำคัญ: อาชีวศึกษา, การจัดการเรียนการสอน, เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, โควิด-19

¹ ภาควิชาอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

* Corresponding author. E-mail: kittiphan@g.swu.ac.th

บทนำ

การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ที่เกิดขึ้นทั่วโลก ในบางประเทศเกิดระบาดขึ้นอีกครั้งหลังจากป้องกันได้แล้ว ประเทศไทยได้ออกกฎระเบียบ และขอความร่วมมือกับประชาชนในการปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเว้นระยะทางสังคม (social distancing) (กรมอนามัย [กอ], 2563) สถานการณ์ดังกล่าว ส่งผลเสียและการเปลี่ยนแปลงต่อเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนระบบการศึกษา ซึ่งมีความสำคัญต่อการสร้างกำลังคนให้มีคุณภาพ สมรรถนะ เพื่อรองรับการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาทางอาชีวศึกษา ที่มุ่งผลิตกำลังคนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน การพัฒนาเศรษฐกิจ และขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (ชนิษฐา ชัยรัตนาวรรณ, 2561) ถ้าพิจารณาวัตถุประสงค์ของการอาชีวศึกษาจะพบว่า การจัดการอาชีวศึกษา เน้นการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาสมรรถนะที่เหมาะสมในการทำงานสอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของตลาดแรงงาน ชุมชน และสังคม (ธนนันท์ ธนารัชตะภูมิ, นารท ศรีละโพธิ์, ถวิกา เมฆอัครมกรณ์, และอุษณี ลลิตพสุสาน, 2562)

ปัจจุบันการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงพื้นที่ ซึ่งรัฐบาลดำเนินการอยู่ คือ การกำหนดให้ 3 จังหวัดในภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง และ จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) โครงการนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อยกระดับพื้นที่ให้เป็นเขตเศรษฐกิจชั้นนำของทวีปเอเชีย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร [สพ], 2560) อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ขึ้น ในปี 2563 สถาบันอาชีวศึกษาต่างได้รับผลกระทบ เพราะเป็นสถานที่หนึ่งที่เกิดการรวมตัวกัน ทำให้การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนไม่สามารถดำเนินการได้ในสภาพปกติ สถานศึกษาต่างต้องปรับตัว ทำให้ได้เห็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบออนไลน์ด้วยระบบแอปพลิเคชันทางการศึกษา และเทคโนโลยีเท่าที่มีรองรับ ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่สามารถทำได้เต็มที่ โดยเฉพาะการเรียนการสอนในภาคปฏิบัติในสถานศึกษา และการปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ ซึ่ง 2 อย่างนี้ ถือเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สถานศึกษาต้องจัดการให้ผู้เรียนได้รับการฝึกปฏิบัติจริงตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2561; สุวิมล มธุรส, 2564)

การที่สถานศึกษาอาชีวศึกษาเผชิญกับสถานการณ์ดังกล่าว การเรียนการสอนไม่สามารถทำได้ตามปกติย่อมส่งผลต่อคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาที่จะออกไปเป็นกำลังแรงงานในภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่อีอีซี ซึ่งมีความต้องการกำลังแรงงานที่มีฝีมือมีคุณภาพ และปริมาณมาก สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) จึงได้ประกาศแนวทางการจัดการเรียนรู้อาชีวศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ให้กับสถานศึกษาในสังกัดนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติ เนื่องมาจากสถานศึกษาที่ตั้งในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนรูปแบบในชั้นเรียนได้ สถานศึกษาต้องกำหนดให้ครูปรับวิธีการจัดการเรียนการสอนจากรูปแบบปกติ เป็นการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในลักษณะสอนสด (Live) ผ่านแพลตฟอร์ม (Platform) การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ที่มีคุณภาพ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งให้บรรลุจุดประสงค์รายวิชาที่เทียบเคียงกับการสอนในห้องเรียน มอบหมายงานและรับ - ส่งงานผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์โดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียน แต่การจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษานั้น ยังคงต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติและ

การลงมือทำด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความชำนาญ จึงจะสามารถใช้งานและแก้ปัญหาในสถานการณ์จริงได้จึงเป็นความท้าทายของการจัดการอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ แต่ยังคงคุณภาพของผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษา เพื่อเป็นกำลังคนที่สำคัญของประเทศต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา [สอศ], สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ, 2564)

ทั้งนี้ จากการประเมินจากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านการจัดการเรียนการสอนในช่วงการระบาดของโรค COVID-19 ของภูษิมา ภูณโณสินวัฒน์ (2563) พบว่า ครูผู้สอนยังขาดความพร้อมและมีข้อจำกัดหลายประการที่อาจจะทำให้ไม่สามารถออกแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะการสอนในภาคปฏิบัติแบบออนไลน์ได้ ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนระดับอาชีวศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 นั้น จะทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศสำหรับใช้ในการติดตาม หรืออาจใช้เป็นกรณีการประเมินหลังการมีประกาศใช้แนวทางดังกล่าวจากสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอน และสามารถนำข้อมูลจากการศึกษาดังกล่าวนี้นำไปใช้ในการเตรียมพร้อมเพื่อรับมือเหตุการณ์เช่นนี้ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตจากสภาพปัญหาและความต้องการที่พบในพื้นที่ เพื่อหาทางป้องกันบรรเทาปัญหา และส่งเสริมให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา ครูผู้สอน นักศึกษา และในที่สุดคือ ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งองค์ความรู้จากการศึกษานี้จะนำไปปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศไทยในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

บททวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในครั้งนี้ เน้นไปที่แนวคิดหลักการบริหารการศึกษา ซึ่ง จิตติมา อัครศิริพงศ์ (2561) ได้อธิบายว่า เป็นการดำเนินการต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาที่จะทำให้บุคลากรเกิดความร่วมมือและความรับผิดชอบต่องานที่เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ งบประมาณ บุคคล และงานทั่วไป และ สัมมา รณิธย์ (2560) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษามีความสำคัญเพราะเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผนและเทคนิคต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับองค์การมาใช้ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินการ และเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษามีคุณภาพตามเป้าหมายของสถานศึกษา

เมื่อกล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา มีแนวคิดที่สำคัญ คือ Professor Charles A. Prosser (อนุชัช รามวงษ์กูร, 2558) จากแนวคิดและทฤษฎีทั้ง 16 ข้อ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการอาชีวศึกษาเชิงพื้นที่พอสรุปได้ 3 ประเด็น ดังนี้ คือ 1) การจัดการเรียนการสอน ต้องอิงไปตามสภาพแวดล้อมเสมือนการปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ และหลักสูตรจะต้องเป็นไปตามมาตรฐานอุตสาหกรรม สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าไม่ได้รับงบประมาณที่เพียงพอจากการสนับสนุนจากรัฐ ในการลงทุนเรื่องวัสดุอุปกรณ์ 2) การทำให้การอาชีวศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต้องฝึกให้ผู้เรียนสามารถคิดและปฏิบัติตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัดของผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ จนเกิดความคุ้นชินจนเป็นนิสัย 3) ครูผู้สอนต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ ความชำนาญ และความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอน

ตามสาขาวิชาชีพนั้น ๆ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และทักษะให้กับผู้เรียนได้อย่างถูกต้องและชัดเจน จัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น ไม่ตายตัว และสามารถปรับเปลี่ยนมาตรฐานได้ตามความเหมาะสม (กิตติพันธ์ หันสมร, 2564)

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการเรียนการสอนระดับอาชีวศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ที่เกิดขึ้นในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนระดับอาชีวศึกษาที่เกิดขึ้นในปีการศึกษา 2564 ภายใต้การจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ภายใต้กรอบแนวทางการจัดการเรียนรู้อาชีวศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่กำหนดโดยสำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ

ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ในสถานศึกษาอาชีวศึกษาในสังกัด สอศ. ของรัฐบาล จำนวน 20 แห่ง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา (20 คน) ครูผู้สอน (1,937 คน) ผู้เรียน (35,920 คน) โดยพิจารณาจากสถานศึกษาอาชีวศึกษาในสังกัด สอศ. ของรัฐบาลในพื้นที่อีอีซี จำนวน 20 แห่ง ในปีการศึกษา 2564 และผู้บริหารในสถานประกอบการในพื้นที่อีอีซี (มีจำนวนมากกว่า 100,000 คน) สำหรับกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 20 คน และการเลือกกลุ่มตัวอย่างของครูผู้สอน และผู้เรียน เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ทราบขนาดของจำนวนประชากร จึงคำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Krejcie และ Morgan (1970) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 5% ใช้การสุ่มอย่างง่ายให้มีการกระจายตามสถานศึกษา ทำให้ได้กลุ่มครูผู้สอน จำนวน 332 คน และผู้เรียน จำนวน 396 คน และในส่วนของผู้บริหารในสถานประกอบการ เนื่องจากจำนวนประชากรมีจำนวนมาก จึงต้องจำกัดจำนวนกลุ่มตัวอย่างให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่สะดวกแก่การเก็บข้อมูล และให้ถูกต้องตามหลักสถิติ ผู้วิจัยเลือกเทคนิคการสุ่มตัวอย่างโดยไม่คำนึงถึงความเป็นไปได้ (Non-Probability) โดยทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) (20 คน) โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือก คือ สถานประกอบการที่สถานศึกษาส่งผู้เรียนไปฝึกงานมากที่สุด

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามลักษณะเลือกตอบ แบบมาตราประมาณค่าทั้ง 10 ระดับ 5 ระดับ และ 3 ระดับ และข้อคำถามปลายเปิด จำนวน 4 ฉบับ จำแนกไปตามกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา 2) ผู้บริหารสถานประกอบการ 3) นักศึกษาอาชีวศึกษา และ 4) ครูผู้สอนในสถานศึกษาอาชีวศึกษา ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประกอบไปด้วย ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการทางด้านอาชีวศึกษา จำนวน 4 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวัดผลและวิจัยการศึกษา จำนวน 1 ท่าน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item - Objective Congruence : IOC) โดยภาพรวมค่าที่ได้อยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเครื่องมือที่สร้างขึ้น “นำไปใช้ได้” จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) และนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานประกอบการ ผู้เรียน และครูผู้สอน เท่ากับ 0.982, 0.961, 0.976 และ 0.960 ตามลำดับ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มผู้บริหาร ครู และนักเรียนเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 20 แห่ง ได้รับแบบสอบถามทั้ง 4 ฉบับคืนมารวมจำนวนทั้งสิ้น 565 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 73.57 และได้ดำเนินการติดตามจนครบ 768 ฉบับ (ร้อยละ 100) สำหรับผู้ประกอบการเก็บได้ครบทุกคน (ร้อยละ 100) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็น ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) จำแนกเป็น 5 ระดับ กับ 10 ระดับ โดยแปลผลตามเกณฑ์ที่ บุญชม ศรีสะอาด (2553) จำแนกไว้ และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ประกอบการบรรยาย

ผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและการลงพื้นที่ทั้ง 20 วิทยาลัยฯ ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัญหาที่เกิดจากสถานการณ์โควิด-19 ที่ส่งผลต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนกับ ผู้เรียนระดับอาชีวศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ในปีการศึกษา 2564

1.1 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาที่เกิดจากสถานการณ์โควิด-19 จากผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เรียน พบว่า ระดับสภาพปัญหาภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 7.43) ซึ่งระดับความคิดเห็นในส่วนของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 8.40$) ในส่วนของผู้สอนและผู้เรียน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 7.66$) และระดับปานกลาง ($\bar{X} = 6.23$) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาที่เกิดจากสถานการณ์โควิด-19 ส่งผลต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนระดับอาชีวศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการศึกษา 2564 ของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เรียน

รายการ	ระดับสภาพปัญหาที่เกิดจากสถานการณ์โควิด- 19										ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
	น้อยมาก สูงมาก 												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
ผู้บริหารสถานศึกษา	-	-	-	-	2 (10.0)	-	4 (20.0)	2 (10.0)	6 (30.0)	6 (30.0)	8.40	1.60	มากที่สุด
ครูผู้สอน	-	3 (0.9)	6 (1.8)	-	32 (9.6)	38 (11.4)	59 (17.8)	86 (25.9)	50 (15.1)	58 (17.5)	7.66	1.74	มาก
ผู้เรียน	14 (3.5)	12 (3.0)	20 (5.1)	22 (5.6)	115 (29.0)	41 (10.4)	48 (12.1)	42 (10.6)	23 (5.8)	59 (14.9)	6.23	2.44	ปานกลาง
ภาพรวม											7.43	1.93	มาก

1.2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาที่เกิดจากสถานการณ์โควิด-19 ส่งผลต่อการฝึกประสบการณ์ในสถานประกอบการของผู้เรียนระดับอาชีวศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการศึกษา 2564 ของผู้บริหารสถานประกอบการ พบว่า ระดับความคิดเห็น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 6.40$) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาที่เกิดจากสถานการณ์โควิด-19 ส่งผลต่อการฝึกประสบการณ์ในสถานประกอบการของผู้เรียนระดับอาชีวศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการศึกษา 2564 ของผู้บริหารสถานประกอบการ

ระดับสภาพปัญหาที่เกิดจากสถานการณ์โควิด- 19										ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปล ผล
น้อยมาก สูงมาก												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
2 (10.0)	-	-	1 (5.0)	4 (20.0)	1 (5.0)	6 (30.0)	3 (15.0)	-	3 (15.0)	6.40	2.52	ปาน กลาง

1.3 ผลการวิเคราะห์ระดับปัญหาจากการปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อลักษณะของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สถานศึกษาได้ดำเนินการในปีการศึกษา 2564 พบว่า ภาพรวมทั้งหมดของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 2.08$) และ ($\bar{X} = 2.28$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น พบว่า เรื่องการวัดประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีปัญหายุ่งยากในระดับมาก ($\mu = 2.50$) และ ($\bar{X} = 2.35$) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาตามการจัดการเรียนการสอนในแต่ละรูปแบบที่สถานศึกษาที่ได้มีการดำเนินการ สรุปได้ ดังนี้

1.3.1 ระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic) พบว่า ภาพรวมของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 2.09$) และ ($\bar{X} = 2.30$) ตามลำดับ

1.3.2 ออนไลน์ (Online) พบว่า ภาพรวมของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 2.16$) และ ($\bar{X} = 2.31$) ตามลำดับ

1.3.3 เยี่ยมบ้าน มีเอกสาร ใบบาง และให้คำแนะนำ (Home Visits and advice) พบว่า ภาพรวมของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 2.00$) และ ($\bar{X} = 2.18$) ตามลำดับ

1.3.4 ในชั้นเรียน (In Class) พบว่า ภาพรวมของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 1.95$) และ ($\bar{X} = 2.20$) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับปัญหาจากการปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อลักษณะของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สถานศึกษาได้ดำเนินการในปีการศึกษา 2564

รายการ	ผู้บริหารสถานศึกษา				ครูผู้สอน			
	μ	S.D.	การแปลผล	ไม่ปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	ไม่ปฏิบัติ
1. การวิเคราะห์เนื้อหาภาคทฤษฎีออกเป็น 2 กลุ่ม คือ “ต้องรู้” และ “ควรรู้” ให้มีความถูกต้องเหมาะสม	2.20	0.77	ปานกลาง	-	2.25	0.54	ปานกลาง	5 (1.5)
2. การปรับแผนการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาและรูปแบบการจัดการเรียนการสอน	1.70	0.80	ปานกลาง	-	2.36	0.62	มาก	-
3. การจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหาเพื่อให้มีความเหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอน	1.90	0.85	ปานกลาง	-	2.39	0.60	มาก	-
4. การเชื่อมโยงเนื้อหาเพื่อให้มีความเหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอน	2.00	0.79	ปานกลาง	-	2.40	0.57	มาก	5 (1.5)
5. การจัดการเรียนการสอนในแต่ละรูปแบบที่สถานศึกษาที่ได้มีการดำเนินการ								
5.1 ระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic)								
1) เนื้อหา/ กิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน	2.13	0.96	ปานกลาง	4 (20.0)	2.38	0.65	มาก	15 (4.5)
2) ใบความรู้/ ใบปฏิบัติงาน ประกอบการเรียนการสอน	2.00	0.73	ปานกลาง	4 (20.0)	2.33	0.66	ปานกลาง	15 (4.5)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับปัญหาจากการปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน
ต่อลักษณะของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สถานศึกษาได้ดำเนินการในปีการศึกษา 2564 (ต่อ)

รายการ	ผู้บริหารสถานศึกษา				ครูผู้สอน			
	μ	S.D.	การแปล ผล	ไม่ ปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D.	การแปล ผล	ไม่ ปฏิบัติ
3) การให้คำแนะนำ และสอนเสริมให้กับผู้เรียนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์	2.13	0.81	ปานกลาง	4 (20.0)	2.20	0.68	ปานกลาง	19 (5.7)
ภาพรวม Electronic	2.09	0.83	ปานกลาง		2.30	0.66	ปานกลาง	
5.2 ออนไลน์ (Online)								
1) เนื้อหา/ กิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน	2.30	0.80	ปานกลาง	-	2.25	0.67	ปานกลาง	-
2) ใบความรู้/ ใบปฏิบัติงาน ประกอบการเรียนการสอน	2.20	0.89	ปานกลาง	-	2.36	0.67	มาก	3 (0.9)
3) การให้คำแนะนำ และสอนเสริมให้กับผู้เรียนผ่านออนไลน์	2.10	0.72	ปานกลาง	-	2.16	0.67	ปานกลาง	13 (3.9)
4) การใช้แพลตฟอร์ม เช่น Google Meet, Zoom, Microsoft Teams เป็นต้น	2.10	0.85	ปานกลาง	-	2.38	0.70	มาก	3 (3.9)
5) การใช้สื่อ social media ในการจัดการเรียนการสอน เช่น Facebook, Line เป็นต้น	2.10	0.85	ปานกลาง	-	2.39	0.71	มาก	3 (3.9)
ภาพรวม online	2.16	0.82	ปานกลาง		2.31	0.68	ปานกลาง	
5.3 เยี่ยมบ้าน และให้คำแนะนำ (On hand)								
1) เนื้อหา/ กิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน	2.00	0.84	ปานกลาง	2 (10.0)	2.13	0.70	ปานกลาง	51 (15.4)
2) ใบความรู้/ ใบปฏิบัติงาน ประกอบการเรียนการสอน	2.00	0.84	ปานกลาง	2 (10.0)	2.23	0.66	ปานกลาง	46 (13.9)
3) การให้คำแนะนำและการสอนเสริม	2.00	0.84	ปานกลาง	2 (10.0)	2.17	0.67	ปานกลาง	44 (13.3)
ภาพรวม Home Visits and advice	2.00	0.84	ปานกลาง		2.18	0.63	ปานกลาง	
5.4 ในชั้นเรียน (In Class)								
1) เนื้อหา/ กิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน (In Class) เว้นระยะห่างทางสังคม (Social. Distancing)	1.80	0.89	ปานกลาง	-	2.18	0.72	ปานกลาง	8 (2.4)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับปัญหาจากการปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ต่อลักษณะของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สถานศึกษาได้ดำเนินการในปีการศึกษา 2564 (ต่อ)

รายการ	ผู้บริหารสถานศึกษา				ครูผู้สอน			
	μ	S.D.	การแปลผล	ไม่ปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	ไม่ปฏิบัติ
2) การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาและชั้นเรียน	2.10	0.97	ปานกลาง	-	2.21	0.73	ปานกลาง	8 (2.4)
ภาพรวม In Class	1.95	0.93	ปานกลาง		2.20	0.73	ปานกลาง	
6. การนิเทศ กำกับ ติดตามการจัดการเรียนการสอน	2.30	0.92	ปานกลาง	-	2.27	0.57	ปานกลาง	-
7. การวัด ประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	2.50	0.83	มาก	-	2.35	0.62	มาก	-
ภาพรวมทั้งหมด	2.08	0.84	ปานกลาง		2.28	0.65	ปานกลาง	

1.4 ผลการวิเคราะห์ผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนพบว่า เรื่องที่เป็นปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดของผู้บริหารสถานศึกษา คือ เรื่องวัสดุอุปกรณ์เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อโรค ($\mu = 3.20$) รองลงมา ได้แก่ เรื่องเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อการจัดการเรียนการสอนและการสื่อสาร ($\mu = 2.90$) และการพัฒนาจัดการคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน ($\mu = 2.80$)

ในส่วนครูผู้สอนเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เรื่องความกระตือรือร้นต่อการจัดการเรียนการสอนและการดูแลเอาใจใส่ผู้เรียน ($\bar{X} = 3.80$) รองลงมา ได้แก่ วัสดุ ครุภัณฑ์ สื่อ และเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.69$) เรื่องการร่วมกันกับผู้ปกครองในดูแลการเรียนการสอนของผู้เรียน ($\bar{X} = 3.68$) เรื่องวัสดุอุปกรณ์เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อโรค ($\bar{X} = 3.60$) และเรื่องอาคารสถานที่ที่ใช้เพื่อการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.48$)

1.5 ผลการวิเคราะห์ระดับปัญหาจากการปฏิบัติในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาของผู้เรียน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.28$) และเมื่อพิจารณาแต่ละรายการพบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เรื่องความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) และน้อยที่สุด คือ วัสดุอุปกรณ์เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อโรค อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$) ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับปัญหาจากการปฏิบัติในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาของผู้เรียน

รายการ	X	S.D.	การแปลผล
1. ไม่สามารถใช้อาคารสถานที่ได้อย่างสะดวก	3.15	1.13	ปานกลาง
2. การปรับเวลา สถานที่ และวิธีการในการเรียน	3.33	1.09	ปานกลาง
3. การฝึกทักษะการปฏิบัติงานในรายวิชา	3.24	1.09	ปานกลาง
4. การทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน ๆ ในห้องเรียน	3.07	1.21	ปานกลาง
5. ผู้ปกครองต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเตรียมจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ และอินเทอร์เน็ต เพื่อการเรียนรู้	3.37	1.16	ปานกลาง
6. ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง	3.61	0.95	มาก
7. ความกระตือรือร้นต่อการเรียนรู้ของตนเอง	3.49	0.75	มาก
8. ความวิตกกังวลเกี่ยวกับผลการเรียน	3.54	1.12	มาก
9. คุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน	3.14	1.09	ปานกลาง
10. อาคารสถานที่ที่ใช้เพื่อการจัดการเรียนการสอนไม่เพียงพอ	3.21	1.17	ปานกลาง
11. วัสดุ ครุภัณฑ์ สื่อ และเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน	3.19	1.12	ปานกลาง
12. เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อการจัดการเรียนการสอนและการสื่อสาร	3.57	1.14	มาก
13. วัสดุอุปกรณ์เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อโรค	3.02	1.12	ปานกลาง
14. มีโอกาสได้ร่วมกันกับผู้ปกครองในการจัดการเรียนรู้	3.04	1.06	ปานกลาง
ภาพรวม	3.28	1.09	ปานกลาง

1.6 ผลการวิเคราะห์ระดับปัญหาจากสถานการณ์โควิด-19 ที่มีต่อการฝึกประสบการณ์ในสถานประกอบการโดยเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานประกอบการ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.84$) และเมื่อพิจารณาแต่ละรายการ พบว่า ระดับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เรื่องการปรับวิธีการนิเทศ กำกับติดตาม และประเมินผลการฝึกประสบการณ์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) และน้อยที่สุด คือ การบริหารจัดการการฝึกประสบการณ์ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.05$) ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับปัญหาจากสถานการณ์โควิด-19 ที่มีต่อการฝึกประสบการณ์ในสถานประกอบการของผู้บริหารสถานประกอบการ

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. การบริหารจัดการการฝึกประสบการณ์ในช่วงสถานการณ์โควิด-19	2.05	0.83	น้อย
2. ความรู้ความเข้าใจต่อการฝึกประสบการณ์ในรูปแบบต่าง ๆ	2.90	1.33	ปานกลาง
3. คุณภาพการฝึกประสบการณ์	2.50	1.28	น้อย
4. ความรู้และความเข้าใจในคุณค่าแห่งวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพ มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ	2.95	1.36	ปานกลาง
5. ความมีวินัยและปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์กรที่เข้ารับการฝึกงาน	3.05	1.28	ปานกลาง
6. การปรับตัวให้เข้ากับงานที่ได้รับมอบหมาย และผู้ร่วมงาน	3.20	1.19	ปานกลาง
7. ความรู้และเข้าใจในหลักการปฏิบัติงานตลอดจนการบูรณาการความรู้ในการปฏิบัติงาน	2.15	1.04	น้อย
8. การเรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิคการปฏิบัติงาน จากงานที่ได้รับมอบหมาย	2.95	1.47	ปานกลาง
9. การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานได้ด้วยตนเอง รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	2.85	1.39	ปานกลาง
10. วัสดุ ครุภัณฑ์ สื่อ และเครื่องมือที่ใช้ในการฝึกประสบการณ์	2.85	1.35	ปานกลาง
11. อาคารสถานที่ที่ใช้เพื่อการฝึกประสบการณ์	2.90	1.37	ปานกลาง
12. วัสดุอุปกรณ์เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อโรค	3.10	1.48	ปานกลาง
13. การเปลี่ยนแปลงแผนและเป้าหมายในการฝึกประสบการณ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์	3.00	1.21	ปานกลาง
14. การปรับวิธีการนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผลการฝึกประสบการณ์	3.25	1.02	ปานกลาง
ภาพรวม	2.84	1.26	ปานกลาง

1.7 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เรียนต่อการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์โควิด-19 ในสถานศึกษา พบว่า ระดับความเห็นที่มากที่สุดของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีปัญหา คือ เรื่องหน่วยงานต้นสังกัดมีการกำกับ ติดตามการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามนโยบาย ($\mu = 2.90$) รองลงมา ได้แก่ เรื่องหน่วยงานต้นสังกัดให้การช่วยเหลือและสนับสนุนด้านการเรียนการสอนของสถานศึกษา ($\mu = 2.40$) เรื่องผู้บริหารสถานศึกษาให้การนิเทศ ความช่วยเหลือ และสร้างขวัญกำลังใจแก่ครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอน ($\mu = 2.40$) และเรื่องครูผู้สอนมีความเข้าใจในวิธีการ และสามารถจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ($\mu = 2.30$) ในส่วนของครูผู้สอน พบว่า ระดับความเห็นที่มากที่สุด คือ เรื่องครูผู้สอนมีความเข้าใจในวิธีการ และสามารถจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.14$) รองลงมา ได้แก่ เรื่องผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารจัดการครูผู้สอนและบุคลากรในสถานศึกษาให้สามารถปฏิบัติการจัดการเรียน

การสอนตามนโยบายได้ ($\bar{X} = 4.11$) เรื่องผู้บริหารสถานศึกษาสามารถจัดอาคารสถานที่/ การจัดการชั้นเรียน ให้มีความพร้อมต่อการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.10$) และเรื่องผู้บริหารสถานศึกษาให้การนิเทศ ความช่วยเหลือ และสร้างขวัญกำลังใจแก่ครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.08$) และส่วนของผู้เรียน พบว่า ระดับความเห็นที่มากที่สุด คือ เรื่องการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.71$) รองลงมา ได้แก่ เรื่องความเข้าใจต่อการบริหารจัดการในเรื่องการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.56$) เรื่องครูผู้สอนติดตามให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 3.54$) เรื่องครูผู้สอนช่วยแก้ปัญหาให้กับผู้เรียนในการใช้สื่อออนไลน์ และสามารถจัดชั้นเรียนได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 3.50$)

ในส่วน of สถานประกอบการความคิดเห็นของผู้บริหารสถานประกอบการที่มีต่อการฝึกประสบการณ์ ในสถานประกอบการช่วงสถานการณ์โควิด-19 พบว่า ระดับความเห็นที่มากที่สุดที่มีปัญหา คือ เรื่องผู้ปกครอง ให้ความร่วมมือ เอาใจใส่ ดูแลนักเรียน สนับสนุนการจัดฝึกประสบการณ์ ($\bar{X} = 3.45$) รองลงมา ได้แก่ เรื่องผู้ปกครองมีการประสานงานกับสถานประกอบการและครูฝึกและพี่เลี้ยงเกี่ยวกับการจัดฝึกประสบการณ์ของ ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.30$) เรื่องครูฝึกและพี่เลี้ยงมีความเข้าใจในวิธีการและสามารถจัดการจัด ฝึกประสบการณ์ในสถานการณ์โควิด-19 ได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 2.85$) เรื่องการบริหารจัดการครูฝึกและพี่เลี้ยง ในสถานประกอบการให้สามารถปฏิบัติการจัดฝึกประสบการณ์ตามนโยบาย ($\bar{X} = 2.80$) เรื่องการจัดอาคาร สถานที่ให้มีความพร้อมต่อการจัดฝึกประสบการณ์ ($\bar{X} = 2.80$) และเรื่องหน่วยงานด้านสาธารณสุขให้ ความร่วมมือและสนับสนุนสถานประกอบการให้สามารถจัดฝึกประสบการณ์ได้อย่างปลอดภัย ($\bar{X} = 2.80$)

2. การวิเคราะห์ความต้องการความช่วยเหลือเรื่องการจัดการเรียนการสอนระดับอาชีวศึกษาใน พื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกในปีการศึกษา 2564 ในช่วงสถานการณ์โควิด-19

2.1 ผลการวิเคราะห์ระดับความต้องการความช่วยเหลือเรื่องการจัดการเรียนการสอนระดับ อาชีวศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกในปีการศึกษา 2564 ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของผู้บริหาร สถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เรียน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 7.15) โดยระดับความคิดเห็นใน ส่วนของของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 7.70$) ในส่วนของครูผู้สอนและผู้เรียน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 7.46$) และระดับปานกลาง ($\bar{X} = 6.28$) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ความคิดเห็นต่อระดับความต้องการความช่วยเหลือเรื่องการจัดการเรียนการสอนระดับอาชีวศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกในปีการศึกษา 2564 ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เรียน

รายการ	ระดับความต้องการความช่วยเหลือ										ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
	น้อยมาก สูงมาก												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
ผู้บริหาร สถานศึกษา	-	-	-	-	6 (30.0)	-	2 (10.0)	2 (10.0)	6 (30.0)	4 (20.0)	7.70	2.00	มาก
ครูผู้สอน	2 (0.6)	3 (0.9)	1 (0.3)	8 (2.4)	47 (14.2)	49 (14.8)	29 (8.7)	80 (24.1)	66 (19.9)	47 (14.2)	7.46	1.90	มาก
ผู้เรียน	13 (3.3)	11 (2.8)	12 (3.0)	11 (2.8)	129 (32.6)	47 (11.9)	56 (14.1)	44 (11.1)	24 (6.1)	49 (12.4)	6.28	2.26	ปาน กลาง
ภาพรวม											7.15	2.26	มาก

2.2 ผลการวิเคราะห์ระดับความต้องการความช่วยเหลือในเรื่องของการจัดฝึกประสบการณ์ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ในสถานประกอบการของผู้เรียนระดับอาชีวศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกในปีการศึกษา 2564 ของผู้บริหารสถานประกอบการ พบว่า ระดับความคิดเห็น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 6.25$) ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ความคิดเห็นต่อระดับความต้องการความช่วยเหลือในเรื่องของการจัดฝึกประสบการณ์ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ในสถานประกอบการของผู้เรียนระดับอาชีวศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกในปีการศึกษา 2564 ของผู้บริหารสถานประกอบการ

ระดับความต้องการความช่วยเหลือ										ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
น้อยมาก สูงมาก												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
1 (5.0)	-	1 (5.0)	2 (10.0)	3 (15.0)	2 (10.0)	5 (25.0)	4 (20.0)	1 (5.0)	1 (5.0)	6.25	2.17	ปานกลาง

2.3 ผลการวิเคราะห์ความต้องการต่อการจัดการเรียนการสอนและการฝึกประสบการณ์ในสถานการณ์วิกฤติ

2.3.1 ผู้บริหารสถานศึกษา มีความต้องการมากที่สุด คือ เรื่องผู้ปกครองควรให้ความร่วมมือและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนและสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ($\mu = 2.30$) รองลงมา ($\mu = 2.20$) ได้แก่ เรื่องหน่วยงานต้นสังกัด/สถานศึกษาต้องพัฒนาครูผู้สอนให้สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีการจัด

การเรียนการสอนได้ในทุกสถานการณ์ เรื่องการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันต่อสถานการณ์ของหน่วยงานต้นสังกัด และเรื่องนโยบาย แผน และมาตรการรองรับการจัดการศึกษาในสถานการณ์วิกฤติของรัฐ/หน่วยงานต้นสังกัดที่ชัดเจน

2.3.2 ครูผู้สอน มีความต้องการมากที่สุด คือ เรื่องการสนับสนุน สื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมกันของหน่วยงานภาครัฐ ($\bar{X} = 4.03$) รองลงมา ได้แก่ เรื่องการร่วมมือกันเสริมสร้างนิสัยใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนของ สถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้ปกครอง ($\bar{X} = 3.11$) เรื่องการสนับสนุนสวัสดิการในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในสถานการณ์วิกฤติของหน่วยงานต้นสังกัด และเรื่องหน่วยงานต้นสังกัดในระดับพื้นที่ควรมีบทบาทในการสนับสนุน อำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 3.11$) และให้ความช่วยเหลือการจัดการเรียนการสอนและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.10$)

2.3.3 ผู้เรียน มีความต้องการมากที่สุด คือ เรื่องหน่วยงานภาครัฐต้องให้สนับสนุน สื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมกัน ($\bar{X} = 3.71$) รองลงมา ได้แก่ เรื่องการพัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์วิกฤติของสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.70$) เรื่องครูผู้สอนควรมีวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนมีการเรียนรู้ได้ดี ($\bar{X} = 3.66$) การติดตามการเรียนรู้ และให้คำปรึกษาแนะนำในการปฏิบัติตนของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องในสถานการณ์วิกฤติของครูผู้สอน การฝึกประสบการณ์ในสถานประกอบการมีความยืดหยุ่นไปตามบริบทของพื้นที่ ความพร้อมของอุปกรณ์และเครื่องมือสำหรับการปฏิบัติงานในสถานประกอบการ และการส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์ระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการให้มากขึ้น ($\bar{X} = 3.66$)

2.3.4 ผู้บริหารสถานประกอบการ มีความต้องการมากที่สุด คือ เรื่องสถานศึกษา สถานประกอบการ และผู้ปกครองควรร่วมมือกันเสริมสร้างนิสัยใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน ($\bar{X} = 2.90$) รองลงมา ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ควรมีการนิเทศ แนะนำ และช่วยเหลือเกี่ยวกับการจัดฝึกประสบการณ์ของครูฝึกและพี่เลี้ยง ($\bar{X} = 2.85$) เรื่องหน่วยงานภาครัฐควรมีการให้สนับสนุน สื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าถึงการจัดฝึกประสบการณ์ได้อย่างเท่าเทียมกัน ($\bar{X} = 2.75$) และเรื่องหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนเกี่ยวกับสวัสดิการในการปฏิบัติงานของครูฝึกและพี่เลี้ยง ($\bar{X} = 2.70$)

สรุป และอภิปรายผล

สภาพปัญหาที่เกิดจากสถานการณ์โควิด-19 ที่ส่งผลต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนกับผู้เรียนระดับอาชีวศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ในปีการศึกษา 2564 ความคิดเห็นต่อเรื่องดังกล่าวในสถานศึกษาภาพรวมของระดับปัญหายู้อยู่ในระดับมาก แต่ในสถานประกอบการอยู่ในระดับปานกลาง การจัดการเรียนการสอนมี 4 รูปแบบ คือ ระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic) ออนไลน์ (Online) เยี่ยมบ้านและให้คำแนะนำ (Home Visits and Advice) และในชั้นเรียน (In Class)

ตารางที่ 8 สรุประดับปัญหาที่เกิดขึ้นระดับความต้องการในการจัดการเรียนการสอน

กลุ่มเป้าหมาย	ปัญหาที่เกิดขึ้น	ความต้องการ
ผู้บริหาร	วัสดุอุปกรณ์เพื่อการป้องกันการแพร่เชื้อโรค และหน่วยงานต้นสังกัดมีการกำกับ ติดตามการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามนโยบาย	ผู้ปกครองควรให้ความร่วมมือและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนและสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
ครู	ความกระตือรือร้นต่อการจัดการเรียนการสอน และการดูแลเอาใจใส่ผู้เรียน และครูผู้สอนมีความเข้าใจในวิธีการ และสามารถจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี	การสนับสนุน สื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมกันของหน่วยงานภาครัฐ
ผู้เรียน	ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง และการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการเรียนการสอน	
สถานประกอบการ	การปรับวิธีการนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผลการฝึกประสบการณ์ และผู้ปกครองมีการประสานงานกับสถานประกอบการและครูฝึกและพี่เลี้ยงเกี่ยวกับการจัดฝึกประสบการณ์ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง	สถานศึกษา สถานประกอบการ และผู้ปกครองควรร่วมมือกันเสริมสร้างนิสัยใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาปัญหาจากการปฏิบัติจากรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ซึ่งพบว่า รูปแบบออนไลน์ (Online) ทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหามากที่สุด เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจึงพบอีกว่า ใบความรู้/ ใบปฏิบัติงาน ประกอบการเรียนการสอน การใช้แพลตฟอร์ม เช่น Google Meet, Zoom, Microsoft Teams เป็นต้น และการใช้สื่อ social media ในการจัดการเรียนการสอน เช่น Facebook, Line เป็นต้น เป็นปัญหาที่อยู่ระดับมากของครูผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค (2563) ที่ว่า การเรียนรู้ที่เป็นที่นิยมของสถานศึกษาในสถานการณ์โควิด-19 คือ การเรียนผ่านระบบออนไลน์ และปัญหาที่พบอีก คือ ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (digital divide) โดยพบปัญหาในด้านทักษะความรู้ของครูและผู้ปกครองในการช่วยสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ แม้ว่าผู้บริหารระดับสูงเชื่อว่าระบบการศึกษาไทยพร้อมใช้การเรียนการสอนออนไลน์แล้ว (อาชีวะเตรียมจัดการศึกษา 4 รูปแบบ รับเปิดเทอม 63 ผ่านเอกสารตำรา-ทีวี-ออนไลน์-สอนสด, 2563) ปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่องความต้องการต่อการจัดการเรียนการสอนและการฝึกประสบการณ์ในสถานการณ์วิกฤติ กล่าวคือ เรื่องหน่วยงานต้นสังกัด/ สถานศึกษาต้องพัฒนาครูผู้สอนให้สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีการจัดการเรียนการสอนได้ในทุกสถานการณ์เป็นความต้องการหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านครูผู้สอนมีความต้องการเรื่องการสนับสนุน สื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมกันของหน่วยงานภาครัฐมากที่สุด ซึ่งถ้าความต้องการดังกล่าว

ได้รับการสนับสนุนจะทำให้เกิดความผูกพันกับองค์กร ดังผลการศึกษาของอัจฉรา ภาณุศานต์ และอัศวรัตน์ แสงวิภาค (2565) ที่ว่าปัจจัยคุณภาพชีวิต ในการทำงานส่งผลต่อความผูกพันองค์กร โดยพนักงานจะให้ความสำคัญกับเรื่องการพัฒนาความสามารถของพนักงาน ซึ่งทางองค์กรควรส่งเสริมให้พนักงานมีการฝึกอบรมอยู่ตลอด

นอกจากนี้เรื่องเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อการจัดการเรียนการสอนและการสื่อสารยังเป็นปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนซึ่งเป็นปัญหาที่อยู่ในระดับมาก และมีความต้องการในเรื่องเดียวกับครูผู้สอน ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า การจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์อุปกรณ์ เทคโนโลยี และสัญญาณอินเทอร์เน็ตมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับประเทศไทย ซึ่งครู ผู้เรียน รวมถึงคนทั่วไปยังมีทักษะการใช้เทคโนโลยีที่ไม่สูงนัก และโรงเรียนของรัฐยังขาดความพร้อมในการจัดการด้านเทคโนโลยี ผู้ปกครองในประเทศเกาหลีใต้ มีความกังวลด้านความพร้อมของโรงเรียน เกี่ยวกับอุปกรณ์และเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ โดยโรงเรียนร้อยละ 40 ไม่มีการติดตั้ง Wireless Network (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา [สกศ], 2563, 2564)

หากรัฐบาลต้องการผลักดันให้จัดการเรียนการสอนออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสนับสนุนและช่วยเหลือเรื่องดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศศิจันทร์ ปัญจทวี (2560) ที่ว่าการได้รับการสนับสนุนการใช้ระบบสารสนเทศจากผู้บังคับบัญชา จะส่งเสริมให้เกิดการยอมรับและการใช้ระบบสารสนเทศอีกด้วย และเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการต่อการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ที่เป็นหลักคิดสู่การปฏิบัติว่า “การเรียนรู้ นำการศึกษา โรงเรียนอาจหยุดได้ แต่การเรียนรู้หยุดไม่ได้” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

อย่างไรก็ตามเรื่องเหล่านี้ไม่ได้เป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในสถานประกอบการ แต่สถานประกอบการให้ความสำคัญกับเรื่องการปรับวิธีการนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผลการฝึกประสบการณ์ที่เป็นปัญหา และมีความต้องการในเรื่องสถานศึกษา สถานประกอบการ และผู้ปกครองควรร่วมมือกันเสริมสร้างนิสัยใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน อาจเกิดจากข้อจำกัดหลายประการมีผลต่อพฤติกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนไม่สามารถฝึกประสบการณ์ได้อย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะ

หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานระดับพื้นที่ สถานศึกษา ควรมีการวิจัยติดตามผลการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาระหว่างและหลังสถานการณ์โควิด-19 อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ อีกทั้งศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาครูผู้สอนในสถานศึกษาและในสถานประกอบการสำหรับการจัดการสอนในสถานการณ์วิกฤติ และที่สำคัญคือการวิจัยและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมสำหรับการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์หรือการจัดการเรียนรู้ทางไกล

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านทั้งจากการตอบแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ที่ได้สละเวลาในการให้ข้อมูล ซึ่ง “งานวิจัยฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”

บรรณานุกรม

- กรมอนามัย. (2563). คู่มือการปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19. สืบค้นจาก https://covid19.anamai.moph.go.th/web-upload/2xdccaaf3d7f6ae30ba6ae1459eaf3dd66/m_document/6730/34198/file_download/a59e150c55996f2f4147fa7c9d5ccd64.pdf
- กิตติพันธ์ หันสมร. (2564). แนวทางความร่วมมือการจัดการอาชีวศึกษาเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมในพื้นที่. วารสารวิชาการอุตสาหกรรมศึกษา, 15(1), 10-24.
- ชนิษฐา ชัยรัตนารณ. (2561). แนวทางการขับเคลื่อนและพัฒนาอาชีวศึกษาไทย. วารสารการอาชีวศึกษาภาคกลาง, 2(2), 1-9.
- จิตติมา อัครธิติพงศ์. (2561). แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคไทยแลนด์ 4.0. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 20(1), 99-107.
- ธนนันท์ ธนารัษฎะภูมิ, นารท ศรีละโพธิ์, ถวิกา เมฆอัครกณณ์, และอุษณี ลลิตพสาน. (2562). การอาชีวศึกษา: ทวิภาคี และทวิศึกษา. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 12(6), 244-263. สืบค้นจาก <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/187525/153467>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนา. (2563). ผลกระทบของ COVID-19 ต่อระบบการศึกษาของโลกและประเทศไทยในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://thaipublica.org/2020/04/19-economists-with-covid-19-15/>
- ภูมิมา ภิญโญสินวัฒน์. (2563). จัดการเรียนการสอนอย่างไรในสถานการณ์โควิด-19: จากบทเรียนต่างประเทศสู่การจัดการเรียนรู้ของไทย. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://tdri.or.th/2020/05examples-of-teaching-and-learning-in-covid-19-pandemic/>

ศศิจันทร์ ปัญจวิ. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ระบบสารสนเทศ กรณีศึกษาสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตเชียงใหม่ (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ลัมมา รณิธย์. (2560). หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ. (2564). เอกสารประกอบ แนวทางการจัดการเรียนรู้อาชีวศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). สืบค้นจาก <http://bsq2.vec.go.th/document/covid/learning%20covidv2.pdf>

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). รายงานเรียนออนไลน์ยุคโควิด-19: วิฤติหรือโอกาสการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). รายงานการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19: ฉบับสรุป. สืบค้นจาก https://fliphtml5.com/wbpvz/elen/รายงานการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19_%28ฉบับสรุป%29/

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) ความหวังใหม่เพื่อ เศรษฐกิจไทยเติบโตอย่างยั่งยืน. สืบค้นจาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/519958>

สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2561). การศึกษาออนไลน์: ทฤษฎีและวิธีปฏิบัติ. แพร์: แพร์ไทยอุตสาหกรรมพิมพ์.

สุวิมล มธุรส. (2564). การจัดการศึกษาในระบบออนไลน์ในยุค new normal COVID-19. วารสารรัชต์ภาคย์, 15(40), 33-42.

อนุชัย รามวงษ์. (2558). กระบวนทัศน์ทางการอาชีวศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัจฉรา ภาณุศานต์, และอัครวรรณ์ แสงวิภาค. (2565). คุณภาพชีวิตในการทำงานและวัฒนธรรมองค์กรที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการในอุตสาหกรรมโรงกลั่นน้ำมันนิคม อุตสาหกรรมแหลมฉบัง. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 42(1), 132-149.

อาชีวะเตรียมจัดการศึกษา 4 รูปแบบ รับเปิดเทอม 63 ผ่านเอกสารตำรา-ทีวี-ออนไลน์-สอนสด. (2563, 16 เมษายน). *ประชาชาติธุรกิจออนไลน์*. สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/education/news-450564>

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610. doi:10.1177/001316447003000308

D

Developing English Reading Comprehension Ability of EFL Undergraduate Students through the KWL-Plus Technique

Pisit Jittisukpong^{1,*}

Received: June 21, 2023 Revised: August 15, 2023 Accepted: November 8, 2023

Abstract

The purposes of this research were: 1) to investigate the extent to which KWL-Plus technique can help first-year students at a private university in Bangkok Metropolitan area to read more effectively, 2) to explore the students' attitudes towards learning reading through the use of the KWL-Plus technique. The research participants were 30 first-year students derived by convenience sampling based on the class assigned to the researcher by the university registrar's office at Thai-Nichi Institute of Technology. KWL-Plus technique was used with the subject group over eight-week period. The instruments used were lesson plans, an English reading comprehension test and the questionnaire of attitudes towards learning through the KWL-Plus technique. The study employed mean difference, standard deviation. The researcher administered the English reading comprehension test before and after teaching, the pre-test and post-test scores of the group were compared using t-test dependent measure. The findings of the study were as follows: 1) The KWL-Plus technique enabled the students to gain English comprehension. The students' post-test scores after they were exposed to the technique were statistically higher than their pre-test ones, at a 0.01 level. 2) As to their attitudes towards the KWL-Plus technique, the findings indicated that most students expressed positive attitudes towards learning English reading through the use of the KWL-Plus technique.

Keywords: English reading comprehension ability; EFL undergraduate students; KWL-Plus technique

¹ Faculty of Global Communication, Thai-Nichi Institute of Technology

* Corresponding author. E-mail: smart_ping@hotmail.co.th

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษ เพื่อความเข้าใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ โดยใช้เทคนิค KWL-Plus

พิสิทธิ์ จิตติสุขพงษ์^{1,*}

วันรับบทความ: June 21, 2023 วันแก้ไขบทความ August 15, 2023 วันตอบรับบทความ: November 8, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาขอบเขตของเทคนิค KWL-Plus ที่สามารถช่วยให้นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานครสามารถอ่านภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) เพื่อสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการอ่านโดยผ่านการใช้เทคนิค KWL-Plus กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 30 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบตามความสะดวก โดยที่ผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้สอนตามที่สำนักทะเบียนกำหนดให้ ระยะเวลาในการทดลองทั้งหมด 8 คาบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแผนการสอน แบบทดสอบความสามารถด้านการอ่าน และแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และผู้วิจัยได้ทำการทดสอบกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการสอนด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถทางการอ่านภาษาอังกฤษ แล้วนำผลมาวิเคราะห์หาค่าความแตกต่างของคะแนนโดยใช้สูตร t-test แบบ dependent group ผลการศึกษา พบว่า 1) คะแนนของนักศึกษาที่ได้จากการทดสอบหลังการสอนโดยใช้เทคนิค KWL-Plus สูงกว่าก่อนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) นักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษผ่านการใช้เทคนิค KWL-Plus

คำสำคัญ: ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ KWL-Plus เทคนิค

¹ คณะสื่อสารสากล สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น

* Corresponding author. E-mail: smart_ping@hotmail.co.th

Introduction

Global networking is a truly international phenomenon, with the primary language of communication being English. Thus, we can describe English as the ‘primary international language’, and it follows that English is; therefore, deemed to have great importance in the academic world. This level of high regard is apparent both in the field of English as a Second Language (ESL) and English as a Foreign Language (EFL) in academic institutions around the world that cater to non-native speakers. The four skills of English—listening, speaking, reading, and writing are used in combination to improve the skills of students in communicative English. We can state that awareness of these skills in Thailand, among EFL students, is at quite a high level. Although each of the four skills is important, it could be argued that ESL and EFL students encounter reading to a greater degree than the other three (Carrell,1989). Reading ranks so highly in importance with ESL and EFL students because it is a way to access knowledge in every academic field, and, in terms of English, printed material accompanies students from the start of primary school right up to further education. The extensive availability of data in English for all academic fields is in response to the challenges Thailand faces on a global scale. Supatranont (2005) purported to discuss the significance and value of English in its use in the formation of learning strategies. Despite the widespread use of English in academia in Thailand, it is still a fact that the majority of classes are conducted by a native Thai teacher, while native English speakers teach a significantly smaller number.

In more recent times, reading skills have gained increasing importance due to the sharp rise in the evolution of electronic technology and the ever-expanding universe of information on the internet. Although the internet is of great value in the process of collecting information, it is important for students to establish ways to find data that is explicitly useful for academic purposes. The act of researching using the internet has to be supplemented with the more traditional method of researching periodical texts to comprehend topics and thus optimize their grade point average. The fact that EFL (English as a foreign language) learners in Thailand aren’t inherently blessed with the skills associated with accomplished reading comprehension means that problems are often encountered. They do not seem to be able to be fairly good at decoding texts. Subsequently, students are unable to use the skills and strategies that are needed to work through reading comprehension, and so they struggle to become independent English readers. For example, Chansri (2020) studied the ability of undergraduate students and found that their reading proficiency was quite unsatisfactory because of low overall reading scores. The reason for

this is that the students cannot understand, interpret and translate the text they read. Moreover, their classes were teacher-centered, which means that the teaching methodology must have been at fault somehow. Sinthopruangchai (2011) also carried out research to investigate the problems of reading skills of Thai university students. The investigation showed that the students' ability was less than average for each of three main problem areas: sentence structure, vocabulary in context, and paragraph organization.

Therefore, as an English teacher at Thai-Nichi Institute of technology, the researcher also finds that first-year students, all of whom have finished M6, share similar problems in reading English. A possible explanation could be that most students have been taught to read carefully, closely, and consequently at a low speed. To make them progress to a more advanced level, they need to be trained to activate prior knowledge to make them understand better and utilize their thinking ability. Therefore, various approaches, methods and techniques in the field of teaching reading have been researched in order to solve the problems mentioned. One of the effective methods in teaching reading is the use of the KWL-Plus Technique.

Review Literature

Reading Comprehension

Reading comprehension involves interaction between the reader and the text (Riswanto, Risnawati, & Lismayanti, 2014) This can be considered the most significant element of reading, as it concerns the ability to retrieve meaning from the text. The reader is compelled to use their cognitive capabilities in order to understand the meaning of the written text. Urquhart and Weir (1998) acknowledged that cognitive skills connected to reading include two main skills: language comprehension and language decoding. An integral part of learning skills is the comprehension aspect of each reading activity. In order to perform reading comprehension skills, the reader must possess background knowledge relevant to what they are reading. Moreover, a good reader is one who understands what he reads, and the faster he is able to get meaning from his reading, the more efficient he is. In short, reading comprehension is the capacity to read text, process it, and comprehend its meanings. Without comprehension, reading is nothing more than tracking symbols on a page with your eyes and sounding them out. People can live safely and productively and continue to grow intellectually, emotionally, and socially when they can understand what they read.

The KWL-Plus process: An instructional reading strategy

The KWL-Plus strategy is thought to offer learners an improvement in the way they usually comprehend reading texts because it is a metacognitive strategy. Ogle established the method in 1986 and subsequently developed it as a straightforward, operative, and dynamic reading strategy. Blachowicz and Ogle (2001) detailed the steps undertaken by the teachers and learners during the KWL-Plus methods. In the first place, the teacher assesses what is already known about the subject in question; this is known as the 'K' and indicates what the students already 'know'. The second stage sees heightened encouragement from the teacher aimed at the learners to contemplate their existing knowledge of the subject while also considering more general categories of information that they foresee could be engaged upon; this is known as the 'W' and indicates what the students 'want' to know. Finally, learners note the details that have been learned in class in a designated 'L' column, indicating what they have learned. Under the direction of the teacher, the learners reviewed their questions to decide whether the article dealt with their areas of interest. If this is not the case, the teacher indicates further reading to satisfy their desire to 'know'. The final step involves the 'Plus' column, which incorporates both mapping and summarizing. Mapping requires learners to pinpoint and bring together the principal ideas and contribute details from the text and form them into an organized whole. Then, summarizing takes over, and the learners write a summary to speculate on what has been learned using their own words. Furthermore, the research of Siluang (2005) revealed that the learners' reading comprehension skills had indeed improved through the use of the KWL-Plus technique through using mapping. This is in accordance with the research of Jangpiboonpong (2007) which also found that KWL-Plus technique helped learners enhance their reading comprehension skills through using mapping and summarizing.

In this study, based on the researcher's teaching experience at the university level, it was found that students' reading comprehension is at a low level and needs to be improved. Therefore, this study investigates whether the KWL-Plus technique is effective. The researcher believes that the KWL-Plus technique is suitable for teaching and suitable for Thai EFL students because it can effectively improve their reading skills. References and overviews of related theories for dealing with the challenge were given.

Previous Research on the Use of the KWL-Plus among Thai EFL Students

There are many researchers conducting research to find some way to solve reading problems in Thailand. One of the studies by Siluang (2005) examined the reading achievement of Prathomsuksa 5 students who were trained to use the KWL-Plus technique as an aid for comprehending English texts gained English reading comprehension. The students' posttest scores of control group after they were exposed to the technique were higher than their pretest ones. Another study by Norasing (1997) compared Matayom Suksa 3 students' English reading comprehension ability through the method using the KWL-Plus and the method in the teacher's manual. The result was that the English reading comprehension between the experimental and control groups were significantly different. Moreover, there was a greater effect for the experimental group on students' attitudes towards teaching and learning in the reading course than attitudes of the control group students. Considering the research studied mention above, both of them focus on using this technique with primary and secondary school level and one of them had the survey of students' attitude of using this technique. Consequently, the researcher needs to extend using this technique to the university students to find out the best way to teach Thai students to read English texts effectively so that they will be able to keep abreast of what is going on around the world.

Objectives of the Study

The objectives of this study are as follows:

1. To investigate the effect of learning based on the KWL-Plus technique on English reading comprehension of first-year students at Thai-Nichi Institute of Technology.
2. To study the students' attitudes towards English Reading Comprehension lesson based on the KWL-Plus, technique.

Research Questions

This study addresses two research questions as follows:

1. To what extent did KWL-Plus technique help students gain reading comprehension?
2. What were the students' attitudes towards the English Reading Comprehension lesson based on the KWL-Plus technique?

Methodology

The Participants

The research participants were a class of first-year students at Thai-Nichi Institute of Technology, a private university in Bangkok. The participants were 30 first year students who studied an English Foundation Course and came from different faculties at TNI in the first semester of the 2022 academic year. All of them were derived by convenience sampling based on the class assigned to the researcher by the university registrar's office.

Instruments

For this study, there were three instruments as follows:

1. The English Reading Comprehension test

A test was designed by the researcher in order to analyze the results before and after the experiment. This particular testing instrument was an English reading comprehension test. The test was reviewed by three external judges who are holding doctoral degrees in English language teaching before using it with forty students who were not the target group in order to find out the level of difficulty and the appropriate time to complete the test. Difficulty (p) and discriminant (r) values of reading comprehension were determined using the 25 percent of the high and the low groups, and the Kuder-Richardson (KR-20) reliability index was examined before the test was used with the actual target group. Reliability coefficient value of the reading comprehension test was 0.850. The pre-experiment and post-experiment reading comprehension tests were essentially the same, with the switched order of choices only.

2. Learning Management Plans

The second instrument was learning management plans which were reviewed by three external judges as well in terms of purpose, content, vocabulary, and grammar structure as well as the documents related to the KWL-Plus technique. Eight constructed learning management plans were tried out after the pretest. In the learning management plan, there were 8 periods and consumed 60 minutes in each period.

3. The Questionnaire

The attitude questionnaire was designed to study the university students' attitudes towards English reading comprehension lessons based on the KWL-Plus technique. The documents

pertaining to learners' attitudes towards reading were studied by the researcher. It comprised ten items with a choice of five rating scale responses, which were developed by the researcher and examined by three external judges who are holding doctoral degrees in English language teaching to assume language accuracy and content validity. Items with IOC values were at the rate of 1.00 were acceptable to ensure validity. Then the questionnaire was piloted with forty students and calculated for proper reliability. The value of Cronbach's Alpha Coefficient was 0.920. The questionnaire had two sections. Section 1 was 10 items with 5 rating scales. The questions were considered on three main parts: students' attitudes in pre-reading the activities, students' opinions in while-reading activities, and students' attitudes in post reading activities. Section 2 was 2 open-ended questions to allow the participants to express their attitudes, problems, and suggestions found during the period and also asked them to give additional information on using the KWL-Plus technique to develop their reading comprehension.

Data collection

This paper was a quasi-experimental study, which was One-Group Pretest-Posttest Design (see table 1). Pretest and Posttest were used to compare the effect of using the KWL-Plus technique in teaching English reading before and after the experiment.

Table 1: Research Design

Pretest	Experiment	Posttest
T1	x	T2

T1 = Pretest session administered before the teaching experiment (1 hour)

T2 = Posttest session administered after the teaching experiment (1 hour)

X = Teaching experiment using the KWL-Plus technique as an English reading instructional technique (8 periods)

Research Procedure

Teaching English reading comprehension through the KWL-Plus technique for one hour per week in the first semester was the main instructional technique. The details of the procedures were described below:

1. The pretest was given to the experimental group at the beginning of the experiment to measure the students' reading comprehension ability.

2. After the pretest, the experimental group was treated with the KWL-Plus technique for 1 period (60 minutes each) a week. It took 8 periods for the whole treatment, excluding the administration of pretest, posttest and questionnaire.

3. At the end of the experimental study after 8 periods of instruction, the students were administered the posttest whose content is parallel to that of the pretest in order to compare the scores of their reading progress.

4. The findings of the research employed a T-Test between pretest and posttest scores.

5. A set of questionnaires to find out the students' attitude towards the KWL-Plus technique used was distributed to the same group of students to complete.

6. Data from the questionnaire were analyzed using means and standard deviations and interpreted in a form of level.

7. The results were analyzed and conclusions drawn.

Data analysis

1. The reading comprehension scores were calculated, employing the t-test between pretest and posttest scores.

2. Data from the questionnaire were analyzed using means and standard deviations and interpreted in a form of level.

Results

1. Research Question 1. To what extent did KWL-Plus technique help students gain reading comprehension?

Table 2: The comparison of average scores of the students' reading ability before and after the experiment

Group Size (N)	Before Experiment X	After Experiment X	Mean Difference (M)
30	11.50	17.20	5.50

From Table 2, it was clear that the overall scores of the reading ability of the students increased after the experiment, with the average pretest scores of 11.50 and the average posttest score of 17.20 and the average gained score of 5.50. This means that learners were encouraged to use their background knowledge, or schemata, when using the KWL-Plus technique, and this links in nicely with the new knowledge gained. This is interesting considering the fact that they could apply this technique to their reading.

After calculating the mean differences of the students' reading ability before and after the experiment, the researcher used the t-test Dependent Samples. The results were presented in table 3 below.

Table 3: The Students' English Reading Ability before and after Experiment

The Students' English Reading Ability	N	t	Significance (2-tailed)
Experimental Group	30	-11.210**	<0.01

** significant at a 0.01 level

Table 3 shows a significant difference between the pre-and the post-tests at the 0.01 level of significance. This means that the students could learn English reading by using the KWL-Plus technique. It could be concluded that teaching English reading through the KWL-Plus technique had positive effects on the students' English comprehension. In other words, it was assumed that this technique enabled the students to gain more reading comprehension.

2. Research Question 2. What were students' attitudes towards learning through the use of the KWL-Plus technique?

Table 4: Mean, Standard Deviation and Interpretation of the Students' Post-Learning Attitudes

Questionnaire Items	M (n=30)	S.D.	level
Pre-reading			
1. How much vocabulary do you know prior to reading a text?	3.90	.76	high
2. Do you believe that formulating questions motivated you to read the text?	3.82	.87	high
3. Do asking and answering questions about the text help you understand the central point?	3.75	.90	high
While-reading			
4. Do you instigate a plan while you are reading the text?	3.60	.72	high
5. Are you helped by the questions while you are reading?	3.85	.81	high
6. Does the KWL-Plus technique help you understand the text better while reading?	4.20	.69	high
Post-reading			
7. Are you able to find the answers after reading the text?	3.94	.77	high
8. Are you able to understand what you have read?	4.04	.65	high
9. Are you able to summarize the text using Semantic? Mapping?	3.55	.79	high
10. Are you helped in your reading by using Semantic Mapping?	3.78	.75	high
Total	3.85	.77	high

The overall mean scores of the students' attitudes towards the English reading comprehension lesson based on the KWL-Plus technique were high, with the mean scores at 3.85. When reviewing the individual statements, it was found that the students had a high level of attitude in all items. Consequently, the results revealed that students had positive attitude with the KWL-Plus technique. The majority of the students with the mean scores at 4.20 responded that the procedure of providing the KWL-Plus technique was appropriate to help students understand the text while reading. Moreover, the feedback from learners was very positive, according to the open-ended part. This also revealed their satisfaction with the KWL-Plus technique and, in particular, four specific areas. Firstly, they liked how it helped them form questions. Secondly, they appreciated the formulation of prior knowledge through brainstorming. Thirdly, they enjoyed applying their newly acquired knowledge to the technique. Finally, they were in favor of pre-teaching Lexis. However, most students suggested that they need more time and exercise

to practice. In term of term of negative attitudes in limitations of the KW-Plus technique, most of the students thought that there were some difficult words for them in the reading text. The teacher should spend more time to explain the meaning as well as give more examples to make them clearer.

Discussion

Enhancement of learning was achieved from the KWL-Plus technique in the following ways: learners gained knowledge from their peers; there was elicitation of the learners' background knowledge; learners were given motivation to think; and further encouragement was given to learners on idea organization. Despite the overall average score of the post-test not being very high for reading comprehension, it was still significantly higher than the pre-test mean score. So to reiterate, there was a significant improvement in the learners' reading comprehension skills. It can therefore be said that it was shown that the KWL-Plus technique aided learners in developing their reading skills and thus helped them to understand reading texts. The results of this particular research were correlated using the results from the research of Siluang (2005), with the discovery being that the learners' reading comprehension skills had indeed improved through the use of the KWL-Plus technique. Additionally, the findings of research conducted by Jangpiboonpong (2007) also correlate strongly with this particular research in that that research also found that the KWL-Plus technique helped learners enhance their reading comprehension skills. As has already been mentioned, learners are encouraged to use their background knowledge, or schemata, when using the KWL-Plus technique, and this links in nicely with the new knowledge gained. So the combination of experience, new knowledge, and motivation helps learners recognize for themselves what they really need to understand.

Additionally, even higher-level standard English reading comprehension classes garnered a positive attitude from learners toward the KWL-Plus technique. A questionnaire to evaluate learners' attitudes towards the KWL-Plus technique suggested that their reading skills had improved and that they also better understood reading texts. Research by Norasing (1997) concurs with its conclusion that nearly all participants had an interest in the KWL-Plus technique, were aware of its advantages, and believed it helped create a positive attitude toward reading comprehension tasks. Also, learners were of the opinion that the KWL-Plus technique optimized their comprehension levels. They believed this because the learners were able to formulate both plans and ideas in connection with the reading text. Therefore, it can be assumed that the KWL-Plus technique provided a good deal of satisfaction among learners.

On reflection, the KWL-Plus technique fitted the needs of the class very well. Analysis of data collected from the open-ended questions showed that all participants agreed that they had improved their reading comprehension skills using this reading technique. The positive attitude from the students towards the KWL-Plus technique meant that there was an encouraging development in the learners' reading skills. This correlated closely with the research of Siluang (2005) who showed that activities that facilitated active learning were beneficial for students to improve their reading ability and enhance their positive attitude. Additionally, this was in line with Jittisukpong's (2019) research, which showed that teaching techniques applying active learning with semantic maps made students like learning English while efficiently enhancing their reading abilities.

To conclude, the KWL-Plus technique is both effective and useful in raising the level of learners' English reading ability. This technique should be taken into consideration as an instructional technique when teaching English to Thai students.

Recommendation for Further Research

This research has shown that the KWL-Plus technique has improved English learners' ability to read English. There is therefore justification for repeating the study with further groups of learners at university or pre-university level in the other three English skills of listening, speaking, and writing. Further research on the effect the KWL-Plus technique has on listening, writing, and speaking is recommended so that teachers can use the results to develop their teaching strategies.

Conclusion

The KWL-Plus technique offers learners the opportunity to improve their English reading comprehension skills. After exposure to the technique, the post-test scores of the learners witnessed an increase compared to their pre-test scores. Furthermore, learners' attitudes were positive when tasked with learning English through reading using the KWL-Plus technique.

Pedagogical Implications

This experimental study was designed to investigate the effect and attitudes of the students in using KWL Plus technique to improve English reading comprehension. The participants of the study were 30 first-year students at Thai-Nichi Institute of Technology. The findings of this study revealed that studying through the KWL-Plus technique showed significant improvement

of the students' reading comprehension. From the results of this study and other related studies, the following implications might be taken into consideration to improve the teaching and the studying of reading.

1. The teachers who teach English should introduce the KWL-Plus technique to their students. This technique can help the students comprehend the reading passages.
2. The students acquiring knowledge of the KWL-Plus technique can use the technique in English reading and apply it to their reading for any other purpose, in any field, and in any language.

References

- Blachowicz, C. & Ogle, D. (2001). *Reading comprehension: Strategies for independent learners*. New York, NY.: Scholastic.
- Carrell, P. L. (1989). Metacognitive awareness and second language reading. *The Modern Language Journal*, 73(2), 120-134. doi: 10.2307/326568
- Chansri, C. (2020). Exploring English reading and writing needs of undergraduate science students: A case study in Thailand. *Journal Of Community Development Research (Humanities And Social Sciences)*, 13(3), 23-33. doi: 10.14456/jcdr-hs.2020.23
- Jangpiboonpong, R. (2007). *KWL-Plus reading strategy: Effects on reading achievement and motivation of matthayomsuksa 3 students* (Unpublished Master's thesis). Srinakarinwirot University, Bangkok.
- Jittisukpong, P. (2019). Using semantic mapping in teaching English reading skills of Thai EFL learners. *Journal of Roi Et Rajabhat University*, 13(2), 201-214. Retrieved from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/reru/article/view/213071>
- Norasing, W. (1997). *A comparison of matthayom suksa III students' reading performance and reading attitudes through KWL-Plus reading teaching instruction based on teacher's manual* (Unpublished Master's thesis). Srinakarinwirot University, Bangkok.

- Ogle, D. (1986). A teaching model that develops active reading of expository text. *Journal of Reading*, 39(6), 564-570.
- Riswanto, Risnawati, & Lismayanti, D. (2014). The effect of using KWL (Know, Want, Learned) strategy on EFL students' reading comprehension achievement. *International Journal of Humanities and Social Science*, 4(7), 225-231. Retrieved from https://www.ijhssnet.com/view.php?u=https://www.ijhssnet.com/journals/Vol_4_No_7_1_May_2014/28.pdf
- Siluang, K. (2005). *English reading ability of prathomsuksa five students learning through KWL-plus technique* (Unpublished Master's thesis). University of Phranakhon Rajabhat University, Bangkok.
- Sinthopruuangchai, S. (2011). *A study of Thai EFL learners' metacognitive awareness of reading strategies*. (Unpublished Master's thesis). Language Institute, Thammasat University. Bangkok.
- Supatranont, P. (2005). Classroom Concordancing: Increasing vocabulary size for academic reading. *Proceeding of KOTESOL*. Retrieved from <http://www.aseese.org/proceedings/ASEE2009/papers/PR2009024BRA.PDF>
- Urquhart, A. H., & Weir, C. J. (1998). *Reading in a second language process product and practice*. New York, NY.: Addison Wesley Longman.

Appendix

Lesson Plan 1

Course: English Foundation Course

Level: First Year Undergraduate students

Topic: Big Blue, King of the sea

Time: 1 hour (60 minutes)

Lesson Description

This lesson is about comparing three or more things by using superlative form. The students will learn how to compare, how to give opinions and also use the function of the language. The students will practice using in reading activity.

Lesson Rationale

1. The lesson will help students to use superlative form.
2. The lesson will encourage students to read the text to find specific purpose.
3. The lesson will encourage students to cooperate with their friends.

Lesson Objectives

1. By the end of the lesson, students are able to write and speak the superlative form.
2. By the end of the lesson, students are able to comprehend and interpret the text.
3. By the end of the lesson, students are able to find the concept and write out the Semantic Mapping.

Content Outlines

Vocabulary

length (n) depth (n) plankton (n) mammals (n) gain (v) swallow (v) breathe (v) communicate (v)

Structure

The Superlative Degree

Materials and source

1. reading passage
2. worksheet
3. textbook
4. picture

Teaching Procedure

Warm up (Presenting the form)

1. Teacher gives the examples of the Superlative degree structure.
 - The Nile is the longest river in the world.
 - The cheetah is the fastest animal in the world.
2. Teacher asks students to summarize the structure and highlights the form
3. Teacher checks students their understanding the usage of superlative form.
4. Teacher lets students practice the form of superlative by providing them the worksheet and asks them to do the activity.
5. Teacher asks students to check and correct the answers together.

Pre-reading activity

1. Teacher leads in the activity by asking students questions
 - What animals do you know?
 - What do they look like?
 - Where do they live?
2. Teacher shows the picture of the whale and elicits what students have known.
 - Do you know this animal?
 - What does it look like?
 - How does it live?
3. Teacher pre-teaches and elicits vocabularies.
 - length (n) depth (n) plankton (n) mammals (n) gain (v) swallow (v) breathe (v) communicate (v)
4. Teacher writes the vocabularies on the blackboard.
5. Teacher gives students worksheet 1.
6. Teacher asks students to work in pair and write down what they have talked about the whales in Column K (What I know).
7. Teacher asks students what they have written in Column K (What I know).
8. Teacher writes them on the blackboard.
9. Teacher asks students to make questions that they want to know and write down in Column W (Want to know) worksheet1.
10. Teacher asks students what they have written in Column W (Want to know) and write on the blackboard.

While-reading activity

1. Teacher lets students read the passage **Big Blue, King of the Sea** and have them find the answers in the passage.
2. Teacher asks students to write the answers that they have written in Column W (Want to know). If students have more questions they want to know, they can write in Column W.
3. Teacher asks students to write down what they have learned from the passage to Column L (Learned).
4. Teacher asks students to summarize orally what they have learned together and write on the blackboard.
5. Teacher asks students to write down in Column L.

Post-reading activity

1. Teacher asks students to answer the questions from the exercise and check the answer together.
2. Teacher asks students to find the concept of the passage and note down in Column L.
3. Teacher lets students do the Semantic Mapping provided worksheet 2 (Plus) by using the words in Column L.

Evaluation

1. Check students' worksheets and exercise.
2. Observe students' attention and participation.

Worksheet 1

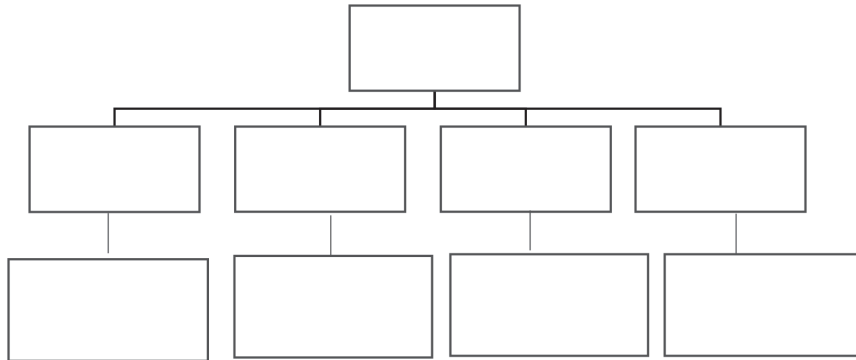
Directions:

1. Write down what you have known about the blue whales in Column K (What I know).
2. Write down what you want to know about the blue whales in column W (Want to know).
3. Write down what you have learned about the blue whales in column L (What I learned).

K (What I know)	W (Want to know)	L (What I Learned)

Worksheet 2

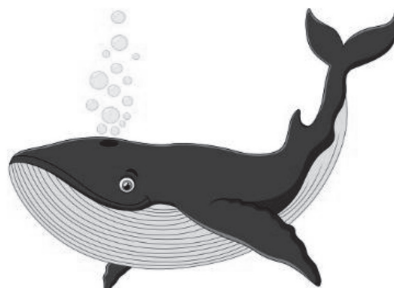
Directions: Read the passage “Big Blue, King of the Sea” and write down in Semantic Mapping (Plus).

Big Blue, King of the Seas

The biggest living animal in the world is the blue whale. It weighs about 150 tons, the same as 40 big trucks it is over 30 meters long, the length of three buses one behind the other. Just the whale's tongue weights 3.8 tons, and its heart is about 450 kilograms. A baby blue whale weights more than 3 tons when it is born, and gain ninety kilos a day during its first year.

An adult whale eats between 900 and 4,100 kilograms of food each day. The whale swims slowly through the water with its mouth open, and thousands of tiny fish and plankton swim into it. But the whales cannot swallow anything larger than a shrimp. Whale live in the water, but they are not fish. They are mammals, and they cannot stay under water for too long. Blue whales can dive for an hour, to the depth of 105 meters, but they need to come to the surface to breathe. When they come to the surface, they blow a wet stream 8-10 meters up in the air. Blue whales are the loudest animals on Earth. Their call is louder than a jet, and it can travel for hundreds of miles in the ocean. They use their calls and songs to communicate with other blue whales.

Exercise

Directions: Read the passage and answer these questions.

1. What is the main idea for this passage?
 - a. The blue whales are the king of the seas.
 - b. A baby blue whale weighs more than 3 tons.
 - c. The blue whale weighs the same as 40 big trucks.
 - d. The blue whale is the biggest living animal in the world.
2. What do Blue whales eat?
 - a. shrimp
 - b. plankton
 - c. big fish
 - d. an Octopus
3. Which sentence is not TRUE?
 - a. The blue whales can communicate to their friends.
 - b. The blue whales can stay under water all day.
 - c. The blue whales can dive for a short time.
 - d. The blue whales need to breathe.
4. The word “it” line 4 refers to.....
 - a. a bus
 - b. a truck
 - c. a tiny fish
 - d. a baby blue whale
5. What is the opposite to “adult”?
 - a. old
 - d. big
 - c. small
 - d. young
6. Which animals are mammals? Give examples and explain.

T

The Documentary Research to Synthesize Components of Sustainable Business Development Concept for Small and Medium Enterprises

Apichaya Pipawakorn^{1,*} and Prasopchai Pasunon²

Received: April 25, 2023 Revised: August 5, 2023 Accepted: November 6, 2023

Abstract

The purpose of this research was to study and synthesize the components of the sustainable business development concept based on the three main pillars: Environment, Society, and Governance for small and medium-sized businesses. The article studies the effect of sustainable business development concepts based on ESG principles in the context of small and medium businesses from 38 academic articles and research papers which are published online on the databases of Journal of Finance, Wiley-Blackwell Publishing Ltd and Academy of Management spanning the period from 2013 to 2023. The results of the study showed that sustainable business development ideas based on ESG principles for small and medium businesses can be divided into 3 dimensions, each of which consists of important components: 1) The environmental dimension includes 3 components: 1.1) Innovation, 1.2) green business, 1.3) sustainability. 2) The social dimension consists of 6 components: 2.1) gender, 2.2) social responsibility, 2.3) culture, 2.4) age, 2.5) geography. and 2.6) politics. 3) The corporate governance dimension consists of 6 components: 3.1) strategy, 3.2) accounting, finance and investment, 3.3) management 3.4) good governance, 3.5) resource management and 3.6) organization efficiency

Keywords: the documentary research, systematic review, sustainable development, ESG principles, small and medium enterprises

¹ Faculty of Business Administration, University of the Thai Chamber of Commerce

² Faculty of Management Science, Silpakorn University

* Corresponding author. E-mail: apichaya_pip@utcc.ac.th

การวิจัยเชิงเอกสารเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบ ของแนวคิดการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

อภิชนา พิภวกร^{1*} และ ประสพชัย พสุนนท์²

วันรับบทความ: April 25, 2023 วันแก้ไขบทความ: August 5, 2023 วันตอบรับบทความ: November 6, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบของแนวคิดการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ 3 ด้านหลัก คือ สิ่งแวดล้อม (Environment) สังคม (Social) และการกำกับดูแล (Governance) สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจากบทความวิชาการ งานวิจัย จำนวนทั้งหมด 38 เรื่อง ซึ่งเป็นบทความที่ศึกษาผลของแนวคิดการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ ESG ในบริบทธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ถูกต้องพิมพ์จากฐานข้อมูลออนไลน์ Journal of Finance, Wiley-Blackwell Publishing Ltd และ Academy of Management ในระยะ 10 ปี คือ พ.ศ. 2556-2566 ผลการศึกษา พบว่า แนวคิดการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สามารถแบ่งการสังเคราะห์ออกเป็น 3 มิติ โดยแต่ละมิติจะประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ คือ 1) มิติด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1.1) ด้านนวัตกรรม 1.2) ด้านธุรกิจสีเขียว 1.3) ด้านความยั่งยืน 2) มิติด้านสังคม ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 2.1) ด้านเพศ 2.2) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม 2.3) ด้านวัฒนธรรม 2.4) ด้านช่วงวัย 2.5) ด้านภูมิศาสตร์ และ 2.6) ด้านการเมือง 3) มิติด้านบรรษัทภิบาลประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 3.1) ด้านกลยุทธ์ 3.2) ด้านบัญชีการเงินและการลงทุน 3.3) ด้านการบริหารจัดการ 3.4) ด้านธรรมาภิบาล 3.5) ด้านการจัดการทรัพยากร และ 3.6) ด้านประสิทธิภาพองค์กร

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงเอกสาร การสังเคราะห์องค์ประกอบ การพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน หลักการ ESG ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

* Corresponding author. E-mail: apichaya_pip@utcc.ac.th

บทนำ

หลักการพัฒนายั่งยืนของเศรษฐกิจและสังคม อันประกอบด้วย 3 ด้านหลัก คือ สิ่งแวดล้อม (Environment) สังคม (Social) และการกำกับดูแล (Governance) หรือ ESG (Syed, 2017) ซึ่งได้รับการพัฒนาเป็นเวลา 19 ปี ตั้งแต่มีการเสนออย่างเป็นทางการในปี 2547 ได้มีการปฏิบัติในยุโรป อเมริกา และประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ เป็นการลงทุนที่รับผิดชอบต่อสังคมที่ได้รับความนิยมจากนักลงทุนทั่วโลก เนื่องจากนักลงทุนใช้ประกอบการพิจารณาลงทุนโดยจะให้ความสำคัญกับการทำธุรกิจที่คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งจะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือแก่ธุรกิจ สะท้อนความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจที่มีต่อผู้มีส่วนได้เสีย และการนำเสนอผลการดำเนินงานในการพัฒนาธุรกิจให้เติบโตอย่างยั่งยืน (Li & Wang, 2021) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์โลกต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิกฤติโลก ภัยพิบัติ โรคระบาด ที่ส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจและตลาดหุ้นผันผวน ทั้งนี้จากผลการสำรวจขององค์กรสหประชาชาติด้านความร่วมมือเพื่อความยั่งยืน (UN Global Compact) พบว่า มีบริษัทเพียง ร้อยละ 25 เท่านั้น ที่มีการตรวจสอบและประเมินด้าน ESG อย่างชัดเจน ซึ่งภายในปี 2573 (ค.ศ. 2030) บริษัทที่ไม่มีแนวคิด ESG อาจกลายเป็นบริษัทที่ไม่ได้รับการยอมรับและเสียโอกาสจากนักลงทุน เพราะไม่สอดคล้องกับเป้าหมายความร่วมมือด้านความยั่งยืนของโลก

สำหรับประเทศไทยองค์กรขนาดใหญ่ได้นำหลักการ ESG มาจัดทำรายงานความยั่งยืน (Sustainability Report) เพื่อเปิดเผยต่อผู้ถือหุ้น นักลงทุน และสาธารณชน ควบคู่กับรายงานข้อมูลทางการเงิน ขณะที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยก็มีการจัดทำรายชื่อยั่งยืนของบริษัทจดทะเบียน เพื่อส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจที่คำนึงถึง ESG เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับผู้ลงทุนที่ต้องการลงทุนตามแนวทางของการลงทุนอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยในปัจจุบันมีองค์กรต่าง ๆ ในการจัดตั้งดัชนีความยั่งยืน (Sustainability Index) เพื่อเป็นดัชนีชี้วัดว่า บริษัทต่าง ๆ มีการดำเนินการธุรกิจที่สอดคล้องกับแนวคิด ESG มากน้อยอย่างไร (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.) และจากรายงานสรุปความยั่งยืนของ (สรุปความเห็นต่อทิศทางด้าน Sustainable, ม.ป.ป.) พบว่า มีเพียงธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมในการปรับตัว แต่ไม่ครอบคลุมถึงธุรกิจในกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งมีจำนวนผู้ประกอบการธุรกิจในประเทศไทยเป็น SMEs ประมาณร้อยละ 99.5 หรือ ประมาณ 2,000,000 ราย และรองรับการจ้างงานประมาณร้อยละ 71.7 ของการจ้างงานทั้งระบบ มีส่วนสนับสนุน GDP ถึง 5.38 ล้านบาท (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม [สสว.], 2562) ซึ่งในแผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2566-2570) มีแนวทางขับเคลื่อนสนับสนุนให้ SME มีความตระหนักและมุ่งเน้นด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล ตามหลักการ ESG เพื่อยกระดับธุรกิจให้เติบโตอย่างยั่งยืน

ดังนั้น จากรายละเอียดข้างต้น ผู้วิจัยจึงศึกษาแนวคิดการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ ESG จากเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แต่ทว่ายังไม่พบการศึกษาโดยสังเคราะห์องค์ประกอบหลักการแต่ละประเด็นที่เป็นด้านย่อยในบริบทเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย จึงเป็นที่มาของการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาเชิงประจักษ์ ช่วยให้เกิดองค์ความรู้ที่เพิ่มมากขึ้น เกิดทิศทางองค์ความรู้ เพื่อให้ทราบถึงสภาพขององค์ความรู้ในปัจจุบัน เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญนำมาปรับใช้ในองค์กร ก่อให้เกิด

ประโยชน์กับธุรกิจ ที่ถือเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจตามแนวทางแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นที่ 8 ที่ต้องการสร้างและพัฒนาผู้ประกอบการและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมยุคใหม่ของไทย ให้ก้าวทันต่อสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงระดับประเทศและโลก การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรม ในการขับเคลื่อนธุรกิจ มุ่งสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เศรษฐกิจเติบโต อย่างมีเสถียรภาพยั่งยืน และมีขีดความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น

ทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นแนวคิดใหม่ที่แตกต่างกันจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในรูปแบบเดิม ที่มุ่งเน้นเฉพาะการเติบโตและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เรื่องนี้เกิดผลกระทบและปัญหามากมาย หลักการ การพัฒนาอย่างยั่งยืนถูกพัฒนาขึ้นเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวและพยายามหาทางออกจากความขัดแย้งในเรื่องการพัฒนาในอนาคต โดยมีปัจจัยความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ข้อจำกัดทางด้านทรัพยากร และ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นสาเหตุหลัก จากการประชุม “UN Conference on Human and Environment” ในปี 1972 ที่สวีเดนเรียกร้องให้ความสำคัญกับการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม คณะกรรมาธิการบรันต์แลนด์ (Brundtland Commission) เสนอแนวคิด การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ในรายงาน “อนาคตของเรา” ในปี 1987 เพื่อการพัฒนาที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและสนับสนุนความเจริญเติบโตของมนุษย์ในระยะยาว และให้ความหมายของ การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง (สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ, 2556) เพื่อเน้นความสำคัญของการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่สามารถรองรับการเจริญเติบโตของมนุษย์โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

แนวคิด ESG (Environmental, Social, and Governance)

หลักการ ESG เป็นระบบกรอบที่รวบรวมปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม (E), สังคม (S), และการบริหาร (G) เกิดมาจากการลงทุนที่รับผิดชอบ (Li et al., 2021) เป็นมาตรฐานและกลยุทธ์ที่นักลงทุนใช้ในการประเมินพฤติกรรมของบริษัทและประสิทธิภาพทางการเงินในอนาคต โดยเป็นแนวคิดการลงทุนในการประเมินการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์กร ในมุมมองของสิ่งแวดล้อม (Environmental), สังคม (Social), และการบริหารงาน (Governance) ปัจจัยพื้นฐานทั้งสามของ ESG เป็นจุดสำคัญที่ควรพิจารณาในกระบวนการวิเคราะห์และการตัดสินใจในการลงทุน (Savio, D’Andrassi, & Ventimiglia, 2023) นอกจากนี้ ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม สังคม และการบริหาร ช่วยพิจารณาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม, ผลกระทบต่อสังคม, และโครงสร้างการบริหารที่ดีขององค์กร (Barrymore & Sampson, 2021) ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารธุรกิจและความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับองค์กรในระยะยาว การบริหารความยั่งยืนในธุรกิจไม่เพียงแต่ช่วยลดความเสี่ยงแต่ยังสร้างโอกาส

ธุรกิจใหม่ ๆ และสร้างความน่าเชื่อถือในตลาด ดังนั้น องค์กรที่นำแนวคิด ESG เข้าสู่กิจกรรมธุรกิจของพวกเขาจะมีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากขึ้นในระยะยาว

แนวคิดธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME: Small and Medium Enterprises)

ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหรือธุรกิจ SMEs (Small and Medium-Sized Enterprises: SMEs) เป็นธุรกิจที่เป็นรากฐานสำคัญของระบบเศรษฐกิจในประเทศไทย เป็นหน่วยธุรกิจที่มีจำนวนมากที่สุดของประเทศ รองรับและก่อให้เกิดการจ้างงานจำนวนมาก (สสว., 2562) ครอบคลุมกิจการในกลุ่มกิจการการผลิต กิจการบริการ และกิจการการค้า(การค้าส่งและค้าปลีก)ในขนาดกลางและขนาดย่อมรวมถึงกิจการในกลุ่มอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Industrial: SMIs) (สสว., 2562) ได้กำหนดขนาดของวิสาหกิจเป็น 3 ขนาด (MSME) ได้แก่ วิสาหกิจรายย่อย (Micro Enterprise) ภาควิสาหกิจรายย่อย การจ้างงานไม่เกิน 5 คน รายได้ไม่เกิน 1.8 ล้านบาท, ภาควิสาหกิจรายย่อย การจ้างงานไม่เกิน 5 คน รายได้ไม่เกิน 1.8 ล้านบาท (วิสาหกิจรายย่อยเป็นส่วนหนึ่งของวิสาหกิจรายย่อย)วิสาหกิจขนาดย่อม (Small Enterprise) ภาควิสาหกิจขนาดย่อม การจ้างงานไม่เกิน 50 คน รายได้ไม่เกิน 100 ล้านบาท, ภาควิสาหกิจขนาดย่อม การจ้างงานไม่เกิน 30 คน รายได้ไม่เกิน 50 ล้านบาท และวิสาหกิจขนาดกลาง (Medium Enterprise) ภาควิสาหกิจขนาดกลาง การจ้างงาน 50- 200 คน รายได้ 100-500 ล้านบาท, ภาควิสาหกิจขนาดกลาง การจ้างงาน 30-100 คน รายได้ 50-300 ล้านบาท

วัตถุประสงค์

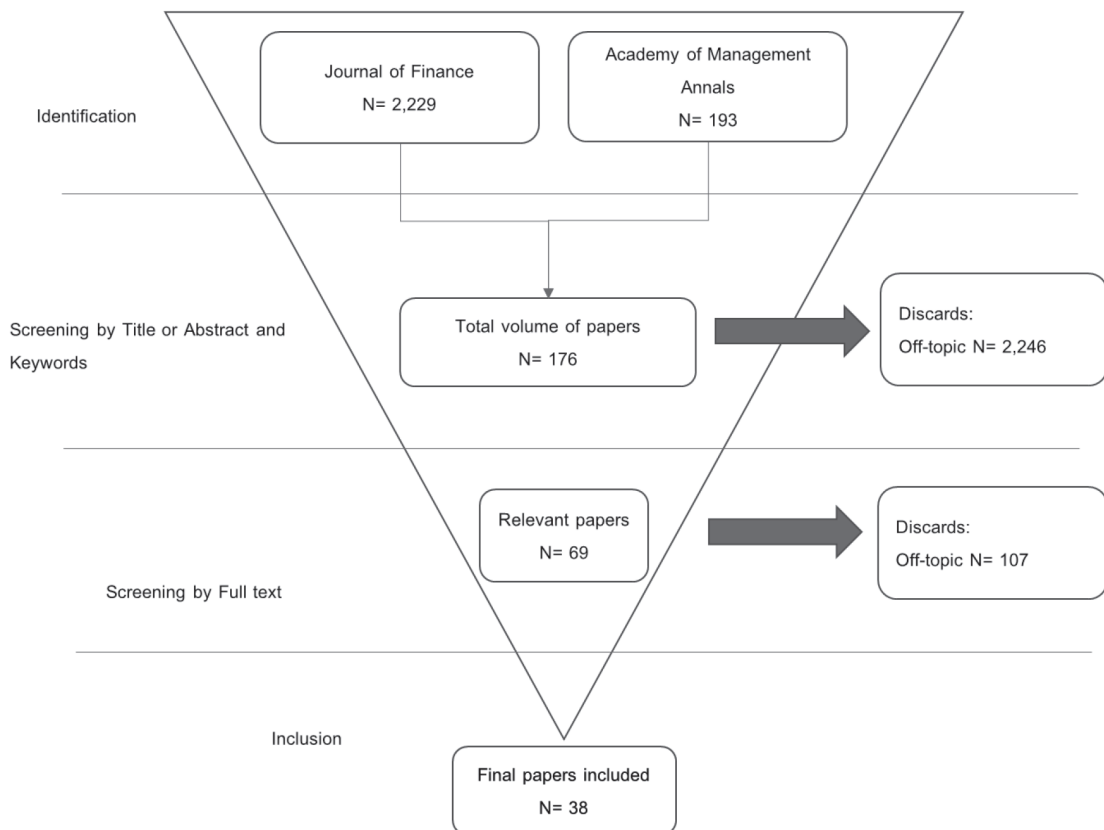
การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์บทความการพัฒนารัฐกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งบทความที่นำมาสังเคราะห์เป็นบทความวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยในรูปแบบการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเพื่อสังเคราะห์บทความวิจัยด้านการพัฒนารัฐกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม แหล่งข้อมูลที่นำมาใช้ในการสังเคราะห์เป็นบทความวิจัยที่ศึกษาผลการพัฒนารัฐกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม บทความวิจัยดังกล่าวสืบค้นจากระบบฐานข้อมูลวารสารออนไลน์ SCImago Journal and country rank จากการวัดผลของเว็บไซต์ในปี 2564 คัดเลือกวารสารกลุ่ม Business, Management and Accounting พบว่า มีจำนวน 1503 วารสาร โดยวารสารอันดับสูงสุดคือ Journal of Finance, Wiley-Blackwell Publishing Ltd (Q1คะแนน SJR 16.463) และอันดับ 2 Academy of Management (Q1คะแนน SJR 14.781) การสืบค้นและคัดเลือกงานวิจัยมีเกณฑ์ ดังต่อไปนี้ 1) เป็นบทความที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงทดลอง 2) เป็นบทความวิจัยที่ศึกษาผลของการพัฒนารัฐกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ ESG เฉพาะบริบทธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม 3) เป็นบทความที่มีการเผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษ

ในวารสารวิชาการนานาชาติ และ 4) เป็นบทความวิจัยที่มีการเผยแพร่งานวิจัย มีการตีพิมพ์ในระยะ 10 ปี คือ พ.ศ. 2556-2566 หรือ ค.ศ. 2013-2023 โดยมีคำหลักที่ใช้ในการสืบค้น ได้แก่ “Environmental, Social and Governance” “Small and Medium Enterprises” “ESG” “SME”

ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยได้ทั้งหมดจำนวน 2,422 เรื่อง ได้บทความที่ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ บทความจำนวนทั้งหมด 38 เรื่อง ซึ่งจากฐานข้อมูล Journal of Finance จำนวน 8 เรื่อง และฐานข้อมูล Academy of Management จำนวน 30 เรื่อง และในจำนวน 2,382 เรื่องที่ไม่ตรงตามเกณฑ์ เนื่องจากเป็นงานวิจัยที่ไม่อยู่ในบริบทของหลักการ ESG ร้อยละ 46.42 เป็นงานวิจัยที่ไม่อยู่ในบริบทของธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ร้อยละ 52.66 และเป็นงานวิจัยที่ไม่อยู่ในช่วงเวลาที่กำหนด ร้อยละ 0.92 แสดงภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การคัดเลือกบทความ

ผลการวิจัยเชิงเอกสาร

จากการวิจัยเชิงเอกสารการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม พบว่า บทความวิจัยส่วนใหญ่ตีพิมพ์ ในระหว่างปี พ.ศ. 2564-2566 หรือ ค.ศ. 2021-2023 จำนวน 23 เรื่อง ร้อยละ 60.53 รองลงมา อยู่ระหว่างปี พ.ศ. 2560-2563 หรือ ค.ศ. 2017-2020 จำนวน 11 เรื่อง ร้อยละ 28.95 และระหว่างปี พ.ศ. 2556-2559 หรือ ค.ศ. 2013-2016 จำนวน 4 เรื่อง ร้อยละ 10.53 ตามลำดับ โดยแหล่งที่มาของข้อมูลที่เผยแพร่ ผลงานส่วนใหญ่จากวารสาร Academy of Management Annals ซึ่งมีการตีพิมพ์งานวิจัยด้านการจัดการธุรกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมากที่สุด เป็นจำนวน 30 เรื่อง ร้อยละ 78.95 รองลงมาเป็น วารสาร Wiley-Blackwell Publishing Ltd เป็นจำนวน 8 เรื่อง ร้อยละ 21.05 เมื่อพิจารณาเนื้อหาองค์ประกอบการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืนพบว่า แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) องค์ประกอบด้านมิติสิ่งแวดล้อม 2) องค์ประกอบมิติด้านสังคม และ 3) องค์ประกอบมิติด้านบรรษัทภิบาล มีรายละเอียดที่สำคัญโดยสรุป ดังนี้

1) องค์ประกอบมิติด้านสิ่งแวดล้อม คือ การใช้ทรัพยากรที่รักษาสีสิ่งแวดล้อม ให้ยังมีความหลากหลาย และคงความสมดุล เป็นส่วนหนึ่งของหลักการลงทุนที่ให้ความสำคัญกับด้านสิ่งแวดล้อม ตามข้อตกลงโลกแห่งสหประชาชาติ (UN Global Compact - UNGC) ที่ผู้บริหารสูงสุดควรดำเนินการตามหลักการความยั่งยืนสากล 10 ประการ โดยมุ่งเน้นการลดผลกระทบ สร้างองค์กรที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม หรือ การดำเนินกิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การบูรณาการสิ่งแวดล้อมและสังคมกับคำตอบแทนของผู้บริหารระดับสูง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Kellers, Kölbels, & Paetzold, 2022) จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อสร้างความยั่งยืนและช่วยลดการเสื่อมโทรมของโลก การพิจารณาด้านสิ่งแวดล้อม สามารถแบ่งออกเป็นหลายด้าน เช่น การใช้พลังงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การบริหารจัดการน้ำเสีย (Barrymore & Sampson, 2021; Garcia, Mendes-Da-Silva, & Orsato, 2017) พบว่า ผู้บริหารสูงสุดที่มีผลงานที่ดีในด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น การปฏิบัติต่อตนเองของสิ่งแวดล้อม จะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพทางการเงินของบริษัท (Chuah, 2019; Gavin, Coelho, McGlinch, & Henisz, 2022; Kroft & Bams, 2022; Slager, 2019)

2) องค์ประกอบมิติด้านสังคม คือ การพัฒนาคนและสังคมให้มีคุณภาพมีผลิตภาพสูงขึ้น เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นแนวคิด ซึ่งจะต้องได้รับการส่งเสริมในธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Gjergji, Vena, Sciascia, & Cortesi, 2021) พบว่า ขนาดองค์กรที่แตกต่างกันทำให้คุณสมบัติขององค์กรที่แตกต่างกัน ส่งผลกระทบต่อวิธีการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม และมีผลกระทบในเรื่องความโปร่งใสและธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักการลงทุนที่ให้ความสำคัญกับผลกระทบต่อสังคม และการปฏิบัติตามหลักการจริยธรรมในการดำเนินกิจการ การดูแลและส่งเสริมสิ่งที่ดีต่อสังคม และการเผยแพร่ความโปร่งใส โดยการพิจารณาด้านสังคม สามารถแบ่งออกเป็นหลายด้าน เช่น การเก็บรักษาแรงงานที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี (Avetisyan & Hockerts, 2012; Barrymore & Sampson, 2021) การปรับปรุงความเท่าเทียมและความเป็นธรรมในการจ้างงาน การสนับสนุนการศึกษาและพัฒนาทักษะของพนักงาน การเผยแพร่ข้อมูล

ที่ถูกต้องและโปร่งใส การดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม บทบาทและความหลากหลายของเพศ ในองค์กร (Huang & Mirza, 2023; Zahoor, Khan, Donbesuur, Khan, & Rajwani, 2023) การลดผลกระทบ ต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ลดความเครียดทางจิตใจต่อสมาชิกขององค์กร ในช่วงวิกฤติโควิด-19 (Lee, 2022)

3) องค์กรประกอบมิติด้านบรรษัทภิบาลหรือการกำกับดูแลกิจการที่ดี เพื่อให้บริษัทสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทั้งตนเองและสังคมได้อย่างยั่งยืน โดยต้องมีการวางโครงสร้างและระบบการกำกับดูแลกิจการอย่างมีประสิทธิภาพทั้งด้านการกำกับดูแล การติดตาม และการประเมินผล (Gjergji et al., 2021) พบว่า ในธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ความเป็นเอกลักษณ์ด้านบรรษัทภิบาล ก่อให้เกิดความแตกต่างของทรัพยากร มีผลกระทบต่อโครงสร้างการปกครอง และทุนมนุษย์และสังคม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักการลงทุนที่ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการและการดำเนินกิจการอย่างมีความรับผิดชอบ (Caputo, Pizzi, Ligorio, & Leopizzi, 2021; Gjergji et al., 2021; Kellers et al., 2022; Shakil, 2022) การเผยแพร่ข้อมูล ที่ถูกต้องและโปร่งใส การตรวจสอบ และการควบคุมกิจกรรมภายใน การป้องกันการทุจริตและการโกง การปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการให้เป็นไปตามหลักการทางธุรกิจ การกำกับดูแลทางกฎหมาย และการปฏิบัติตามหลักการกฎหมาย การเสริมสร้าง ความเป็นมิตรกับผู้ถือหุ้นและผู้รับบริการ การสร้างสัมพันธ์ภาพและความเข้าใจระหว่างคณะกรรมการและผู้บริหาร และอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความเชื่อถือในการดำเนินกิจการขององค์กรในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในปัจจุบันนี้ที่เป็นองค์กรนวัตกรรม (Esposito De Falco, Scandurra, & Thomas, 2021; Harasheh, 2023; Kroft & Bams, 2022)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยใช้กระบวนการคัดเลือกเอกสารทฤษฎี ประกอบด้วย บทความวิชาการ และบทความวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และวิเคราะห์ตามแนวทางของ (Scott, 2006) ซึ่งมีหลักเกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงเอกสาร ประกอบด้วย 1) มีความถูกต้อง มาจากแหล่งที่เชื่อถือได้ถูกต้องสมบูรณ์ในบริบทหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น 2) มีความน่าเชื่อถือปราศจากการบิดเบือน 3) มีความเป็นตัวแทนสามารถระบุแสดงรายละเอียดแทนเอกสารประเภทเดียวกันได้อย่างเหมาะสม และ 4) มีความชัดเจนสามารถเข้าใจง่ายตามวัตถุประสงค์ ซึ่งผู้วิจัยจึงนำมาแสดงผลในตาราง สังเคราะห์องค์ประกอบของหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อประโยชน์สำหรับนักวิจัย และนักวิชาการ และอยู่ภายใต้กรอบองค์ประกอบของ ESG 3 ด้านหลัก คือ สิ่งแวดล้อม (Environment) สังคม (Social) และการกำกับดูแล (Governance) บริบทเฉพาะสำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สามารถสรุปองค์ประกอบ จากผลการวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ที่มา	มิติด้านสิ่งแวดล้อม			มิติด้านสังคม					มิติด้านบรรษัทภิบาล							
	ด้านนวัตกรรม	ด้านธุรกิจสีเขียว	ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม	ด้านเพศ	ด้านศาสนา และวัฒนธรรม	ด้านช่วงวัย	ด้านภูมิศาสตร์	ด้านการเมืองและกฎหมาย	ความรับผิดชอบต่อสังคม	ด้านกลยุทธ์	บัญชีการเงินและการลงทุน	การบริหารจัดการ	ธรรมาภิบาล	การจัดการทรัพยากร	ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ประสิทธิภาพองค์กร
Harymawan, Nasih, Agustia, Putra, and Djajadikerta (2022)											✓	✓				✓
Shakil (2022)											✓					✓
Gjergji et al. (2021)										✓	✓					
Esposito De Falco et al. (2021)	✓										✓				✓	
Harasheh (2023)										✓	✓					
Huang and Mirza (2023)		✓		✓							✓	✓				
Zahoor et al. (2023)	✓			✓						✓						
Caputo et al. (2021)			✓								✓		✓			
Syed (2017)									✓		✓	✓	✓			
Lee (2022)	✓											✓	✓	✓	✓	✓
Garcia et al. (2017)			✓						✓			✓				✓

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (ต่อ)

ที่มา	มิติด้านสิ่งแวดล้อม			มิติด้านสังคม						มิติด้านบรรษัทภิบาล						
	ด้านนวัตกรรม	ด้านธุรกิจสีเขียว	ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม	ด้านเพศ	ด้านศาสนา และวัฒนธรรม	ด้านช่วงวัย	ด้านภูมิศาสตร์	ด้านการเมืองและกฎหมาย	ความรับผิดชอบต่อสังคม	ด้านกลยุทธ์	บัญชีการเงินและการลงทุน	การบริหารจัดการ	ธรรมาภิบาล	การจัดการทรัพยากร	ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ประสิทธิภาพองค์กร
Barrymore and Sampson (2021)									✓						✓	✓
Avetisyan and Gond (2013)									✓			✓				
Kellers et al. (2022)											✓	✓		✓	✓	
Fu, Boehe and Akhtaruzzaman (2021)					✓										✓	
Kroft and Bams (2022)											✓					✓
Papavasileio, Tzouvanas and Kizys (2022)				✓	✓	✓			✓							✓
Gavin et al. (2022)											✓	✓			✓	✓
Gualandris, Longoni and Luzzini (2019)							✓			✓		✓		✓	✓	
Chuah (2021)					✓		✓				✓				✓	
Hejri, Daugaard, Linnenluecke and Smith (2021)								✓			✓					✓

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (ต่อ)

ที่มา	มิติด้านสิ่งแวดล้อม			มิติด้านสังคม						มิติด้านบรรษัทภิบาล						
	ด้านนวัตกรรม	ด้านธุรกิจสีเขียว	ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม	ด้านเพศ	ด้านศาสนา และวัฒนธรรม	ด้านช่วงวัย	ด้านภูมิศาสตร์	ด้านการเมืองและกฎหมาย	ความรับผิดชอบต่อสังคม	ด้านกลยุทธ์	บัญชีการเงินและการลงทุน	การบริหารจัดการ	ธรรมาภิบาล	การจัดการทรัพยากร	ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ประสิทธิภาพองค์กร
Stroehle, Eccles and Mooij (2019)											✓		✓		✓	
Ng, Phang and Kang (2021)													✓			✓
Cheng, Micale and Hasan (2022)	✓								✓		✓			✓	✓	
Koelbel and Busch (2013)			✓								✓				✓	✓
Cundill and Wilson (2020)											✓					✓
Park et al. (2022)									✓							✓
Elbasha and Avetisyan (2014)										✓	✓		✓			
Slager (2019)													✓		✓	✓
Chuah (2019)									✓	✓	✓			✓	✓	
Chuah (2018)									✓	✓	✓	✓			✓	
Leung, Liang, Lourie and Zhu (2021)				✓						✓			✓	✓	✓	
Oh and Shin (2019)									✓	✓	✓				✓	✓
Li, Huang and Li (2022)					✓			✓	✓			✓	✓	✓		✓

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (ต่อ)

ที่มา	มิติด้านสิ่งแวดล้อม			มิติด้านสังคม						มิติด้านบรรษัทภิบาล						
	ด้านนวัตกรรม	ด้านธุรกิจสีเขียว	ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม	ด้านเพศ	ด้านศาสนา และวัฒนธรรม	ด้านช่วงวัย	ด้านภูมิศาสตร์	ด้านการเมืองและกฎหมาย	ความรับผิดชอบต่อสังคม	ด้านกลยุทธ์	บัญชีการเงินและการลงทุน	การบริหารจัดการ	ธรรมาภิบาล	การจัดการทรัพยากร	ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ประสิทธิภาพองค์กร
McGlinch and Henisz (2020)									✓	✓	✓					✓
Hawn and Ioannou (2020)									✓	✓		✓				
Mandliya and Pandey (2021)									✓			✓	✓		✓	
Pereira, Gavronski, Alves, and Nardi (2014)			✓					✓	✓		✓	✓		✓		
รวม	4	1	4	4	4	1	2	3	15	11	23	14	10	9	16	17

หมายเหตุ ผลการสังเคราะห์วรรณกรรมโดยผู้วิจัย

จากผลสังเคราะห์วรรณกรรมข้างต้นพบว่า อันดับ 1) มิติด้านบรรษัทภิบาลมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72 โดยองค์ประกอบที่มากที่สุด คือ ด้านบัญชีการเงินและการลงทุน ร้อยละ 23 รองลงมา คือ ด้านประสิทธิภาพองค์กร ร้อยละ 17 ด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ร้อยละ 16 ด้านการบริหารจัดการ ร้อยละ 14 ด้านกลยุทธ์ ร้อยละ 11 ด้านธรรมาภิบาล ร้อยละ 10 และน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดการทรัพยากร ร้อยละ 9

อันดับ 2) มิติด้านสังคม คิดเป็นร้อยละ 21 โดยองค์ประกอบที่มากที่สุด คือ ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ร้อยละ 52 รองลงมา คือ ด้านเพศ ร้อยละ 14 ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ร้อยละ 14 ด้านการเมืองและกฎหมาย ร้อยละ 10 ด้านภูมิศาสตร์ ร้อยละ 7 และน้อยที่สุด คือ ด้านช่วงวัย ร้อยละ 3

อันดับ 3) มิติด้านสิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 7 โดยองค์ประกอบที่มากที่สุด คือ ด้านนวัตกรรม ร้อยละ 44 และความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 44 และน้อยที่สุด คือ ด้านธุรกิจสีเขียว ร้อยละ 11

จากการสังเคราะห์องค์ประกอบการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในตารางที่ 1 พบว่า มีบางองค์ประกอบปรากฏในวรรณกรรมจำนวนไม่มาก เช่น ด้านธุรกิจสีเขียว

ด้านช่วงวัย ด้านภูมิศาสตร์ และด้านการเมืองและกฎหมาย เนื่องจาก กระแสหลักการ ESG มุ่งเน้นในเฉพาะส่วนอุตสาหกรรมธุรกิจด้านบัญชีการเงินและการลงทุน รวมทั้งด้านประสิทธิภาพขององค์กรที่วิเคราะห์การจัดการภาครัฐ ภาคการเงิน และด้านทรัพยากรพลังงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Li, Wang, Sueyoshi, และ Wang (2021) ซึ่งพบว่า จากสถิติของค่าของค่า ผลการวิเคราะห์ของคำศัพท์คำว่า มูลค่าบริษัท (Firm Value) เป็นหัวข้อที่ได้รับความสนใจมากที่สุดในการวิจัย ESG และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Savio และคณะ (2023) ซึ่งพบว่า จากสถิติของค่าของค่า ผลการวิเคราะห์ของคำศัพท์ คำว่า การลงทุนและผลตอบแทนหุ้น (Investment and stock returns) เป็นหัวข้อที่ได้รับความสนใจมากที่สุดถึงร้อยละ 47.1 ซึ่งกล่าวว่า การศึกษาส่วนใหญ่วิเคราะห์เอกสารภาคการท่องเที่ยว ภาครัฐ ภาคการเงินและพลังงาน ซึ่งได้รับผลกระทบจาก COVID-19 ดังนั้น งานวิจัยเชิงเอกสารองค์ประกอบของแนวคิดการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมครั้งนี้ จะนำเสนอองค์ประกอบทั้งหมดที่พบจากการสังเคราะห์ เพื่อเป็นกรอบสำหรับการวิจัยและสิ่งนี้ถือเป็นช่องทางสำหรับการวิจัยในอนาคต เพื่อค้นหาข้อมูลเชิงลึกใหม่ ๆ ที่นักวิชาการยังไม่ค้นพบต่อไป

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ประโยชน์เชิงวิชาการ (Theoretical contributions) ผลการศึกษานี้ทำให้ได้แบบจำลองความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละองค์ประกอบของแนวคิดการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาต่อเป็นกรอบแนวคิดงานวิจัยและขยายขอบเขตการศึกษา
2. ประโยชน์เชิงการจัดการ (Managerial contributions) การวิจัยเชิงเอกสารเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของแนวคิดการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีประโยชน์ในการศึกษาเชิงประจักษ์ ช่วยให้เกิดองค์ความรู้ที่เพิ่มมากขึ้น เกิดทิศทางองค์ความรู้เพื่อให้ทราบถึงสภาพขององค์ความรู้ในปัจจุบันและสำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อเป็นข้อมูลสำคัญนำมาปรับใช้ในองค์กรก่อให้เกิดประโยชน์กับธุรกิจที่ถือเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

สรุป และอภิปรายผล

ผลการวิจัยเชิงเอกสารองค์ประกอบของแนวคิดการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พบว่า จำแนกตามบริบทสำคัญ แบ่งออกเป็น 3 มิติ โดยแต่ละมิติ จะประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังนี้

- 1) มิติด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ด้านนวัตกรรม ด้านธุรกิจสีเขียว ด้านความยั่งยืน
- 2) มิติด้านสังคม ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ ด้านเพศ ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านช่วงวัย ด้านภูมิศาสตร์ และด้านการเมือง

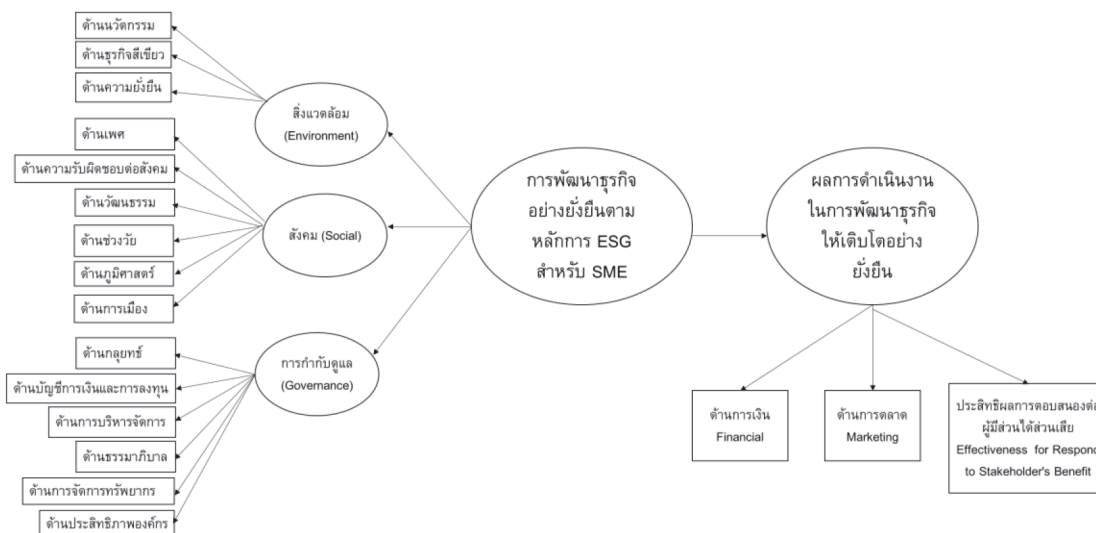
3) มิติด้านบรรษัทภิบาลประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ ด้านกลยุทธ์ ด้านบัญชีการเงิน และการลงทุน ด้านการบริหารจัดการ ด้านธรรมาภิบาล ด้านการจัดการทรัพยากร และด้านประสิทธิภาพองค์กร

ผู้วิจัย พบว่า หากพิจารณาองค์ประกอบของแนวคิดการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่สำคัญ ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม และด้านบรรษัทภิบาล สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนายั่งยืนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) คือ 1) สืบสาน รักษา ต่อยอดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับสถานการณ์และเงื่อนไขระดับประเทศและระดับโลก และศักยภาพของทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ 2) การสร้างความสามารถในการพร้อมรับ ปรับตัว และเติบโต อย่างยั่งยืน เสริมความสามารถของบุคคลและสังคม 3) สร้างเป้าหมายการพัฒนาตามอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ และ 4) การพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว โดยประยุกต์องค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ระหว่างทางนวัตกรรม และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม อันเป็นองค์ประกอบที่จะรวมกัน สอดคล้องกับ Mathuros, Teerarujikajohndej, และ Chuenchum (2023) ให้ข้อมูลว่า หลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ ความสมดุลของ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน 2) ด้านการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน และ 3) ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ซึ่งทุกด้านล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนา

จากผลการศึกษา พบว่า องค์ประกอบของแนวคิดการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีการใช้องค์ประกอบที่หลากหลายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Höse, Süß, & Götze, 2022) ที่กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาโมเดลธุรกิจอย่างยั่งยืน นักกลยุทธ์ต้องพิจารณา องค์ประกอบทางสังคม ระบบนิเวศ และเศรษฐกิจเป็นส่วนสำคัญในการประเมินเชิงกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของโมเดลธุรกิจ ตลอดจนแนวคิดและทางเลือกของโมเดลธุรกิจ (Shalhoob & Hussainey, 2023) กล่าวถึงความสำคัญของการเปิดเผยข้อมูล ESG ของธุรกิจ SME ต่อการดำเนินงานด้านความยั่งยืน สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก เช่น ผู้จัดการ ที่ปรึกษา นักลงทุน หน่วยงานสินเชื่อ ผู้ให้กู้ ผู้กำหนดนโยบาย รัฐบาล และชุมชนโดยรวม อีกทั้งยังได้ข้อค้นพบว่า การรวบรวมข้อมูล ESG ของธุรกิจ SME แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับความต้องการด้านแรงบันดาลใจและสิ่งแวดล้อมของบริษัทขนาดใหญ่ ซึ่งอาจเป็นเพราะไม่มีทรัพยากรเพียงพอ ทั้งนี้ SMEs จำเป็นต้องเข้าใจ ESG และให้ความสนใจ ตระหนักถึงความสำคัญให้มากขึ้น โดยริเริ่มและลำดับความสำคัญ (Gholami, Murray, & Sands, 2022) และการเพิ่มความรู้ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและความยั่งยืนจะนำประโยชน์มากมายมาสู่ธุรกิจ SMEs ผลประโยชน์ที่มากที่สุดคือผลกระทบเชิงบวกต่อผลประโยชน์ทางการเงิน ภาพลักษณ์ที่ดีขึ้น ชื่อเสียง การยอมรับในตลาดที่เพิ่มขึ้นตำแหน่งการแข่งขันที่แข็งแกร่งขึ้น ความน่าดึงดูดใจที่เพิ่มขึ้นในฐานะนายจ้าง ความภักดีของพนักงานที่เพิ่มขึ้นการยอมรับที่เพิ่มขึ้นในหมู่ลูกค้าและเพิ่มความรู้สึกเป็นเจ้าของธุรกิจ ในชุมชน (Bielawska, 2022)

ข้อเสนอแนะ

1. นักวิจัยหรือนักวิชาการด้านการจัดการธุรกิจเพื่อความยั่งยืนสามารถนำองค์ประกอบที่พบจากการวิจัยเชิงเอกสารครั้งนี้ไปพัฒนาเป็นเกณฑ์ในการประเมินองค์ประกอบหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมได้ เนื่องจากเป็นผลการสังเคราะห์จากวรรณกรรมในธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่พบในปัจจุบัน
2. นักวิจัยหรือนักวิชาการ อาจศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละองค์ประกอบของแนวคิดการพัฒนารัฐกิจอย่างยั่งยืนตามหลักการ ESG สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เนื่องจากประเด็นดังกล่าวยังไม่มีการศึกษาอย่างชัดเจน โดยนำเสนอเป็นกรอบแนวคิด ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิด

บรรณานุกรม

- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). หุ่นยั่งยืน – Thailand sustainability investment (THSI). สืบค้นเมื่อ 14 เมษายน 2566, จาก <https://www.setsustainability.com/page/thsi-thailand-sustainability-investment>
- รู้จัก ‘ESG & SDGs’ 2 แนวคิดสร้างโอกาสและความท้าทายธุรกิจสู่ความยั่งยืน. (2565). สืบค้นเมื่อ 14 เมษายน 2566, จาก <https://www.bangkokbanksme.com/en/esg-sdgs-sustainability>
- สรุปความเห็นต่อทิศทางด้าน Sustainable. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 14 เมษายน 2566, จาก <https://app.bot.or.th/landscape/feedback-summary/sustainable/>
- สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, สำนักงานความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ. (2556). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. สืบค้นจาก http://lib.mnre.go.th/lib/book/TheFutureWeWant_KhamRu.pdf
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2562). นิยาม SME. สืบค้นเมื่อ 14 เมษายน 2566, จาก <https://www.sme.go.th/th/cms-detail.php?modulekey=332&id=1334>
- สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสาม พ.ศ. 2566-2570*. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=13651&filename=develop_issue
- สิริภัทร เกาฏีระ. (ม.ป.ป.). หุ่น ESG คืออะไร รู้จัก ESG Investing ลงทุนวิถีใหม่. สืบค้นเมื่อ 14 เมษายน 2566, จาก <https://www.krungsri.com/th/wealth/krungsri-prime/privileges/articles/esg-investing>
- Avetisyan, E., & Gond, J. (2013). Institutional dynamics of CSR standardization: A multilevel perspective in the field of ESG rating. *Academy of Management Proceedings*, 2013(1), 15122. doi: 10.5465/AMBPP.2013.15122abstract
- Avetisyan, E., & Hockerts, K. (2012). Consolidation within the ESG rating industry: Motivation and impact. *Academy of Management Proceedings*, 2012(1), 16427. doi: 10.5465/AMBPP.2012.16427abstract
- Barrymore, N., & Sampson, R. (2021). ESG performance and labor productivity: Exploring whether and when ESG affects firm performance. *Academy of Management Proceedings*, 2021(1), 13997. doi: 10.5465/AMBPP.2021.13997abstract

- Bielawska, A. (2022). Socially responsible activity of micro-, small-, and medium-sized enterprises—benefits for the enterprise. *Sustainability*, 14(15), 9603. doi:10.3390/su14159603
- Caputo, F., Pizzi, S., Ligorio, L., & Leopizzi, R. (2021). Enhancing environmental information transparency through corporate social responsibility reporting regulation. *Business Strategy and the Environment*, 30(8), 3470-3484.
- Cheng, M., Micale, J., & Hasan, I. (2022). Which environmental, social, or governance (ESG) activities are more informative to stock prices. *Academy of Management Proceedings*, 2022(1), 12658. doi: 10.5465/AMBPP.2022.12658abstract
- Chuah, K. (2018). Carrot or stick? strategic corporate governance and the incentivization of attention to ESG issues. *Academy of Management Proceedings*, 2018(1), 10598. doi: 10.5465/AMBPP.2018.229
- Chuah, K. (2019). Strategic mobilization of shareholder activists on ESG issues. *Academy of Management Proceedings*, 2019(1), 13788. doi: 10.5465/AMBPP.2019.13788abstract
- Chuah, K. (2021). Salient yet susceptible: Coalition composition in shareholder engagements on ESG issues. *Academy of Management Proceedings*, 2021(1), 11212. doi: 10.5465/AMBPP.2021.11212abstract
- Cundill, G. J., & Wilson, H. (2020). ESG? A framework for corporate governance and its environmental, social, and financial outcomes. *Academy of Management Proceedings*, 2020(1), 18896. doi: 10.5465/AMBPP.2020.18896abstract
- Elbasha, T., & Avetisyan, E. (2014). Studying strategizing activities at the field's level, the case of ESG rating agencies. *Academy of Management Proceedings*, 2014(1), 17442. doi: 10.5465/ambpp.2014.17442abstract
- Esposito De Falco, S., Scandurra, G., & Thomas, A. (2021). How stakeholders affect the pursuit of the environmental, social, and governance. Evidence from innovative small and medium enterprises. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 28(5), 1528-1539. doi: 10.1002/csr.2183

- Fu, L., Boehe, D., & Akhtaruzzaman, M. (2021). Culture and mixed signals: Does ESG reduce risk everywhere?. *Academy of Management Proceedings*, 2021(1), 10306. doi: 10.5465/AMBPP.2021.10306abstract
- Garcia, A. S., Mendes-Da-Silva, W., & Orsato, R. J. (2017). Sensitive industries produce better ESG performance: Evidence from emerging markets. *Journal of Cleaner Production*, 150, 135-147. doi: 10.1016/j.jclepro.2017.02.180
- Gavin, M., Coelho, M. T. P., McGlinch, J., & Henisz, W. J. (2022). Pathways To materiality: Environmental, social & governance (ESG) factors and financial performance. *Academy of Management Proceedings*, 2022(1), 16003. doi: 10.5465/AMBPP.2022.16003abstract
- Gholami, A., Murray, P. A., & Sands, J. (2022). Environmental, social, governance & financial performance disclosure for large firms: is this different for SME firms?. *Sustainability*, 14(10), 6019. doi: 10.3390/su14106019
- Gjergji, R., Vena, L., Sciascia, S., & Cortesi, A. (2021). The effects of environmental, social and governance disclosure on the cost of capital in small and medium enterprises: The role of family business status. *Business strategy and the environment*, 30(1), 683-693. doi: 10.1002/bse.2647
- Gualandris, J., Longoni, A., & Luzzini, D. (2019). Towards supply chain transparency: Linking supply chain structure to collective ESG disclosure. *Academy of Management Proceedings*, 2019(1), 16503. doi: 10.5465/AMBPP.2019.16503abstract
- Harasheh, M. (2023). Freshen up before going public: Do environmental, social, and governance factors affect firms' appearance during the initial public offering?. *Business Strategy and the Environment*, 32(4), 2509-2521. doi: 10.1002/bse.3261
- Harymawan, I., Nasih, M., Agustia, D., Putra, F. K. G., & Djajadikerta, H. G. (2022). Investment efficiency and environmental, social, and governance reporting: Perspective from corporate integration management. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 29(5), 1186-1202. doi: 10.1002/csr.2263

- Hawn, O., & Ioannou, I. (2020). When and why do organizations respond to environmental, social, and governance issues?. *Academy of Management Proceedings*, 2020(1), 18172. doi: 10.5465/AMBPP.2020.18172abstract
- Hejri, A., Dugaard, D., Linnenluecke, M. K., & Smith, T. M. (2021). Natural experiments on the impact of financial performance on subsequent changes in ESG ratings. *Academy of Management Proceedings*, 2021(1), 14268. doi: 10.5465/AMBPP.2021.14268abstract
- Höse, K., Süß, A., & Götze, U. (2022). Sustainability-related strategic evaluation of business models. *Sustainability*, 14(12), 7285. doi: 10.3390/su14127285
- Huang, C., & Mirza, S. S. (2023). Green business practices and corporate financialization: Role of female directors in Chinese small and medium enterprises (SMEs). *Journal of Corporate Accounting & Finance*, 34(1), 137-151. doi: 10.1002/jcaf.22586
- Isachenkova, N. (2012). Disclosure of environmental, social and governance (ESG) performance and firm value. *Academy of Management Proceedings*, 2012(1), 13637. doi: 10.5465/AMBPP.2012.13637abstract
- Kellers, A., Kölb, J. F., & Paetzold, F. (2022). Investors pushing for sustainability: How firms assess the authenticity of investors' ESG requests. *Academy of Management Proceedings*, 2022(1), 14045. doi: 10.5465/AMBPP.2022.266
- Koelbel, J., & Busch, T. (2013). Does stakeholder pressure on ESG issues affect firm risk? Evidence from an international sample. *Academy of Management Proceedings*, 2013(1), 15874. doi: 10.5465/ambpp.2013.15874abstract
- Kroft, B. V. D., & Bams, D. (2022). Inflated ESG ratings: An inverse relation to non-financial performance. *Academy of Management Proceedings*, 2022(1), 11233. doi: 10.5465/AMBPP.2022.11233abstract
- Lee, J. W. (2022). Value of ESG in the time of COVID-19 crisis: How corporate ESG promotes employee innovative behavior. *Academy of Management Proceedings*, 2022(1), 17028. doi: 10.5465/AMBPP.2022.43

- Leung, M. D., Liang, C., Lourie, B., & Zhu, C. (2021). Heterogeneous gender effects of a firm's environment social governance efforts on employee turnover. *Academy of Management Proceedings*, 2021(1), 15713. doi: 10.5465/AMBPP.2021.15713abstract
- Li, M., Huang, M., & Li, X. (2022). Bias is not always a bad thing: non-local CEOs and environmental, social and governance performance. *Academy of Management Proceedings*, 2022(1), 14289. doi: 10.5465/AMBPP.2022.14289abstract
- Li, T. T., Wang, K., Sueyoshi, T., & Wang, D. D. (2021). ESG: Research progress and future prospects. *Sustainability*, 13(21), 11663. doi: 10.3390/su132111663
- Mandliya, A., & Pandey, J. (2021). Understanding environmental social and governance controversies: A moderated mediation model. *Academy of Management Proceedings*, 2021(1), 10582. doi: 10.5465/AMBPP.2021.10582abstract
- Mathuros, S., Teerarujikajohndej, J., & Chuenchum, Y. (2023) The Guidelines for Change for Sustainable Business Development Based on ESG Principles. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 3(1), 211-226. doi: 10.14456/iarj.2023.14
- McGlinch, J., & Henisz, W. J. (2020). Enhancing profits & reducing losses by managing material environmental, social & governance factors. *Academy of Management Proceedings*, 2020(1), 20390. doi: 10.5465/AMBPP.2020.20390abstract
- Ng, E., Phang, R., & Kang, S. L. E. (2021). For individuals or for groups? The influence of CEO moral foundations on firms' ESG performance. *Academy of Management Proceedings*, 2021(1), 12672. doi: 10.5465/AMBPP.2021.12672abstract
- Oh, C. H., & Shin, J. (2019). Institutional determinants of environmental, social, and corporate governance performance. *Academy of Management Proceedings*, 2019(1), 11382. doi: 10.5465/AMBPP.2019.11382abstract
- Papavasileiou, E., Tzouvanas, P., & Kizys, R. (2022). Endosymbiosis in the boardroom and ESG performance: A generational perspective. *Academy of Management Proceedings*, 2022(1), 18272. doi: 10.5465/AMBPP.2022.18272abstract

- Park, J. G., Park, K., Kwon, B., Kim, K., Noh, H., Kim, Y. G., & Zhu, W. (2022). CSR vs. ESG vs. corporate citizenship: A distinction based on a text mining-based review. *Academy of Management Proceedings*, 2022(1), 17094. doi: 10.5465/AMBPP.2022.17094abstract
- Pereira, K. R., Gavronski, I., Alves, T. W., & Nardi, V. M. (2014). Activism of pension funds and environmental, social, and corporate governance of investee firms. *Academy of Management Proceedings*, 2014(1), 14496. doi: 10.5465/ambpp.2014.14496abstract
- Savio, R., D'Andrassi, E., & Ventimiglia, F. (2023). A systematic literature review on ESG during the COVID-19 pandemic. *Sustainability*, 15(3), 2020. doi: 10.3390/su15032020
- Scott, J. (2006). Social research and documentary sources. *Documentary Research*, 1, 23-79.
- Shakil, M. H. (2022). Environmental, social and governance performance and stock price volatility: A moderating role of firm size. *Journal of Public Affairs*, 22(3), e2574. doi: 10.1002/pa.2574
- Shalhoob, H., & Hussainey, K. (2023). Environmental, social and governance (ESG) disclosure and the small and medium enterprises (SMEs) sustainability performance. *Sustainability*, 15(1), 200. doi: 10.3390/su15010200
- Slager, R. (2019). One size fits all? A configurational study of collective shareholder engagement on ESG issues. *Academy of Management Proceedings*, 2019(1), 19271. doi: 10.5465/AMBPP.2019.19271abstract
- Stroehle, J., Eccles, R., & Mooij, S. (2019). It Takes Two to Tango—The Logics of ESG-Related Interactions in the Capital Market. *Academy of Management Global Proceedings, Slovenia* (2019), 359. Retrieved from <https://journals.aom.org/doi/abs/10.5465/amgbproc.slovenia.2019.0359.abs>
- Syed, A. M. (2017). Environment, social, and governance (ESG) criteria and preference of managers. *Cogent Business & Management*, 4(1), 1340820. doi: 10.1080/23311975.2017.1340820
- The ten principles of the UN global compact. (n.d.) Retrieved April 14, 2023, from <https://unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles>

Unglobalcompact.The Ten Principles of the UN Global Compact. Retrieved April 14, 2023, from <https://unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles>

World Bank. (October 7, 2020). COVID-19 to add as many as 150 million extreme poor by 2021 [Press Release]. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/10/07/covid-19-to-add-as-many-as-150-million-extreme-poor-by-2021>

Zahoor, N., Khan, H., Donbesuur, F., Khan, Z., & Rajwani, T. (2023). Grand challenges and emerging market SMEs: The role of strategic agility and gender diversity. *Journal of Product Innovation Management*. doi: 10.1111/jpim.12661

D

Distorted Financial Behaviors Resulting from Behavioral Decision-making Biases

Rewadee Panich^{1,*}

Received: May 15, 2023 Revised: November 26, 2023 Accepted: December 4, 2023

Abstract

To study the psychological patterns of irrational decision-making affecting financial phenomena, focusing on the behavior of investors in the Thai stock market and how irrationality leads to distorted investment goals. The objective is to present knowledge and information that helps readers understand cognitive biases and behaviors as obstacles to sound decision-making. Furthermore, it presents the concept of Noise, disturbances arising from within oneself and external environmental factors. This encourages individuals to pause and contemplate before making certain decisions or even ponder rational and trustworthy principles. The author has synthesized research, drawing from both experimental psychology and behavioral economics, focusing on the works of Professor Daniel Kahneman and various other researchers. This research has compiled instances of financial phenomena related to the theory of prospect theory, which has evolved from the utility theory, a fundamental concept in economics. Notably, the research findings underline that “people tend to feel the impact of losses more strongly than gains, up to twice as much.” It further explores the concept of “loss aversion or the fear of regret”. The writer perceives that biases in financial decision-making are driven by a “fear-based bias” and a bold front led by greed but harboring underlying fears. These factors lead to various financial phenomena, such as mental accounting. Therefore, avoiding errors benefits emotional control and makes the most “Valid” and “Reliability” decisions possible.

Keywords: Bias, Behavioral Decision-Making, Financial phenomena

¹ School of Economics, University of the Thai Chamber of Commerce

* Corresponding author. E-mail: rewadee_pan@utcc.ac.th

รูปแบบอคติในการตัดสินใจเชิงพฤติกรรม ต่อปรากฏการณ์ทางการเงินที่พืดเพี้ยน

เรวดี พาณิช^{1*}

วันรับบทความ: May 15, 2023 วันแก้ไขบทความ: November 26, 2023 วันตอบรับบทความ: December 4, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษารูปแบบอคติทางจิตวิทยาในการตัดสินใจอย่างไม่สมเหตุสมผล ต่อปรากฏการณ์ทางการเงินในการศึกษาพฤติกรรมนักลงทุนไทยกับการตัดสินใจบนอคติจนทำให้เป้าหมายการลงทุนผิดเพี้ยนไป มีจุดประสงค์เพื่อการนำเสนอความรู้และข้อมูลให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจอคติทางความคิดและพฤติกรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการตัดสินใจ รวมถึงคลี่คลายความสับสนที่เกิดขึ้นจากตนเองและสิ่งแวดล้อมภายนอก ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อคิดให้บุคคลตั้งสติก่อนตัดสินใจกระทำพฤติกรรมบางอย่าง หรือยังคิดอยู่บนเหตุผลที่สมควรโดยมีหลักการที่น่าเชื่อถือซึ่งผู้เขียนได้สังเคราะห์ผลงานวิจัยที่ได้วิจัยเชิงทดลองด้านจิตวิทยาและเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมของศาสตราจารย์แดเนียล คาร์เนแมนและทีมนักวิจัย ทั้งในและต่างประเทศ ได้รวบรวมปรากฏการณ์ทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีความคาดหวัง ซึ่งพัฒนาจากทฤษฎีอรรถประโยชน์ แนวคิดหลักทางเศรษฐศาสตร์ซึ่งได้ข้อค้นพบที่ว่า “ผู้คนรู้สึกต่อการสูญเสียรุนแรงกว่าความรู้สึกถึงการได้รับสินทรัพย์ถึง 2 เท่า” เป็นประเด็นวิจัยสำรวจต่อมาถึงอคติของความคิด “การหลีกเลี่ยงความสูญเสียหรือกลัวความเสียหาย” ผู้เขียนจึงเห็นว่าอคติที่มีต่อการตัดสินใจทางการเงินมีแรงจูงใจจากความกลัวที่จะเสียและความกลัวที่นำหน้าด้วยความโลภแต่แอบแฝงความกลัวอยู่ไปในใจ นำไปสู่ปรากฏการณ์ทางการเงินต่าง ๆ อาทิ การตั้งบัญชีในใจ ดังนั้น การหลีกเลี่ยงความผิดพลาดด้วยการควบคุมอารมณ์และความรู้สึกจะนำไปสู่การตัดสินใจที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้มากที่สุด

คำสำคัญ: อคติ การตัดสินใจเชิงพฤติกรรม ปรากฏการณ์ทางการเงิน

¹ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

* Corresponding author. E-mail: rewadee_pan@utcc.ac.th

บทนำ

ความคิด (Cognitive Thinking) เป็นจุดเริ่มต้นของการกระทำ (Action) หรือการแสดงออกเมื่อมีสิ่งกระตุ้นจากภายนอกเข้ามาก็จะตอบสนองเป็นพฤติกรรม (Behavioral) ส่วนพฤติกรรมที่ทำซ้ำ ๆ กันอยู่เสมอจะกลายเป็นนิสัย (Habit) หากการตัดสินใจจากความคิดในจุดเริ่มต้นอยู่บนเหตุผล (Rational) ที่ถูกต้อง จะนำไปสู่พฤติกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและคนอื่น ๆ อย่างแน่นอน หรือ มิฉะนั้นหากจุดเริ่มต้นของการตัดสินใจมีอคติ (Bias) หรือคลื่นรบกวน (Noise) จากปัจจัยภายในตัวเองหรือภายนอกที่ควบคุมไม่ได้อาจนำไปสู่พฤติกรรมที่ไร้เหตุผล (Irrational) หรือทำให้เป้าหมายที่วางไว้ผิดเพี้ยนได้รูปแบบพฤติกรรมของมนุษย์ที่หลากหลายล้วนเกิดจากการตัดสินใจจากทางเลือกที่มีที่มาแตกต่างกันของแต่ละคน นอกจากสิ่งแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และ ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ประสบการณ์ การรับรู้ความสามารถตนเอง สุขภาวะทางจิต และอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความคิดและการตัดสินใจจนกระทั่งแสดงออกเป็นพฤติกรรม ซึ่งการศึกษครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่อคติของการตัดสินใจเชิงพฤติกรรมทางการเงิน (Financial Behavioral Decision Making)

อารมณ์ความรู้สึกส่วนบุคคลเข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจของมนุษย์ เป็นประเด็นการค้นพบข้อเท็จจริงที่น่าสนใจในการศึกษาเศรษฐศาสตร์แนวใหม่จากงานวิจัยของศาสตราจารย์แดเนียล คาห์เนมันและเอมอส ทเวอร์สกี (Kahneman & Tversky, 1979) ผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยา ได้อธิบายปรากฏการณ์ทางเศรษฐศาสตร์การเงินหลายอย่างที่เกิดจากอคติทางจิตวิทยา ด้วยความเชื่อที่ผ่านการทดลองซ้ำ ๆ ในเรื่องสมองของมนุษย์ ข้อค้นพบที่ศาสตราจารย์แดเนียล คาห์เนมัน ได้แสดงกระบวนการคิดของสมองมนุษย์แบ่งออกเป็น 2 ระบบ นั่นคือ “ระบบหนึ่ง” เป็นระบบความคิดที่เกิดจากสัญชาตญาณ คิดอัตโนมัติ ตัดสินใจฉับไวมักใช้วิธีการคิดลัด (Heuristic) ประมวลผลไว ใช้พลังงานสมองน้อย ไม่ต้องพยายามมากนัก มักเป็นเรื่องที่ทำเป็นประจำ ส่วนอีกระบบเป็น “ระบบสอง” ซึ่งใช้ความพยายามมากกว่าระบบหนึ่งความคิดที่ซับซ้อนลึกซึ้งใช้พลังงานสมองมากในการประมวลผลคำนวณตัวเลขได้ดี คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ใช้เหตุและผลในการตัดสินใจ จึงใช้เวลามากกว่าระบบหนึ่ง และทำให้สมองล้าได้เร็วกว่าท่านผู้อ่านสังเกตหรือไม่ว่าหลายครั้งที่เราทำงานใช้ความคิดในเรื่องยาก ๆ ซบซอนหรืองานที่มีความเครียดมากกว่าปกติ เรามักรู้สึกอ่อนล้า เหนื่อย และควบคุมตัวเองได้ไม่ดีเหมือนเคย ด้วยสมองจะยกเลิกการควบคุมจาก “ระบบสอง” กลับไปใช้สัญชาตญาณอัตโนมัติ อย่างไรก็ตามความรู้สึกตนเองในบางครั้ง ข้อค้นพบนี้ท้าทายความเชื่อเดิมในแวดวงเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับความมีเหตุผลของมนุษย์ภายใต้สมมติฐานของทฤษฎีดั้งเดิมเศรษฐศาสตร์คลาสสิก (Classic Economic theory) ที่กล่าวว่า “มนุษย์มีเหตุผลในการตัดสินใจเสมอและแสวงหาความมั่งคั่งสำหรับตนเอง” (Homo Economicus) ปรัชญาของนักเศรษฐศาสตร์ John Stuart Mill ศตวรรษที่ 19 (1806-1873)

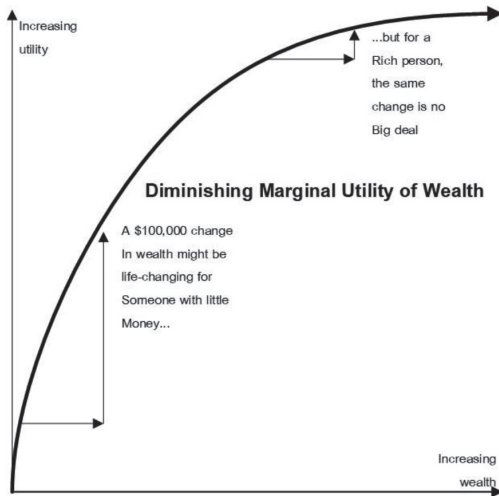
การศึกษาเชิงประจักษ์โดย Danial Kahneman และ Amos Tversky ตั้งข้อพิสูจน์สมมติฐานที่ว่า นักลงทุนมีเหตุผล อย่างไรก็ตามนักวิจัยทั้งสองท่านแสดงให้เห็นว่า นักลงทุนเลือกที่จะไม่เสี่ยงอีกต่อไปเมื่อได้กำไร แต่จะแสวงหาความเสี่ยงมากขึ้นเมื่อขาดทุน พฤติกรรมดังกล่าวจะเกิดความเป็นเหตุเป็นผลโดยปกติทั่วไป ดังนั้น นักเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม จึงได้วิพากษ์วิจารณ์แนวคิดเดิมและให้ข้อมูลเชิงลึกจากการทดลองเชิงจิตวิทยาเกี่ยวกับความผิดปกติในการตัดสินใจที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเงินของผู้คนที่เบี่ยงเบนไป จนปรากฏผลงาน

วิจัย Danial Kahneman ผู้รับรางวัลอัลเฟรด โนเบล (Alfred Nobel Prize) สาขาเศรษฐศาสตร์ในปี ค.ศ. 2002 ในทฤษฎีความคาดหวังที่ชื่อว่า Prospect Theory จากบทความเรื่อง Prospect Theory An Analysis of Decision Under Risk กลายเป็นทฤษฎีที่ทรงอิทธิพลมากที่สุดในการพัฒนาพื้นฐานของสาขาเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม (Behavioral Economics) และ ในปี ค.ศ. 2011 ได้รับการยกย่องให้เป็นหนึ่งในนักคิดที่ยอดเยี่ยมที่สุดในโลก จากงานเขียนที่ถ่ายทอดประสบการณ์ในการวิจัยทดลอง หนังสือความคิดเร็วและช้า (Thinking Fast and Slow) (Kahneman, 2012) ได้รับการตีพิมพ์ผลงานวิจัยที่ได้ทำมาตลอดชีวิต จากนั้นในปี ค.ศ. 2021 Kahneman เขียนหนังสือ Noise: A Flaw in Human Judgement ร่วมกับ Prof. Olivier Sibony นักวิทยาศาสตร์การตัดสินใจและ Prof. Cass Sunstein นักกฎหมายออกแบบนโยบายให้กับรัฐบาลอเมริกันนำเสนอจุดด้อยในการตัดสินใจของมนุษย์ที่เกิดจาก “คลื่นรบกวน”

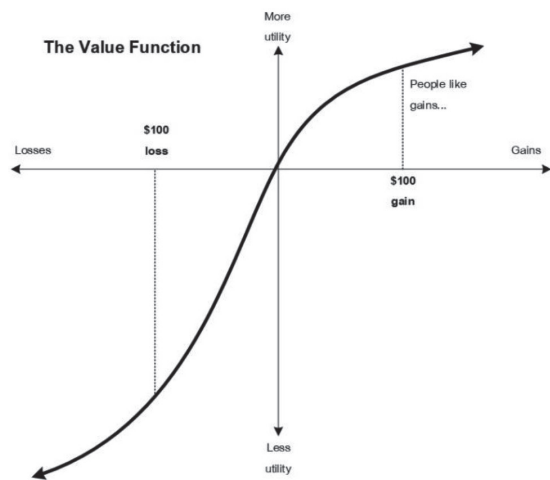
การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้เขียนมีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอความรู้และข้อมูลให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจคติทางความคิดและพฤติกรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการตัดสินใจทางการเงิน รวมถึงคลื่นรบกวนที่เกิดขึ้นได้จากตนเอง และสิ่งแวดล้อมภายนอก (Kahneman, Sibony, & Sunstein, 2021) ทั้งนี้ เพื่อเป็นข้อคิดให้บุคคลตั้งสติ ก่อนตัดสินใจกระทำพฤติกรรมบางอย่าง หรือยังคิดอยู่บนเหตุผลที่สมควรโดยมีหลักการที่น่าเชื่อถือได้ ทั้งนี้ ผู้เขียนมุ่งเน้นที่จะศึกษารูปแบบอคติทางจิตวิทยาในการตัดสินใจอย่างไม่สมเหตุผล ผลต่อปรากฏการณ์ทางการเงินที่เกิดจากข้อสังเกตในการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาโดยเฉพาะกรณีศึกษาพฤติกรรมนักลงทุนในตลาดทุนไทยกับการตัดสินใจบนอคติจนทำให้เป้าหมายการลงทุนผิดเพี้ยนไป ซึ่งได้สังเคราะห์ทฤษฎีที่ Kahneman ค้นพบและผลงานวิจัยปรากฏการณ์ต่อยอดจากทฤษฎีดังกล่าว ตั้งแต่ พ.ศ. 2522-2565 ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงทดลองด้านจิตวิทยาและเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม โดยนำแนวคิดของศาสตราจารย์แดเนียล คานห์แมนและเอมอส ทเวอร์สกี เป็นสำคัญในการหาคำตอบในครั้งนี้

ปรากฏการณ์ทางการเงินที่ผิดเพี้ยนจากแนวคิดทฤษฎีการตัดสินใจด้วยอคติ

ความคิดมนุษย์ที่มักตัดสินใจเอนเอียงเหนือเหตุและผลหรืออคติทางจิตวิทยา (Psychology Bias) เป็นประเด็นข้อสงสัยที่ทำให้ Kahneman ต้องการพิสูจน์ความคิดและการตัดสินใจในมนุษย์เมื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการสินทรัพย์เพื่อสร้างความมั่งคั่งของผู้คน ดังแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอัตราประโยชน์ความสุขกับความมั่งคั่งส่วนบุคคล ตามทฤษฎีความคาดหวัง (Prospect Theory) ดังนี้

ภาพที่ 1 The Utility Function
ที่มา: Thaler (2015)

ภาพที่ 2 The Prospect Theory
ที่มา: Thaler (2015)

จากกราฟแสดงให้เห็นว่าผู้คนตอบสนองต่อความเสียใจเมื่อเผชิญหน้ากับการสูญเสีย (Loss) แตกต่างจากความพอใจเมื่อได้รับ (Gain) อย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นลักษณะของเส้นอรรถประโยชน์ (Utility Curve) หรือความพอใจเมื่อได้รับเงิน 100 ดอลลาร์กับเสียเงิน 100 ดอลลาร์ ในการค้นพบใหม่ของ Kahneman and Tversky แตกต่างจาก Utility Curve ในทฤษฎีอรรถประโยชน์ดั้งเดิม (ภาพที่ 1) จากภาพที่ 2 คือ กราฟมีลักษณะเป็นรูปตัว “S” ที่ไม่สมมาตรกัน แตกต่างตรงที่ค่าความชัน (Slope) ของแกน X และ Y เกิดขึ้นใน 2 Quarter (Q) ได้แก่ Q1 (ค่า $+X, +Y$) และ Q3 (ค่า $-X, -Y$) ซึ่งก่อนหน้านี้กล่าวถึงเฉพาะค่าอรรถประโยชน์ด้านบวกเท่านั้น (Q1: $+X, +Y$) ในการทดลองสะท้อนสถานการณ์จริงที่เป็นไปได้ทั้งบวกและลบหรือหมายถึงการได้รับเงิน (Gain) สินทรัพย์และสูญเสีย (Loss) สินทรัพย์ โดยผลการทดลองแสดงให้เห็นว่า เมื่อกลุ่มตัวอย่างได้รับเงิน 100 ดอลลาร์ จะทำให้เกิดความพอใจเพิ่มขึ้นระยะแรกแต่ระยะต่อมาเมื่อเพิ่มเงินให้แล้วกลับมีความพอใจมากขึ้นในอัตราที่ลดลง ขณะที่เมื่อกลุ่มตัวอย่างเผชิญหน้ากับการสูญเสียเงิน 100 ดอลลาร์ ทำให้ความพอใจลดลงในทิศทางตรงกันข้ามลักษณะเดียวกัน แต่เมื่อต้องเสียเงินมากขึ้นกลับรู้สึกแสบมากขึ้นในอัตราเร่ง นั่นคือ ปฏิกริยาการตอบสนองของอรรถประโยชน์ต่อการสูญเสีย (Loss) ของกลุ่มตัวอย่างรุนแรงกว่าการได้รับ (Gain) เรียกว่า พฤติกรรม “การเกลียดชังความสูญเสีย” จากการทดลองหลายครั้งของ Kahneman และ Tversky (as cited in Novemsky & Kahneman, 2005) พบว่า ค่าเฉลี่ยอัตราส่วนการเกลียดชังความสูญเสียอยู่ระหว่าง 1.5-2.5 เท่า แม้ว่าการยอมรับความสูญเสียของผู้คนอาจทำได้มากกว่าค่าเฉลี่ยดังกล่าว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การฝึกทักษะทางอารมณ์ต่อการตอบสนองกับความผันผวนของราคาสินทรัพย์ที่เกิดขึ้น ซึ่งการทดลองวัดจากดัชนีความตื่นตัวทางอารมณ์ (Sokol-Hessner et al., 2009) ประยุกต์กับสถานการณ์ในตลาดหุ้น เมื่อคนเกิดความกลัวขาดทุน (Loss Aversion) มากกว่าการได้รับ (Gain) มากถึง 2 เท่า จึงทำให้นักลงทุนเลือกที่จะเสี่ยง

มากขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงการสูญเสียเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ต้องเผชิญหน้ากับการสูญเสีย หรืออาจเรียกว่า Regret Aversion Bias พฤติกรรมกลัวพลาดทุกเรื่อง

ซึ่งทฤษฎี Prospect Theory สัมพันธ์กับหลายปรากฏการณ์ที่เชื่อมโยงกับพฤติกรรมทางการเงินและอคติทางจิตวิทยาที่กล่าวถึงในการศึกษาครั้งนี้ คือ ปรากฏการณ์ “การทำบัญชีในใจ” (Mental Account) ของ Richard H. Thaler ผู้เขียนหนังสือเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม ชื่อ Misbehaving: The Marketing of Behavioral Economics ในปี ค.ศ. 2015 (Thaler, 2015) กำหนดค่านิยมของผู้คนเป็น 2 กลุ่ม คือ คนที่มีเหตุผลในการตัดสินใจ เรียกว่า (Homo economicus หรือ Econ Man) กับ มนุษย์เดินดินธรรมดา เรียกว่า (Homo Sapiens) มนุษย์สองสายพันธุ์นี้เรียกง่าย ๆ ว่า ชาวเศรษฐกิจกับชาวมนุษย์ ในแนวคิดของ Thaler พบว่าพฤติกรรมการกลัวการสูญเสียของผู้คนชาวมนุษย์ธรรมดา มักแบ่งรายจ่ายไว้เป็นกอง ๆ ให้เห็นว่า พฤติกรรมคนทั่วไปมักตั้งงบประมาณรายจ่ายเป็นรายการที่ไม่ปนกันอย่างชัดเจนในใจ เช่น บางคนปฏิเสธที่จะไปเที่ยวสังสรรค์นอกบ้านด้วยเหตุผลว่า ไม่มีเงินช่วงปลายเดือน (Salary Man) เพราะเงินสำหรับสันทนการหมดโควต้าที่จะใช้แล้ว แต่ขณะเดียวกันคนนั้นก็กลับซื้ออาหารบำรุงสุขภาพอย่างดีไปฝากญาติผู้ใหญ่หรือคนรู้จักที่ได้รับข่าวว่าพวกเขาเจ็บไข้ได้ป่วย จ่ายได้โดยไม่ปฏิเสธด้วยเหตุผลเช่นที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งขัดแย้งกับความสมเหตุสมผลทางเศรษฐศาสตร์ที่ว่าเงินเป็นสิ่งที่ทดแทนกันได้อย่างสมบูรณ์ (Fungible/Substitutable) และบ่อยครั้งที่การทำบัญชีในใจไม่เกิดประโยชน์สูงสุดแต่คนธรรมดาก็ยังเลือกทำ นอกจากนั้น ยังพบว่า ในงานวิจัยของ Benartzi และ Thaler (1995) ใช้ทฤษฎีความคาดหวังและจัดการบัญชีในใจ (Mental Accounting) เพื่ออธิบายส่วนขาดของความเสี่ยงของการลงทุนในหุ้นกับสินทรัพย์ไม่มีความเสี่ยง เช่น พันธบัตรรัฐบาล ซึ่งพบว่าส่วนที่ขาดเขย้นั้นตั้งตามบัญชีของจิตใจแต่ละคนหรือความกลัวที่แตกต่างกัน ในขณะเดียวกันงานวิจัยของ Shefrin และ Statman (1985) พบพฤติกรรมของนักลงทุนในการกำหนดจุดอ้างอิง (Reference Point) ของราคาสินทรัพย์ที่ต้องการจะซื้อหรือขายจากประสบการณ์ที่เคยผ่านมาก่อนหน้า ซึ่งสะท้อนพฤติกรรมเสี่ยงความเสี่ยงในช่วงกำไรและเป็นผู้แสวงหาความเสี่ยงในช่วงขาดทุน

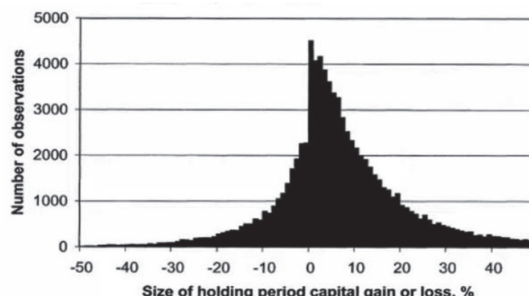
ลำดับที่สองนำเสนอปรากฏการณ์ “Disposition Effect” เป็นพฤติกรรมของผู้คนที่เกลียดการสูญเสีย (Loss Aversion) หรือ Sunk Cost Effect เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความเสียดายเงินที่ลงทุนไปก่อนหน้านี้จึงไม่อาจตัดสินใจขายหุ้นได้ โดยรอนขาดทุนหนัก พฤติกรรมเกี่ยวเนื่องจาก Prospect Theory เช่นกัน ยกตัวอย่างพฤติกรรมของนักลงทุนในตลาดหุ้น ซึ่งมีแนวโน้มจะขายหุ้นที่มีกำไรอย่างรวดเร็วและมักเลือกที่จะถือหุ้นที่ขาดทุนเป็นเวลานานเกินไป (Sell assets that have increased in value, while keeping assets that have dropped in value) ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าว สวนทางกับหลักการทางเทคนิค (Technical Analysis) อ้างถึงทฤษฎีดาว (Dow Theory) ว่าเมื่อราคาหุ้นตกลงมาเกินระดับที่คาดการณ์ให้ขายทิ้งเพื่อจำกัดการขาดทุน ในขณะที่ราคาหุ้นขึ้นให้รอนกว่าจะได้กำไรตามที่ตั้งไว้ อยากรีบร้อนขายที่กำไรน้อยเกินไปนั่นเอง (Cut Loss And Let Profit Run) แต่ในตลาดหุ้นมักพบพฤติกรรมไม่เป็นเหตุผลตาม Dow Theory อาทิ งานวิจัยของ Odean (1998) ศึกษาข้อมูลของลูกค้าหลักทรัพย์แบบ Internet Trade จำนวน 10,000 บัญชี ระหว่างปี ค.ศ. 1987-1993 พบว่า นักลงทุนรายย่อยมีแนวโน้มที่จะขายหุ้นที่มีกำไรมากกว่าการขายหุ้นที่ขาดทุน โดยสัดส่วนของการรับรู้กำไร

(Proportion of Gains Realized: PGR) สูงกว่าสัดส่วนการรับรู้ขาดทุน (Proportion of Gains Realized: PLR) อยู่ประมาณร้อยละ 14.8 และ 9.8 ตามลำดับ (ภาพที่ 3) ในขณะที่ Grinblatt และ Keloharju (2001) สำรวจพฤติกรรมนักลงทุนรายย่อยในตลาดหุ้นฟินแลนด์พบผลลัพธ์ที่สอดคล้องกันว่า นักลงทุน (Realized Holding) จำนวนมากขาย (Take Profit) ในช่วงกำไรน้อยกว่าร้อยละ 5 ($\leq 5\%$) แต่ตอนที่มูลค่าบัญชีขาดทุน นักลงทุนจะรอขายในอนาคตเพื่อหวังโอกาสที่อาจจะกำไรหรือคุ้มทุน (ภาพที่ 4) กราฟจึงมีลักษณะไม่สมมาตร (Asymmetry)

Table I
PGR and PLR for the Entire Data Set

This table compares the aggregate Proportion of Gains Realized (PGR) to the aggregate Proportion of Losses Realized (PLR), where PGR is the number of realized gains divided by the number of realized gains plus the number of paper (unrealized) gains, and PLR is the number of realized losses divided by the number of realized losses plus the number of paper (unrealized) losses. Realized gains, paper gains, losses, and paper losses are aggregated over time (1987–1993) and across all accounts in the data set. PGR and PLR are reported for the entire year, for December only, and for January through November. For the entire year there are 13,883 realized gains, 79,658 paper gains, 11,930 realized losses, and 110,348 paper losses. For December there are 866 realized gains, 7,131 paper gains, 1,555 realized losses, and 10,604 paper losses. The *t*-statistics test the null hypotheses that the differences in proportions are equal to zero assuming that all realized gains, paper gains, realized losses, and paper losses result from independent decisions.

	Entire Year	December	Jan.–Nov.
PLR	0.098	0.128	0.094
PGR	0.148	0.108	0.152
Difference in proportions	–0.050	0.020	–0.058
<i>t</i> -statistic	–35	4.3	–38

ภาพที่ 3 ผลการศึกษา PGR และ PLR ของ Odean
ที่มา: Odean (1998)

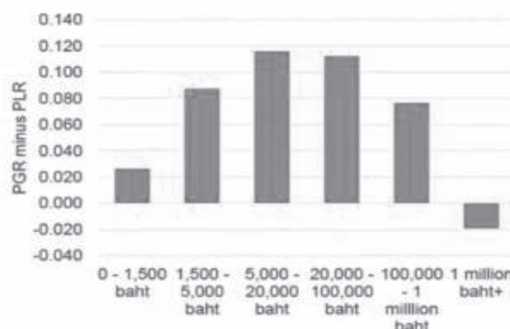
ภาพที่ 4 Realized Holding Capital Gains and Losses
ที่มา: Grinblatt and Keloharju (2001)

การศึกษากลุ่มนักลงทุนในตลาดหุ้นไทยของ คณิสร์ แสงโชติ, รุ่งเกียรติ รัตนบานชื่น, และ วรประภานาควัระ (2564) ใช้ ค่า PGR และ PLR เช่นเดียวกันกับ Odean (1998) โดยแบ่งตามขนาดบัญชีการลงทุนหลักทรัพย์ พบว่า นักลงทุนที่เข้าตลาดใหม่ (เปิดบัญชีเริ่มต้นไม่เกิน 1,500 บาท) มีสัดส่วนการรับรู้กำไรขาดทุนในบัญชีกลุ่มนี้ไม่แตกต่างกันมากนักเพราะไม่ใช้อารมณ์ความรู้สึก (Emotion) ด้วยจำนวนเงินลงทุนน้อยมากในเชิงเปรียบเทียบ แต่บัญชีที่นักลงทุนมีพฤติกรรมการรับรู้กำไรและเกลียดการสูญเสียแตกต่างกันมากคือ บัญชีที่มีขนาดเงินลงทุน 1,501–100,000 บาท (ภาพที่ 4)

The level of PGR and PLR depends on portfolio size and proportion of portfolio realized (see Table). If users completely empty their portfolios, then PGR and PLR will either be 0 or 1. These users are excluded from this analysis to prevent bias.

Account size	PGR	PLR	Diff	t-stat
0 - 1,500 baht	0.46	0.43	0.026	14.5
1,500 - 5,000 baht	0.45	0.37	0.088	36.3
5,000 - 20,000 baht	0.43	0.31	0.116	51.3
20,000 - 100,000 baht	0.38	0.26	0.113	41.0
100,000 - 1 million baht	0.31	0.24	0.077	18.4
1 million baht+	0.21	0.23	–0.019	–1.8
Total	0.43	0.36	0.073	67.1
Odean (1998)	0.15	0.10	0.050	35.0

Compared to results on US equity in Odean (1998), the magnitude of difference is similar.

ภาพที่ 5 Disposition effect is weaker for very small ($\leq 1,500$) and very large ($\geq 1m$) portfolios.
ที่มา: คณิสร์ แสงโชติ และคณะ (2564)

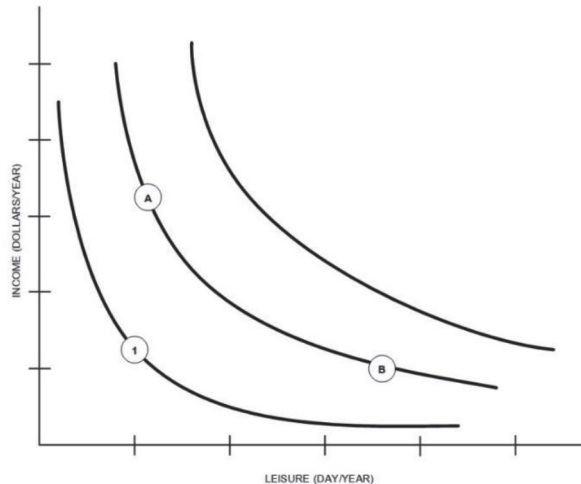
หลักฐานเชิงประจักษ์ (ณัฐวุฒิ เจนวิทยาโรจน์, 2563) อธิบายเพิ่มเติมในปรากฏการณ์ Disposition Effect นี้คือ เมื่อฟังก์ชันอรรถประโยชน์ (Utility Curve) เป็นบวก (+X,+Y) ในช่วงที่ได้รับ (Gain) หรือได้กำไร ลักษณะ Utility Curve โค้งคว่ำ (Concave) แสดงความเป็นผู้กลัวความเสี่ยง (Risk Averse) จึงมักตัดสินใจเลือกการรับรู้กำไรแบบเน้นหนักมากกว่าการถือหุ้นรอกำไรในอนาคตต่อไปข้างหน้า ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่ากำไรอาจหายไปหรือกำไรอาจเพิ่มขึ้นได้มากกว่าก็ได้ ในกรณีเมื่อฟังก์ชันอรรถประโยชน์ เป็นลบ (-X,-Y) ในช่วงที่สูญเสีย (Loss) หรือขาดทุน Utility Curve ลักษณะโค้งหงาย (Convex) แสดงความเป็นผู้แสวงหาความเสี่ยง (Risk Seeking) จึงเลือกที่จะเสี่ยงถือหุ้นขาดทุนต่อไปมากกว่าการจะขายรับรู้ขาดทุนแบบเน้นหนัก เพราะความรู้สึกสูญเสียแย่มากกว่าความรู้สึกได้รับมา จึงหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่จะสูญเสียไปเพื่อรอลุ้นอนาคตข้างหน้า อาจจะหลีกเลี่ยงสถานการณ์จากร้ายเป็นดีขึ้นได้หรือหากไม่เป็นดังหวัง ก็ได้ใช้เวลาทำใจที่จะสูญเสียเป็นระยะเวลาหนึ่งมาแล้วจากสถานการณ์การหลีกเลี่ยงความสูญเสีย ตามทฤษฎี Prospect Theory ยังพบกับนักลงทุนมืออาชีพ ในการซื้อขายฟิวเจอร์ (FUTURE) กับพันธบัตรรัฐบาล (Bond) สหรัฐในตลาดอนุพันธ์สหรัฐอเมริกา (Coval & Shumway, 2005) พบว่า นักลงทุนมืออาชีพที่ได้กำไรในช่วงเปิดตลาดเข้าจากการซื้อขาย จะมีแนวโน้มที่จะรับความเสี่ยงน้อยลงในการซื้อขายเก็งกำไรช่วงบ่าย ส่วนนักลงทุนที่ขาดทุนในช่วงเช้าจะมีแนวโน้มที่จะเสี่ยงมากขึ้นในการซื้อขายเก็งกำไรช่วงบ่ายเพื่อหลีกเลี่ยงขาดทุนในการซื้อขายวันนั้น (Net Value) สรุปว่า เมื่อพอร์ตโฟลิโอ (Portfolio) มีกำไรนักลงทุนจะมีแนวโน้มเป็นพวกกลัวความเสี่ยง (Risk Averse) แต่ถ้าขาดทุนนักลงทุนจะมีแนวโน้มเป็นพวกแสวงหาความเสี่ยง (Risk Seeking)

นอกจากความสนใจพฤติกรรมการลงทุนในตลาดทุนแล้ว ยังพบว่ามีงานวิจัยของ วัลลภ คัมประดิษฐ์ และขวัญ เพชรสว่าง (2560) นักวิจัยคนไทยที่สนใจแนวคิดของเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมในการพัฒนาแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์มหภาพ จนได้ข้อสรุปว่าพฤติกรรมมนุษย์ที่มีความเบี่ยงเบนและมีความลำเอียง (Bias) เช่นเดียวกันกับ Kahneman เกิดจากสาเหตุที่มนุษย์มีความจำกัดการรับรู้และการคิด ความไม่เท่าเทียมกันของสังคมมีผลต่อการตัดสินใจมนุษย์ และการควบคุมอารมณ์ตนเองของมนุษย์ที่แตกต่างกัน ภายในข้อจำกัดของความสามารถการคิดและรับรู้ (Cognitive Bias) นำไปสู่การตัดสินใจเบี่ยงเบนได้หลายรูปแบบ

ลำดับที่สามปรากฏการณ์ “ให้ค่ากับสิ่งที่เป็นเจ้าของ” ในขณะ “ลดค่าสิ่งอื่นที่ตนไม่ใช่เจ้าของ” (Endowment Effect) ตามทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Expected Utility Theory) ในการอธิบายลักษณะของอรรถประโยชน์ที่ลดน้อยถอยลงหน่วยท้าย (Diminishing Marginal Utility) เส้นความพอใจเท่ากันทั้ง 3 เส้นแสดงความพอใจระหว่างความสัมพันธ์ของระดับรายได้เงินเดือนกับเวลาพักผ่อนซึ่งเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม สามระดับความพอใจที่แตกต่างกันจากน้อยไปมาก เส้น U1 จุด 1 มีความพอใจน้อยกว่าจุด A และ B บนเส้น U2 หรืออีกความหมายคือจุด A และ B มีความพอใจเท่ากันเพราะอยู่บนเส้น U2 เดียวกัน แม้ว่าจุด A จะมีรายได้สูงกว่าจุด B หรือ ถ้า A ลดรายได้ลงมากเท่ากับจุด B แล้วจะมีความพอใจเท่ากันอยู่ คุณคิดว่าคำตอบเป็นเช่นนี้หรือไม่

ในความเป็นจริงแล้ว Kahneman ได้ทำการทดลองและมีคำอธิบายว่า คนส่วนใหญ่ปฏิเสธการลดเงินเดือนเพื่อมีเวลาพักผ่อนที่เพิ่มขึ้น โดยที่ยังมีความพอใจเท่ากันแน่นอน เพราะคนส่วนใหญ่ “ไม่อยากจะสูญเสีย”

คนที่มีเงินเดือนเยอะ ๆ ก็ไม่ยอมรับเงินเดือนน้อยลงเพื่อแลกกับวันหยุดที่เพิ่มมากขึ้น แต่ถ้าให้วันหยุดเพิ่มขึ้น โดยที่เงินเดือนเท่าเดิมจะยินดีแต่เป็นไปได้ยากสำหรับนายจ้าง คนส่วนใหญ่จึงตัดสินใจไม่ยอมลดเงินเดือนและไม่รับวันหยุดเพิ่ม ยิ่งถ้าต้องสูญเสียสิ่งที่มีไว้ใช้ มีไว้สะสมจะยิ่งเสียดาย

ภาพที่ 6 Indifference Map แสดงปรากฏการณ์ Endowment Effect

ที่มา: Kahneman (2012)

การศึกษาของ Kahneman, Knetsch, และ Thaler (1990) อีกรงานวิจัยเชิงทดลองที่ให้ผู้เข้าร่วมรับ แก้วน้ำ หลังจากที่ได้ทุกคนได้รับแก้วน้ำแล้ว ทีมงานจึงเสนอให้นำแก้วน้ำมาขายหรือแลกกับปากกาที่มีมูลค่าเท่ากัน ปรากฏว่าผู้เข้าร่วมต้องการขายแก้วน้ำ เป็นค่าชดเชยเมื่อได้เป็นเจ้าของแก้ว (Willingness to Accept) โดยตั้งราคาสูงกว่าจำนวนเงินที่พวกเขายินดีจ่ายก่อนจะได้แก้วมาเป็นเจ้าของถึง “สองเท่า” (Willingness to Pay) สอดคล้องกับการศึกษาของ Carmon และ Ariely (2000) ซึ่งพบว่า ราคาขายตัวแข่งชั้นรอบสุดท้าย (Final NCAA Basketball Tournament) 4 ใบสุดท้ายขององค์กรกีฬาระดับมหาวิทยาลัยที่ใหญ่ที่สุดในโลก (The National Collegiate Athletic Association) ราคาสูงถึง “14 เท่า” ของตัวปกติ (หมด)

ลำดับที่สี่ปรากฏการณ์ “Possibility Effect & Certainty Effect” จากทฤษฎี Prospect Theory แยกองค์ประกอบเป็น 2 ปรากฏการณ์ย่อย คือ 1) ปรากฏการณ์ “ความเป็นไปได้” (Possibility Effect) คือ ผู้คนให้ค่ากับ “ความเป็นไปได้น้อยนิดที่เพิ่มขึ้นเพราะมันก็ยังดีกว่าไม่ได้อะไรเลย” นี่คือเหตุผลที่คนตัดสินใจซื้อหวย เพราะถึงแม้โอกาสถูกรางวัลใหญ่จะมีน้อยมาก แต่ถ้าไม่ซื้อไม่มีโอกาส เราอมที่จะเสียเงินเพื่อโอกาสอันเล็กน้อย เช่นเดียวกับการซื้อประกันชีวิต ประกันสุขภาพ หรือประกันอุบัติเหตุ ซึ่งคนซื้อรู้ว่าโอกาสที่จะเป็นโรคร้ายหรือเกิดอุบัติเหตุมีน้อยมาก ๆ แต่ก็มีโอกาสที่จะเป็นไปได้ร้อยละ 0-5 นั่นถือว่าส่งผลต่อจิตใจมาก คนส่วนใหญ่จึงยอมจ่ายเบี้ยประกันฯ จำนวนมาก ๆ เพื่อกำจัดความไม่สบายใจ ในอีกด้านหนึ่งคือ 2) ปรากฏการณ์ “ความแน่นอน” (Certainty Effect) อธิบายผ่านเหตุการณ์ A และ B โดยสมมติว่าในแต่ละเหตุการณ์นั้น

ให้เลือก 1 ใน 2 ทางเลือก คือ (A1) โอกาสร้อยละ 95 ที่จะได้รับเงิน 10,000 บาท และ (A2) โอกาสร้อยละ 100 ที่จะได้รับ 9,500 บาท คนส่วนใหญ่เลือกข้อ (A2) เพราะได้เงินแน่นอนโดยไม่ต้องเสี่ยง ในทางกลับกัน เหตุการณ์ B มีทางเลือก(B1) โอกาสร้อยละ 95 ที่จะเสีย 10,000 บาท และ (B2) โอกาสร้อยละ 100 ที่จะเสีย 9,500 บาท ในสถานการณ์ B คนส่วนใหญ่จะ**ไม่ยอมเสีย** 9,500 อย่างแน่นอนและเลือกข้อ (B1) ดังนั้น เมื่อคนเผชิญหน้ากับโอกาสที่จะเสีย คนมักตัดสินใจที่จะเสี่ยงเพื่อลุ้นโอกาสอีกร้อยละ 5 ที่จะไม่เสียอะไร (Tversky & Kahneman, 1986)

	GAINS	LOSSES
HIGH PROBABILITY Certainty Effect	95% chance to win \$10,000. Fear of disappointment RISK AVERSE Accept unfavorable settlement	95% chance to lose \$10,000. Hop to avoid loss RISK SEEKING Reject favorable settlement
LOW PROBABILITY Certainty Effect	5% chance to win \$10,000. Hope of large gain RISK SEEKING Reject favorable settlement	5% chance to lose \$10,000. Fear of large loss RISK AVERSE Accept unfavorable settlement

ภาพที่ 7 The Fourfold Pattern

ที่มา: Kahneman (2012)

ลำดับสุดท้ายยังพบหลักฐานเชิงประจักษ์ในการเกิดอคติทางจิตวิทยาหลายแบบที่พบบ่อยในช่วง ค.ศ. 1990-2010 (ณัฐฉิ เจนวิทยาโรจน์, 2563) ปรากฏการณ์สำคัญ ๆ ในตลาดหุ้นซึ่งนอกเหนือจาก ปรากฏการณ์ที่มีพื้นฐานจากทฤษฎี Prospect theory (ครุติ โชติเสวีวิทย์, 2564) ได้แก่ FOMO Effect ปรากฏการณ์ “จอตกรถก่อนขอขึ้นด้วย” เพราะกลัว “ตกรถ” หรือกลัวไม่ได้ซื้อหุ้น เหมือนคนอื่น ๆ ในตลาดหุ้นที่ “เขาวาดี” (Bandwagon Effect, Hot-Seat Effect) หรือ Decoy Effect พฤติกรรมหลงกลเพราะตัวหลอก (การปั่นหุ้น) ทำให้เกิดความโลภ จึงตัดสินใจเข้าซื้อหุ้นเพื่อหวังว่าราคาจะวิ่งขึ้นไปได้อีกไกลด้วยอิทธิพลของ เรื่องเล่าต่อ ๆ กันมา (Power of Story Effect) ทำให้เกิดพฤติกรรม Herding Behavior ซื้อหุ้นตาม “คนส่วนใหญ่” เพราะคิดว่าคนส่วนใหญ่ “ทำอะไรก็ น่าจะถูก” หรือ Expert and Authority Bias อคติซื้อหุ้น ตาม “เทพเซียน” “ผู้รู้” (Guru) “นักวิเคราะห์” (Analyst) โดยขาดการพิจารณาด้วยตนเอง หรือพฤติกรรม หลงผิด “คิดไปเอง” เรียกว่า Conjunction Fallacy โดยมีการเชื่อมโยงเหตุการณ์จากการได้ยิน หรือได้ฟัง หรือ ได้เห็น รับข้อมูลมาแล้ว “ด่วนสรุป” อย่างมีอคติจากการคิดลัด(Heuristics) แบบเร็ว ๆ ด้วยวิธีง่าย ๆ ทำให้ ผลลัพธ์ผิดพลาดได้ เช่น พนักงานบริษัทเลือกกระจายความเสี่ยงกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ (PVD: Provident fund) ตามสินทรัพย์ที่องค์กร นายจ้างหรือสถาบันการเงินจัดให้เป็นทางเลือกเริ่มต้น (Default)

Overconfidence Bias อคติทางพฤติกรรมที่มั่นใจตนเองมากเกินไปหรือ Confirmation Bias มักชอบ หาเหตุผลเข้าข้างตัวเอง หากคนสนับสนุนความคิดที่เหมือนตนเอง หรือ Cognitive Dissonance Bias หา เหตุผลหลอกตัวเอง เช่น นักลงทุนมือใหม่ในตลาดหุ้นมักกล้าซื้อ-ขายหุ้นบ่อยเกินไป จนอาจทำให้ขาดทุนจนหมดตัว

Anchoring Effect เป็นปรากฏการณ์ของพฤติกรรมที่เกิดจากการยึดติดกับตัวเลขในอดีตหรือ Outcome Bias อคติจากผลลัพธ์ที่ตนเองมีความเชื่อมั่น หรือ Recency Bias เป็น “ภาพจำฝังใจ” ไม่ลืม เช่นนักลงทุนมักมีอคติเลือกซื้อหุ้นที่มีความชอบหรือรู้จักส่วนตัว แม้ว่าหุ้นที่ซื้อไว้นั้นไม่เติบโตหรือไม่มีการไต่ราคาขึ้นเลย

House-money Effect เป็นปรากฏการณ์ของพฤติกรรมที่ตั้งใจเสี่ยงเพราะเพิ่งได้เงินจากกำไรมาเล่นหุ้นใหม่อีกรอบ หรือหลงผิด (Gambler's Fallacy) กล้าเสี่ยงแบบนักพนัน ซึ่งตรงกันข้ามกับปรากฏการณ์ Snake-bite Effect เป็นพฤติกรรมของนักลงทุนที่กลัวการลงทุนในตลาดหุ้น เพราะรู้สึกเซ็ดเซียดกับการขาดทุนในอดีต จากการตัดสินใจผิดพลาดในระหว่างการลงทุนทำให้ต้องสูญเสียเงินหรือสินทรัพย์จำนวนมากจนไม่กล้าตัดสินใจเปลี่ยนแปลงสิ่งใด (Status Quo Bias) หรือ “อยู่แบบนั้นก็ได้อยู่แล้ว” (No move on)

แนวคิดทฤษฎีคลื่นรบกวนจากภายนอก (Noise) ที่ก่อให้เกิดการตัดสินใจด้วยอคติ

ความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้อีกรูปแบบคือคลื่นรบกวน (Noise) เป็นความหลากหลายที่เข้ามารบกวนการตัดสินใจแต่ละครั้ง เกิดจาก 2 รูปแบบได้แก่ 1) คลื่นรบกวนในระบบ (System Noise) เกิดจากสมาชิกในองค์กรเดียวกันกลับตัดสินใจไม่เหมือนกันซึ่งไม่ควรเป็นเช่นนั้น มักพบว่าหลายคดีผู้พิพากษาคัดสินโทษในกรณีความผิดที่ใกล้เคียงกันแต่รับโทษต่างกัน หรือแพทย์รักษาผู้ป่วยกรณีเดียวกันแต่มีผลวินิจฉัยที่ต่างกัน หรือนักเศรษฐศาสตร์หลายสำนักก็คาดการณ์เศรษฐกิจในเวลาเดียวกันแต่อาจรายงานผลที่ต่างกัน แม้ว่ากระบวนการตัดสินใจจะมีการรวบรวมข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูลทั้งหมดและประเมินผลโดยการให้คะแนนแบบสถิติอย่างชัดเจนก็ตาม หากผลลัพธ์ที่ได้มีความคลุมเครือคนส่วนใหญ่มักจะใช้สัญชาตญาณตัดสินใจ (Internal Signal) ในท้ายสุดอย่างไรก็ดี ข้อดีที่เกิดขึ้นในบางสถานการณ์ของคลื่นรบกวนที่หลากหลายในองค์กรอาจใช้ในการระดมความเห็นกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์หรือค้นพบวิธีการใหม่ ๆ ได้ 2) บ่อยครั้งคลื่นรบกวนเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวภายในตนเองที่เรียกว่า Occasion Noise ปัจจัยหลักคืออารมณ์ (emotion) ความเครียด (stress) ความเหนื่อยล้าจากภายนอกส่งผลต่อการตัดสินใจภายในเช่นกัน ดังนั้น การตัดสินใจจึงเกิดขึ้นได้จากอารมณ์ความรู้สึกของผู้ตัดสินใจสิ่งแวดล้อมภายนอก หรือปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรง (Kahneman et al., 2021)

การยับยั้งปรากฏการณ์ทางการเงินที่ผิดเพี้ยนเพื่อจัดการกับอคติ (Bias) และคลื่นรบกวน (Noise) ในการตัดสินใจได้อย่างเที่ยงตรงและสม่ำเสมอมากที่สุดนั้น Kahneman และคณะ (2021) รายงานว่าการนำกฎเกณฑ์ที่เรียบง่ายสามารถชนะการตัดสินใจมนุษย์ได้แก่ การใช้วิทยาศาสตร์ข้อมูล (Data Science) ปัญญาประดิษฐ์ (AI: Artificial Intelligence) หุ่นยนต์อัจฉริยะ (Chat GPT) หรืออื่น ๆ สามารถลดความผิดพลาดให้มากที่สุดจากความรู้สึก (Feeling) และอารมณ์ของมนุษย์ได้ (Emotion)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

แนวคิดของ Kahneman บ่งชี้ว่าการตัดสินใจที่ผิดพลาดอาจเกิดจากข้อบกพร่องทางความคิดที่ไม่เป็นเหตุเป็นผลหรืออคตินั้น จาก 2 สาเหตุ คือ 1) อคติ (Bias) ทางจิตวิทยาของมนุษย์ในแต่ละคล้าย ๆ กัน ส่วนอีกสาเหตุคือ 2) คลื่นรบกวน (Noise) การตัดสินใจซึ่งมีความหลากหลายและไม่คงที่ทั้งที่เกิดขึ้นได้จากภายใน

ตัวบุคคลและจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่ควบคุมไม่ได้ การเผชิญหน้ากับปรากฏการณ์ทางการเงินที่ผิดเพี้ยนของผู้คน ได้แก่ Mental Accounting Bias, Disposition Effect, Endowment Effect, Possibility Effect & Certainty Effect, FOMO Effect, Overconfidence Bias, Anchoring Effect, House-money Effect และกรณีอื่น ๆ สามารถพิสูจน์ความจริงและอธิบายด้วยอคติที่ค้นพบโดยทฤษฎีความคาดหวังหรือ Prospect theory ที่ว่ามนุษย์เกลียดและกลัวการสูญเสียมากกว่าชื่นชอบการได้รับ และแสดงให้เห็นว่าผู้คนเกิดอคติโดยมีแรงจูงใจจาก “ความกลัว” ในจิตใจและจาก “ความกล้า” ด้วยความโลภที่มีความกลัวการสูญเสียแฝงอยู่ในส่วนลึกของจิตใจนั่นเอง

จากการทบทวนเอกสารเบื้องต้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวทางการยับยั้งปรากฏการณ์ทางการเงินที่ผิดเพี้ยนเพื่อจัดการกับอคติ (Bias) และคลื่นรบกวน (Noise) ในการตัดสินใจได้อย่างเที่ยงตรงและสม่ำเสมอมากที่สุด (Validity & Reliability) ดังนี้ คือ การยอมรับระบบการทำงานของสมองที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้และยอมรับการมีคลื่นรบกวนจากภายนอก จากนั้นควรตั้งสติ (Mind Fullness) ระับการใช้สัญชาตญาณเพื่อชะลอการด่วนสรุปและตอบสนองตามสิ่งเร้าเร็วเกินไป ในอีกวิธีการคือนำปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) มาเป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจด้วยคุณสมบัติที่ไม่ใช่มนุษย์ ซึ่งไม่มีจิตวิญญาณอารมณ์และความรู้สึก (Emotion & feeling) ในขณะที่อาจพบข้อผิดพลาดของ AI อยู่บางประการ อย่างไรก็ตามมนุษย์ควรต้องใช้วิจารณญาณไตร่ตรองก่อนตัดสินใจในท้ายที่สุด นอกจากนั้นการใช้เทคนิคเรียงลำดับ (ordinal) แทนการใส่ตัวเลขโดยตรง (cardinal) ในการตัดสินใจบางอย่างอาจให้ผลสอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น หรือในกรณีของการถูกรบกวนจากภายนอกนั้น มนุษย์ที่มีการฝึกตัดสินใจมาก่อนจะสามารถตัดคลื่นรบกวนได้ดีกว่าคนอื่น สิ่งสำคัญสุดท้าย คือ การหาข้อมูลซึ่งตรงกันข้ามกับความคิดเห็นตนเองจากคนอื่น ๆ (Decision Observer) เพื่อเปิดมุมมองวิสัยทัศน์ที่กว้างขึ้น การเปิดใจยอมรับเหตุผลที่แตกต่างหรือข้อคัดค้านจากคนภายนอก (Actively Open-Minded) ด้วยการลดความลำเอียงทางความคิด (De-biasing) แล้วนำมาประมวลผลเป็นค่ากลางหรือการหาค่าเฉลี่ยของกลุ่มจะได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและสามารถแก้ไขการตัดสินใจที่มีอคติและคลื่นรบกวนออกไปอย่างมีประสิทธิภาพได้

หากแต่การวิจัยต่อยอดนั้น ย่อมเป็นประเด็นที่น่าสนใจและท้าทายสำหรับผู้เขียนในการออกแบบเพื่อพัฒนาโปรแกรมสร้างเสริมวิธีการคิดการตัดสินใจส่วนบุคคลในเรื่องเกี่ยวกับการเงินให้เกิดประสิทธิภาพได้ในระยะข้างหน้าต่อไป เพื่อให้เกิดคุณค่าทางวิชาการเชิงสร้างสรรค์ และเติมเต็มช่องว่างของการศึกษาเพื่อการวิจัยในอนาคต

บรรณานุกรม

- คณิสร์ แสงโชติ, รุ่งเกียรติ รัตนบานชื่น, และ วรประภา นาควัชร. (2564). Digital assets in Thailand: Insights from transaction-level exchange data. ใน *SEC Capital Market Symposium 2021*. สืบค้นจาก <https://www.sec.or.th/TH/Documents/Seminars/SECSymposium2021-02.pdf>
- ณัฐวุฒิ เจนวิทยาโรจน์. (2563). *การเงินเชิงพฤติกรรม (Behavioral finance)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลลภ คุ่มประดิษฐ์, และ ชวัญ เพชรสว่าง. (2560). บทบาทของเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมต่อแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์มหภาค. ใน รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติสาขาเศรษฐศาสตร์ “อนาคตเศรษฐกิจไทยปี 61 รอดหรือซึ่มยาว” (น. 150-164). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศรุตี โชติเสวีวิทย์. (2564). *Investor mindset รู้ทันอารมณ์ สร้างกำไรด้วยเหตุผล*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- Benartzi, S., & Thaler, R. H. (1995). Myopic loss aversion and the equity premium puzzle. *The Quarterly Journal of Economics*, 110(1), 73-92.
- Carmon, Z., & Ariely, D. (2000). Focusing on the forgone: How value can appear so different to buyers and sellers. *Journal of Consumer Research*, 27(3), 360-370. doi: 10.1086/317590
- Grinblatt, M., & Keloharju, M. (2001). What makes investors trade? *The Journal of Finance*, 56(2), 589-616. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/222575>
- Kahneman, D., Knetsch, J. L., & Thaler, R. H. (1990). Experimental tests of the endowment effect and the coase theorem. *Journal of Political Economy*, 98(6), 1325-1348. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/2937761>
- Kahneman, D. (2012). *Thinking, fast and slow*. London: Penguin Books.
- Kahneman, D., & Tversky, A. (1979). Prospect theory: An analysis of decision under risk. *Econometrica*, 47(2), 263-291. doi: 10.2307/1914185

- Kahneman, D., Sibony, O., & Sunstein, C., (2021). *Noise: A flaw in human judgment*. London: William Collins.
- Kempson, E., Finney, A., & Poppe, C. (2017). *Financial well-being: A conceptual model and preliminary analysis*. (Project Note no.3-2017). Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/318852257>
- Mahendru, M., Sharma, G. D., & Hawkins, M. (2020). Toward a new conceptualization of financial well-being. *Journal of Public Affairs*. doi: 10.1002/PA.2505
- Novemsky, N., & Kahneman, D. (2005). The boundaries of loss aversion. *Journal of Marketing Research*, 42(2), 119-128. doi: 10.1509/jmkr.42.2.119.62292
- Odean, T. (1998). Are investors reluctant to realize their losses? *The Journal of Finance*, 53(5), 1775-1798. doi: 10.1111/0022-1082.00072
- Shefrin, H., & Statman, M. (1985). The disposition to sell winners too early and ride losers too long: Theory and evidence. *The Journal of Finance*, 40(3), 777-790. doi: 10.2307/2327802
- Sokol-Hessner, P., Hsu, M., Curley, N. G., Delgado, M. R., Camerer, C. F., & Phelps, E. A. (2009). Thinking like a trader selectively reduces individuals' loss aversion. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 106(13), 5035-5040. doi: 10.1073/pnas.0806761106
- Thaler, R. H. (2015). *Misbehaving: The making of behavioral economics*. Retrieved from <https://yourmoneyoryourlife.com/book-summary/>
- Tversky, A., & Kahneman, D. (1986). Rational choice and the framing of decisions. *The Journal of Business*, 59(4), 251-278. doi: 10.1086/296365

S

ome Observations on the Act on Imposition of Non-Criminal Regulatory Fines, B.E. 2565 (2022)

Ampawan Mongkolin^{1,*} and Kalaya Tansiri²

Received: August 21, 2023 Revised: October 12, 2023, Accepted: November 6, 2023

Abstract

Thailand is facing over-criminalization, leading to an overcrowding of correctional facilities with prisoners exceeding their capacity. The reason behind criminal justice being unsuitable for certain types of criminal offenses is that perpetrators committing non-severe offenses are often punished under Section 18(2) of the Penal Code. This punishment is disproportionate to the offenses committed. Additionally, the names of the perpetrators will be recorded on the criminal record. Thailand has adopted the concepts of non-criminal regulatory fines or 'Pinai offense' from foreign countries such as Germany and Italy. This involves transforming certain laws that originally punished criminal offenses and administrative offenses with fines, into Pinai offenses. There exists the Act on Imposition of Non-Criminal Regulatory Fines, B.E 2565 (2022) that applies to perpetrators who commit non-severe offenses only punishable by a fine, which is specified in Annex 1-3 of the Act. Under the Act, perpetrators is subject to a so-called 'Non-Criminal Regulatory Fine (Pinai fine)'. This article aims to present the meanings of perpetrators and Pinai fines under the Act, the authority having the power to initiate a Pinai offense, the process of initiating a Pinai offense, and the settlement of a Pinai offense. It also recommends that all relevant authorities and people should have knowledge and a good understanding of the Act. The Act may be considered a new law that elevates the standard of Thai law to be equivalent to that of the international community.

Keywords: Pinai offenses, Pinai fines, Act on Imposition of Non-Criminal Regulatory Fines, B.E. 2565 (2022)

¹ School of law, University of the Thai chamber of commerce

² School of law, Ramkhamhaeng University

* Corresponding author. E-mail: ampanwan_mon@utcc.ac.th

อัมพวรรณ มงคลอินทร์^{1,*} และ กัลยา ตันศิริ²

วันรับบทความ August 21, 2023 วันแก้ไขบทความ: October 12, 2023 วันตอบรับบทความ: November 6, 2023

การที่ประเทศไทยอยู่ในสถานการณ์มีผู้ต้องหาหล้นเรือนจำทำให้เกิดภาวะกฎหมายอาญาเพื่อ (Overcriminalization) เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจไม่เหมาะสมกับความผิดอาญาบางประเภท กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดเล็กน้อย คดีไม่ร้ายแรง แต่ถูกลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 (2) จำคุกไม่ได้สัดส่วนกับความผิดที่ได้กระทำทั้งยังต้องมีการลงบันทึกประวัติอาชญากรเพื่อแก้ปัญหา ดังกล่าว ประเทศไทยจึงได้นำแนวคิดจากต่างประเทศ เช่น ประเทศเยอรมัน ดังนั้น จึงให้มีกฎหมายว่าด้วยการปรับเป็นพินัยและให้เปลี่ยนความผิดอาญาที่มีโทษปรับสถานเดียวและความผิดที่มีโทษทางปกครองไว้ในกฎหมายบางฉบับเป็นความผิดทางพินัย กล่าวคือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 ใช้สำหรับ ผู้กระทำความผิดอาญาที่ไม่ร้ายแรงที่มีโทษอย่างเดียว ตามความผิดที่ระบุไว้ในท้ายบัญชี 1-3 แห่งพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 โดยผู้กระทำความผิดทางพินัยต้องมีโทษที่เรียกว่า “การปรับเป็นพินัย” จึงเป็นมาตรการใหม่ บทความนี้จะนำเสนอ 1) ความหมายของผู้กระทำความผิดทางพินัยและปรับเป็นพินัย 2) เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจการปรับเป็นพินัย 3) กระบวนการปรับเป็นพินัย และ 4) ความผิดทางพินัย เป็นอันยุติ และนำไปสู่ข้อเสนอแนะควรสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องมีความรู้และความเข้าใจ นับได้ว่าเป็นกฎหมายใหม่ของประเทศไทยเทียบเท่านานาประเทศ

คำสำคัญ: ความผิดทางพินัย การปรับเป็นพินัย พระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565

¹ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

² คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

* Corresponding author. E-mail: ampanwan_mon@utcc.ac.th

บทนำ

สืบเนื่องจากประเทศเยอรมันมีแนวคิดที่ว่า อาชญากรรมทางเศรษฐกิจเป็นการกระทำที่เป็นภัยอันตรายร้ายแรงโดยบั่นทอนความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงสมควรกำหนดให้เป็นความผิดทางอาญา ในขณะที่ “การฝ่าฝืนกฎระเบียบในทางเศรษฐกิจ” ไม่สมควรกำหนดให้อยู่ในกฎหมายอาญา แต่ควรกำหนดให้เป็น “ความผิดต่อกฎระเบียบ” โดยผู้กระทำความผิดต้องชำระ “ค่าปรับ” ซึ่งไม่ใช่โทษทางอาญา และเป็นมาตรการที่ไม่มีลักษณะเป็นการประณามผู้กระทำความผิด ส่วนประเทศโปรตุเกสรับแนวคิดในการลดโทษอาญาจากประเทศเยอรมัน กำหนดให้เป็นความผิดอาญาและความผิดที่ไม่ร้ายแรงที่ไม่ควรเป็นความผิดอาญาเพื่อเป็นการสร้างระบบกฎหมายว่าการลงโทษที่แตกต่างไปจากโทษอาญา โดยควรยกเลิกโทษอาญาที่มีมากเกินไปจนความจำเป็นรวมทั้งประเทศอิตาลีได้นำโทษปรับทางปกครองมาใช้แก้ปัญหาโทษอาญาเพื่อ โดยเริ่มใช้โทษปรับทางปกครองมาใช้แทนโทษทางอาญาสำหรับการกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง (อ่ารงลักษณ์ ลาพินี, ม.ป.ป.)

ประเทศไทยมีประมวลกฎหมายอาญาซึ่งได้มีการประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2499 ก่อนหน้านั้นมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 เมื่อปี พ.ศ. 2451 นับว่าประเทศไทยได้ใช้ประมวลกฎหมายอาญาประมาณ 67 ปีมาแล้ว ทั้งนี้บ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคตามสมัยทำให้ต้องมีการแก้ไขกฎหมายอาญาให้ทันสมัยเมื่อมีการกระทำความผิดกฎหมายอาญาเพื่อการรักษาความสงบสุขของประชาชนและความมั่นคงแห่งรัฐ และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ดังมีสุภาษิต กล่าวว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ซึ่งหมายถึงกระทำความผิดอย่างไรก็ต้องได้โทษอย่างนั้น เมื่อกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน ถ้าหากบุคคลใดฝ่าฝืนกฎหมายโดยปกติต้องมีโทษตามที่กฎหมายกำหนด ตามหลักการที่ว่า “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” ทั้งนี้ประมวลกฎหมายอาญาตาม มาตรา 18 กำหนดโทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมี 5 สถาน คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับและริบทรัพย์สิน การที่ประเทศไทยมีจำนวนผู้ต้องขังล้นคุกอยู่ในลำดับ 6 ของโลก อันดับ 3 ของเอเชีย และอันดับ 1 ของอาเซียน (ปาริชาติ โชคเกิด, 2564) ทั้งนี้ทำให้เกิดสถานการณ์ผู้ต้องขังล้นในเรือนจำ ทำให้เกิดภาวะกฎหมายอาญาเพื่อ (Over Criminalization) สาเหตุหนึ่งมาจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจจะไม่เหมาะสมกับความอาญาบางประเภท เช่น ความผิดที่ไม่ใช่ความผิดร้ายแรง

ดังนั้น ประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่ 22 มิถุนายน 2566 เป็นต้นไป เว้นแต่ความผิดในบัญชี 1 และบัญชี 3 โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 วรรคสาม ได้บัญญัติให้รัฐพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง ประกอบกับแผนการปฏิรูปประเทศด้านกฎหมายทั้งได้กำหนดให้มีการปรับปรุงกฎหมายในการกำหนดโทษอาญาให้เหมาะสมกับสภาพความผิด อริยพร โพธิ์ใส (2564) กล่าวว่า การปรับเป็นพินัย เป็นการสร้างมาตรการใหม่ คือ เปลี่ยนโทษเป็น “การปรับเป็นพินัย” โดยไม่ถือเป็นโทษทางอาญา เพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดทางอาญาที่ไม่รุนแรง ถูกตีตราว่าเป็น “อาชญากร” โดยการเปลี่ยนโทษทางอาญาและความผิดที่มีโทษปรับทางปกครองตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติ มาเป็นโทษปรับทางพินัยแทน กล่าวคือ ไม่มีสภาพบังคับเป็นโทษอาญา เท่ากับว่าจะไม่มีโทษจำคุก ไม่มีการบันทึกประวัติอาชญากรรม ทั้งนี้เพราะว่า ส่วนหนึ่งมาจากการที่ประชาชนผู้กระทำความผิด เพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ บางกรณีกระทำความผิดเพราะความยากจนจนแค้นไม่มีทรัพย์สินเพียงพอในการชำระค่าปรับ

จะต้องถูกดำเนินคดีทางอาญาและถูกลงโทษกักขังแทนค่าปรับอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ บทความนี้จึงขอนำเสนอข้อสังเกตบางประการของพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 กล่าวคือ (1) ความหมายของความผิดทางพินัยและปรับเป็นพินัย (2) เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจการปรับเป็นพินัย (3) กระบวนการปรับเป็นพินัย (4) ความผิดทางพินัยเป็นอันยุติ

แนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565

“ไม่มีความผิดและไม่มีโทษถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดไว้” เป็นหลักทางอาญาที่ใช้ในภาษาละติน Nullum crimen sine lege คือ ต้องมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำใดเป็นความผิดและมีการกำหนดโทษไว้ ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบตามกฎหมายบัญญัติ ซึ่งในทางกฎหมายอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2

“ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” เป็นหลักซึ่งหมายความว่า บุคคลที่ทำร้ายบุคคลอื่นต้องได้รับการทำร้ายแบบเดียวกันเป็นการตอบแทน

วิวัฒนาการในการตรากฎหมาย (1) ประมวลกฎหมายอาญา มีโทษ คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน (2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 คดีอาญาเล็กน้อยเมื่อมีการชำระค่าปรับแก่พนักงานสอบสวน/พนักงานเจ้าหน้าที่ (3) กฎหมายเฉพาะ คือ เปรียบเทียบปรับทางปกครอง ปรับทางแพ่ง (อริยพร โพธิ์ใส, 2564)

คำว่า “พินัย” ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายความว่า เงินค่าปรับที่จ่ายให้ทางราชการ

คำว่า “ความผิดทางพินัย” คือ การกระทำความผิดหรือการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและกฎหมายนั้นบัญญัติให้ต้องชำระค่าปรับเป็นพินัย ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565

คำว่า “ปรับเป็นพินัย” หมายความว่า สั่งให้ผู้กระทำความผิดทางพินัยต้องชำระค่าปรับเป็นพินัยไม่เกินที่กฎหมายกำหนด ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565

พระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มีสาระสำคัญ คือ (1) ความเป็นมาและหลักการสำคัญ (2) วันเริ่มมีผลใช้บังคับของกฎหมาย (3) การเปลี่ยนความผิดทางอาญาและความผิดที่มีโทษปรับทางปกครองให้เป็นความผิดทางพินัย (4) การดำเนินคดีความผิดทางพินัยในชั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐ (5) การกระทำความผิดเป็นความผิดกฎหมายหลายบท (6) การดำเนินคดีความผิดทางพินัยในชั้นพนักงานอัยการ (7) การดำเนินคดีความผิดทางพินัยในชั้นศาล (8) การอุทธรณ์คำพิพากษา (9) การบังคับคดี (10) อายุความ (พลวัฒน์ โรจน์บุญฤทธิ์, 2565)

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ การปรับเป็นพินัย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 ศรันยา สี่มา (2566) สรุปสาระสำคัญ คือ

1) กำหนดให้เปลี่ยนความผิดทางอาญาที่มีโทษปรับสถานเดียวและโทษปรับทางปกครองตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มีจำนวน 204 ฉบับ เช่น พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2562 และผู้กระทำความผิดทางพินัยต้องชำระ “ค่าปรับเป็นพินัย” ให้แก่รัฐ โดยไม่มีการบันทึกประวัติอาชญากร

2) กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งรับผิดชอบในการปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดไว้ตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติเป็นผู้มีอำนาจปรับเป็นพินัย ถ้าผู้กระทำความผิดยินยอมชำระค่าปรับเป็นพินัยตามจำนวน และภายในระยะเวลาที่กำหนดให้คดีความผิดเป็นพินัยเป็นอันยุติ แต่ถ้าไม่ยินยอมชำระค่าปรับ ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐส่งสำนวนให้อยู่การฟ้องคดีต่อศาลต่อไป

3) การกำหนดค่าปรับเป็นพินัยต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับความรุนแรงของการกระทำความผิดและฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด โดยผู้กระทำความผิดอาจขอผ่อนชำระค่าปรับเป็นพินัยเป็นรายงวดก็ได้ แต่ถ้าผู้กระทำความผิดไม่มีเงินชำระค่าปรับเป็นพินัยได้สามารถร้องขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับเป็นพินัยได้

4) ในกรณีที่กระทำความผิดเป็นพินัยเพราะเหตุแห่งความยากจนเหลือพินทาน หรือเพราะความจำเป็นอย่างแสนสาหัสในการดำรงชีวิต ผู้กระทำความผิดสามารถยื่นคำร้องเพื่อให้กำหนดค่าปรับเป็นพินัยต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือทำงานบริการสังคม หรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับเป็นพินัยได้

5) ผู้ที่ศาลมีคำพิพากษาให้ชำระค่าปรับเป็นพินัย ไม่ชำระค่าปรับเป็นพินัยภายในเวลาที่ศาลกำหนดให้ ศาลออกหมายบังคับคดีเพื่อยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินของผู้นั้นเพื่อชำระค่าปรับเป็นพินัยได้

ข้อสังเกตบางประการของพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565

4.1 ประเด็นความหมายของความผิดทางพินัยและปรับเป็นพินัย

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มีนิยามความหมายกล่าวคือ ความผิดทางพินัย หมายความว่าอย่างไร³ และปรับเป็นพินัยหมายความว่าอย่างไร⁴ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 เรื่องผู้กระทำความผิดทางพินัยและค่าปรับเป็นพินัย มีหลักเกณฑ์ ดังนี้คือ

³ พระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มาตรา 3 กำหนดว่า ความผิดทางพินัย หมายความว่า การกระทำหรือละเว้นการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและกฎหมายนั้นบัญญัติให้ต้องชำระค่าปรับเป็นพินัย

⁴ พระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มาตรา 3 กำหนดว่า ปรับเป็นพินัยหมายความว่า สั่งให้ผู้กระทำความผิดทางพินัยต้องชำระค่าปรับเป็นพินัยไม่เกินที่กฎหมายกำหนด

1) ความผิดทางพินัย คือ ความผิดอาญาที่มีโทษปรับสถานเดียวตามบัญญัติ 1-3⁵ ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565

2) ผู้กระทำความผิดทางพินัยต้องชำระค่าปรับเป็นพินัยตามมาตรา 7

3) การปรับเป็นพินัยไม่ใช่โทษอาญา ดังนั้น เมื่อไม่ใช่เป็นโทษอาญา การดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดจึงไม่อาจที่จะนำวิธีการที่กระทำต่อผู้กระทำความผิดทางอาญามาใช้กับการแสวงหาข้อเท็จจริงในความผิดทางพินัยได้ เช่น การจับ การควบคุมตัว เป็นต้นตามมาตรา 5 วรรคสอง

4) ผู้กระทำความผิดทางพินัยจะขอผ่อนชำระค่าปรับเป็นพินัยได้ ทั้งในขั้นตอนของเจ้าหน้าที่ของรัฐและชั้นศาลตามมาตรา 9 วรรคสอง

5) ผู้กระทำความผิดทางพินัยจะขอชำระค่าปรับเป็นพินัยในอัตราต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดได้เพราะเหตุความยากจนเหลือทนทาน หรือเพราะความจำเป็นอย่างแสนสาหัสในการดำรงชีวิตตามมาตรา 10 วรรคหนึ่ง

6) ถ้าผู้กระทำความผิดทางพินัยไม่มีเงินชำระค่าปรับเป็นพินัยจะขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับเป็นพินัยได้ตามมาตรา 10 วรรคสอง ความผิดทางพินัย หรือปรับเป็นพินัย

ตามประมวลกฎหมายอาญา เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์ (2566) อธิบายถึงโครงสร้างความรับผิดชอบในทางอาญาในภาพรวม มีดังต่อไปนี้ บุคคลจะรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อ 1. การกระทำครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ 2. การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ 3. การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด

ส่วนของความผิดอาญาแต่ละฐานนั้น สามารถที่จะแบ่งองค์ประกอบภายนอกได้ออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ผู้กระทำ 2) การกระทำ 3) วัตถุที่กระทำ เช่น ความผิดตามมาตรา 288 บัญญัติว่า “ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต” มีองค์ประกอบภายนอก มีดังนี้ คือ 1. ผู้ใด (ผู้กระทำ) 2. ฆ่า (การกระทำ) 3. ผู้อื่น (วัตถุแห่งการกระทำ) ส่วนเรื่องโทษ มาตรา 18⁶ โทษอาญาจะมีเฉพาะที่กำหนดไว้ในมาตรา 18 เท่านั้น วิธีการอย่างอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้ไม่ถือว่าโทษทางอาญา มาตรา 28⁷ โทษปรับจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล มาตรา 29⁸ โทษปรับ และไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา

⁵ บัญชี 1 ท้ายพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มีจำนวน 168 ฉบับ , บัญชี 2 ท้ายพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มีจำนวน 33 ฉบับ, บัญชี 3 ท้ายพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มีจำนวน 3 ฉบับ

⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 กำหนดว่า “โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิด มีดังนี้ (1) ประหารชีวิต (2) จำคุก (3) กักขัง (4) ปรับ (5) ริบทรัพย์สิน”

⁷ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28 กำหนดว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล”

⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 กำหนดว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินเพื่อใช้ค่าปรับหรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกันหรือจะสั่งให้กักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้”

ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินเพื่อใช้ค่าปรับและมาตรา 29/1⁹ ผู้ต้องโทษปรับไม่ชำระค่าปรับภายในกำหนดเวลาตามมาตรา 29 วรรคหนึ่ง ศาลมีอำนาจออกหมายบังคับคดีเพื่อยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินของผู้นั้นเพื่อใช้ค่าปรับ ทั้งนี้ การกักขังแทนค่าปรับ ให้ถืออัตราห้าร้อยบาทต่อหนึ่งวันตามมาตรา 30¹⁰

จึงเห็นได้ว่า ผู้กระทำความผิดทางพินัยและค่าปรับเป็นพินัยมีความแตกต่างกับคดีอาญา กล่าวคือ ตามประมวลกฎหมายอาญาตาม มาตรา 18 กำหนดว่าโทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมีดังนี้ (4) ปรับกล่าวคือ เมื่อศาลสั่งลงโทษปรับแล้ว ผู้กระทำความผิดจะไปขอผ่อนชำระค่าปรับไม่ได้ หรือขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับไม่ได้ แต่พระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 เรื่องค่าปรับเป็นพินัย ซึ่งการปรับเป็นพินัยไม่ใช่โทษอาญา¹¹ ดังนั้น เมื่อไม่ได้เป็นโทษอาญา การดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดจึงไม่อาจที่จะนำวิธีการที่กระทำต่อผู้กระทำความผิดมาใช้ในการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีความผิดทางพินัยได้ เช่น การจับการควบคุมตัว เป็นต้น ทั้งนี้ ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ มีกลไกกำหนดค่าปรับ เพื่อให้สอดคล้องกับความผิดและฐานะของผู้กระทำความผิดโดยสามารถผ่อนชำระหรือขอทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับได้ตามระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการกำหนดจำนวนชั่วโมงที่ถือเป็นการทำงานหนึ่งวัน และแนวปฏิบัติในการให้ทำงานบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ (สำนักส่งเสริมงานตุลาการ, 2565) หากปรากฏว่าผู้กระทำความผิดนั้นได้กระทำความผิดไปด้วยความยากจนหรือความจำเป็นในการดำรงชีพ ศาลสามารถปรับต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนด หรือใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือนก็ได้

ดังนั้น การปรับเป็นพินัยต้องเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและกำหนดโทษปรับเป็นพินัยไว้ เท่ากับว่ากฎหมายฉบับใด ถ้ากำหนดความผิดไว้ แต่ไม่ได้กำหนดว่าต้องรับผิดเป็นการปรับเป็นพินัย ก็ไม่อาจใช้บังคับได้ กล่าวได้ว่า ผลของการกระทำความผิดทางพินัย คือผู้กระทำความผิดทางพินัยต้องชำระค่าปรับเป็นพินัย ทั้งนี้ โดยกฎหมายมีวิธีการชำระค่าปรับ ได้แก่ 1) ชำระค่าปรับคราวเดียว 2) ผ่อนชำระเป็นงวด 3) ขอลดค่าปรับ 4) ขอทำงานบริการสังคม/ทำงานสาธารณประโยชน์แทนการชำระค่าปรับ ทั้งนี้ สามารถชำระค่าปรับผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้เกิดความสะดวกในการชำระค่าปรับเป็นพินัย

สรุป จึงมีข้อสังเกตว่าผู้กระทำความผิดทางพินัย ต้องถูกลงโทษปรับเป็นพินัยเท่ากับว่ากฎหมายฉบับนี้สร้างความเป็นธรรมและขจัดความเหลื่อมล้ำทางสังคม

⁹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29/1 กำหนดว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องโทษปรับไม่ชำระค่าปรับภายในกำหนดเวลาตามมาตรา 29 วรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจออกหมายบังคับคดีเพื่อยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินของผู้นั้นเพื่อใช้ค่าปรับ”

¹⁰ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30 กำหนดว่า “ในการกักขังแทนค่าปรับ ให้ถืออัตราห้าร้อยบาทต่อหนึ่งวัน และไม่ว่าในกรณีความผิดกระทงเดียวหรือหลายกระทง ห้ามกักขังเกินกำหนดหนึ่งปี เว้นแต่ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ปรับตั้งแต่สองแสนบาทขึ้นไป ศาลจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับเป็นระยะเวลาเกินกว่าหนึ่งปีแต่ไม่เกินสองปีก็ได้
ในการคำนวณระยะเวลานั้น ให้นับวันเริ่มกักขังแทนค่าปรับรวมเข้าด้วยและให้นับเป็นหนึ่งวันเต็มโดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนชั่วโมง”

¹¹ พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มาตรา 5 วรรคสอง กำหนดว่า “การปรับเป็นพินัยไม่ใช่โทษอาญา”

4.2 ประเด็นเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจการปรับเป็นพินัย

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 กฎหมายกำหนดให้การดำเนินคดีความผิดทางพินัย เริ่มต้นจากในชั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐ พลวัฒน์ โรจน์บุญฤทธิ์ (2565) ให้ข้อมูลไว้ ดังนี้

1) เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้มีอำนาจปรับเป็นพินัยตามกฎหมายต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 ตามมาตรา 14

2) เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยหรือมีการกล่าวหาหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐพบเห็นว่ามีกระทำความผิดทางพินัยเกิดขึ้น พระราชบัญญัติ ว่าด้วย การปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มาตรา 19

3) เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานแล้ว หากปรากฏว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอว่าผู้ใดกระทำความผิดทางพินัยพระราชบัญญัติ ว่าด้วย การปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มาตรา 20

4) คำสั่งปรับเป็นพินัยจะต้องทำเป็นหนังสือ ตามพระราชบัญญัติ ว่าด้วย การปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มาตรา 21

5) การกำหนดค่าปรับเป็นพินัยตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มาตรา 9

6) ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาชำระค่าปรับเป็นพินัยครบถ้วนภายในระยะเวลาที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกำหนด คดีความผิดทางพินัยก็จะเป็นอันยุติไปในชั้นการพิจารณาคดีของเจ้าหน้าที่รัฐตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มาตรา 33 (1) ประกอบมาตรา 36 ได้กำหนดให้ค่าปรับเป็นพินัยให้นำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน เว้นแต่กฎหมายซึ่งบัญญัติความผิดทางพินัยหรือกฎหมายอื่นจะบัญญัติเป็นอย่างอื่น

7) ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาปฏิเสธข้อกล่าวหา หรือ ไม่ชำระค่าปรับเป็นพินัยภายในระยะเวลาที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกำหนดพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มาตรา 23 ได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการสรุปข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย พยานหลักฐาน และส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ เพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลต่อไป

ทั้งนี้พระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มาตรา 34 ได้กำหนดห้ามมิให้หน่วยงานของรัฐบันทึกการกระทำความผิดของบุคคลใดรวมไว้ในบันทึกประวัติอาชญากรรม หรือในฐานะเป็นประวัติอาชญากรรม

จึงเห็นได้ว่า ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 เป็นผลการเปลี่ยนจากอาญาโทษปรับเป็นความผิดเป็นพินัยนั้นโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้มีอำนาจปรับเป็นพินัยทำหน้าที่คล้ายพนักงานสอบสวนจากเดิมที่เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้สอบสวนจึงเป็นการบังคับใช้กฎหมายทำให้งานสอบสวนไม่กระจุกตัวอยู่ที่พนักงานตำรวจแต่เพียงฝ่ายเดียว เป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของพนักงานตำรวจทำให้พนักงานตำรวจมีเวลาให้กับคดีที่ยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น ดังนั้น ผู้มีอำนาจปรับเป็นพินัยตามกฎหมาย คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือศาลแล้วแต่กรณี โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาค่าปรับเป็นพินัยให้เหมาะสมกับสภาพความผิดและฐานะของผู้กระทำ

ความผิดทางพินัย ทำให้กระบวนการมีความรวดเร็ว แต่ถ้าเป็นโทษทางอาญา การลงโทษปรับ ศาลเท่านั้นมีหน้าที่พิจารณาพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดีความ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 เป็นผล การเปลี่ยนจากความผิดทางอาญาเป็นความผิดทางพินัย กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้มีอำนาจปรับเป็นพินัยตามกฎหมาย จากเดิมที่เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้สอบสวนสามารถมีคำสั่งปรับเป็นพินัยได้

พระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 เป็นการที่เปลี่ยนจากความผิดทางอาญามาเป็นความผิดทางพินัย กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้มีอำนาจปรับเป็นพินัย จากเดิมที่เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้สอบสวน สามารถมีคำสั่งปรับทางพินัยได้ เท่ากับว่ากระบวนการทางอาญาไม่นำมาใช้กับพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 ดังนั้น ผู้มีอำนาจปรับเป็นพินัยตามกฎหมาย คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นบทบาทใหม่ มีหน้าที่ต้องพิจารณาและสั่งปรับเป็นพินัยและดำเนินการส่งสำนวนการพิจารณาให้พนักงานอัยการแทนการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานตำรวจ (พนักงานสอบสวน) เท่ากับว่าจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ทั้งงานไม่กระจุกตัวอยู่ที่พนักงานสอบสวนแต่ฝ่ายเดียว

ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้มีอำนาจปรับเป็นพินัยและคำสั่งปรับเป็นพินัย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (ม.ป.ป.) ให้ข้อมูลไว้ว่า

1) เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้มีอำนาจปรับเป็นไปตามที่กฎหมายซึ่งบัญญัติความผิดทางพินัยกำหนดไว้ ถ้ากฎหมายเฉพาะซึ่งบัญญัติความผิดทางพินัย ไม่ได้กำหนดไว้ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

2) เจ้าหน้าที่คนเดียว มีอำนาจปรับได้สำหรับอัตราโทษอย่างสูงไม่เกิน 1 หมิ่นบาท

3) อัตราโทษอย่างสูงเกิน 1 หมิ่นบาท ต้องทำองค์คณะไม่น้อยกว่า 3 คน

4) เจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจพิจารณาและสั่งปรับได้ ไม่ว่าความผิดเกิดขึ้นในท้องที่ใด

สรุป จึงมีข้อสังเกตว่าเป็นบทบาทใหม่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ กล่าวคือ คดีพินัยเป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยกฎหมายให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานตำรวจ (พนักงานสอบสวน) ทั้งนี้ ความผิดทางพินัยอาญา หรือเสร็จสิ้นได้ในชั้นการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถ้าผู้กระทำความผิดทางพินัย รับสารภาพ และชำระค่าปรับเป็นพินัยครบถ้วน

4.3 ประเด็นกระบวนการปรับเป็นพินัย ข้อมูลจาก กรมพระธรรมนูญ, สำนักตุลาการศาลทหาร (2566) สรุปดังนี้

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มีกระบวนการปรับเป็นพินัย มีดังนี้ กล่าวคือ 1. ในชั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐ 2. ในชั้นพนักงานอัยการ 3. ในชั้นศาล โดยเริ่มจาก

1. ในชั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐ กล่าวคือ เมื่อมีเหตุอันควรสงสัย/มีการกล่าวหา/เจ้าหน้าที่ของรัฐพบเห็นว่าการกระทำความผิดทางพินัย เจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจและหน้าที่ คือ

(1) แสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน และให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้ ชี้แจงหรือแก้ข้อกล่าวหาตามสมควร

(2) หากพยานหลักฐานเพียงพอเจ้าหน้าที่ของรัฐมีคำสั่งปรับเป็นพินัย

(3) มีคำสั่งปรับโดยส่งคำร้องทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับไปยังที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหา

(ก) ถ้าผู้ถูกกล่าวหาชำระค่าปรับเป็นพินัยครบถ้วน คดียุติ

(ข) แต่ถ้าผู้ถูกกล่าวหาปฏิเสธหรือไม่ชำระค่าปรับ เจ้าหน้าที่ของรัฐสรุปข้อเท็จจริง/ข้อกฎหมาย/พยานหลักฐานส่งสำนวนให้พนักงานอัยการเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลต่อไป

2. ในชั้นพนักงานอัยการ กล่าวคือ เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนคดีความผิดทางพินัย

(1) มีคำสั่งฟ้อง ต้องดำเนินคดีฟ้องต่อศาล โดยจะมีหรือไม่มีตัวผู้ถูกกล่าวหาไปศาลก็ได้

(2) มีคำสั่งไม่ฟ้อง ให้แจ้งหัวหน้าหน่วยงานของรัฐทราบพร้อมเหตุผล

(ก) ถ้าหน่วยงานของรัฐเห็นด้วยกับคำสั่ง คำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีให้พนักงานอัยการแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบเป็นหนังสือ

(ข) ถ้าหน่วยงานของรัฐไม่เห็นด้วยกับคำสั่ง ให้ทำความเห็นแย้งเสนอไปยังผู้ดำรงตำแหน่งเหนือพนักงานอัยการที่มีคำสั่งเพื่อชี้ขาด คำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีให้พนักงานอัยการแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบเป็นหนังสือ

3. ในชั้นศาล กล่าวคือศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดทางพินัย ได้แก่

(1) ศาลแขวง ศาลจังหวัด ศาลอาญาที่มีเขตอำนาจ หรือศาลชำนาญพิเศษ ตามกฎหมาย ว่าด้วยการนั้น เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดทางพินัย

(2) วิธีพิจารณาความผิดทางพินัยเป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา

(3) กรณีผู้ต้องคำพิพากษาให้ชำระค่าปรับ ไม่ชำระค่าปรับ ให้ศาลออกหมายบังคับคดีเพื่อยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องเพื่อชำระค่าปรับเป็นพินัย

(4) ห้ามอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลในปัญหาข้อเท็จจริงและจำนวนค่าปรับเป็นพินัย

(5) คำพิพากษาศาลชั้นอุทธรณ์เป็นที่สุด

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อมีผู้กระทำความผิดทางอาญา จะถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยเริ่มจากเมื่อมีผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดคดีตามลำดับ

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มีกระบวนการปรับเป็นพินัย กล่าวคือชั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ชั้นพนักงานอัยการ และชั้นศาล ทั้งเป็นการลดขั้นตอน ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนกฎหมายโดยชัดแจ้งและผู้กระทำความผิดทางพินัยยินยอมจ่ายปรับเป็นพินัย ทำให้ความผิดทางพินัยเป็นอันยุติโดยความผิดทางพินัยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการสอบสวนดังเช่นในคดีอาญา ทั้งนี้ โดยผู้กระทำความผิดทางพินัยไม่ต้องเผชิญกับ

กระบวนการทางอาญา จึงไม่จำเป็นต้องจัดหาทนายความ ไม่สร้างความเดือดร้อน และสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ในการดำเนินคดี ทำให้กระบวนการมีความรวดเร็ว

แต่ถ้าผู้กระทำความผิดทางพินัยไม่ยอมจ่ายปรับเป็นพินัย ต้องมีฟ้องคดี อารังลักษณะ ลาพินี (2566) อธิบายถึงขบวนการ ดังนี้คือ

1) ผู้ถูกกล่าวหาไม่ชำระค่าปรับ กล่าวคือ ไม่ชำระค่าปรับภายในกำหนดเวลา ไม่ว่าจะแก้ช้อกล่าวหา หรือไม่ ตามมาตรา 23

2) ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่งเรื่องให้อัยการฟ้องคดีต่อศาล

2.1 ในกรณีอัยการสั่งไม่ฟ้องตามมาตรา 25 วรรคสอง ส่งเรื่องให้หัวหน้าหน่วยงานของรัฐ ทำความเห็นแย้ง ขั้นตอนต่อไป อัยการลำดับเหนือชั้นขึ้นไปชี้ขาด

2.2 ในกรณีอัยการสั่งฟ้องคดีตามมาตรา 25 วรรคหนึ่ง ต่อศาลแขวง ศาลจังหวัด หรือศาลชำนาญ พิเศษ

(ก) ถ้ายกฟ้อง คดีเป็นที่สุด

(ข) ถ้าพิพากษาปรับเป็นพินัย ในกรณีผู้กระทำความผิดอุทธรณ์เฉพาะข้อกฎหมาย ตามมาตรา 32 คำพิพากษาศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด ตามมาตรา 32 วรรคสาม หรือถ้าพิพากษาปรับเป็นพินัย บังคับตาม คำพิพากษา ยึด आयัดทรัพย์สินหรือทำงานบริการสังคมตามมาตรา 10 และมาตรา 30

ประโยชน์ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 ทำให้เกิดความยุติธรรมตามความเป็นจริง รวมถึงเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชน เพราะว่าผู้กระทำความผิดทางพินัยมีสิทธิ กล่าวคือ 1) ไม่ต้องตกเป็นอาชญากรซึ่งทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง หน้าที่การงาน 2) ไม่ถูกจับกุม คุมขัง 3) ไม่ต้อง พิมพ์นิ้วมือ 4) ไม่มีการขังระหว่างพิจารณา 5) ภาระในการประกันตัว 6) ไม่มีการทำบันทึกประวัติอาชญากรรม 7) ไม่มีการกักขังแทนค่าปรับ ทำให้จำเลยไม่มีประวัติอาชญากรรม ลดภาระและความบอบช้ำจากการถูกดำเนิน คดีเท่ากับว่าเมื่อมีการปรับเป็นพินัยจึงมีความเหมาะสมกับสภาพของความผิดและฐานะของผู้กระทำความผิด ทางพินัย เมื่อความผิดทางพินัยไม่ยุ่งยากเหมือนคดีอาญา ทำให้รัฐประหยัดต้นทุน ประหยัดทรัพยากรบุคคลที่ เกี่ยวข้อง เมื่อผู้กระทำความผิดทางพินัย ไม่มีประวัติเป็นผู้ต้องหาคดีอาญาติดตัวก็จะสามารถมีอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ และกระตุ้นเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ทั้งนี้ เป็นช่องทางหนึ่งที่ป้องกันมิให้ประชาชนเข้าสู่ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

อย่างไรก็ดี พระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 อาจส่งผลกระทบต่อผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้อง คือ ผลกระทบต่อประชาชน หากเป็นคนรวยเมื่อกระทำความผิดทางพินัย มีเงินชำระปรับเป็นพินัยได้โดยไม่ เดือดร้อน ไม่เกรงกลัวต่อการปรับเป็นพินัย แต่สำหรับคนจนกระทำความผิดทางพินัยจะได้ความเป็นธรรมและจัด ความเหลื่อมล้ำทางสังคม

สรุป จึงมีข้อสังเกตภาพรวมการดำเนินคดีปรับเป็นพินัย 1) เจ้าหน้าที่ของรัฐ ดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริง ให้โอกาสชี้แจง และมีคำสั่งปรับเป็นพินัย 2) พนักงานอัยการดำเนินการมีคำสั่งฟ้องคดี หรือสั่งไม่ฟ้องคดี

- 3) ศาลชั้นต้น เป็นศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาคดีพินัย พิพากษาสั่งปรับเป็นพินัย บังคับคดีตามคำพิพากษา
- 4) ศาลชั้นอุทธรณ์ หรือบังคับคดี เป็นอุทธรณ์ข้อกฎหมาย คำพิพากษาเป็นที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ม.ป.ป.)

4.4 คดีความผิดทางพินัยเป็นอันยุติ

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มาตรา 33 คดีความผิดทางพินัยเป็นอันยุติเมื่อ 1) มีการชำระค่าปรับหรือทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับครบถ้วนแทนค่าปรับเป็นพินัยครบถ้วนแล้ว 2) ความตายของผู้กระทำความผิด 3) มีการเปรียบเทียบความผิดอาญาโดยชอบ 4) คดีขาดอายุความ (ไม่มีคำสั่งปรับหรือฟ้องคดีภายใน 2 ปีนับแต่วันกระทำความผิด) 5) พ้นระยะเวลาบังคับค่าปรับคดี (ภายใน 5 ปีนับแต่มีคำสั่งปรับหรือคำพิพากษาถึงที่สุด) (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ม.ป.ป.)

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 38 กำหนดว่าโทษเป็นอันระงับเมื่อผู้กระทำความผิดตายประกอบกับสิทธินำคดีอาญามาฟ้องยอมระงับไป ตามมาตรา 39 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

คำว่า “ตาย” หมายถึง ตายโดยธรรมชาติ กับ ตายโดยการสาบสูญ กล่าวคือ เป็นการตายโดยความเป็นจริงกับตายโดยผลของกฎหมาย

จึงเห็นได้ว่า ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 มาตรา 33 คดีความผิดทางพินัยเป็นอันยุติเมื่อ (2) ความตายของผู้กระทำความผิด ส่วนประมวลกฎหมายอาญา กำหนดให้การสิ้นสุดคดีต่อเมื่อผู้กระทำความผิดตายถือได้ว่าเป็นสิทธิเฉพาะของผู้กระทำความผิด คดีเป็นอันจบลง ดังนั้น คดีความผิดทางพินัยเป็นอันยุติเพราะว่าผู้กระทำความผิดตาย เท่ากับเป็นความยุติธรรมตามความเป็นจริงเพราะว่าผู้กระทำความผิดตาย คดีเป็นอันยุติคือ ชอบ ถูกต้อง จบ เลิกนั่นเอง

แต่อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตว่าตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 นักวิชาการ คือ รศ.ศาสตราจารย์อานนท์ มาเฝ้า ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับ ร่าง พ.ร.บ.ว่าด้วยการปรับเป็นพินัยมีจุดอ่อนสำคัญ 5 ประการ คือ (1) ชื่อ กฎหมายเป็นศัพท์เฉพาะสร้างความสับสน (2) ไม่มีการนำการปรับแบบ Day Fine มาใช้ (3) ปัญหาความไม่ยุติธรรมเพราะกฎหมายออกแบบให้คดีจบที่ศาลชั้นต้นทันที (4) กำหนดให้วิธีพิจารณาความผิดทางพินัยเป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา และ (5) บัญชีกฎหมายแนบท้ายร่าง พ.ร.บ. มีลักษณะขาดความสมดุล (กฤษฎีกา ศุภวรรณวุฒิ, 2565)

ผู้เขียนเห็นว่าเรื่อง กฎหมายเป็นศัพท์เฉพาะสร้างความสับสน รวมถึงบัญชีกฎหมายแนบท้ายมีลักษณะขาดความสมดุล มีความเห็นสอดคล้องตามที่นักวิชาการได้กล่าวมาในข้างต้น ส่วนเรื่องการปรับแบบ Day Fine และการพิจารณาความผิด ผู้เขียนมีความเห็นว่า การปรับเป็นพินัยมีความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดมากกว่า เนื่องจากศาลสามารถใช้ดุลพินิจพิจารณาเป็นการเฉพาะรายได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

ด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีต้นทุนสูง (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ม.ป.ป.) สร้างภาระและบาดแผลแก่ผู้กระทำความผิด สภาวะกฎหมายอาญาเพื่อ (Overcriminalization) ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจทำให้คนจนถูกขัง ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 77 ยุทธศาสตร์ชาติ มีกฎหมายเท่าที่จำเป็น การทำ Regulatory Guillotine จำกัดขอบเขตของกฎหมายอาญา สำหรับประเทศไทยในกรณีผู้กระทำความผิดอาญาเล็กน้อย ซึ่งมีฐานะยากจนไม่มีทรัพย์สินเพียงพอในการชำระค่าปรับ จะต้องถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและถูกลงโทษ และในที่สุดผู้กระทำความผิดก็ต้องถูกลงโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 (4) คือ ปรับสถานเดียวทำให้มีประวัติอาชญากรติดตัว ปัจจุบันนี้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิด กล่าวคือ เปลี่ยนโทษ ปรับทางอาญาและโทษทางปกครองมาเป็น “ปรับเป็นพินัย” ใช้สำหรับลงโทษผู้ที่กระทำความผิดตามที่ระบุไว้ในท้ายบัญชี 1-3 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 ทั้งนี้ พระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 เป็นหลักเกณฑ์ของสารบัญญัติและวิธีบัญญัติสำหรับใช้ในการพิจารณาและกำหนดค่าปรับสำหรับความผิดที่มีกฎหมายกำหนดให้ต้องชำระค่าปรับเป็นพินัย เพื่อรองรับการเปลี่ยนโทษทางอาญาและโทษทางปกครองที่ไม่ใช่ความผิดร้ายแรงให้เป็นโทษปรับเป็นพินัยแทนการลงโทษปรับทางอาญา เพื่อลดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หลักการของพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 1) เป็นกฎหมายกลางในการปรับเป็นพินัย 2) เปลี่ยนความผิดอาญาที่มีโทษปรับสถานเดียว และความผิดที่มีโทษปรับทางปกครองบางฉบับเป็นความผิดทางพินัย (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ม.ป.ป.) เห็นได้ว่าหัวใจสำคัญของการปรับเป็นพินัย คือ 1) การปรับเป็นพินัยเปลี่ยนการกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง ไม่ให้เป็นความผิดทางอาญา 2) ทำให้กระบวนการปรับง่ายขึ้น 3) เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชน (สำนักส่งเสริมงานตุลาการ, 2565) ดังนั้น ผลของการเปลี่ยนจากความผิดอาญาเป็นความผิดทางพินัย คือ 1) เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้มีอำนาจปรับเป็นพินัย จากเดิมที่เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้สอบสวน 2) กระบวนการทางอาญาไม่นำมาใช้ ไม่มีการจับ ไม่มีการคุมขัง ไม่จำเป็นต้องพิจารณาต่อหน้าจำเลย ฯลฯ 3) จำเลยไม่มีประวัติอาชญากรรม ลดภาระและความบอบช้ำจากการถูกดำเนินคดี เท่ากับว่าเป็นกฎหมายใหม่ที่เหมาะสมสำหรับความผิดและโทษที่ได้รับ ตรงกับหลักการที่ว่า “กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา” (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2566)

ข้อเสนอแนะ ควรมีการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการปรับเป็นพินัย มีความรู้ ความเข้าใจในพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 เพื่อให้การทำงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ จึงต้องดำเนินการเตรียมความพร้อม โดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และทำหน้าที่ให้ถูกต้องและเป็นธรรม

บรรณานุกรม

กรมพระธรรมนูญ, สำนักตุลาการศาลทหาร. (2566). การจัดการความรู้ของ ธน. ประจำปี 2566: การปรับเป็น
พินัย. สืบค้นจาก <https://jag.mod.go.th/PDF/การจัดการความรของ-ธน-ฉบับสมบูรณ์.aspx>

กฤษฎา ศุภวรรณธนะกุล. (2565). เพราะจนถึงเจ็บกว่า ‘โทษพินัย’ ที่ไปไม่สุดทาง. สืบค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2566,
จาก <https://prachatai.com/journal/2022/03/97810>

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2566). รวมคำบรรยาย ภาคหนึ่ง สมัยที่ 76 ปีการศึกษา 2566 เล่มที่ 1. กรุงเทพฯ:
เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์.

อรรถลักษณ์ ลาพินี. (2566). คู่มือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย
พ.ศ. 2565. สืบค้นจาก [https://multi.dopa.go.th/legal/assets/modules/news/uploads/
9112023//คู่มือพรบ.พินัย.pdf](https://multi.dopa.go.th/legal/assets/modules/news/uploads/9112023//คู่มือพรบ.พินัย.pdf)

อรรถลักษณ์ ลาพินี. (ม.ป.ป.). ทำไมต้องปรับเป็นพินัย. สืบค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2566, จาก [http://web.krisdika.
go.th/pdfPage.jsp?type=act&actCode=13778](http://web.krisdika.go.th/pdfPage.jsp?type=act&actCode=13778)

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29/1

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30

ปาริชาติ โชคเกิด. (2564). ไทยติดอันดับ Top 10 มีผู้ต้องขังล้นคุกมากมาย ไม่แพ้ชาติใดในโลก. สืบค้นเมื่อ 9
ตุลาคม 2566, จาก <https://brandinside.asia/most-prisoners-world-top-10-ranking-in-2021/>

พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565. (2565, ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*, 139(66 ก), 22-37.

พลวัฒน์ โรจน์บุญฤทธิ์. (2565). สารสำคัญของพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 “ตอนที่ 1”. *ข่าวเนติบัณฑิตยสภา*, 35(401), 18-21. สืบค้นจาก https://www.thethaibar.or.th/thaibarweb/files/Data_web/1_%20Kongklang/Pra_chasamphan/khao_netibandityotpha/2022/Dec2022.pdf

ศรันยา สีมา. (2566). โทษปรับเป็นพินัย. สืบค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2566, จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2566). เอกสารบรรยายกฎหมายพินัย ใน *การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการปรับเป็นพินัย ครั้งที่ 4*. กรุงเทพฯ: https://drive.google.com/drive/folders/1Y_MHK86Ckxok3uBlmA8wsFBTK5yO-4k

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (ม.ป.ป.). *เอกสารประกอบการบรรยาย พระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักส่งเสริมงานตุลาการ. (2565). ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการกำหนดจำนวนชั่วโมงที่ถือเป็นการทำงานหนึ่งวันและแนวปฏิบัติในการให้ทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับและการเปลี่ยนสถานที่กักขัง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2565. สืบค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2566, จาก <https://oja.coj.go.th/th/content/category/detail/id/11419/iid/296253>

อริยพร โพธิ์ใส. (2564). โทษปรับเป็นพินัย: มาตรการใหม่แทนการลงโทษทางอาญา. *จุลนิติ*, 18(3), 125-131. สืบค้นจาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>

UTCC University of
the Thai Chamber
of Commerce

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

**ใบแจ้งความจำนงบอกรับวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**

ชื่อ-นามสกุล/ชื่อหน่วยงาน.....
ที่อยู่: เลขที่.....ตรอก/ซอย.....
ถนน.....ตำบล/แขวง.....
อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์.....โทรสาร.....
E-mail.....

- ☐ สมาชิกรายปี จำนวน 4 ฉบับ ราคา 320 บาท
☐ ราคาปลีกเล่มละ 100 บาท

โอนเงินค่าสมาชิก/ค่าวารสาร ได้ที่ธนาคารกรุงเทพ สาขาหัวขวาง
ชื่อบัญชีมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เลขที่บัญชี 176-0-81360-8
ประเภทบัญชีออมทรัพย์

หมายเหตุ ขอให้ส่งใบแจ้งความจำนงและใบโอนเงินค่าสมาชิกที่ E-mail: hs_utccjournal@utcc.ac.th
เพื่อให้กองบรรณาธิการ จัดส่งใบเสร็จรับเงินพร้อมวารสารวิชาการเป็นลำดับต่อไป

อนึ่ง สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่กองบรรณาธิการ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
เลขที่ 126/1 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงรัชดาภิเษก เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร 10400 โทรศัพท์ 02-697-6896
หรือ E-mail: hs_utccjournal@utcc.ac.th

เด็กหัว การค้า

University of the Thai Chamber of Commerce

UTCC University of
the Thai Chamber
of Commerce

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

126/1 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงรัชดาภิเษก เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์ (662) 697-6000 โทรสาร (662) 276-2126
126/1 Vibhavadee-Rangsit Rd., Dindaeng, Bangkok 10400, Thailand
Tel. (662) 697-6000 Fax. (662) 276-2126

 มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย UTCC Line id : @UTCC

ISSN 2651-1541

9 772651 154081

ราคา 100 บาท

www.utcc.ac.th